

Міністерство культури України
Національна бібліотека України для дітей

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

«Заради дитини працюємо і творимо!»

4–7 жовтня 2017

Київ - 2017

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції
«Заради дитини працюємо і творимо!»

Збірник матеріалів
4–7 жовтня 2017 року

Київ – 2017

ББК 78.34л0(4УКР)
УДК 021(477)
З-34

Відповідальна за випуск А.І. Гордієнко.
Автор-укладач Т.М. Кузілова.
Редактори: О.А. Кадькаленко, В.В. Зеленська.

Заради дитини працюємо і творимо! : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конференції, 4-7 жовт. 2017 р. : / Нац. б-ка України для дітей ; уклад. Т. М. Кузілова. – Київ, 2017. – 200 с.

Збірник містить доповіді та тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Заради дитини працюємо і творимо!», що відбулася 4-7 жовтня 2017 року на базі Національної бібліотеки України для дітей.

© Національна бібліотека України для дітей

ЗМІСТ

Алла Гордієнко	Роль і значення Національної бібліотеки України для дітей у бібліотечній системі держави: 50 років на бібліотечній мапі	5
Тамара Турбаніст	Організаційно-методичний супровід функціонування мережі спеціалізованих бібліотек для дітей	15
Тетяна Кузілова	Системність підвищення професійно-особистісної компетентності, або Піввікова платформа для фахового зростання	28
Наталія Загоруйко	Становлення та розвиток фонду Національної бібліотеки України для дітей	33
Ольга Петренко	Науково-дослідна робота Національної бібліотеки України для дітей: 50-річний досвід	38
Наталія Дзюба	Впровадження УДК: перші кроки	45
Микола Зніщенко	Українська версія УДК: від Постанови до перспективи її впровадження у бібліотеках України	51
Людмила Полікарпова	Проектна діяльність Національної бібліотеки України для дітей як фактор її розвитку	61
Людмила Рабаданова	Перспективи бібліотечного обслуговування дітей у світлі виконання Цілей сталого розвитку	66
Тамара Клуй	Історія створення Чернігівської обласної бібліотеки для дітей (цифри, факти, люди)	69
Тетяна Жайворонок	Історичні хроніки, або Три кольори бібліотечного часу Миколаївщини	73
Ольга Лепілкіна	Житомирська обласна бібліотека для дітей: становлення та розвиток через призму десятиліть (1938 – 2000 рр.)	85
Лариса Данилова	Від відділу в робітничій бібліотеці до потужного інформаційного центру для дітей Запорізької області	96
Валентина Красножон	Сходинки до знань у дзеркалі бібліографії (бібліографічна діяльність бібліотек України для дітей у системі сучасного інформаційного простору)	100

Наталія Гажаман	Від рекомендаційних списків до науково-бібліографічних покажчиків	107
Наталія Граніч	Просування євроінтеграційних процесів: культурологічна складова в роботі дитячих бібліотек (з досвіду роботи Волинської обласної бібліотеки для дітей)	115
Наталія Назарук	Орієнтир – модернізація й міжнародні проекти та ініціативи	120
Лариса Лугова, Надія Кіндрись	Досвід участі дитячих бібліотек в міжнародній діяльності (на прикладі Львівської обласної бібліотеки для дітей)	125
Лілія Тогобіцька	Реалізація культурно-соціальних проектів у бібліотеці для дітей	132
Тетяна Шамаріна	Читаюча дитина – найцінніший внесок у майбутнє держави	137
Ольга Дубова	Співпраця НБУ для дітей з культурними представництвами різних народів світу	144
Людмила Лукіна	Формування інформаційної культури учнів початкової школи під час бібліотечних заходів	147
Ольга Прокопович-Ткаченко	Соціокультурна діяльність бібліотеки для дітей в системі інформаційної взаємодії з громадою	153
Таїса Манжула	Бібліотека і патрульна поліція: партнерство заради безпеки дітей	157
Тетяна Щукіна	Бібліотека для дітей: шукаємо сучасний формат	160
Юлія Василенко	Бібліотеки Маріуполя для дітей: від мрії до дії	163
Валентина Чіка	Сучасна бібліотека для дітей в контексті соціального партнерства	172
Анна Бардашевська	Партнерський профіпоступ: динамічна платформа новацій в інтересах громади. (з досвіду реалізації комплексних регіональних проектів у Херсонській області (2012-2017 рр.))	176
Валентина Черноус	Бібліотечне обслуговування дітей Хмельниччини в умовах адміністративно-територіального реформування: нова реальність, нові рішення	181
Галина Трохименко	Новий вектор розвитку партнерських відносин у консолідації дій ХОБД та громади з питань цивільного захисту	184
Ганна Бахман	Дитяча центральна бібліотека ім. О.С. Пушкіна і громада: працюємо разом	194

А.І. Гордієнко,
генеральний директор Національної бібліотеки України для дітей,
заслужений працівник культури України

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ У БІБЛІОТЕЧНІЙ СИСТЕМІ ДЕРЖАВИ: 50 РОКІВ НА БІБЛІОТЕЧНІЙ МАПІ

Сьогодні Національна бібліотека України для дітей – це головна книгозбірня України для дітей; науково-методичний, довідково-бібліографічний, інформаційний і консультативний центр для мережі спеціалізованих бібліотек для дітей; загальнодержавне сховище творів друку та інших документів універсального характеру, повного репертуару національних творів друку для дітей. Бібліотека щорічно здійснює обслуговування понад 20 тисяч дітей та організаторів дитячого читання, забезпечує реалізацію прав юних громадян на вільний доступ до інформації, до знань, сприяє залученню дітей до надбань вітчизняної і світової культури; бере участь у розробленні державної політики в галузі бібліотечної справи та реалізує її.

Цього року бібліотека відзначає перший ювілей. 50 років для дитячої установи – це значний досвід, насичена подіями історія та чималі досягнення тих, хто її створював; тих, хто самовіддано працює задля її розвитку; і тих, хто допомагає нам, підтримує і разом з нами вірить у те, що дитяча книга та дитяче читання – це важливий чинник виховання юних громадян та запорука успішного майбутнього нашої країни. 50 років – це також час та нагода для підведення підсумків, які стимулюють рухатися далі.

Як кожна з успішних історій, історія нашої бібліотеки мала свої передумови для виникнення, свої обставини, які свого часу стали вирішальними. Питання про необхідність створити центр для науково-методичного забезпечення діяльності дитячих бібліотек республіки поставало неодноразово – і у 1918 році, і у 30-х роках, і у післявоєнний період минулого століття. Період 60-х років ХХ століття характеризувався активним розвитком мережі бібліотек для дітей, кількість яких досягла майже тисячі, посиленням зростання інтересу державних і громадських органів до бібліотечного обслуговування населення та популяризації книги серед дітей і молоді, розширенням масштабів книговидання для цієї вікової категорії читачів.

Саме тоді з'явився Наказ Міністерства культури СРСР № 159 від 29 квітня 1965 р. «Про заходи по дальшому поліпшенню бібліотечного обслуговування дітей», відповідно до якого рекомендувалося створити республіканські бібліотеки для дітей у тих республіках колишнього Радянського Союзу, які мали розгалужену мережу дитячих бібліотек. В Україні на той час вже діяла система самостійних бібліотек для дітей, але не було єдиного організаційно-методичного та науково-дослідного центру, який би сприяв розвитку бібліотек України, що обслуговують дітей та який би вивчав і узагальнював досвід, ініціював нові форми роботи з дітьми. Методичне керівництво дитячими бібліотеками здійснювалося на рівні обласних бібліотек для дітей та контролювалося сектором організаційно-методичної роботи з дітьми, який було створено при Державній республіканській бібліотеці УРСР ім. КПРС. Але питання існування унікального явища – мережі саме дитячих бібліотек – поставало вкрай гостро. Специфіка бібліотечної роботи з дітьми вимагала високого рівня підготовки та професійного підходу, і тому створення науково-методичного центру, який мав централізовано опікуватися лише дитячими бібліотеками, логічно завершило б процес організації української мережі спеціалізованих бібліотек для дітей та дало можливість відкрити нові перспективи в обслуговуванні читачів-дітей. Це і стало своєрідним поштовхом до порушення клопотання Міністерством культури Української РСР перед Радою Міністрів Української РСР про створення в Україні республіканської бібліотеки для дітей. Зокрема у доповідній на ім'я заступника Голови Ради Міністрів Української РСР П.Т. Тронька зазначено: «В Українській РСР працює 25 обласних, 890 районних, міських та зональних, 30522 шкільних, 14093 сільських та 6700 профспілкових бібліотек, які обслуговують юних читачів в містах і селах республіки. Проте до цього часу в Україні немає єдиного республіканського центру, який здійснював би організаційно-методичне керівництво цією мережею бібліотек в їх роботі з дітьми. Існуюча при Державній республіканській бібліотеці УРСР ім. КПРС група по роботі серед дітей в складі чотирьох методистів аж ніяк не забезпечує надання різносторонньої методичної допомоги всім бібліотекам республіки». І хоча непросто було отримати дозвіл та можливість для заснування Державної республіканської бібліотеки для дітей, 22 липня 1966 року оголошено Постанову № 558 Ради Міністрів Української РСР на виконання якої 27 серпня 1966 року видано наказ Міністра культури УРСР «Про створення Державної республіканської бібліотеки для дітей» на базі районної бібліотеки для дітей

ім. М.М. Коцюбинського. Так, відповідно до наказу з 1 січня 1967 року розпочала свою діяльність Державна республіканська бібліотека для дітей – (з 1978 р.– Державна республіканська бібліотека для дітей ім. Ленінського комсомолу, з 1993 р. – Державна бібліотека України для дітей, з 2003 р. – Національна бібліотека України для дітей, далі – Бібліотека).

Директором Бібліотеки було призначено Анастасію Степанівну Кобзаренко, яка на той час працювала інспектором відділу бібліотек Міністерства культури УРСР і опікувалася питаннями функціонування та розвитку бібліотек для дітей, досконало знала систему бібліотечного обслуговування дитячого населення України та сприяла створенню головної бібліотеки республіки для дітей. Структура новоствореної Бібліотеки складалася з дирекції та шести відділів: відділу комплектування і обробки літератури; відділу обслуговування учнів 1-4 класів; відділу обслуговування учнів 5-8 класів; відділу книго зберігання та методичного відділу.

Важливим і відповідальним завданням, що постало перед Бібліотекою, було перетворення звичайної міської бібліотеки для дітей на республіканський науково-методичний центр з проблем дитячого читання, на установу, яка б консолідувала величезну розрізнену мережу бібліотек для дітей в єдину цілісну систему. У 1967 р. розробляються і затверджуються статут і структура Бібліотеки. Одночасно вирішується питання отримання обов'язкового безоплатного примірника. Це дає змогу Бібліотеці стати універсальним державним сховищем творів друку для дітей з повним репертуаром книг для дітей українських авторів та матеріалів про Україну. Визначаються функції Бібліотеки як довідково-інформаційного центру та координаційного центру з науково-дослідної та науково-методичної роботи для дитячих бібліотек України, культурного центру державного значення. Поступово сформувався і кадровий склад висококваліфікованих співробітників. З кожним роком розширювалося коло завдань та функцій Бібліотеки, впроваджувалися нові форми і методи діяльності. Для вдосконалення системи бібліотечного обслуговування дітей у 70-х роках проведено експериментальну роботу, внаслідок якої були чітко визначені вікові категорії читачів для створення раціональної системи їхнього обслуговування, реорганізовано книжкові фонди, сформовано відкритий диференційований доступ, здійснено відбір і перешифрування книжок для кожної вікової групи. У цей період був проведений ще один масштабний експеримент – наукове дослідження «Система каталогів

і картотек обласних дитячих бібліотек і її ефективність у керівництві читанням» з метою визначення ефективності нової системи каталогів і картотек, яка охоплювала та розкривала фонди бібліотек, задля задоволення різнобічних запитів читачів та визначення потреб у нових видах каталогів і картотек. За висновками проведеного дослідження обласним, районним та міським бібліотекам було рекомендовано впроваджувати виважену, раціональну систему каталогів і картотек, яка упродовж наступних років цілком задовольняла потреби читачів.

З розширенням масштабів діяльності Бібліотеки наявні матеріально-технічні можливості та приміщення не дозволяли реалізовувати задуми щодо побудови усіх відділів як лабораторій з організації обслуговування дітей книжкою і здійснення науково-методичної діяльності. Адже з роками бібліотека невпинно утверджувала себе не тільки як головна скарбниця дитячої книги, але й як республіканська наукова і методична установа. З кожним роком розширюються її структура та штат, збагачується книжковий фонд. Усе це загострює потребу в додатковій площі. Тому рішенням місцевих органів влади у 1971р. виділяється додаткове приміщення для основного книгосховища Бібліотеки, а клопотанням Міністра культури УРСР Київська міська Рада депутатів трудящих 16 жовтня 1972 року приймає рішення про будівництво окремого приміщення для Державної республіканської бібліотеки для дітей. Будівництво нового приміщення Бібліотеки розпочалося у 1976 р, а її відкриття відбулося 26 грудня 1978 р. Інформація про відкриття нової, оригінальної за своїм проектом бібліотеки для дітей з'явилася не лише у вітчизняній, а й зарубіжній пресі, тим самим підвищуючи імідж вітчизняних бібліотек для дітей для закордонних колег та підкреслюючи вагомість значення, яке надавалося на той час бібліотечному обслуговуванню в країні.

З появою нового просторого приміщення з'явилися і нові можливості для розширення та забезпечення належного зберігання фондів і, що найголовніше, нові умови для активізації довідкової та інформаційної роботи, які дозволяють якісно збагатити зміст і форми популяризації книги, поглибити науково-методичну і науково-дослідну діяльність, розширити контакти з різними установами та організаціями, насамперед республіканськими науковими бібліотеками, Спілкою письменників УРСР, Республіканським учбово-методичним кабінетом Міністерства освіти України.

Зі створенням Державної бібліотеки України для дітей як провідного науково-методичного центру завершився процес організації спеці-

алізованої мережі бібліотечного обслуговування дітей та підлітків в Україні. Визначилася чітка система всіх ланок методичного керівництва її діяльністю: районні, міські, обласні, республіканська бібліотеки для дітей. Основною дієвою структурою, що сприяла виробленню і цілеспрямованому впровадженню в життя єдиної державної політики в галузі бібліотечної справи, став науково-методичний відділ Бібліотеки. Важливу роль у підвищенні рівня науково-методичної роботи відігравала і науково-методична рада Бібліотеки, створена в перший рік роботи закладу. В основу її багаторічної діяльності лягло обговорення найрізноманітніших питань розвитку бібліотечної справи, затвердження положень, інструкцій, а також інших матеріалів, які сприяли утвердженню єдиної системи методичного керівництва бібліотеками, що обслуговують дітей. Бібліотека як науково-методичний центр бере активну участь у підготовці регламентуючих документів: типового статуту, примірної структури, положень про відділи обласних бібліотек для дітей, типових штатів державних сільських (селищних) бібліотек УРСР, розробляє орієнтовні схеми планів та звітів обласних та районних бібліотек, а згодом укладає кураторські договори з обласними бібліотеками для дітей, зміцнюючи взаємозв'язки з ними.

Пріоритетом науково-методичної роботи Бібліотеки стала діяльність, спрямована на удосконалення мережі бібліотек для дітей та методичне забезпечення основних напрямів їхньої роботи: формування фондів, індивідуального керівництва читанням дітей та масової роботи з ними. Цілеспрямований вплив Бібліотеки на організацію та зміст роботи бібліотек для дітей здійснювався передусім шляхом вивчення та аналізу стану обслуговування читачів та надання методичної та практичної допомоги, розробки регламентуючих документів, різноманітних методично-бібліографічних матеріалів, налагодження системи підвищення кваліфікації бібліотечних працівників. Звичайно, ефективність методичної допомоги бібліотекам, що обслуговують дітей, багато у чому залежить від знання їх практичної діяльності, потреб та проблем на місцях, тому особливої уваги Бібліотека приділяла виїздам у різні регіони республіки. Було розроблено спеціальну методику комплексного та тематичного вивчення стану бібліотечної справи у регіонах, а участь у виїздах брали найбільш кваліфіковані працівники різних відділів Бібліотеки. Виїзди здійснювалися з метою комплексного ознайомлення з діяльністю бібліотек, вивчення стану їх роботи з окремих питань, а також для безпосередньої участі у системі підвищення кваліфікації бібліотечних працівників на місцях. Відбувалися

комплексні перевірки, що здійснювалися раз на три роки для кожної області, які проводилися разом із працівниками Міністерства культури України та представниками провідних бібліотек України і надавали можливість скласти чітке уявлення про динаміку розвитку бібліотечного обслуговування дітей в Україні; також широкої практики набули тематичні виїзди, які надавали можливість більш детально вивчати конкретні питання роботи та допомагати бібліотекарям на місцях у вирішенні існуючих проблем. На основі комплексних та тематичних виїздів, вивченні планово-звітної документації обласних бібліотек Бібліотека здійснює широкий аналіз стану бібліотечного обслуговування дітей, що зокрема знаходить відображення у науково-методичних виданнях — оглядах діяльності бібліотек для дітей, які видавалися з певною періодичністю, найперший видано вже у 1967 році. З 1973 року і до сьогодні видаються статистичні таблиці, що висвітлюють основні показники роботи бібліотек України для дітей та дають повну інформацію щодо діяльності бібліотек для дітей усіх регіонів України.

Важливого значення для методичного забезпечення бібліотек України для дітей набула і видавнича діяльність Бібліотеки, яка з перших років існування закладу є численною та різноманітною за тематикою, типами і видами. Методичні поради, листи директорам обласних бібліотек для дітей, інформаційні листи, бюлетені, аналізи, огляди діяльності, довідки та інші методико-бібліографічні матеріали охоплюють всі напрями бібліотечної роботи з дітьми, відповідаючи вимогам часу та орієнтуючи бібліотеки у широкому колі питань. Чинне місце серед видань Бібліотеки, особливо у період, що передував розвитку швидких комунікацій за допомогою мережі Інтернет, займали матеріали з досвіду роботи бібліотек для дітей, які вивчали та узагальнювали їхні кращі надбання, які ставали орієнтиром для інших.

З перших років існування Бібліотеки беззаперечно важливою для підвищення фахового рівня дитячих бібліотекарів України стала діяльність з підвищення кваліфікації бібліотечних працівників, яка спрямовувалася і спрямовується нині на поглиблення фахової підготовки різних категорій бібліотечних спеціалістів і доведення її до ступеня професійної майстерності. З цією метою використовуються всі форми роботи: семінари, практикуми, стажування та участь у різноманітних заходах на допомогу розширенню професійних знань. А з 1973 року розпочинається співпраця Бібліотеки з Республіканським Інститутом підвищення кваліфікації працівників культури, яка успішно продовжу-

ється і сьогодні – семінари, творчі дискусії, лекційні та практичні заняття зазвичай проходять на базі Бібліотеки.

Шукаючи найбільш ефективні форми підвищення фахового рівня бібліотечних працівників, Бібліотека особливу увагу приділяла науково-практичним конференціям, які сприяли консолідації зусиль бібліотек у розробці актуальних проблем бібліотечного обслуговування дітей, підведенню підсумків їхньої діяльності, обговоренню кращого досвіду і результатів наукових досліджень, визначенню перспектив роботи в майбутньому. Починаючи з 1967 року Бібліотекою проведено низку науково-практичних конференцій, присвячених проблемам керівництва читанням, використанню книжкових фондів, поліпшенню бібліографічної роботи, основним тенденціям розвитку бібліотек тощо.

Бібліотека працює як відлагоджений механізм, і залишається науково-методичним центром для дитячих бібліотек і з приходом Незалежності. Часи змінюються, змінюється якість проблемних питань бібліотечного обслуговування дітей країни, а роль Бібліотеки як провідника залишається актуальною – участь у розробці проекту Закону «Про бібліотеки та бібліотечну справу», підготовка нормативно-правових документів, відстоювання права на існування окремих бібліотек мережі, яка протягом усього існування періодично підпадає під певні ризики.

Особливим для Бібліотеки стає 2003 рік, який приносить їй заслужений статус Національної. Окрім почесного звання Бібліотека отримує і нові можливості для діяльності – так у 2005 році за підтримки Міністерства культури України на зміну проблемно-цільовим навчанням, нею започатковано проведення щорічних всеукраїнських науково-практичних конференцій директорів обласних бібліотек для дітей, на яких обговорюється комплекс проблемних питань, що пов'язані з функціонуванням мережі спеціалізованих бібліотек України для дітей. Конференції проводяться на базах обласних бібліотек для дітей різних регіонів України, що дозволяє не тільки обмінюватися досвідом, але й мати більш глибоке уявлення про роботу різних обласних бібліотек та підвищувати рівень здорової конкуренції між ними. Так, починаючи з 2005 року, науково-практичні конференції директорів обласних бібліотек проведено на базах обласних бібліотек для дітей Львівської, Донецької, Закарпатської, Миколаївської, Херсонської, Одеської, Хмельницької, Кіровоградської, Полтавської, Вінницької областей, у м. Севастополь, а десята ювілейна конференція – у Національній бібліотеці України для дітей.

Гарною можливістю отримати зарубіжний досвід у сфері бібліотечної діяльності стала співпраця Бібліотеки з іноземними фахівцями бібліотечної справи, до якої долучалися бібліотекарі з усієї України. Так, у 1999 році на базі Бібліотеки спільно з Гете-Інститутом у м. Києві відбувся Міжнародний україно-німецький семінар «Дитяча бібліотека у сучасному суспільстві»; у 2015 р., продовжуючи співпрацю з Гете-Інститутом в Україні, Бібліотека долучилася до організації міжнародного дводенного семінару «Бувальщина та вигадка: казки і міфи з усього світу», де дитячі бібліотекарі з усієї України мали можливість познайомитися з цікавим досвідом та методикою, яку використовують у Берлінському центрі дитячої літератури. У 2000 році Бібліотекою започатковано плідну співпрацю з Посольством Швеції в Україні та Шведським Інститутом, завдяки чому проведено Міжнародний семінар «Навігаційна функція дитячої бібліотеки у сучасному інформаційному просторі», де взяли участь провідні фахівці зі Швеції, дитячі бібліотекарі усіх регіонів України, видавці дитячої літератури; у 2007 році, також у рамках цієї співпраці та до 100-річного ювілею великої шведської казкарки Астрід Ліндгрєн організовано Міжнародний семінар «Поки є діти – будуть казки! Астрід Ліндгрєн і сучасна літературна казка», який проводився на базі Національної бібліотеки України для дітей. У 2016 році Бібліотекою було організовано та проведено Міжнародну науково-практичну конференцію «Читання у соціокультурному просторі дитинства: діапазон можливостей та партнерства», яка зібрала однодумців із закордону та з усіх регіонів України, які переймаються питанням просування дитячого читання. Кожен з таких заходів сприяє плідному обміну досвідом між кращими фахівцями з дитячого читання різних країн.

Розвиток сучасного суспільства ставить перед бібліотеками для дітей завдання трансформації та втілення в свою діяльність елементів соціокультурних закладів, що ніяк не суперечить, а навпаки допомагає виконанню основної місії – залучення дитини до читання. Широкий діапазон культурно-мистецьких проєктів, діяльність різноманітних гуртків і читацьких об'єднань, організація творчих конкурсів з одного боку популяризують книгу та читання, а з іншого – розвивають дитину як творчу особистість. Виконуючи функцію всеукраїнського науково-методичного центру, Бібліотека виступає ініціатором та організатором численних всеукраїнських творчих змагань, залучаючи до участі в них юних читачів із різних куточків країни. Різноманітною є тематика конкурсів: привернення уваги дітей до проблем суспільства («Я і

мої права», «Світ без мурів очима дітей») і визначних історичних дат («Нащадки пам'ять бережуть», «У вінок Кобзаря ми вплітаємо майбутнє», «Книга пам'яті мого роду», «Мрії про Україну: дитячий погляд»), популяризація читання («Найкращий читач року»), виховання патріотизму («Моя мала Батьківщина»), розвиток художніх та мистецьких здібностей («Дитячі історії про найголовніше») тощо. Не менш дієвими та важливими для покращення бібліотечного іміджу є змагання з професійної майстерності, які проводяться між працівниками бібліотек для дітей. Так, у 2013 році Бібліотекою з метою поширення кращого досвіду роботи обласних бібліотек для дітей та підвищення їхньої ролі у реалізації завдань державної політики в галузі культури ініційовано Всеукраїнський огляд-конкурс обласних бібліотек для дітей, який проводиться раз на два роки та сприяє підвищенню професійного рівня бібліотечних колективів, а також налагодженню взаємодії бібліотек з органами виконавчої влади.

Важливу роль у покращенні бібліотечної роботи в країні відіграють спільні корпоративні проекти. І сьогодні ми маємо низку успішних прикладів такої співпраці, ініційованих Бібліотекою за останнє десятиріччя. Це Корпорація бібліотек України для дітей із аналітичного розпису періодичних видань «КОРДБА», що є проектом розподіленого розпису передплачених бібліотеками України для дітей періодичних видань та створення зведеної бази статей; проект Кращі інтернет-ресурси від Української асоціації працівників бібліотек для дітей, що містить ретельно відібрані і перевірені Інтернет-ресурси різноманітної тематики для навчання, самоосвіти, дозвілля та професійного розвитку; електронна антологія улюблених творів дитячої літератури «Почитайко» — всі ці проекти наразі об'єднують діяльність кращих дитячих бібліотекарів з різних регіонів України.

Ще одним важливим і унікальним у своєму роді проектом, створеним Бібліотекою у 2010 році, є електронний ресурс «КЛЮЧ», який має на меті допомогти дітям і підліткам отримати фахову інформацію про нові і призабуті книжки, видані в Україні, познайомити з письменниками і художниками-ілюстраторами, які присвятили свій талант дитячій літературі; дорослому зацікавленому читачеві — ознайомитися із літературознавчими та книгознавчими розвідками у галузі дитячої літератури, а також за бажанням взяти участь у дискусіях або залишити свої міркування стосовно того або іншого видання, яке рецензується на сторінках «КЛЮЧА».

Перебуваючи у невпинному пошуку нових зв'язків, бібліотеки для дітей знаходять нові ідеї, нові простори для комунікації та нових читачів. Соціально-економічні обставини призводять до того, що бібліотеки у їх традиційному вигляді нині – це швидше виключення з правил, аніж типове явище, оскільки бібліотека давно затребувана у суспільстві не тільки як освітньо-виховна інституція, але й як соціальний комунікатор. Так, бібліотеки для дітей, орієнтуючись на мінливі потреби своїх вимогливих користувачів, стали місцем для спілкування, відпочинку, цікавих зустрічей, концертів, тематичних свят, квестів, гуртків та численних майстер-класів. Більшість бібліотек трансформуються у так звані хаби, що нині стрімко популяризуються у галузі культури. Зміни, адаптація до нових умов і викликів – це природне, закономірне і позитивне явище. Стабільною залишається якість роботи бібліотекарів та їх прагнення до вдосконалення власної професійної майстерності. За п'ятдесят років у Бібліотеки з'явилося чимало надійних, добрих друзів та партнерів, діє налагоджена багатоаспектна комунікація з бібліотеками мережі та іншими закладами культури, функціонують численні простори для обміну досвідом, взаємопідтримки та спільної професійної діяльності з колегами в Україні та закордоном. І ми маємо всі підстави вважати, що наші перші 50 років є успішною основою для подальших професійних звершень на благо діяльності дитячих бібліотек та просування дитячого читання в Україні. Адже саме заради дитини Бібліотека працює і творить, і сподіваємося, що надалі працюватиме і творитиме ще не одне п'ятидесятиріччя!

Т.М. Турбаніст,
заступник генерального директора з науково-методичної роботи
Національної бібліотеки України для дітей

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕРЕЖІ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ БІБЛІОТЕК ДЛЯ ДІТЕЙ

Діти – наша найбільша цінність. Разом із тим ця група населення вирізняється своїми яскраво вираженими специфічними особливостями розвитку, пов'язаними зі статево-віковими, психологічними та соціальними розбіжностями.

Ті, кого найбільше люблять і цінують, у першу чергу потерпають від такої любові і уваги про дітей і дитячих бібліотек зокрема. Адже саме діти – найбільша цінність будь-якого суспільства.

Основним принципом культурної політики по відношенню до дітей та їх бібліотечного обслуговування є максимально можлива диференціація заходів, які б враховували ці особливості та сприяли соціальній адаптації дітей. Бібліотечне обслуговування здійснюють бібліотеки органів управління культурою на всіх рівнях і навіть частково – обласні універсальні наукові бібліотеки.

Дитяча бібліотека виступила виключно адаптивним соціокультурним інститутом, яка внесла вагомий вклад у соціалізацію особистості дитини, в її інкультурацію, тобто залучення до культури.

ІСТОРІЯ

Бібліотечні моделі кожної окремої країни – це, як правило, результат тривалого історичного розвитку. Виникнення самостійних дитячих бібліотек пов'язане з загальнокультурними та просвітницькими традиціями. На початку ХХ століття феномен дитинства став предметом пошуку оптимальних шляхів навчання та виховання саме відповідно до законів розвитку дитинства, а не так, як це собі думають дорослі.

Дитячі бібліотеки почали виокремлюватися від публічних, їх формування як специфічного дитячого закладу йшло шляхом пристосування бібліотечної діяльності до вікових особливостей.

Таким чином, самостійні дитячі бібліотеки почали утворюватися задовго до 1917 року, відображуючи об'єктивні вимоги суспільства, яке звернуло увагу на необхідність більш поглибленої просвітницької діяльності по відношенню до дітей.

Після 1917 року розвиваються обидва типи бібліотек – дитяча та шкільна, в яких чітко визначена їх функціональна різниця та призначення:

- шкільна бібліотека – забезпечення навчально-виховного процесу в школі;
- дитяча – сприяння самоосвіті, вільному читанню дитини, проведенню дозвілля, доповнення того, що залишається «поза сторінками» підручників.

В кінці ХХ – на початку ХХІ століття виник суттєвий перекид в розподілі функцій між шкільними та дитячими бібліотеками. Завдяки слабкому матеріальному та фінансовому забезпеченню шкільних бібліотек в дитячі бібліотеки був переадресований потік запитів зі шкільної програми.

Масова робота дитячих бібліотек має за мету залучення до вільного читання, читання для душі та розуму, що і є головним завданням дитячої бібліотеки.

ДИТЯЧІ БІБЛІОТЕКИ: СПРОБИ ВИЗНАЧЕННЯ

Залишаються недостатньо пропрацьованими проблеми загальної типології бібліотек, не дивлячись на те, що в 1990-ті роки з цього питання проходила полеміка серед бібліотечної спільноти.

Основними типовизначними ознаками, на думку бібліотекознавців, є:

- структура фондів;
- читацький контингент;
- статус бібліотеки, її роль в системі бібліотек.

Бібліотеки для дітей можна класифікувати, насамперед, за читацьким контингентом:

- діти до 18 років (включно) (Наказ МКУ № 340 від 17.05.2017 р.);
- специфіка фонду (документи, призначені для дітей як основне ядро);

Згідно ЗУ «Про бібліотеки і бібліотечну справу» дитячі бібліотеки за призначенням відносяться до публічних – як спеціалізовані бібліотеки для дітей:

- всеукраїнські загальнодержавного значення (національні, державні);
- обласні;
- централізовані бібліотечні системи;
- філії.

В сучасному бібліотекознавстві домінує віднесення дитячих бібліотек до публічних. І тут виникають питання. Якщо звернутися до класич-

ного визначення публічної бібліотеки, то дитяча бібліотека відповідно до її основного контингенту орієнтованості фонду не може зацікавити все суспільство, саме цим відрізняючись від загальнодоступної бібліотеки досить важливими типологічними ознаками. Тому визначено термін «спеціалізовані» дитячі бібліотеки. Особливості потреб дітей у соціальній адаптації до навколишнього світу полягають в їх прихованому (латентному) характері.

Знання цих вікових та індивідуальних особливостей культурного розвитку особистості повинні знаходитися в основі всієї організації бібліотечного обслуговування дітей. Саме в цьому полягає значення терміну – «спеціалізоване обслуговування». Діти мають право на таке обслуговування відповідно до усіх законів та декларацій.

Дитяча бібліотека – це спеціалізований бібліотечний заклад, який організує бібліотечно-інформаційне обслуговування дітей (до 18 років включно), а також обслуговування організаторів дитячого читання.

Важлива суспільна роль дитячої бібліотеки – бути гарантом реалізації конституційного права юних громадян на отримання інформації, книг, на доступність досягнень світової та вітчизняної культури. Звідси випливають обов'язки дитячих бібліотек по відношенню до читачів (реальних та потенційних), напрями роботи, програми державних та громадських організацій з підтримки бібліотек, підстави для оцінки їх діяльності.

Основна мета дитячих бібліотек – задоволення реальних та прихованих потреб дітей в духовному та інтелектуальному рості, самопізнанні та самоосвіті; інтеграція дітей в соціокультурне середовище суспільства через читання, забезпечення рівного доступу до інформації.

Основні завдання дитячих бібліотек:

- 1) розвиток та саморозвиток дитини шляхом залучення дітей до читання, до національної та світової культури;
- 2) популяризація цінності читання та книги; формування інформаційної культури особистості;
- 3) гармонійне поєднання соціалізації (освоєння дитиною норм та цінностей суспільства) та суб'єктивації (розвитку унікального внутрішнього світу кожної дитини);
- 4) виховання творчих здібностей;
- 5) популяризація цінності дитинства та дитячої субкультури;
- 6) забезпечення відкритості бібліотеки для всіх дітей, створення рівних прав та можливостей для дітей усіх соціальних верств населення, які володіють інтелектуальними та фізичними можливостями;

- 7) забезпечення доступу користувача-дитини до об'єктивної та всебічної інформації про світ у доступній та безпечній для неї формі;
- 8) взаємозбагачення традиційної книжкової та нової «електронної» культур;
- 9) забезпечення вимог інформаційної безпеки та гуманістичної направленості електронних продуктів, доступних дітям;
- 10) розвиток змістовного спілкування між користувачами, виховання культури спілкування;
- 11) розвиток рекреаційного та реабілітаційного потенціалу бібліотеки, можливостей бібліо- та арттерапії, терапії творчості.

Соціокультурна адаптація, соціалізація дітей, входження дітей до культури (інкультурація) – це важливий напрямок соціокультурної політики, яка повинна мати загальнодержавний статус та бути офіційно зафіксованими в обов'язках органів державної влади, які мають відношення до вирішення цього питання.

Головною стратегією подальшого існування дитячих бібліотек в інформаційному суспільстві є модернізація, і як наслідок – підвищення якості роботи з урахуванням соціальних, економічних та інших умов, що постійно змінюються. Інваріантним залишиться одне методологічне положення: дітям повинні бути надані найбільш комфортні умови для розвитку, отримання освіти та інформації за допомогою книги та інших документів.

Сучасна дитяча бібліотека у випадку, якщо вона є самостійним закладом і має статус юридичної особи, усі бюджетні кошти, і ті, що вона заробляє за рахунок надання платних послуг, направляє лише на благо дітей. Тому для дітей бібліотека – це не тільки читальні зали та абонементи, але й місце спілкування і проведення дозвілля.

НЕБЕЗПЕЧНА ТЕНДЕНЦІЯ

Досвід існування дитячих філій в об'єднаних ЦБС, на жаль, показує, що бібліотечне обслуговування дітей сприймається як вторинне, повністю відсутній пріоритет інтересів дітей, про який говориться в нормативних документах, таких як Конвенція ООН про Права дитини, Закону України «Про охорону дитинства» та ін. Більше того, в деяких ЦБС проблеми приміщень, комплектування фондів та інших матеріальних ресурсів вирішуються безпосередньо за рахунок саме дитячих бібліотек. Об'єднання дитячих та дорослих бібліотек в одному приміщенні призводить до втрати дітьми особистого простору. Поки в країні не зміниться відношення до дітей, та поки в бібліотечній політиці діти як найменш захищена катего-

рія населення не будуть розглядатися хоча б як рівноправна група, говорити про об'єднання дитячих та дорослих бібліотек досить передчасно. Тим не менш, на даний час бібліотечна мережа переживає значні зміни в гірший бік. В першу чергу постраждали дитячі бібліотеки, які або закриваються зовсім, або перепрофілюються, об'єднуючись з дорослими та шкільними. Багато бібліотек втратили свій статус. Так, в 2003 році поряд з дитячими бібліотеками-філіями функції надання методичної допомоги виконувалися центральними дитячими бібліотеками, які кваліфіковано займалися комплектуванням фондів дитячих бібліотек свого міста чи району, включаючи сільські бібліотеки. Зараз ці бібліотеки або переведені в розряд бібліотек-філій або функціонують як дитячі відділи та відділи для дорослих, що веде до скорочення досвідчених кадрів, погіршення всього бібліотечного обслуговування дітей, втраті активних читачів. Має місце також переміщення бібліотек-філій з окремим приміщенням, на яке мають право діти відповідно до усіх міжнародних документів, у статус відділів бібліотек для дорослих з відчуженням раніше займаних приміщень.

У розвинених країнах добре розуміють, що дитячі бібліотеки та бібліотеки для юнацтва потрібні для створення умов відповідно до потреб цих груп населення та багато в чому відрізняються від роботи дорослих бібліотек. Діти та юнацтво мають право на власний вибір закладів, які потрібні їм для розвитку та соціалізації.

Однією з головних тенденцій останнього десятиріччя в різних країнах світу стало посилення бібліотечної роботи з дітьми. Це виявляється в наступному:

- в деяких країнах були прийняті нові закони і плани з розвитку бібліотечного обслуговування дітей (Данія, Норвегія, Японія, Корея);
- з'явилися національні центри дитячого читання та літератури для дітей як «паранаціональні» дитячі бібліотеки (відділення національних бібліотек), головна задача яких – збір, зберігання та вивчення літератури для дітей, а також розповсюдження знань про неї (Франція, Японія, Південна Корея та ін.);
- почали відкриватися самостійні дитячі бібліотеки (спеціалізовані заклади культури), які обслуговують дітей та юнаків, не входять в склад якої-небудь публічної бібліотеки і часто розміщені в окремому приміщенні (Великобританія, Франція, Італія, Китай, Сінгапур, Нідерланди);
- відкриваються також невеликі міські бібліотеки, покликані обслуговувати дитяче населення регіону (в останні роки дитячі бібліотеки відкрилися в Німеччині, Нідерландах, Аргентині, на Кубі, в Індонезії, Китаї, Беніні);

- почали будуватися нові, добре оснащені бібліотеки для дітей та підлітків (нерідко за спеціально розробленими архітектурними проектами) (Сінгапур, Нідерланди та ін.).

Маємо надію, що здоровий глузд таки візьме гору над миттєвими рішеннями, і нам не доведеться через деякий час відроджувати дитячі бібліотеки, рівняючись на зарубіжні країни.

Непродумана політика по відношенню до дітей та дитячих бібліотек може призвести до повного відчуження дітей від читання, порушення основ культурного розвитку та вміння осмислено організувати своє дозвілля. Недарма один з мислителів минулого говорив, що закриваючи бібліотеки сьогодні, завтра ми будемо змушені будувати нові в'язниці.

Ми зовсім не хочемо будь-якого відчуження дітей, а навпаки головне зараз – вбудованість системи обслуговування дітей у загальний бібліотечний простір, але без утиску прав дітей, без позбавлення їх права вибору тієї бібліотеки, де їм комфортніше, зручніше і краще. Діти самі проголосують своїми кроками – в яку бібліотеку вони підуть і яким чином будуть нею користуватися. Перед тим, як експериментувати та руйнувати все «дощенту», давайте прислухаємося до головного судді – користувача.

КЕРІВНИЦТВО ДЛЯ ДИТЯЧИХ БІБЛІОТЕК

Якісна дитяча бібліотека прищеплює дитині навички грамотності та безперервної самоосвіти, заохочує її участь у суспільному житті.

Бібліотека повинна постійно відгукуватися на зростаючі соціальні зміни і прагнути задовольняти інформаційні, культурні та дозвілєві потреби всіх дітей.

Кожна дитина повинна знати про діяльність місцевої бібліотеки і відчувати себе в ній комфортно.

Дітей слід заохочувати користуватися бібліотекою з самого раннього віку, оскільки це збільшить імовірність того, що вони будуть користуватися нею і надалі.

ЗАДОВОЛЕННЯ ПОТРЕБ ДІТЕЙ

У Конвенція ООН Про права дитини підкреслюється право кожної дитини на максимально повний розвиток своїх здібностей, право на вільний доступ до інформації, матеріалів і програмам, на основі загальної рівності, незалежно від: віку; раси; статі; релігійних, національних

та культурних особливостей; мови; соціального стану; особистих якостей та здібностей.

ЦІЛЬОВІ ГРУПИ

Цільові групи для дитячих бібліотек, які обслуговуються як індивідуально, так і колективно:

- немовлята до року;
- дошкільнята;
- школярі до 13 років;
- діти з особливими потребами;
- батьки та інші члени сім'ї;
- опікуни;
- інші дорослі, що працюють з дітьми, книгами і засобами інформації.

ЗАВДАННЯ

- Забезпечувати право кожної дитини на:
 - інформацію;
 - функціональну, візуальну, електронну та інформаційну грамотність;
 - культурний розвиток;
 - розвиток навичок читання;
 - розвиток навичок самоосвіти;
 - дозвілля.
- Забезпечувати кожній дитині вільний доступ до всіх джерел і ресурсів.
- Організовувати різні заходи для дітей, батьків і вихователів.
- Сприяти залученню сімей у діяльність місцевої громади.
- Захищати права дітей і відстоювати їхню свободу і безпеку.
- Допомогати дітям рости впевненими і знаючими людьми.
- Сприяти зміцненню миру.

ФІНАНСУВАННЯ

Діти – гідне «вкладання коштів».

Для підтримки на належному рівні та підвищення якості матеріалів і наданих послуг дитячим бібліотекам необхідний бюджет. Стандартні бюджети можуть поповнюватися зовнішніми джерелами фінансування:

- урядовими грантами (за спеціальними програмами і новими ініціативами);
- закладами культури (тематичні презентації – музика, танець, драма, живопис, скульптура, історія, етнос);

- видавцями (відвідування авторів, ілюстраторів, інших творчих особистостей);
- спонсорами (місцеві представники бізнесу та добровільні організації в підтримку спеціальних заходів);
- неурядовими організаціями.

МАТЕРІАЛИ

Дитячі бібліотеки повинні мати у розпорядженні широкий діапазон розвиваючих матеріалів усіх форматів, включаючи друкарський (книги, періодика, комікси, брошури), медіа (компакт диски, DVD, касети), іграшки, навчальні ігри, комп'ютери, програмне забезпечення.

Критерії відбору

При формуванні фондів і послуг бібліотекарі повинні вибирати матеріали, які відповідають наступним вимогам:

- висока якість;
- відповідність віку;
- актуальні і точні;
- відображають різноманітність цінностей і думок;
- відображають специфіку місцевої культури;
- загальнокультурні цінності.

Бібліотека для дитини будь-якого віку повинна бути місцем відкритим, доброзичливим, привабливим, у чомусь незвичайним.

ПОСЛУГИ

Послуги, що надаються дітям, не менш важливі та значущі, ніж послуги для дорослих.

Дитячі бібліотеки повинні задовольняти потреби юного покоління у галузі інформації, культури та розваг наступним чином:

- надання різноманітних матеріалів;
- надання інформаційних та довідкових послуг;
- допомога дітям у виборі необхідних матеріалів;
- залучення дітей у процес формування фонду та розвитку бібліотечних послуг;
- навчання бібліотечної майстерності та інформаційної грамотності;
- мотиваційна діяльність (стимулювання потреби в читанні);
- навчання батьків і вихователів;
- інформування та інструктаж вихователів, викладачів дошкільних та шкільних установ, бібліотекарів;
- взаємодія та співпраця з місцевими організаціями та установами.

ВІКОВА ПЕРІОДИЗАЦІЯ ОНТОГЕНЕЗУ ЛЮДИНИ

(за класифікацією Всесвітньої організації охорони здоров'я)
Дошкільний і шкільний вік розділяють на наступні вікові періоди:

- 1) дитячий – до 1 року;
- 2) раннє дитинство – від 1 до 3 років;
- 3) дошкільний, або перше дитинство – від 4 до 6-7 років;
- 4) молодший шкільний, або друге дитинство – від 6-7 до 12 років (хлопчики до 12 років, дівчатка до 11 років);
- 5) середній шкільний, або підлітковий – від 12 до 15 років (хлопчики 12-15, дівчата 11-15 років);
- 6) старший шкільний – від 16 до 18 років.

БІБЛІОТЕЧНИЙ РОЗВИТОК

В останні роки діяльність бібліотек стає дедалі помітнішою, і це незважаючи на відомі труднощі, на тлі яких вони розвиваються.

За умов, коли кваліфіковані освітні послуги, необхідність яких загострюється в зв'язку з підвищенням динаміки у суспільстві, стали для значної частини населення недоступною розкішшю, саме бібліотеки перетворилися на справжні центри самоосвітньої діяльності. Бібліотечні ресурси активно використовуються різними верствами населення в справах підвищення соціальної мобільності, подолання кризових явищ у забезпеченні життєдіяльності й розвитку культурних, професійних, економічних можливостей.

Бібліотеки сприяють збереженню і примноженню інтелектуального потенціалу населення.

Значний внесок бібліотек і у знятті соціального дискомфорту. Саме у них знаходять собі місце для розради і відпочинку соціально незахищені верстви населення.

Бібліотеки сприяють посиленню згуртованості громади.

Бібліотекам ми завдячуємо і виконанням тих обов'язків, до яких іноді не доходять руки у представників місцевої влади. Беручи участь у висвітленні роботи органів місцевого самоврядування, вони діють на користь прозорості місцевої влади й залучення громадськості до прийняття громадських рішень.

В умовах демократизації суспільства, розвитку і функціонування інформаційного середовища, впровадження новітніх бібліотечно-інформаційних технологій все більшого значення набуває забезпечення прав людини на свободу слова та інформації, гарантування вільного і рівноправного доступу до інформації.

У зв'язку зі зміною економічних і політичних ситуацій, виникненням різних форм власності і ускладненням господарських зв'язків об'єктивно виникла необхідність децентралізації влади і передачі певних функцій на місця. Правовою базою для цього є Закони України: «Про місцеві Ради і місцеве самоврядування» (1990 р.); «Про місцеві Ради, місцеве і регіональне самоврядування» (1992 р.); «Про місцеве і самоврядування в Україні» (1997 р.) та ін. В основу цих документів покладено принципи, сформульовані у Всесвітній декларації і Європейській Хартії місцевого самоврядування, що була ратифікована Верховною Радою 15 липня 1997 року і відтоді стала невід'ємною частиною законодавства України.

За Європейською Хартією місцеве самоврядування – це перш за все право і реальна здатність територіальної громади контролювати і управляти в рамках закону, під свою відповідальність і на благо населення значною частиною громадських справ.

Приближення органів влади до об'єкта управління дозволяє приймати оптимальні управлінські рішення в короткий термін з максимальним врахуванням місцевих особливостей і в такий спосіб ефективно впливати на економічну ситуацію в країні.

Більшість громадян нашого суспільства психологічно ще не готові до активної участі в державних справах і недостатньо усвідомлюють свої права на неї. Деякі історики вважають, що традиційний демократизм українського народу не дозволяє сприймати авторитарних форм управління. Історично склалося так, що влада сприймалася українцями як чужа. Соціологічні дослідження попередніх років зазначають низький рівень довіри населення України практично до всіх без винятку гілок влади. І бібліотеки як єдині установи, де населення може отримати доступ до інформації про владу, про життєдіяльність відповідної території, повинні брати на себе роль інформаційного посередника між органами місцевого самоврядування і населенням.

Досвід інших демократичних країн, зокрема США, підтверджує важливу роль бібліотек в процесі державотворення.

Сьогодні в усьому світі відзначається процес інформаційної перенасиченості, і тому користувачеві потрібен помічник систематизації інформаційного масиву, відборі і адресній доставці. Для місцевої влади бібліотека – найбільш зручний і дешевий канал організації власного інформування та інформування населення про свою діяльність: наявність інформаційних ресурсів вже сформованих за рахунок платників податків і фахівців, які вміють професійно працювати з цими ресурсами.

В Україні прийнято ряд законодавчих актів, що мають безпосереднє відношення до інформаційної діяльності бібліотек. В Законі України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» (2009 р.) однією з найголовніших функцій бібліотек проголошено забезпечення вільного доступу до інформації та реалізацію права людини на її отримання. Закон України «Про інформацію» (1992 р.) визначає, що головними принципами інформаційних відносин в Україні є гарантування права на інформацію; відкритість, доступність інформації і свобода її обміну; об'єктивність; повнота та точність; законність отримання, використання, розповсюдження і збереження інформації. Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» (1997 р.) визначає основні форми і порядок висвітлення діяльності органів державної влади і органів місцевого самоврядування в Україні періодичними виданнями, інформаційними агентствами.

Державні органи влади доводять свої документи до громадян шляхом їх публікації в періодичних виданнях, за допомогою електронних баз даних. Сьогодні для користувачів бібліотек, які мають доступ в Інтернет, відкрито сайти «Офіційна сторінка Президента України», Верховної Ради, Кабінету Міністрів тощо.

За даними західних дослідників майже 85% людських проблем вирішуються за місцем проживання, на місцевому рівні (житло, освіта, охорона здоров'я та правопорядку, культура та ін.).

Бібліотеки і раніше реагували на інформаційні потреби влади і населення (краєзнавство, правова інформація, інформаційна підтримка освітнього процесу тощо). Ще в 70-х роках при бібліотеках були створені відділи інформації з питань культури і мистецтв, на які було покладено функції зі збору опублікованих і неопублікованих видань, їх збереженню і забезпеченню інформування як органів виконавчої влади, так і спеціалістів закладів культури.

Не було головного – надання громадянам документів органів місцевої влади. Зараз ситуація змінилася на користь бібліотек, а відповідно і на користь населення.

Як правило бібліотека фінансується з місцевого бюджету. Її фінансування, розвиток залежать від того, наскільки задоволене її послугами населення і місцеві органи влади; з міськвиконкомом, міською радою, головами постійних депутатських комісій, депутатами і намагається задовольняти інформаційні потреби, а не виступати в ролі прохачів. Адже бібліотеки – це не лише видатки з бюджету, але й інвестиції в інформаційний, освітній потенціал відповідного населеного пункта.

З моменту своєї появи як соціального інституту, відокремленого серед інших, бібліотека посіла цілком певне місце у системі збереження, трансляції та перетворення смислів, що функціонують у суспільстві. Але така певність не означає абсолютну незмінність. Не вдивляючись у надто сиву давнину, ми можемо розглянути трансформації соціальної місії бібліотеки. Звісно, такі трансформації можуть відбуватися лише у межах сутнісних функцій бібліотеки (кумулятивної, комунікативної та інформаційної), оскільки за цими межами бібліотека перестає бути бібліотекою і перетворюється на дещо інше. Соціальна місія безсумнівно варіюється в залежності від того, які завдання ставить перед бібліотекою суспільство на певних етапах його розвитку, а варіативність насамперед проявляється у змінах співвідношень між загальністю (універсалізмом) і рамковою заданістю бібліотечної діяльності. Останнє знаходить відображення у ступені охоплення бібліотекою тих чи інших верств суспільства (громади) та сукупності смислів, втілених у документах, якими оперує бібліотека. У зв'язку із зазначеним, ми й вживаємо такі дефініції, як «універсальні», «спеціальні», «спеціалізовані», «наукові», «масові», «народні», «публічні» бібліотеки.

Сьогодні наше суспільство переосмислює роль і місце бібліотек, які воно створило і утримує. В свою чергу і бібліотеки осмислюють своє завдання і шляхи служіння новому суспільству, стратегію і тактику своєї діяльності.

Одним із активних питань сьогодення є визначення позиції бібліотеки в умовах формування місцевого самоврядування. Інформаційна підтримка процесу становлення самоврядування – завдання важливе і складне. Враховуючи загальнодоступність бібліотеки, можливості її інформаційних ресурсів, кваліфікацію і досвід працівників в роботі з інформацією, можна сказати, що саме бібліотека повинна взяти на себе роль інформаційного посередника між органами місцевого самоврядування і населенням. Це надасть органам місцевої влади можливість зекономити кошти на інформаційне забезпечення своєї діяльності, а для бібліотек – це можливість підвищити свій статус в очах громадськості.

Якщо громадськість є недостатньо поінформованою про рішення уряду, що готуються, про дії влади, про поточні події і стан соціальної, економічної і суспільно-політичної сфер, якщо громадяни і громадські структури не можуть оперативного отримувати достовірну, об'єктивну й обов'язково документовану інформацію, то в суспільстві виникають благодатні умови для різних домислів, як правило негативних щодо влади змісту. В такій ситуації і виникає недовіра громадян до влади.

Чітке розуміння цього факту дає змогу налагодити плідні стосунки між представницькою і виконавчою гілками влади міста та бібліотеками. Власне кажучи, співпраця між владою та бібліотекою – не новина. Але за сучасних умов вона наповнюється новим смислом і змістом, переростає межі відносин: власник-об'єкт міського господарювання, набуваючи ознак взаємовигідного партнерства.

Вступаючи на шлях такого партнерства, не можна залишати без глибоких змін засоби задоволення інформаційних потреб, які швидко модифікуються, змінюють свою спрямованість, інтенсивність, якісні параметри. Постає завдання об'єднання трьох масивів ресурсів інформаційного забезпечення: традиційних – документальних і бібліографічних та фактографічних – носіями яких здебільшого є електронно-комунікативні засоби.

Запорукою високої соціальної ефективності інформаційного обслуговування, особливо такої специфічної категорії користувачів, як представники муніципальної влади, є не лише документально-інформаційні, техніко-технологічні, але й кадрові ресурси. Специфіка потреб замовників аналітичної продукції більше тижня чи десяти днів.

Тому, кваліфікаційні вимоги до працівників, які займаються інформаційно-аналітичним забезпеченням владних структур, включають високий рівень комп'ютерної грамотності, відповідну орієнтацію в актуальних питаннях суспільного життя, вміння оперативно знайти у великих обсягах інформації потрібний матеріал і проаналізувати його, мати здібності до продуктивного спілкування з людьми різної політичної орієнтації, професій, світоглядів.

Досвід активних взаємовигідних стосунків з органами місцевої влади свідчить, що бібліотека спроможна навіть за сучасних непростих умов виконувати свою високу соціальну місію і посісти помітне місце в системі інститутів, що своєю діяльністю знаменують появу нового громадянського суспільства, необхідним атрибутом якого є розвиток самоврядування й самоорганізації.

Т.М. Кузілова,
завідувач відділу науково-методичної роботи і бібліотечного маркетингу
Національної бібліотеки України для дітей

СИСТЕМНІСТЬ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ, АБО ПІВВІКОВА ПЛАТФОРМА ДЛЯ ФАХОВОГО ЗРОСТАННЯ

Півстоліття тому, у перший день нового 1967 року, на бібліотечно-му небосхилі засяяла нова яскрава зірка – головна книгозбірня дитячої літератури, всеукраїнський науково-методичний, довідково-бібліографічний, культурно-освітній та інформаційний центр – Державна республіканська бібліотека для дітей (сьогодні – Національна бібліотека України для дітей).

Серед численних функцій бібліотеки, які стали невід’ємними для забезпечення діяльності не тільки власних читачів, але й читачів-дітей та організаторів дитячого читання всієї України, однією з безперечно важливих стала діяльність бібліотеки, направлена на забезпечення підвищення професійної майстерності дитячих бібліотекарів України, їхньої безперервної освіти. Спрямовується вона на реалізацію трьох взаємопов’язаних завдань: постійне поглиблення фахової підготовки різних категорій бібліотечних спеціалістів і доведення її до ступеня професійної майстерності; сприяння росту їхнього ідейно-теоретичного рівня; розширення загальнокультурного кругозору. З цією метою Бібліотека вже з перших днів комплексно використовує всі форми роботи: семінари, практикуми, стажування, науково-практичні конференції, заняття в школах передового досвіду, виробничі навчання, а також участь у системі політичної освіти, різноманітних заходах на допомогу розширенню загальноосвітніх знань.

Реалізація невід’ємного конституційного права користувачів на вільний доступ до інформації, переоцінка ролі бібліотек у суспільстві, перехід до існування в умовах ринкової економіки – ці та інші постійні вимоги суспільства до бібліотечних працівників постійно обумовлюють необхідність освоєння нових знань й систематичного підвищення ділової кваліфікації та стимулювання творчої ініціативи. У зв’язку з цим питання розвитку системи підвищення кваліфікації і перепідготовки бібліотечних кадрів у сучасній соціально-комуні-

кативній ситуації завжди стоїть дуже гостро. Професійність кадрів є одним із найважливіших факторів розвитку будь-якої галузі, а ефективне функціонування системи підвищення кваліфікації, у свою чергу, забезпечує конкурентоспроможність бібліотеки, поліпшення показників її виробничої діяльності, високий професійно-кваліфікаційний рівень. Нарощування обсягу інформації й необхідність прискорення її обігу в суспільстві зумовлюють постійний пошук нових підходів до розв'язання означених проблем, що, в свою чергу, посилює вимоги до професійних здібностей бібліотекарів-практиків. Тому основою підвищення професійно-особистісної компетентності залишається оновлення теоретичних та практичних знань спеціалістів у зв'язку з підвищенням вимог до рівня кваліфікації і необхідності засвоєння сучасних методів вирішення професійних задач та закріплення їх на практиці.

Варто зауважити, що вже з моменту заснування Бібліотека відразу стала базою стажувань новопризначених провідних спеціалістів обласних бібліотек для дітей (директора, заступників директора, завідувачів відділів). Також великого значення набула тісна співпраця із новоутвореним у 1970 р., згідно з постановою Ради Міністрів та відповідним наказом Міністерства культури УРСР, Республіканським інститутом підвищення кваліфікації працівників культури (ІПК ПК). Так, уже з 1973 р. працівники Бібліотеки почали виступати перед слухачами Інституту із консультаціями з питань популяризації книги у бібліотеках для дітей, із лекціями різноманітної тематики, брати участь у проведенні практичних занять. Плідна творча робота колективу Бібліотеки і, в першу чергу, працівників науково-методичного відділу із забезпечення навчального процесу в 1980 р. була відзначена почесною грамотою Республіканського інституту підвищення кваліфікації працівників культури.

На початку 90-х рр. істотні політичні, соціально-економічні та культурні зміни, які відбулися у суспільстві з настанням Незалежності, визначали нові пріоритетні напрями в діяльності бібліотек для дітей. Змінювалася інформація, носії, на яких вона зберігалася, і засоби її використання. Бібліотечно-інформаційна діяльність і бібліотечна професія переживала кардинальні зміни. Бібліотечні працівники намагалися осмислити та узагальнити нові тенденції розвитку бібліотечної професії. Разом із тим слід відзначити, що реалізація заходів у системі безперервної бібліотечної освіти базувалася на принципі випереджального навчання, що передбачало одержання нових знань і навичок, які

дозволяли бібліотечним працівникам почувати себе комфортно у професійному інформаційному полі.

У 1991 р. Бібліотекою спільно з Інститутом підвищення кваліфікації працівників культури (сьогодні – Інститут публічного управління та кадрової політики НАКККіМ) впроваджуються очно-заочні проблемно-цільові навчання, які проводяться для фахівців спеціалізованих бібліотек для дітей із метою визначення пріоритетних напрямів роботи дитячої бібліотеки та її місця в сучасній соціокультурній ситуації, а також забезпечують стабільну та ефективну методичну допомогу у питаннях стратегічного та проектного планування, впровадженні маркетингових та багатьох інших нововведень, у розробці нормативно-регламентуючої документації, в освоєнні нових технологій обслуговування користувачів.

У системі підвищення кваліфікаційного рівня та покращення фахових знань продовжують активно використовуватися традиційні форми, модернізовані та наповнені новим змістом. Широкого розповсюдження набувають і нові форми навчання: тренінги, ділові та ситуативні ігри, «мозкові атаки», де використовуються інтерактивні методи рішення будь-якої професійної проблеми. Урізноманітнюється і оновлюється тематика занять для різних категорій бібліотечних працівників України. Головна увага стала зосереджуватися на питаннях організації роботи дитячих бібліотек як центрів духовності в умовах відродження української національної культури, на залученні до дозвілля та сімейного читання усіх членів родини, формуванні кола дитячого читання.

Поступово ще більше розширилося коло форм навчання, збагатився їх зміст. Традиційні семінари і практикуми поступаються місцем проблемним комплексним заняттям «шкіл керівника», «шкіл методиста», «шкіл творчої майстерні», «шкіл бібліотекаря-початківця», годинам професійного спілкування, ярмаркам творчих ідей.

Провідним напрямом організаційно-методичної діяльності початку 2000-х років стало сприяння професійній мобільності та професійній адаптації спеціалістів дитячих бібліотек. Тим більше, що в цей період навчальні заклади культури майже перестали готувати спеціалістів за спеціалізацією «Дитячі бібліотеки». Тому вкрай затребуваним стає система заходів із підвищення професійного рівня бібліотекарів без відповідної освіти, надання їм інформаційної та консультативної допомоги з різних актуальних питань. Долаючи ще й економічні труднощі, бібліотечні працівники намагаються знаходити шляхи протидії зву-

женню сфери професійного спілкування, докладають великих зусиль до формування та розширення професійного світогляду. У бібліотеках розуміють, що необхідні нові пріоритети та намагаються використовувати сучасні форми підвищення кваліфікації.

Як показує практика, у змісті професійного навчання бібліотечних працівників провідну роль відіграють сучасні дієві форми, які спонукають до творчості і пошуку нестандартних рішень і користуються сьогодні заслуженою популярністю. Саме тому для ефективності навчання та швидкого засвоєння знань фахівці Бібліотеки використовують форми, які сприяють поліпшенню якості надання послуг, вдосконаленню роботи з юними користувачами, впровадженню сучасних інформаційних технологій у бібліотечні процеси, підвищенню суспільного статусу бібліотеки серед громади, дають змогу орієнтуватися у соціальних і виробничих умовах, що зазнають постійних змін, спонукають до творчості, неординарного і неформального ставлення до бібліотечної професії, а також до позитивних змін у своїй діяльності.

Невпинно модернізуються форми навчання, на зміну звичним, випробуваним часом, приходять інноваційні, сучасні бібліотечні консалтинги, брифінги, формули успіху, а для багаторівневого діалогу та залучення до процесу обговорення колективного інтелекту учасників заходів із фахового зростання серед останніх була задіяна і технологія Світового кафе (The World Café). «Світове кафе» відноситься до технологій, що дозволяє створити майданчик для рефлексії отриманого досвіду, планування і створення нових власних творчих ідей і продуктів. Розмова між учасниками є творчим процесом, що сприяє обміну знаннями та досвідом, а також створенню можливостей для подальшого співробітництва.

Розуміючи нагальну потребу у змінах бібліотечних стереотипів, фахівці НБУ для дітей постійно урізноманітнюють не лише форми, а і зміст професійного навчання та перепідготовки. В рамках бібліотечних проблемно-цільових навчань обговорюються необхідність адаптації знань і навичок бібліотечних працівників до нових потреб суспільства, найзлободенніші проблеми функціонування мережі та розвиток і збереження дитячих бібліотек, піднімаються актуальні проблеми, ведеться пошук шляхів їх вирішення, колеги діляться досвідом своєї роботи. Головною метою такого спілкування є спонукання дитячих бібліотекарів до позитивних змін у своїй діяльності шляхом надання нової інформації, обміну думками, а придбані знання сприяють впро-

вадженню сучасних інформаційних технологій в бібліотечні процеси, вдосконаленню роботи з користувачами і поліпшенню якості послуг, що надаються, та підвищенню суспільного статусу дитячих бібліотек у системі соціальних інститутів.

Професійність кадрів є одним із найважливіших факторів розвитку будь-якої галузі, а ефективне функціонування системи підвищення кваліфікації, у свою чергу, забезпечує конкурентоспроможність бібліотеки на сучасному етапі, поліпшення показників її виробничої діяльності, високий професійно-кваліфікаційний рівень, дедалі більшого значення набувають такі чинники, як професіоналізм, компетентність, прагнення і здатність до отримання знань упродовж життя, рівень культури тощо.

Завдяки проведенню відповідних навчань із підвищення фахового рівня працівників спеціалізованих бібліотек для дітей, набуті на заняттях знання дають змогу нашим колегам орієнтуватися на місцях у соціальних та виробничих умовах, що зазнають постійних змін, а також закріплювати, розширювати та поглиблювати свій професійний кругозір, що сприятиме підвищенню позитивного іміджу серед громади міста дитячої бібліотеки як важливого соціального інституту.

Н. Загоруйко,
завідувач відділу формування та зберігання документних ресурсів
Національної бібліотеки України для дітей

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ФОНДУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ

Унікальний за сукупністю видів, типів документів, універсальністю тематики, хронологічною глибиною, одне із найбільших зібрань вітчизняних творів друку для дітей фонд Національної бібліотеки України для дітей є національним культурним надбанням, невід'ємною складовою культурної спадщини нашої держави.

Півстоліття тому фонд новоствореної на базі районної дитячої бібліотеки для дітей ім. М. Коцюбинського Державної Республіканської бібліотеки для дітей налічував лише 31 тис. книг. Одним із першочергових завдань, що стояли перед бібліотекою, було формування універсального фонду, спроможного задовольнити запити дітей усіх вікових категорій та організаторів дитячого читання. Формування фонду бібліотеки здійснювалося з урахуванням вікових особливостей розвитку дитини та вікових потреб: для дошкільників та учнів 1-х класів, для дітей молодшого віку (від 7 до 9 років), для дітей середнього віку (від 10 до 11 років), для дітей старшого віку (12-16 років), для організаторів дитячого читання (педагогів, батьків, бібліотекарів). До фонду бібліотеки надходили різні види документів за цільовим призначенням (офіційні, суспільно-політичні, наукові, науково-популярні, популярні, виробничо-практичні, навчальні, літературно-художні, довідкові, для дозвілля), за матеріальною конструкцією (книжкові, журнальні, аркушеві (газети, карти), комплектні, комбіновані видання, книжки-іграшки), за знаковою природою інформації (текстові, нотні, картографічні, образотворчі, видання брайлівським шрифтом).

Важливим кроком у створенні ядра фонду бібліотеки стало безкоштовне передавання Республіканською бібліотекою УРСР ім. КПРС (нині - Національна бібліотека України ім. Ярослава Мудрого) літератури для учнів 1-8 класів та систематичне передавання у наступні роки всесоюзних та республіканських обов'язкових примірників дитячих видань (наказ Міністерства культури УРСР від 27.08.1966 р. № 184). Бібліотека систематично отримувала необхідне фінансування на поповнення фонду новими виданнями. Щорічні надходження поступово збільшувалися - з 5 тисяч у 1967 році до 13 тисяч у 1978 році.

Наприкінці 70-х років минулого століття розпочався якісно новий етап у розвитку фонду бібліотеки, пов'язаний із переїздом у нове приміщення з великим книгосховищем – 720 кв. м. та запровадженням нової структури бібліотеки, зокрема, створення широкої мережі нестационарних форм обслуговування, що зумовило, в свою чергу, значне зростання кількості читачів. Характерною тенденцією стає стрімке зростання загального обсягу фонду. Щорічно у 80-ті роки до фонду надходило 28-30 тисяч документів, кількість примірників однієї назви сягала 40-60, передплачувалося 250 назв газет та журналів. Бібліотека розпочинає інтенсивну роботу зі створення фонду аудіовізуальних матеріалів. Основними джерелами комплектування цих видів документів були Апрелевська база посилторгу (м. Апрелевка Московської області) та спеціалізовані магазини. Сьогодні у фонді бібліотеки 22,5 тисяч аудіовізуальних та електронних документів на різних носіях інформації: грамплатівки, діафільми, діапозитиви, кінофільми, відеофільми, компакт-диски тощо.

Суттєво вплинули на кількісний та якісний склад фонду бібліотеки документи, передані у 1979 році Центральною науковою бібліотекою АН України ім. В. Вернадського. Це було 70-тисячне зібрання видань дитячої літератури в переважній більшості 30-70 рр. ХХ століття українською, російською та іншими мовами. Значна частина – 11 тисяч книг та журналів – склала основу спеціалізованого фонду рідкісних і цінних видань. Формуванню якісного фонду сприяло також отримання з 1979 року всесоюзного обов'язкового платного примірника від Центрального колектора наукових бібліотек (м. Москва). Проте, найважливішим етапом у формуванні фонду бібліотеки як національного книгосховища дитячої літератури стало формування спеціалізованого фонду обов'язкового примірника, універсальність і повнота якого забезпечувалася одержанням з 1979 року обов'язкових примірників творів друку для дітей та юнацтва від поліграфічних підприємств. Упродовж усього періоду проводилася копітка робота з контролю за своєчасним надходженням обов'язкових примірників та виявленням лакун у цьому фонді. Нині фонд обов'язкового примірника нараховує майже 40 тисяч книг для дітей, виданих в Україні незалежно від мови видання, книг для дітей, виданих за межами України українською мовою, книг для дітей про Україну без врахування територіальних і мовних обмежень та книг для дітей українських письменників і творів фольклору, виданих за межами України, незалежно від мови видання.

Початок 90-х років ознаменувався економічними та соціально-політичними перетвореннями, глибокими процесами пробудження національної самосвідомості, національного відродження, відмови від стереотипів та ідеологічних нашарувань попередньої епохи. Бібліотечна практика з формування бібліотечних фондів потребувала переосмислення та вироблення нових підходів, нових принципів, що ґрунтувалися на загальнолюдських цінностях, утвердженні гуманізму, демократії. Замість принципу комуністичної партійності, який був головним методологічним принципом комплектування у радянські часи, основним стає принцип доступності, що передбачає можливість отримання в бібліотеці документів незалежно від їхньої політичної та національної спрямованості.

Разом із тим в Україні наростала фінансово-економічна криза, спричинена найвищою в світі гіперінфляцією, рівень якої на кінець 1993 року вимірювався п'ятизначними цифрами, а ціни на товари зростали разом із швидким знеціненням грошової одиниці. Відбулося роздержавлення існуючих і виникнення великої кількості нових видавництв, розпад мережі книгорозповсюдження та централізованого розподілу видавничої продукції. Криза в економічній і соціокультурній сферах призвела до дискретності та спонтанності процесу формування фонду бібліотеки. Обмежене і нерегулярне фінансування спричинило різке скорочення нових надходжень: у 1994-1999 рр. щорічно до фонду бібліотеки надходило 5-7 тисяч документів. Характерним для цього періоду стало значне зменшення кількості дублетних видань до 1-3 примірників. З виникненням конкуренції з боку посередницьких комерційних фірм, які гнучко реагували на потреби бібліотек, пропонуючи їм суттєвий перелік якісних послуг, бібліотечний колектор перестав бути основним джерелом поповнення фонду. Економічно доцільним стало купувати книги безпосередньо у видавництвах. Активно відшукувалися нові, альтернативні джерела комплектування. Через міжнародний фонд «Відродження», іноземні консульства, посольства та культурні центри, насамперед, культурний центр «Гете Інститут Україна», Французький культурний центр бібліотека активно формує фонд документів іноземними мовами. Завдяки тісній співпраці бібліотеки із міжнародним фондом «Відродження» лише протягом 1992-1993 рр. фонд бібліотеки поповнився 3,5 тис. книг англійською та німецькою мовами. Проект бібліотеки «Національній дитячій книгозбірні – кращу світову літературу» переміг у конкурсі проектів 1997 року Міжнародного фон-

ду «Відродження» і бібліотека отримала грант у розмірі 6141 грн. За ці кошти придбано енциклопедичні видання видавництва «Encyclopedija Britannica» та «Дорлінг Кіндерслі». У подальші роки систематична тісна співпраця з посольствами та культурними центрами зарубіжних країн дозволила створити багатоаспектний актуальний фонд документів іноземними мовами, який сьогодні налічує майже 20 тисяч документів 90-ма мовами світу. Серед них найбільше книг англійською, німецькою, французькою, іспанською та польською мовами.

На початку XXI століття у державній політиці України стосовно бібліотечної справи намітилися певні позитивні зміни. Вперше за роки незалежності розробляється та реалізовується низка державних програм, направлених на поліпшення якості бібліотечних фондів, їх оновлення, зростання інформаційного потенціалу бібліотек та задоволення читацького попиту, відновлюється реалізація програми поповнення бібліотечних фондів публічних бібліотек за рахунок Державного бюджету «Українська бібліотечна серія». Протягом 2000-2004 років бібліотека отримує достатнє фінансування для повноцінного поповнення фонду бібліотеки новими надходженнями, щорічні обсяги яких знову збільшилися до 10-17 тисяч. Проте, вже з 2005 року і до сьогодні кошти на придбання книг не виділялися, а з 2013 року не фінансується і передплата періодичних видань. Основним джерелом поповнення фонду Бібліотеки стали обов'язкові примірники документів, що надходили від виробників відповідно до Закону України «Про обов'язковий примірник документів». Значну частку серед нових надходжень останніми роками складають книги, видані за бюджетною програмою «Українська книга» та книги, закуплені Національною парламентською бібліотекою України на виконання наказу Міністерства культури України «Щодо здійснення придбання україномовних книг для поповнення фондів публічних бібліотек». Бібліотека широко використовує позабюджетні джерела фінансування, різноманітні види благодійної і спонсорської допомоги.

Вже на початку 2000-х років фонд бібліотеки досяг своєї своєї лінійної можливості обсягів площ книгосховищ - більш ніж півмільйона документів на різних носіях інформації. При цьому обертаність фонду зменшувалася, відповідно зростала пасивна частина фонду. З метою визначення ступеню відповідності наявного книжкового фонду, шляхів оптимізації його використання та вивчення потреб користувачів у літературі певної тематики протягом останніх років проведено

ряд досліджень: «Інформаційні потреби педагогічних працівників та ступінь їх задоволення книжковим фондом Національної бібліотеки України для дітей» (2011 рік); «Стан укомплектованості фонду Національної бібліотеки України для дітей книгами іноземними мовами та їх використання» (2012-2013 роки); «Книги з мистецтва у фонді Національної бібліотеки України для дітей: їх склад та використання» (2014-2015 роки). Результати дослідження довели необхідність оновлення, актуалізації та осучаснення фонду, а також стали поштовхом до запровадження структурних змін бібліотеки, які в свою чергу значно підвищили інтенсивність використання відповідних розділів бібліотечного фонду.

Досягнення максимальної відповідності фонду бібліотеки очікуванням та інтересам реальних і потенційних користувачів сьогодні є надзвичайно важливим. І лише систематичне вибіркове комплектування при стабільному фінансуванні дозволить у подальшому сформувати абсолютно адекватний вимогам часу та потребам користувачів фонд, здатний сприяти ефективній модернізації інформаційної діяльності бібліотеки.

О.Б. Петренко,
завідувач науково-дослідного відділу
Національної бібліотеки України для дітей

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ: 50-РІЧНИЙ ДОСВІД

Науково-дослідна робота є важливою складовою діяльності Національної бібліотеки України для дітей. Це підтверджує 50-річний досвід роботи самої бібліотеки та наукове дослідження «Історія розвитку бібліотек України для дітей (кінець ХІХ-ХХ ст.)» і перші пошукові розвідки наукового дослідження «Бібліотеки України для дітей: 1991-2011рр.».

Відомо, що змістом науково-дослідної роботи бібліотеки є створення наукового знання, яке б відповідало критеріям новизни і сприяло раціоналізації бібліотечної практики, адаптації бібліотечної мережі до вимог сучасного та майбутнього суспільства, прийняттю та реалізації необхідних управлінських рішень. Тож потреба вирішення практичних проблем функціонування спеціалізованих бібліотек України для дітей у кінці 60-х початку 70-х років ХХ ст. потребувала активізації прикладної дослідницької діяльності бібліотек для дітей. Із цим завданням і була покликана впоратися новостворена Республіканська бібліотека для дітей (нині – Національна бібліотека України для дітей).

Становлення Бібліотеки як науково-дослідної установи відбувалось у 70-ті роки:

- увійшла до складу Ради із координації науково-дослідної роботи при Міністерстві культури УРСР;
- брала участь у роботі тимчасово створених проблемних рад та комісій з актуальних питань організації бібліотечного обслуговування населення країни;
- визначала основні напрями і тематику наукових досліджень із питань дитячого читання до зведених перспективних планів науково-дослідної роботи наукових бібліотек України;
- поглиблювала координаційні зв'язки з інститутами культури та ін.

Ознак систематичної та планомірної діяльності науково-дослідний напрям став набувати з середини 70-х рр. ХХ ст., коли при науково-методичному відділі було створено сектор науково-дослідної роботи (1975 р.), а в 1979 – самостійний відділ науково-дослідної роботи, який очолювали в різні періоди нині відомі бібліотечній спільноті науковці

З.І. Савіна, О.Т. Долбенко, В.М. Медведєва.

За п'ятдесятирічний період було проведено десятки наукових, соціологічних, моніторингових досліджень загальнодержавного та локального характеру. Науковими об'єктами досліджень завжди були основні компоненти бібліотечно-інформаційного процесу обслуговування користувачів-дітей. Це й інтереси та запити користувачів, їхні дозвілєві практики, інформаційні ресурси бібліотек, фахова компетентність бібліотекарів, мережа бібліотек для дітей та ін.

Наукову діяльність Національної бібліотеки України для дітей (надалі НБУ для дітей) не можливо розглядати без загальної характеристики специфіки культурних процесів того часу. На проблематику наукових досліджень впливали не тільки суто бібліотечні проблеми, а й фактори зовнішнього порядку, пов'язані з суспільно-економічним і політичним життям країни. Так, у 70-ті та середини 80-х років особливого розвитку набула ідеологічна функція бібліотек: дитячі бібліотеки брали активну участь у пропаганді Продовольчої програми, всесоюзного походу за економію і бережливість, зміцнення зв'язків бібліотек зі школами, позашкільними закладами; перебудовували бібліотечне обслуговування на принципах централізації мережі бібліотек, вивчали книжкові фонди, удосконалювали довідково-бібліографічне та інформаційне обслуговування дітей і керівників дитячого читання. Відповідно всі ці напрями і проблеми знаходили відображення в планах наукової роботи бібліотеки.

Першим дослідженням комплексного, системного характеру було дослідження на тему «Запити та інтереси дітей у галузі книги і читання, їх формування і задоволення в умовах сучасного села» (1971-1976 рр.) У цій роботі вивчалися фактори, що впливають на зміст читання дітей, критерії оцінки книги, взаємозв'язки різних засобів масової інформації, які формують читацькі інтереси дітей села; визначалася структура вільного часу дітей і в ньому читання та бібліотеки, а також роль сім'ї, школи, ровесників у виборі книг для читання. Особлива увага приділялася вивченню ролі бібліотеки у задоволенні читацьких запитів, аналізуванню кількісного та якісного складу книжкових фондів сільських бібліотек та пошукові шляхів поліпшення бібліотечного обслуговування дітей на селі. Дане дослідження стало вагомим кроком НБУ для дітей до практичного вирішення важливих питань роботи сільських і шкільних бібліотек.

У цей час досліджується проблема удосконалення системи бібліотечного обслуговування дитячого населення в умовах централізації. Для цього на базі бібліотек м. Севастополя протягом 1971-1972 років

здійснювалась велика експериментальна робота щодо створення самостійних централізованих бібліотечних систем бібліотек для дітей, які були прийняті Міністерством культури УРСР для подальшої розбудови мережі дитячих бібліотек.

Питанням вивчення закономірностей формування і використання книжкових фондів дитячих бібліотек, науково-теоретичного обґрунтування перспектив їх розвитку, а також визначення ролі і місця бібліотеки в системі інформаційно-бібліографічного обслуговування юних читачів було присвячено дослідження «Поточні надходження та їх використання в обласних і республіканській бібліотеках для дітей».

За результатами дослідження було видано рекомендації, спрямовані на покращення комплектування і активізацію використання книжкових фондів дитячих бібліотек в умовах централізації.

В цей період було здійснено ідеологічного спрямування наукове дослідження «Проблема підвищення рівня пропаганди літератури суспільно-політичної тематики серед читачів-дітей в умовах централізації» (1976-1981рр.). Його основним змістом було вивчення як динаміки читання дітьми відповідної літератури та читацького попиту на неї, так і складу використання основного фонду та нових надходжень у централізованих бібліотечних системах.

Принципово новими стали дослідження науково-дослідного відділу в період перебудови (1985-1990 рр.). На допомогу реформуванню навчального процесу відділом було проведено наукове дослідження проблеми «Підвищення рівня пропаганди літератури серед учнів 5-8 класів на допомогу вивченню природничих наук» (1982-1986 рр.). Воно дало змогу визначити шляхи підвищення якості популяризації літератури з природничих наук (фактори і принципи оптимізації форм цієї роботи, коло читання і потреби читачів у даній літературі) і розробити пропозиції для відповідних організацій щодо удосконалення діяльності дитячих бібліотек та видання літератури на допомогу навчальному процесу. Отримані дані лягли в основу двох кандидатських дисертацій тодішніх працівників відділу Т.О. Долбенко, Н.О. Новікової.

В 1986-1990 роках проводилося наукове дослідження «Бібліотека і книга у процесі трудового виховання і профорієнтації читачів-учнів 7-8 класів у світлі завдань реформи школи», яке засвідчило серйозні недоліки в роботі бібліотек із популяризації літератури на допомогу профорієнтації дітей. За результатами дослідження було підготовлено відповідні рекомендації, які сприяли налагодженню роботи бібліотек для дітей із даного питання.

З прийнятим у червні 1988 р. наказом № 210 Міністерства культури УРСР «Про створення соціологічної служби по вивченню читання в бібліотеках Міністерства культури УРСР» у НБУ для дітей організовується соціологічна служба, а при науково-дослідному відділі – сектор соціології читання дітей. На який покладаються функції методичного керівництва соціологічними службами у визначених бібліотеках для дітей. Зі створенням сектору дослідницька діяльність спрямовується на отримання диференційованої, постійно оновлюваної інформації про характер читання дітей різних вікових груп, про форми виховання у них культури читання, про читацьку оцінку літератури, що видається. Суть і характер цієї відповідальної роботи визначалися також значними змінами у суспільному житті країни, зокрема посиленням демократичних начал, процесів національного відродження.

Відділ взяв участь у рамках програми «Читач і українська художня книга» в комплексному соціологічному дослідженні «Читацькі інтереси та попит на українську художню літературу в бібліотеках республіки». Здійснювалося вивчення роботи бібліотек з українською художньою книгою серед дітей, зокрема тенденцій у читанні, стану укомплектованості національною художньою книгою, професійного рівня бібліотекарів і ступеня готовності їх до творчої роботи з українською книгою. Отримані результати лягли в основу інформаційно-аналітичного огляду «Українська художня книга в читанні учнів 5-9 класів» та методичних рекомендацій «Читач і українська художня книга». Завдяки проведеному дослідженню, вперше в Україні стан читання дітьми української книги був зведений у статус соціальної проблеми, вирішення якої вимагало серйозних державних заходів щодо активізації роботи бібліотек. Низку досліджень даної тематики було продовжено в 90-х роках.

Глибокі трансформаційні зміни українського суспільства у 90-ті роки ХХ століття позначилися і на науково-дослідній роботі як в бібліотечній сфері в цілому, так і бібліотеки. Зокрема, припинила свою діяльність Рада із координації науково-дослідної роботи в галузі бібліотекознавства і бібліографії при Міністерстві культури УРСР, яка мала міжвідомчий характер. Що спричинило порушення координаційних зв'язків наукових підрозділів і вибір наукової теми здійснюється бібліотечною установою самостійно, без погодження з бібліотеками інших систем та відомств.

Наукова діяльність бібліотеки в 90-х роках звільнилась від заідеологізованості та зосередилася на дослідженнях диференційованого

бібліотечного обслуговування дитячого населення країни, а тематичний напрям вивчення читачів набув національної спрямованості. Розпочалося поглиблене вивчення важливих проблем теорії і практики функціонування та розвитку в Україні бібліотек для дітей, їхнє місце у соціалізації підростаючого покоління. Теоретичне наукове обґрунтування значення дитячих та юнацьких бібліотек як учасників загального бібліотечно-інформаційного процесу того періоду здійснювали науковці Т.О. Долбенко, В.М. Медведєва, Н.О. Новікова та ін., а практичне значення підтверджували соціологічні дослідження НБУ для дітей «Проблема підвищення соціального престижу бібліотек для дітей в сучасних умовах» (1991 р.), «Читацькі запити дітей та підлітків і стан їх задоволення в ЦБС України» (1991 р.), «Бібліотечне обслуговування дітей з обмеженими можливостями користування бібліотекою» (1992 р.), «Читацькі запити дітей та підлітків та стан їх задоволення в обласних бібліотеках для дітей» (1992 р.), «Бібліотечне обслуговування, читацькі потреби, інтереси та запити білоруського дитячого населення, яке проживає в Україні» (1992-1993 рр.), «Стан книгозабезпечення дітей – представників національних меншин, які компактно проживають у населених пунктах» (1995 р.), «Книга в сім'ї» (1995 р.). Адже всі зазначені дослідження базувались на опитуваннях юних читачів, батьків, визначенні та аналізі їхньої думки.

Для прискорення процесу засвоєння бібліотекарями основ бібліотечної соціології бібліотекою спільно з Інститутом публічного управління та кадрової політики НАКККІМ було проведене проблемно-цільове навчання «Розвиток бібліотечної соціології в системі загальної соціологічної науки», видані методичні рекомендації «Моніторинг дитячого читання у бібліотеках України для дітей» (2007 р.), «Інформаційний моніторинг у бібліотеках для дітей» (2011 р.), «Проведення соціологічного дослідження у бібліотеці» (2013 р.), адже освоювати навички соціолога бібліотекарям доводилось самотужки.

На основі вимог часу відділом змінювались і методики досліджень. Проводились актуальні за тематикою та оперативні за методикою моніторингові дослідження «Я читаю сучасну книжку українською мовою» (2007 р.), «Комплектування фондів дитячих бібліотек України періодичними виданнями та їх використання» (2003 р.), «Моє хобі – читання» (2010 р.). З метою виявлення загального стану інформатизації дитячих бібліотек відділом у 2013 році проведено «Моніторинг впровадження технологічних інновацій в бібліотеках України для дітей». Для поповнення інформаційних ресурсів та формування бібліотечних

фондів згідно запитів користувачів-дітей відділ щорічно проводить системне моніторингове дослідження «Незадоволений читацький попит на дитячу літературу в бібліотеках України для дітей». З 2000 року започаткований щорічний моніторинг «Краща книга року», який дозволяє відстежити тенденції читання дітей різного покоління в різних регіонах України та визначити кращу прочитану книгу року.

Протягом 2011-2013 років відділом системно і глибоко вивчалось ставлення дітей до традиційних джерел інформації та електронних носіїв на основі новітніх технологій у соціологічному дослідженні «Бібліотека, комп'ютер, читання». Вивчався реальний стан асоціації підлітками своїх проблем з отримання знань, інформації з бібліотекою, їхні читацькі переваги щодо традиційних джерел та електронних носіїв. У ході дослідження визначалося з якою метою підлітки звертаються до бібліотеки. Цим дослідженням було зроблено внесок у вивчення реальних процесів і тенденцій сьогоdnішнього розвитку орієнтацій підлітків в умовах інформаційного суспільства і, зокрема, показано в цьому процесі роль спеціалізованих бібліотек для дітей, що допоможе моделювати державну систему популяризації книги. Основні висновки дослідження: з'явилися нові моделі сучасного дитячого читання, а модернізація та інноваційний розвиток сфер освіти і культури, що здійснюється, мають сприяти тому, щоб зберегти і розвинути всі місії читання, перетворивши їх для сьогоdnішніх цілей суспільства; будь-яку програму навчання читанню та просування читання треба орієнтувати на підтримку всіх форм і моделей читання — читання з листа, читання з екрана і читання вголос.

Великий науковий резонанс дало наукове дослідження «Історія розвитку бібліотек України для дітей», проведене бібліотекою протягом 1993-2013 рр.. Результатом якого стало видання колективної монографії «Історія розвитку бібліотек України для дітей (кінець XIX-XX ст.)». Наукова праця колективу НБУ «Історія розвитку бібліотек України для дітей (кінець XIX-XXст.)» дозволила, певною мірою, відобразити зв'язок епох, історичних періодів, розкрити фактори, що гальмували розвиток дитячих бібліотек, а також показати самовіддану роботу бібліотекарів на ниві просвітництва, виховання, залучення дітей до книги і знань.

Дослідження доводить особливий статус і особливе призначення дитячих бібліотек як самостійних соціальних інститутів, їх важливу роль у перетвореннях, що відбувалися в освітній, інформаційній, культурній, інших сферах життєдіяльності суспільства в різні періоди історії України.

За результатами наукового дослідження в бібліотеці 2015 році було проведено Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Бібліотеки для дітей в контексті культурно-історичного розвитку України».

В 2013 році була розроблена програма наукового дослідження «Бібліотеки України для дітей: 1991-2011 рр.». Пошукова робота колективу над науковою проблемою продовжується.

З освоєнням інформаційних технологій на сайті бібліотеки постійно проводяться локальні онлайн-опитування. Одним із перших стало онлайн-опитування «Зростаємо справжніми українцями».

За результатами проведених досліджень відділ видає «Бюлетень соціологічної служби», працівники публікують статті в наукових збірниках, фахових періодичних виданнях, виступають з повідомленнями на науково-практичних конференціях.

Отже, науково-дослідна робота Бібліотеки це комплекс досліджень з метою отримання нових знань, пошук нових ідей, методів та шляхів їх застосування, яку з успіхом проводить Бібліотека протягом своєї 50-річної діяльності. Нині науково-дослідна робота є однією з провідних функцій бібліотеки, що визначається Законом України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» та діє на підставі статуту бібліотеки, Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», наповнюється новим змістом і методиками проведення досліджень.

Н.Й. Дзюба,
завідувач відділу каталогізування
Національної бібліотеки України для дітей

ВПРОВАДЖЕННЯ УДК: перші кроки

Національна бібліотека України для дітей має найбільше в країні зібрання вітчизняних творів друку для дітей із різних галузей знань. Фонд Бібліотеки універсальний за змістом, складається з різних видів документів, формується з урахуванням вікових особливостей розвитку дитини та організований із використанням бібліотечно-бібліографічних класифікацій.

29 березня 2017 року після офіційного опублікування набула чинності Постанова Кабінету Міністрів України від 22 березня 2017 року № 177 «Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десяткової класифікації». Тож для індексування документів та організації фондів, бібліотеки України розпочали роботу щодо переходу на міжнародну систему класифікації – Універсальну десяткову класифікацію (УДК).

Універсальна десяткова класифікація (УДК) – міжнародна система, яка використовується для змістовної систематизації різних видів документів та організації каталогів як карткових, так і електронних. У міжнародному бібліотечному співтоваристві неодноразово зазначалося, що обмін даними для змістовного опису документних ресурсів вимагає використання стандартних засобів тематичної систематизації. Прикладом стандартизованої системи є УДК, яка на високому науковому рівні надає можливість групувати документи як із широких проблем, так і з вузьких конкретних питань. Серед багатьох переваг даної класифікації слід зазначити, що УДК охоплює весь спектр знань і понять науки та практики. Важливу роль для УДК як міжнародної стандартизованої класифікації знань відіграє постійна актуалізація – віддзеркалення в ній сучасних питань науки і техніки. Систематичний підхід і незалежність від мови, пов'язані з використанням цифрових позначень (для виокремлення розділів застосовані арабські цифри), роблять УДК інтернаціональною, незамінною для міжнародного пошуку та обміну інформацією.

Сьогодні Універсальна десяткова класифікація є інтелектуальною власністю міжнародного Консорціуму УДК (udcc.org), котрий веде роботу з її вдосконалення. Найповнішу інформацію щодо УДК в Інтернеті можна отримати на сайті Консорціуму УДК (табл. 1), який об'єднує основних ви-

давців таблиць УДК різними мовами. Для підтримки відповідності УДК сучасному рівню розвитку галузей науки в таблиці постійно вносяться зміни і доповнення, які регулярно публікуються в бюлетенях УДК.

Таблиця 1

Актуальні онлайн-версії УДК на сайті Консорціуму УДК

Ресурс	Електронна адреса
Сайт Консорціуму УДК (UDC Consortium)	http://www.udcc.org/
Повна оновлена версія УДК, доступна за передплатою (UDC Online)	http://www.udc-hub.com/
Скорочена англійська версія УДК (UDC Summary), безкоштовна	http://www.udcsummary.info/php/index.php
Скорочена версія УДК, кожен рівень ділення пов'язаний гіперпосиланнями (UDC Linked Data), безкоштовна	http://udccdata.info/
Скорочена україномовна версія УДК	http://www.udcsummary.info/php/index.php?tag=0&lang=uk

Ведення, актуалізацію і вдосконалення українського варіанта таблиць УДК здійснює відділ класифікаційних систем Книжкової палати України, яка має ексклюзивну ліцензію на випуск і розповсюдження видань УДК українською мовою. Щорічно Книжкова палата України отримує від Консорціуму УДК чергове видання «Extensions and Corrections to the UDC», яке містить зміни та доповнення, що введені в англійський еталон упродовж року. Усі зміни, у свою чергу, знаходять відображення і в національному еталоні УДК українською мовою, чим і забезпечується безперервне оновлення системи.

Для вирішення питань впровадження УДК, розроблення методики переведення систематизації документів із ББК на УДК та реорганізації фондів бібліотек створено Міжвідомчу комісію з питань впровадження Універсальної десятикової класифікації (УДК) в Україні. Хоча методика систематизації за УДК передбачає врахування вже перевірених практикою загальних прийомів, правил і положень каталогізування, та на перехідному етапі питань дуже багато. Для виконання поставленого завдання кожна бібліотека має вирішити низку проблем як методичного так і матеріального характеру. З метою запровадження УДК Національною бібліотекою України для дітей було запропоновано орієнтовний план дій щодо організації роботи з переходу на нову класифікаційну систему:

1. Вивчення таблиць Універсальної десятикової класифікації.
2. Розробка робочої схеми класифікації за УДК для систематизації документів.

3. Адаптування робочої схеми класифікації за УДК для систематизації документів для різних вікових груп:
 - молодшого шкільного віку – МИЛ
 - середнього та старшого шкільного віку – С та СТ
 - організаторів дитячого читання – В.
4. Створення таблиць відповідностей робочої схеми класифікації УДК та класифікації ББК.
5. Розробка схем для організації відкритого доступу на відділах обслуговування, враховуючи вікову адресацію читачів.
6. Розробка схеми для організації розстановки фонду в основному книгосховищі та розстановки талонів-індикаторів у топографічному каталозі.
7. Внесення змін у програмне середовище «МАРК-SQL».
8. Внесення змін до Книги сумарного обліку – розподіл документів за УДК.
9. Визначення індексів УДК на журнали, внесення змін до БД «Періодика».
10. Організація фонду структурних підрозділів та основного фонду.

Одним з основних завдань при реалізації даного плану, перш за все, було створення робочої схеми індексування документів за УДК, що є найважливішою частиною довідково-методичного апарату каталогізаторів. При підготовці робочої схеми враховувалися накопичений досвід технології індексування, знання ББК, зміст фонду Бібліотеки, вікова адресація документів. У схемі відображені можливості УДК, що передбачені структурою і наповненням класифікації. При створенні робочих таблиць класифікації, постійно потрібно було приймати єдині рішення щодо індексування: деталізація індексів; використання певних визначників; формування складних та складених індексів; визначення індексу для понять із відсутніми прямими індексами; збір під певним індексом нових термінів і понять, які ще не знайшли відображення у таблицях; вибір індексу та уточнення наповнення рубрик за допомогою розмежування всередині розділу або між розділами, в залежності від аспектів предмету або теми, що розглядаються. Робочі таблиці класифікації забезпечені і поясненнями, що розкривають зміст заголовків класифікаційних розділів, наповнення та відображення певних понять під відповідними індексами.

Розроблена робоча схема класифікації є об'єднаною і включає індекси для систематизації документів для різних вікових груп та організаторів дитячого читання. Адже ще з 40-х років XIX ст., працюючи з

таблицями десяткової класифікації, бібліотекознавці рекомендували бібліотекарям-практикам зважати на вікові аспекти користувачів-дітей при систематизації та розстановці фонду. При цьому виокремлювалися документи для наступних груп читачів: дошкільники (0-6 р.) – <Д>; діти молодшого шкільного віку (6-9 р.) – <МП>; діти середнього (10-11 р.) та старшого шкільного віку (12-15 р.) – <с> та <ст.>; організатори дитячого читання – <В>. Ці ж вікові визначники в бібліотеках для дітей використовуються і сьогодні при систематизації за УДК. Вони є частиною основного (поличного) індексу і проставляються на книгах, каталожних картках, книжкових формулярах та у інших вихідних формах. Враховуючи наявність у Бібліотеці сектору професійних документів та ділового спілкування, для організаторів дитячого читання більш детально розроблені відділи «02 Бібліотечна справа» та «37 Освіта. Педагогіка». В робочу схему також включені складені індекси для систематизації нотних видань. У процесі роботи робоча схема буде постійно уточнюватись та доповнюватись.

Дотримуватися однотипності в прийомах індексування документів, відповідно до прийнятих рішень, допомагають і створенні в комплексі з робочими таблицями класифікації таблиці зіставлення індексів УДК індексам ББК, що слугують кращому розумінню відповідностей таблиць, подають перелік індексів для переходу до відповідного класу УДК.

Дані схеми покладені в основу формування окремих орієнтовних схем для організації фонду структурних підрозділів та основного фонду, оскільки кожен із них має свої особливості фонду, свої завдання, своїх читачів.

При створенні робочої схеми класифікації також потрібно було врахувати, що вона повинна зайняти відповідне місце в комплексі лінгвістичного забезпечення інформаційної системи Бібліотеки. Застосування інформаційних технологій, ведення електронного каталогу (ЕК), а також доступність інтернет-джерел – змінили погляди і на ресурси, що формуються бібліотеками, і на класифікаційні системи як засіб змістовної обробки і пошуку інформації. УДК як інформаційно-пошукова мова розглядається паралельно, а не як єдиний засіб лінгвістичного забезпечення автоматизованої інформаційно-бібліотечної системи. Та незважаючи на широкі можливості пошуку інформації за словниками ЕК, об'єктивно існують обмеження в рівнях розкриття змісту документів і, відповідно, якості тематичного пошуку. До того ж використання тільки координатної, словесної інформаційно-пошукової мови може стримувати сумісність ЕК бібліотеки з каталогами зарубіжних бібліотек, так

як авторитетні записи, предметні рубрики і ключові слова формуються тільки українською та російською мовами. З огляду на це систематизаторам потрібно досить точно і глибоко відображати зміст документів, що досягається виконанням правил індексування та граматику, прийнятою в УДК. Необхідно внести відповідні зміни до тезауруса, в якому словникові статті включають індекс УДК; до авторитетних записів організацій та персоналії.

Зважаючи на велику кількість питань, що виникають з організації фондів і каталогів, для напрацювання узгодженої політики щодо впровадження УДК, а також враховуючи, що найкращим засобом поширення актуальної та необхідної інформації для бібліотекарів є підвищення кваліфікації, Бібліотекою розпочата дієва система фахової підготовки з метою формування спеціальних знань із впровадження УДК. Перед каталогізаторами-практиками Бібліотеки постали питання і самим вивчити УДК та забезпечити її впровадження в мережі бібліотек для дітей країни.

Актуальними для практичної роботи є нормативно-методичні матеріали, що допоможуть зорієнтуватися в питаннях переходу на УДК (таблиця 2):

Нормативно-методичні матеріали з впровадження УДК

Ресурс	Електронна адреса
Книжкова палата України, розділ «Універсальна десяткова класифікація»	http://www.ukrbook.net/UDC/UDC_1.html
ДСТУ 6096:2009 . СІБВС. Універсальна десяткова класифікація. Структура, правила введення та індексування (ГОСТ 7.90-2007, MOD)	http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=69767 ; http://www.library.ru/1/kb/standart/#5
Національна бібліотека України для дітей, «Віртуальна школа каталогізатора»	http://www.chl.kiev.ua/default.aspx?id=5995 http://scs.viniti.ru/udc/Default.aspx
Расшифровка формул УДК	
Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського, розділ «Упровадження Універсальної десяткової класифікації»	http://dnpb.gov.ua/ua/13560-2/
Універсальна десяткова класифікація (УДК) в Україні: загальнодоступна група у Facebook	https://www.facebook.com/groups/1810154329247023/?pnref=story

Для ефективного вводу УДК постійно проводяться навчання працівників Бібліотеки, на яких відбувається ознайомлення з структурою

УДК. Спільно з фахівцями Книжкової палати України 15 червня 2017 р. відбувся науково-практичний семінар «Приклади визначення класифікаційних індексів УДК з урахуванням вікових особливостей користувачів мережі бібліотек для дітей». На семінарі було висвітлено питання розвитку та впровадження УДК в Україні; методики особливостей систематизації документів з урахуванням вікових особливостей користувачів бібліотек для дітей; презентовано орієнтовну робочу схему таблиць УДК (з досвіду роботи НБУ для дітей) та надано відповіді на запитання щодо складних випадків систематизації документів. У рамках «Віртуальної школи каталогізатора», матеріали якої представлені на сайті Бібліотеки, готуються заняття, що окреслюють методику систематизації за УДК, розкривають принципи її багатоаспектності, сприяють вдосконаленню навичок володіння прийомами індексування. Сподіваємося на плідну професійну співпрацю з колегами у «Віртуальній бібліографічній довідці». З метою уніфікації подання індексів УДК, враховуючи специфіку документних ресурсів для дітей, в об'єднаній довідковій службі для фахівців відкрито розділ «УДК у бібліотеках для дітей», який акумулює спірні питання індексування, допомагає у вивченні таблиць та обговоренні єдиних підходів систематизації.

Наступним етапом реалізації плану дій із впровадження УДК є питання організації фондів та каталогів, розміщення документів у вільному доступі, навчання користувачів.

Робота з впровадження таблиць розпочалася. Так би хотілося, щоб Універсальна десяткова класифікація не лише стала «мостом єднання» з міжнародним інформаційним простором, сприяючи більшій співпраці, відкритості та доступності інформаційних ресурсів, а й об'єднала вітчизняні бібліотеки, навчальні заклади, видавництва, наукові інформаційні установи.

М.І. Зніщенко,
директор КЗ КОР «Київська обласна бібліотека для дітей»,
кандидат історичних наук,
заслужений працівник культури України

УКРАЇНЬСЬКА ВЕРСІЯ УДК: від Постанови до перспектив її впровадження в бібліотеках України

29 березня 2017 року набула чинності Постанова Кабінету Міністрів України від 22 березня 2017 р. № 177 «Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десяткової класифікації», яка передбачає відмову від використання бібліотечно-бібліографічної класифікації (ББК) та переведення бібліотек України на Універсальну десяткову класифікацію (УДК) як міжнародну систему[1]. Універсальна десяткова класифікація як міжнародна система класифікації документів відповідає вимогам до класифікації (міжнародність, універсальність, мнемонічність) та надає можливість відображати новітні досягнення науки та техніки без будь-яких суттєвих змін у її структурі[2]. Власником УДК є Консорціум УДК, розташований у Гаазі, Нідерланди.

У 1997 році Книжкова палата України розробила проект «Класифікаційна система України», що передбачав створення еталону таблиць УДК українською мовою, видання їх як у традиційному друкованому вигляді, так і в електронній формі на CD-ROM. Була підписана угода з Консорціумом УДК та придбана ліцензія Консорціуму УДК на видання українською мовою Міжнародного еталону УДК, «Доповнень та виправлень до УДК». Здійснено переклад таблиць УДК з англійської на українську мову, зроблено комп'ютерний набір, редагування галузевих і наукових розділів УДК, узгоджено термінологію з науковцями України, отримано згоду на друкування тиражу від Консорціуму УДК[3]. Книжкова палата України володіє ексклюзивною ліцензією Консорціуму УДК на переклад і видання УДК в Україні, на підставі якої розробляє і підтримує в актуальному стані таблиці УДК українською мовою.

Методичне забезпечення впровадження Універсальної десяткової класифікації здійснює ДНУ «Книжкова палата України імені Івана Федо-

¹ <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=249842722>,

² Універсальна десяткова класифікація (УДК). Основна таблиця та ін. : О/З Загальний відділ. Філософія. Психологія. Релігія. Суспільні науки / підгот. : М. Й. Ахвердова та ін. ; ДНУ «Кн. палата України ім. Івана Федорова». — 2-е вид., виправл. і доповн. — Київ : Кн. палата України, 2008. — С. 7.

³ Сенченко М. І. Передмова Головного редактора до 1-го видання // Універсальна десяткова класифікація (УДК). Основна таблиця. — Київ, 2008. — С. 6.

рова». Фахівці Книжкової палати України розробили «Таблиці відповідності скорочень варіантів УДК і ББК: зі змінами та доповненнями до УДК станом на 2011 рік, ББК – на 1997 рік» (6-е вид.) та «Таблиці зіставлення індексів УДК і ББК: УДК станом на 2011 рік, ББК – на 1997 рік» (2-е вид.), здійснюють методичний супровід, надають практичні рекомендації, проводять науково-практичні семінари, орієнтовний план проведення яких представлений на сайті Книжкової палати України http://www.ukrbook.net/UDC/UDC_seminar.html. Веб-версія скорочених таблиць УДК українською мовою представлена на сайті Universal Decimal Classification за посиланням <http://www.udcsummary.info/php/index.php?lang=uk>.

15 червня 2017 року для бібліотечних працівників, систематизаторів мережі бібліотек для дітей України був проведений науково-практичний семінар «Приклади визначення класифікаційних індексів УДК з урахуванням вікових особливостей користувачів мережі бібліотек для дітей», співorganizатори та доповідачі якого є Книжкова палата України та Національна бібліотека України для дітей. У роботі семінару взяли участь фахівці Київської обласної бібліотеки для дітей. Доповідач, заступник директора з наукової роботи ДНУ «Книжкова палата України імені Івана Федорова» Г. О. Гуцол презентаційно представила історію використання УДК в Україні та розповіла про особливості переходу та впровадження УДК в Україні. Г. О. Гуцол в соціальній мережі Фейсбук створила спільноту «УДК в Україні», де публікуються новини та повідомлення про впровадження УДК в Україні. Учасники спільноти мають можливість задати питання та отримати фахову практичну консультацію. Присутнім учасникам семінару завідувач відділу каталогізації Національної бібліотеки України для дітей Н. Й. Дзюба доступно та конструктивно представила орієнтовний план дій бібліотек щодо організації роботи з впровадження УДК в дитячих бібліотеках та робочу схему класифікації за УДК. На сайті Національної бібліотеки України для дітей за посиланням <http://chl.kiev.ua/default.aspx?id=7991> представлено заняття віртуальної школи каталогізатора «Універсальна десяткова класифікація (УДК): знайомимось, вивчаємо, впроваджуємо», де представлена інформація для впровадження початкового рівня УДК та представлений покроковий план з впровадження класифікації УДК. Учасники семінару отримали слушні поради щодо впровадження класифікації УДК саме в дитячих бібліотеках.

Працівники КЗ КОР «Київська обласна бібліотека для дітей» розпочали роботу з впровадження Універсальної десяткової класифікації. Київська обласна бібліотека для дітей, як науково-методичний та координаційний центр для бібліотек Київської області по обслуговуванню

дитячого та дорослого населення в особі М. П. Зніщенка, генерального директора Київської обласної бібліотеки для дітей та меценатської добродієвості М. І. Сенченка, директора Книжкової палати України, у 2011 році забезпечила всі районні та міські бібліотеки Київської області комплектом друкованого примірника таблиць Універсальної десятикової класифікації, що сприятиме прискореному переходу бібліотечних працівників області на УДК та допоможе їм у подальшій професійній діяльності.

Оригінальність впровадження УДК у бібліотеках Київської області полягає в тому, що Київській обласній бібліотеці для дітей та її особовому складу бібліотечних фахівців, суто виходячи із своїх статутних повноважень, необхідно надати методико-практичне забезпечення переведення книжкових фондів як спеціалізованих бібліотек для дітей, так і районних, міських централізованих бібліотечних систем в цілому, де основну частку складають бібліотеки, що обслуговують доросле населення.

На даний час перед колективом Київської обласної бібліотеки для дітей знову виникли додаткові навантаження. Тож відсутність у Київській обласній обласній універсальної наукової бібліотеки дається взнаки. Але, що цікаво, в цьому є певний позитив: відсутня боротьба за маленьких читачів, що має місце в багатьох областях, містах України із «затягнення» дошкільнят, читачів-учнів молодшого та середнього шкільного віку до ОУНБ.

Відчуваючи всю унікальність моменту щодо впровадження УДК у бібліотеках Київської області, дирекція бібліотеки у терміновому порядку підготувала і провела 4 липня 2017 року на базі КЗ КОР «Київська обласна бібліотека для дітей» обласний семінар за участю директорів, завідувачів відділами комплектування, обліку, обробки документів та бібліографів районних і міських централізованих бібліотечних систем Київської області за темою: «Впровадження Універсальної десятикової класифікації в бібліотеках Київської області». В обласному семінарі взяли участь 62 бібліотечні спеціалісти бібліотек області.

Відкрив обласний семінар директор КЗ КОР «Київська обласна бібліотека для дітей», кандидат історичних наук, заслужений працівник культури України Зніщенко М. П., який у своєму виступі акцентував увагу на важливий момент перебудови діяльності бібліотек – перехід бібліотек на систематизацію документів за Універсальною десятиковою класифікацією.

В роботі семінару взяла участь Муравйова В. М. – завідувач відділу класифікації ДНУ «Книжкова палата України ім. І. Федорова» з висвітленням тематик: «Впровадження УДК у роботу бібліотек» та «Роль класифікаційної системи УДК у світі». Вона проінформувала, що 29 березня поточного року набула чинності постанова Кабінету Міністрів України

від 22.03.2017 № 177 «Про припинення використання в Україні Бібліотечно-бібліографічної класифікації», і відтепер в Україні впроваджується Універсальна десяткова класифікація, методичне забезпечення і впровадження якої здійснює Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова». Муравйова В. М. провела для бібліотечних працівників Київської області високопрофесійну консультацію з зазначеної теми та дала вичерпні детально-конкретні відповіді на всі запитання бібліотечних фахівців, за що бібліотечна Київщина їй щиро вдячна. Велика подяка і директору ДНУ «Книжкова палата України ім. Федорова» М. І. Сенченку та його заступнику з наукової роботи Г. О. Гуцол, які дієво долучилися до організації даного семінару. Дирекція та завідувачі відділами КЗ КОР «Київська обласна бібліотека для дітей» надали бібліотечним спеціалістам Київської області консультації, методичні і практичні поради з різних детальних питань впровадження УДК в діяльність бібліотек Київської області, які зафіксовано в програмі семінару. Керівникам та бібліотечним спеціалістам, що брали участь в даному семінарі, надано методико-практичні матеріали (за допомогою флеш-копіювання) на допомогу практичному запровадженню УДК в бібліотеках Київської області: текст Постанови Кабінету Міністрів від 22.03.2017 р. № 177 «Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десяткової класифікації», «Рекомендаційний план організаційних заходів з впровадження УДК в бібліотеці» (розроблений КЗ КОР «Київська обласна бібліотека для дітей»), «Скорочені таблиці з УДК» (розроблені ДНУ «Книжкова палата України ім. І. Федорова»), «Орієнтовна робоча схема таблиць УДК» (з досвіду роботи Національної бібліотеки України для дітей).

Завдяки домовленості між директорами М.І.Сенченком та М.П.Зніщенком бібліотекам Київської області була надана можливість під час семінару придбати «Таблиці зіставлення УДК і ББК», розроблені ДНУ «Книжкова палата України ім. І. Федорова».

Таким чином, впровадження Універсальної десяткової класифікації у бібліотеках Київської області стартувало. Бібліотечним фахівцям Київщини у діяльності з впровадження УДК необхідно пам'ятати ще одну річ: рекласифікація документального фонду будь-якої бібліотеки повинна проводитися паралельно з вилученням зношених, застарілих документів; документів, які втратили свою актуальність з розпадом СРСР та в зв'язку з агресією Росії; з її книгами «Русского мира»; книгами антиукраїнського спрямування для подальшого їх списання. Зазначені документи рекласифікації не підлягають.

За результатами семінару бібліотеки Київської області розпочали перехід на УДК та здійснення планової рекатологізації та рекласифікації фондів.

Жваве обговорення учасниками обласного семінару в особі директорів РЦБС, МЦБС, спеціалістів з Книжкової палати, Київської обласної бібліотеки для дітей – головної бібліотеки Київської області засвідчило, що впровадження УДК є ще й актом історичної бібліотечної справедливості. У витоків цієї системи стояв видатний український бібліотекознавець Ю. Іванов-Меженко у далекому минулому 1917 році.

У своїй передмові до 2-х томної УДК директор Книжкової палати України, доктор технічних наук М. І. Сенченко наголосив, що «...здійснилася мрія видатного українського вченого й бібліографа, першого директора Книжкової палати України Юрія Іванова-Меженка про україномовне видання таблиць Універсальної десяткової класифікації...».

Колектив Книжкової палати України зробив українську версію УДК і робить все належне з удосконалення цієї версії і приведення її у відповідність до міжнародних бібліотечних стандартів.

Треба зазначити, що на цьому тернистому шляху колектив висококваліфікованих фахівців Книжкової палати України постійно не мав і не має належної фінансової підтримки з боку держави: на 0,75 посади заробітної плати в розмірі 3 тис. грн на місяць – далеко не поїдеш у реалізації справи державної ваги, міжнародного бібліотечного престижу України – якою є впровадження УДК, постійного її розвитку і приведення до міжнародних вимог і стандартів.

На наше глибоке переконання стверджуємо, що тільки завдячуючи титанічним зусиллям М. І. Сенченка та колективу, який він очолює, бібліотечна Україна має україномовну відповідну до міжнародних стандартів Універсальну десяткову класифікацію. Ім'я М.І.Сенченка в історії бібліотекознавства України стоїть поряд з ім'ям Ю. Іванова-Меженка. Вписуємо їх золотими літерами.

Постанова прийнята. Інформаційні семінари проведено. А що далі?

Реальний стан справ в бібліотечній галузі України після багаторазових «оптимізацій», об'єднань зі шкільними бібліотеками, клубами, переведеннями бібліотекарів на 0,25, 0,5 посадових окладів великого оптимізму з впровадження УДК на місцях зовсім не додає.

Відповідальність за впровадженням в життя Постанови Кабінету Міністрів України покладено на Міністерство культури України, яке не має відношення до фінансування комунальних бібліотек, які сьогодні ледь виживають у сучасних фінансово-скрутних умовах та ще й під час військової анексії Росією Криму, частин Донбасу, Луганської області, в

часи, коли деякі діячі у місцевих органах влади встановлюють (даруйте на слові) «здириницькі методики» в розрахунках по оплаті оренди нежитлових приміщень, в яких розміщені бібліотеки, як це зроблено в м. Вінниці по відношенню до Вінницької обласної бібліотеки для дітей, як це зроблено в м. Києві по відношенню до Київської обласної бібліотеки для юнацтва, як це зроблено по відношенню до Державної бібліотеки України для юнацтва, що є під юрисдикцією Мінкультури України.

Це добре, що Кабінет Міністрів України приділив увагу УДК. Бібліотечна спільнота України і Київщини зокрема докладє усіх зусиль, щоб якомога швидше і якісніше провести цю роботу. Але сьогоднішнє фінансування бібліотек здійснюється за залишковим принципом з боку органів місцевої влади, тому реалізувати завдання постанови до кінця 2017 року практично неможливо.

До зазначеної постанови Кабміну необхідна додаткова відповідна директива, яка б зобов'язувала органи місцевого самоврядування забезпечити фінансування придбання необхідних матеріалів (бібтехніки: поличні роздільники, каталожні центральні, лівобокові, правобокові роздільники; папір, клей, картриджі тощо), не говорячи вже про програмне забезпечення та комп'ютери.

Шкода, що до підготовки Постанови не були залучені керівники - практики обласних комунальних бібліотек. Сподіваємось дочекатися, коли нарешті відповідні уповноважені спеціалісти від Кабінету Міністрів України та інших органів влади навчаться долучати до розробки аналогічних до вищезгаданої постанови, а також майбутніх «Постанов», фахівців від бібліотек «комунальних закладів обласних рад».

Звертаємо увагу, що від дієвої матеріальної підтримки з боку місцевих органів влади обласного, районного, міського рівня даної постанови Кабінету Міністрів України в обласних центрах, районах, містах залежить доля впровадження УДК в бібліотеках України та її міжнародний бібліотечний імідж. Це справа державної ваги.

Сьогодні виникає необхідність покласти відповідальність за впровадження УДК на органи місцевої влади, а не на бібліотеки, як це звикли робити. Від цього буде залежати, як швидко буде здійснено і реалізовано цю Постанову в бібліотеках України і відповідно реалізовано мрію Ю. Іванова-Меженка, М.І.Сенченка та народу України щодо входження вітчизняної бібліотечної галузі до Міжнародної бібліотечної спільноти.

Як свідчить життєва практика та терниста дорога до «безвізу» в Європу, бібліотекарям «народних бібліотек» (до яких відносяться сільські, районні, міські та обласні бібліотеки) налаштуватися треба на

те, що шлях до бібліотечного міжнародного «безвізу» не буде встелений килимами і трояндами. Перш за все покладатися треба на себе: на свої організаторські здібності, свій професіоналізм, свою наполегливість.

Реалії сьогоденного бібліотечного життя, переведення директорів бібліотек на контрактну форму роботи через конкурси не залишають їм місця для творчості, бо будь-який контракт з трудових відносин обмежує терміном перебування людини на посаді директора, оскільки в будь-який момент власник, заклавши пункти про звільнення з будь-яких причин, може викинути працівника...

Відсутність належного фінансування бібліотек і забезпечення їх новітніми технологіями викликають песимізм. Хіба що, як казали класики літературного жанру Ільф і Петров: «Заграница нам поможет». Але скільки можна озиратися і сподіватися тільки на закордонну допомогу. В Україні вже давно існує свій потужний бізнесовий клас, який міг би давно створити відповідні «фонди» і провести та завершити комп'ютеризацію бібліотек й автоматизацію бібліотечних процесів, а не чекати всією країною на «дармову» допомогу шановних Соросів, Гейтсів та інших закордонних філантропів.

З вищезазначеного постає висновок, що на ні чим не підкріпленому матеріально, без вливання фінансів, техніки, програмного забезпечення, на голому ентузіазмі подібні постанови можуть здійснюватися і впроваджуватися роками, всупереч зазначеному в постанові терміну до кінця 2017 року.

Що стосується долі УДК в бібліотеках Київської області, то зазначимо, що КЗ КОР «Київська обласна бібліотека для дітей» розробив рекомендаційний план організаційних заходів з впровадження УДК у бібліотеках області, який було роздано учасникам семінару, і в якому заплановано серію практичних занять для бібліотекарів та бібліографів Київської області, які займаються систематизацією документів. На сайті бібліотеки для користувачів, бібліотечних працівників Київщини представлено Інтернет-посилання на джерела та ресурси, які допоможуть при впровадженні Універсальної десяткової класифікації в бібліотеках Київської області.

Київська обласна бібліотека для дітей та Київська обласна бібліотека для юнацтва – єдині бібліотеки в Київській області, які мають програмне забезпечення. На жаль, жодна з бібліотек Київської області не має програмного забезпечення. Придбання українського програмного продукту та впровадження модулів у практику роботи бібліотеки, зокрема модулю «Каталогізатор» дасть можливість створення зведеного електронного

каталогу бібліотек Київської області та здійснення корпоративної каталогізації документів. Електронний каталог поєднує в собі функції алфавітного, систематичного, предметного каталогів. Відпадає потреба ведення систематичного каталогу в традиційному картковому варіанті та у веденні картотек журнальних та газетних статей, тематичних картотек. У такій конкретній ситуації, як перехід на УДК, електронна централізована каталогізація шляхом запозичення вже створених за всіма правилами електронних бібліографічних записів повинна значно прискорити цей процес. Бібліотечні працівники, які займаються систематизацією документів, могли б імпортувати електронні бібліографічні записи з електронного каталогу Київської обласної бібліотеки для дітей як головної бібліотеки Київщини. Для користувача створюється безперешкодний доступ до інформації. Такий конкретний факт, як перехід бібліотек на УДК, може бути переконливим аргументом для владних структур, бізнесу, донорів на користь бібліотек Київської області щодо придбання комп'ютерної техніки та придбання і впровадження відповідного програмного забезпечення.

Всім, хто причетний до створення подібних «постанов», слід уяснити, що впровадження їх можливе тільки при належній підтримці влади на місцях: в селі, районі, місті, області. На даний час владі на місцях не до УДК.

Депутати різних рівнів, від сільрад до депутатів Верховної Ради України бачать в бібліотеках місце для розваг, для задоволення їстих потреб, місце для тусовок. Для цього буде необхідним введення додаткових «нових кількісних показників»: за кількістю вживаних цукерок, тістечок, кави, літрів води тощо.

Але, якщо серйозно, органи місцевого самоврядування, керуючись статтями та положенням Закону України «Про місцеве самоврядування», могли б наприклад самостійно вирішити питання про скасування кількісних показників Н. Крупської по оплаті праці бібліотекарів своєї територіальної громади.

Перейдемо ще до однієї болючої теми – теми знущення над бібліотечними установами, що представляють районні, міські спеціалізовані бібліотеки для дітей щодо запроваджень в них новоспечених інквізиторських «методик» по оплаті за оренду приміщень, в яких розташовані бібліотеки для дітей, для юнацтва і молоді, стягнення з них плати за визначення страховки будівель, в яких бібліотеки розміщені, податку на землю... Пам'ятаємо, як на початку ХХІ століття Мінкультури України проявило характер і спромоглося через Кабмін встановити орендну плату за оренду приміщень бібліотек для дітей, для юнацтва в розмірі 1 грн на рік. Що сьогодні заважає Мінкультури України ініцію-

вати поновлення встановлення орендної плати для бібліотек в розмірі 1 грн на рік?

Чому музеям України, які є платними для відвідувачів усіх вікових категорій, встановили орендну плату 1 грн на рік, а бібліотекам, які надають безкоштовні послуги встановлюється орендна плата у певному розмірі? Наприклад, Київській обласній бібліотеці для дітей орендну плату встановлено у розмірі 39 (тридцять дев'ять) тис. грн на місяць. Дирекція бібліотеки відбивалася без будь-якої підтримки з боку Мінкультури, самотужки. Вже тривають схожі утиски щодо Вінницької обласної бібліотеки для дітей.

На цьому фоні дивним виглядає постанова Кабінету Міністрів України про встановлення орендної плати в розмірі 1 грн для приміщень, де розміщені територіальні Пенсійні фонди. Прочитавши в «Урядовому кур'єрі» це повідомлення, звертаюсь до Мінкультури і Фонду Держмайна України від імені громадської організації «Українська асоціація працівників бібліотек для дітей» листом за № 01-09/135 від 14 червня 2017 року з проханням посприяти спеціалізованим бібліотекам для дітей, бібліотекам для юнацтва і молоді визначити ставку плати за оренду в розмірі 1 грн на рік.

Фонд Держмайна України повідомив нам, що з огляду на покладені на нього повноваження він не є компетентним та не володіє інформацією щодо бібліотек з метою здійснення визначених процедурою підготовки актів Кабінету Міністрів України аналізу заходів, зокрема прогнозу результатів та визначення критеріїв (показників), за якими оцінюватиметься ефективність реалізації акта, проведення фінансово-економічних розрахунків тощо. Водночас відповідно до завдань, визначених Положенням про Міністерство культури України, яке було затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 03 вересня 2014 року № 495, питаннями бібліотек опікується Міністерство культури України, яке відповідно розробляє проекти нормативно-правових актів з питань, що належать до його компетенції. У свою чергу в разі надходження від Міністерства культури України відповідного проекту нормативно-правового акта Фонд як заінтересований орган візьме участь у його опрацюванні в межах своїх повноважень та відповідно до чинного законодавства.

Що незрозумілого в листі Фонду Держмайна України?! Мінкультури України... Президія ГО «Українська Асоціація працівників бібліотек для дітей» з 11 червня 2017 року не отримали будь-якої відповіді від Мінкультури України. Питання не вирішені, Фонд нічого не отримав від Міністерства культури України, яке не може спромогтися розробити і подати

необхідні документи для визначення орендної ставки для спеціалізованих бібліотек для дітей, бібліотек для юнацтва і молоді в розмірі 1 грн на рік на постійній основі.

Про яке впровадження УДК може іти мова, коли Вінницька обласна бібліотека для дітей, Київська обласна бібліотека для юнацтва, Броварська РЦБ, всіх не перерахуєш, щодня чекають рейдерських захоплень... Висновки робить... Мінсоцполітики працює, а Мінкультури??? Тож немає нічого дивного в тому, що бібліотекарі добрим словом завжди згадують экс-міністра культури України, шановного Юрія Петровича Богуцького — справжнього Міністра культури України, за часи керівництва якого подібних «методик» з питань оренди не існувало! Вона становила 1 грн на рік!

Вважаємо за доцільне висловити свою думку про те, що Постанова Кабінету Міністрів України про впровадження УДК заслуговує схвалення в бібліотечних колах України, бо УДК — це шлях до міжнародних інтеграційних бібліотечних зв'язків, до входження в світову бібліотечну інформаційну мережу. Можемо, коли хочемо. Отак бути б Кабміну і Мінкультури України послідовними у законотворчій діяльності щодо введення європейських та світових нормативно-правових актів у бібліотечну галузь України, зокрема скасувати кількісні показники по оплаті праці бібліотечних працівників, які були насажені сто років назад у колишньому СРСР.

Ініціаторам впровадження УДК радимо бути послідовними у своїх намірах.

Бібліотечній громаді України зрозуміло, що Мінкультури України ініціювало Кабінету Міністрів України проект постанови про впровадження УДК у бібліотеках України і заборону ББК.

Виникає слушне запитання, а чому Мінкультури за 26 років незалежності не спромоглося ініціювати відміну більшовицьких нормативно-правових актів щодо кількісних показників по оплаті праці і щороку в статистичну звітність закладаються: кількість книговидач та кількість читачів за якими бібліотекарям встановлюються посадові оклади. Мабуть слабо перебороти комуністичні уявлення про норми виробітку та спромогтися впровадити міжнародні бібліотечні стандарти по оплаті праці, по бібліотечній статистиці, по бібліотечній нормативно-правовій базі.

Зрозуміло, що старі стандарти з оплати праці бібліотекарів за кількісними показниками були, є і будуть в майбутньому гальмом у розвитку бібліотечної справи в Україні! Що ще треба зробити для того, щоб відправити у небуття кількісні показники СРСР, які сьогодні домінують у бібліотечній справі України?! Візьміть зразок з того, як це зробили з радянським ББК!

Л.П. Полікарпова,
заступник генерального директора по роботі та зв'язкам з громадськістю
Національної бібліотеки України для дітей

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ ЯК ФАКТОР ЇЇ РОЗВИТКУ

Людство має справу з проектами з давніх-давен. Будівництво єгипетських пірамід, зведення Великої китайської стіни – це ті проекти, що у свій час були не менш значними, ніж проект «Манхеттен» із розробки ядерної зброї або проект «Аполлон» для доставки астронавтів на Місяць. Проектна діяльність пронизує сьогодні всі сфери нашого суспільства, починаючи зі стратегічних проектів розвитку держави, територіальних громад, закінчуючи проектами у виробництві, науково-дослідній, освітній, культурній діяльності тощо.

Водночас усі ми постійно здійснюємо проекти у повсякденному житті: підготовка до ремонту офісу, впровадження нової системи стимулювання персоналу або навіть підготовка проведення конференції. Проекти, що оточують нас, незважаючи на різну значимість, мають низку спільних ознак: спрямованість на досягнення конкретної мети;

обмеженість у часі, наявність певного бюджету (фінансового, матеріального тощо); певною мірою неповторність, унікальність, використання рекламної компанії, базування на координації спільних дій із партнерами, субпартнерами.

Сьогодні вже немає потреби доводити комусь, наскільки важлива для бібліотеки реалізація проектів, участь у різних професійних і грантових конкурсах. Адже, у першу чергу, це можливість одержання додаткових фінансових засобів, активізації творчої активності, підвищення професійного рівня. Крім того, активізація проектної діяльності дозволяє сконцентрувати увагу на найбільш насущних проблемах, виділяти й розвивати головні напрями діяльності, і, головне – це підвищення іміджу, позиціонування бібліотеки.

Проектна діяльність у Національній бібліотеці України для дітей постає як засіб перетворення, правильної організації та спланованості бібліотечного менеджменту та маркетингу, як передумова інноваційного розвитку бібліотеки для дітей, як пошук можливостей ефективної співпраці з громадськістю та партнерами. Взаємодія з усіма партнера-

ми: органами влади, громадськими організаціями, бізнес-структурами, видавництвами, іншими бібліотеками, а також із вітчизняними та закордонними благодійними фондами спонукає на більш тісний діалог та налагодження співпраці (інформаційної та волонтерської), оскільки кожен вносить свій особистий вклад, що посилює ефективність кожного нашого проекту. Поширення інформації серед ЗМІ та громади, рекламні акції та викладення інформації на сторінках у соціальних мережах дає дієві результати у просуванні мети та завдань.

Хочу проілюструвати діяльність нашої бібліотеки на конкретних прикладах реалізації проектів.

Національна бібліотека України для дітей взяла участь у конкурсі грантів для неприбуткових організацій у рамках проекту «Нова оселя: інтеграція та психосоціальна підтримка дітей ВПО в м. Києві та Одеській області», який реалізується Міжнародною громадською організацією «Соціальні ініціативи з охорони праці та здоров'я» за фінансової підтримки Європейського Союзу, і стала одним із переможців конкурсу. У зв'язку зі складною політичною ситуацією в Україні, тимчасовою окупацією її частини та продовженням антитерористичної операції на Сході України протягом 2014-2017 років однією з пріоритетних категорій отримувачів послуг Центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді залишаються внутрішньо переміщені особи (ВПО). Це дало можливість відкрити в бібліотеці у рамках цього проекту Центр творчої та психологічної реабілітації дітей із числа внутрішньо переміщених осіб «Крок до майбутнього». Його мета — це перш за все новий підхід у роботі з дітьми, які опинилися у складних життєвих обставинах, сприяння інтеграції їх у громаду шляхом залучення до активної участі з використанням кращих бібліотечних ресурсів і сучасних медійних засобів, створення на базі Центру сприятливого соціально-психологічного клімату через залучення дітей-переселенців до читання, участі у цілому комплексі виховних заходів, розвитку їхніх творчих здібностей, організації дозвілля, подолання мовного та психологічного бар'єрів. Протягом цього року ми реалізуємо цей проект, проведено низка різноманітних заходів, зустрічі, квести, екскурсії, тренінги з психологом. За літній період Центр відвідали понад тисячу дітей, які відпочивали у Міжнародному дитячому центрі «Артек».

Продовжує роботу ресурсний центр «Вікно в Америку для майбутніх лідерів», який підтримується і фінансується Посольством США. Він є осередком безкоштовного вільного доступу до англомовних ресур-

сів, актуальної інформації для дітей про США, до ресурсів Інтернету та американських програм допомоги та обміну, має потужний потенціал для популяризації та вивчення англійської мови, пропонує сучасні програми (Евско), новітні технології, створює комфортні умови для дітей, сприяє популяризації читання та навчання англійської, завдяки активним гурткам – «Joyful English», «Code club»; цікавим проектам і заходам – «Кальдеккотівські читання», «УкраїнаSpeaking», новому медіапроекту – «Англійська на допомогу вивчення медіаграмотності», «Вікно в Америку – Відверто про Америку» тощо.

Позитивним досвідом є участь бібліотеки у конкурсі на надання безкоштовного доступу до онлайн-сервісу компанії Grammarly, який надає можливість користуватися ресурсом, що вміє робити розумну перевірку англійських текстів – так, ніби написане вчитав редактор або викладач. Заявку було підтримано у листопаді 2016 року і бібліотеці надано безлімітний доступ до повної версії автоматичної (машинної) перевірки текстів протягом 2017 року, а також можливість безкоштовної перевірки і виправлення робочих документів англійською мовою професійними коректорами-носіями мови.

Бібліотека стала одним із переможців конкурсу у проекті УБА «Все про Європу: читай, слухай, дізнавайся в пунктах європейської інформації в бібліотеках» за підтримки Європейського Союзу (програма «Еразмус+»). Проект передбачає активну роботу з популяризації знань про ЄС та європейський вибір України, задля цього створено Пункт європейської інформації для надання інформаційно-просвітницьких послуг громаді та допомоги у формуванні інформаційних матеріалів про ЄС та євроінтеграцію, доступ до електронних баз даних про ЄС, Представництва ЄС в Україні та інших організацій.

Завдяки проектно-грантовій діяльності, Національна бібліотека України для дітей оновила і розширила парк обладнання: це планшети, комп'ютери, електронні читанки, ноутбуки, інтерактивне мультимедійне обладнання (інтерактивний стіл, екран «touch screen», інтерактивна дошка, кінект). Реалізація проектів отримала широке висвітлення в ЗМІ. Одним із значущих моментів проектної діяльності є позитивний вплив на імідж бібліотеки як соціально-значущої установи культури.

Окрім, грантових проектів реалізуємо ряд проектів із різними організаціями і установами: органами влади, посольствами, культурними центрами різних країн, громадськими організаціями благодійними фондами, бізнес-структурами та підприємствами.

Протягом останніх років має неабияку популярність серед маленьких киян та їхніх батьків спільний соціальний проект Національної бібліотеки України для дітей та КП «Київпастрас» «Казковий трамвайчик». Цей проект став на період шкільних канікул улюбленим місцем проведення сімейного дозвілля багатьох киян. «Казковий трамвайчик» допомагає зробити канікули цікавими та пізнавальними, відкриває можливості сучасної дитячої бібліотеки, навчає малюків любити книжки. Кількість бажаючих відвідати заходи у трамвайчику зростає з кожним новим канікулярним сезоном. Так за останній рік під час канікул «Казковий трамвайчик» відвідало понад півтори тисячі дітей. Цей проект отримав неабиякий позитивний резонанс серед жителів міста, чим довів свою популярність і необхідність.

Національна бібліотека України для дітей приєдналася до книжково-читацького проекту «Книжкобус», який підтримує Фондація Дарини Жолдак, благодійний фонд «Коло», КП «Київпастрас». Пріоритет нашої діяльності — це відвідування та організації заходів у спеціалізованих школах-інтернатах, санаторно-лікувальних закладах, у яких виховуються діти з особливими потребами. Мета проекту — популяризація книги і читання та надання рівних можливостей для розвитку дітей.

Розширюючи коло нашого партнерства, бібліотека реалізує проекти, які сприяють формуванню моральних ідеалів і принципів християнської етики, зокрема, спільно з Просвітницьким Центром Фонду пам'яті Блаженнішого Митрополита Володимира реалізується інформаційно-просвітницький проект «Предстоятель» у рамках якого проводиться конкурс дитячого малюнка «Пам'яті Блаженнішого Митрополита Володимира присвячується...», тематична виставку дитячих малюнків «Портрет святого Миколая», презентація «Біблійних історії для дітей» (бібліотеці подаровано факсимільне видання Пересопницького Євангелія. Спільно з благодійним фондом «Православний спадок України на Святій Горі Афон проведена фотовиставка «Наш Афон», а також планується організація сучасної експозиції з презентацією унікального 3-D макету з метою популяризації знань про Афон в Україні.

Крім того, бібліотека як партнер, долучається до різних загальнономіських акцій та заходів, зокрема у червні на Контрактовій площі відбувся «Парад трамваїв», присвячений 125-річчю київського електричного трамвая. Працівники бібліотеки активно популяризували бібліотеку, проводили з дітьми різні інтерактивні ігри, читання казок, малювання, численні майстер-класи «Добро своїми руками». На фестивалі-відкритті Українсько-німецького року мов, який проходив, також

на Контрактовій площі Національна бібліотека України для дітей представила свою програму, у рамках якої відбулося нагородження учасників конкурсу дитячої ілюстрації «Моя віммель-бібліотека», спільно з видавництвом «Артбукс», — першим видавництвом в Україні, яке відкрило віммель-книжки для українського читача. Бібліотека представила свою програму на Кураж Базарі, арт-заводі «Платформа», впродовж двох днів фестивалю відвідувачі дитячої платформи познайомитися з новими книгами, взяли участь у майстер-класах.

Важливим чинником популяризації бібліотеки, просуванню її послуг та реалізації проектів є рекламна діяльність. Із метою привернення уваги суспільства до книги і читання, відродження традицій сімейного читання, залучення маленьких киян до книги і літератури бібліотека стала ініціатором впровадження соціальної реклами «Я читаюча дитина, я майбутнє України», яка популяризує книгу і дитяче читання. Протягом місяця рекламні плакати розміщені на 20 метролайтах на різних станціях КП «Київський метрополітен».

За останній період бібліотека стала популярною і на телебаченні. Були телерепортажі: у ТВ «Новини», телеканал «Інтер», репортаж до 50-річного ювілею НБУ для дітей; «Ранок по-київськи», телеканал «Київ», про проект «Музична платформа «Слухай своє»; «Ранок з Культурою», телеканал «Культура», інтерв'ю генерального директора НБУ для дітей; «Столичні телевізійні новини», телеканал «Київ», про відкриття в НБУ для дітей центру творчої та психологічної реабілітації дітей із числа внутрішньо переміщених осіб «Крок до майбутнього»; «Місцевий час», сюжет «5 каналу» про відкриття в НБУ для дітей центру творчої та психологічної реабілітації дітей із числа внутрішньо переміщених осіб «Крок до майбутнього»; «Столичні телевізійні новини», телеканал «Київ», телеканал «ЕРА», сюжет про Національну бібліотеку України для дітей; відеоролик Українського національного інформаційного агентства «Укрінформ» про круглий стіл на тему дитячого читання: «Як розвинути любов до книги»; канал «КУЛЬТУРА» передача «Дитячі таємниці» та ін.

Усі наші проекти спрямовуються на досягнення певних результатів — іншими словами, на досягнення мети. Саме ця мета є рушійною силою всього, що ми з вами робимо, а мета наша співзвучна назві конференції «Заради дитини працюємо і творимо».

Л.В. Рабаданова,
головний методист
Державної бібліотеки України для юнацтва,
кандидат філософських наук

ПЕРСПЕКТИВИ БІБЛІОТЕЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ДІТЕЙ У СВІТЛІ ВИКОНАННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

25 вересня 2015 року на засіданні Генеральної Асамблеї ООН було визначено комплексну програму, яка вміщує перелік, який містить 17 Цілей сталого розвитку суспільства і 169 завдань, які конкретизують дані Цілі на 2016–2030 рр., що охоплюють різні сфери життєдіяльності людей.

Під поняттям «сталий розвиток суспільства» розуміється концепція необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь. Саме тому Цілі сталого розвитку на 2016–2030 рр. передбачають економічні, соціальні, екологічні та гендерні питання, які сьогодні потребують особливої уваги людства. Вони не є юридично обов'язковими, проте спрямування до локальної реалізації в межах країни сприятиме їхньому впровадженню і на глобальному рівні.

Мобілізація світової спільноти довкола загальних цілей та завдань можлива через об'єднання зусиль усіх активних громадян та організацій для їх виконання. Досягнення 17 Цілей сталого розвитку ООН – завдання для держав, державних органів, благодійних та громадських організацій. Усі вони мають співпрацювати, щоб отримати задовільний результат.

Бібліотеки України для дітей входять у число провідних закладів культури, які можуть здійснювати внесок у реалізацію, наприклад, таких Цілей сталого розвитку, як забезпечення здорового способу життя громадян, супровід освіти всіх рівнів та підвищення її якості, створення умов для гендерної рівності, здійснення екологічної просвіти, формування відкритого та мирного суспільства.

Кожна із зазначених Цілей сталого розвитку має завдання, що її конкретизують, допомагають більш ефективному виконанню. Орієнтація на них і може стати засобом розширення форм і тематичних напрямів роботи бібліотеки. Звичайно, всі Цілі сталого розвитку у діяльності бі-

бібліотек для дітей реалізуються крізь призму забезпечення доступу до інформації, охорони культурної спадщини, розширення загальної грамотності та сприяння підвищенню якості освіти.

На прикладі Національної бібліотеки України для дітей можемо зауважити, що вже сьогодні ряд бібліотечних послуг, сервісів та ресурсів спрямовані на реалізацію Цілей сталого розвитку. Наприклад, заходи, які мають на меті формування відкритого та мирного суспільства (проект «Жива бібліотека» з Африканською радою в Україні, мовна вікторина «Спілкування без кордонів», присвячена Дню європейських мов, цикл заходів «Дні культури Ізраїлю», «День Іспанії» спільно з Посольством Іспанії в Україні), забезпечення здорового способу життя та протистояння глобальним ризикам (інформаційні виставки, лялькові вистави, інтерактивні ігри, які демонструють дітям, як берегти здоров'я, а для дітей середнього і старшого віку проводяться презентації та лекції зі здоров'язбережувальної тематики), на інформаційний супровід освітнього процесу.

Водночас, для подальшої участі у досягненні сталого розвитку суспільства, бібліотеки для дітей мають репрезентувати себе, як надійного партнера у вирішенні провідних соціальних проблем. Узгоджуючи свої пріоритетні напрями розвитку з Цілями сталого розвитку, бібліотеки для дітей можуть визначити найбільш змістовні завдання та віднайти ефективні шляхи для інформування суспільства про свою діяльність. Це зрештою, сприятиме, як підвищенню їхнього авторитету у суспільстві, так і реалізації Цілей сталого розвитку та покращенню рівня життєстійкості людей. Така координація дій потребує аналізу можливостей бібліотек щодо розширення своїх можливостей позитивного внеску та зменшення потенційних негативних явищ у суспільстві.

Бібліотеки для дітей можуть офіційно заявити про свої перспективні напрями діяльності, спрямовані на досягнення сталого розвитку суспільства. Така офіційна заява надасть змогу бібліотекам формулювати пріоритети та завдання своєї діяльності в тих категоріях, яким суспільство надає першочергову увагу. Встановлення пріоритетів та часових рамок реалізації Цілей сталого розвитку в окремих бібліотеках для дітей пізніше дозволить провести моніторинг їх реалізації, більш ефективно впливати на їхнє виконання.

Для реалізації Цілей сталого розвитку важливим є максимальне залучення у ефективну комунікацію усіх структурних підрозділів установи та її зовнішніх учасників-партнерів щодо перспектив реалізації

Цілей сталого розвитку, а в подальшому – стосовно продуктивності їхнього впровадження, засобами бібліотечної діяльності.

Нові бібліотечно-інформаційні, культурні та просвітницькі запити користувачів потребують вдосконалених форм роботи, адже бібліотеки, поряд зі ЗМІ, забезпечують передачу знань. Це робить їх необхідними для відкритого та демократичного інформаційного суспільства.

Підсумовуючи, зауважимо, що діяльна позиція бібліотек у напрямі реалізації Цілей сталого розвитку в Україні надасть їм можливість продемонструвати суспільству вагоме значення своїх напрацювань. І що найважливіше сприятиме покращенню рівня життя як окремих людей, так і суспільства загалом.

Т.М. Ключ,
директор Чернігівської обласної бібліотеки для дітей

ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ДІТЕЙ

(цифри, факти, люди)

Комунальний заклад «Чернігівська обласна бібліотека для дітей» — один із найстаріших в Україні спеціалізованих закладів із бібліотечного обслуговування дітей і підлітків, найбільша книгозбірня дитячої літератури в області, центр з питань організації та промоції дитячого читання в регіоні, центр надання методичної, консалтингової допомоги дитячим, сільським і шкільним бібліотекам Чернігівщини. Бібліотека розпочала свою діяльність 5 травня 1898 р. як дитячий відділ, виділений із читальні Чернігівської громадської бібліотеки за рішенням загальних зборів «подписчиков» бібліотеки від 21 грудня 1897 р. Дитячий відділ обслуговував дітей найбідніших прошарків міста, проте за розпорядженням губернатора за 27 місяців 20 серпня 1900 р. був закритий. Завдяки зусиллям правління громадської бібліотеки у 1901 р. відділ поновив свою діяльність і працював протягом 1901-1904 рр. Уже в газеті «Наші дні» за 9 січня 1905 р. надрукована інформація про виступ видатного письменника, громадського діяча М.М. Коцюбинського на зборах членів громадської бібліотеки, який виступив на захист дитячої бібліотеки.

Протягом 1905-1919 рр. дитячий відділ декілька разів відкривали і закривали згідно з наказами влади, а в 1919 р. дитячій бібліотеці виділили окреме приміщення по вул. Бульварній, потім — по вул. Святославській. Перша завідувачка бібліотеки — Олена Абрамівна Гозенпуд. Фонд бібліотеки становив понад 2000 книг, щоденно її відвідували до 85 дітей. З 1922 р. бібліотеку очолила Любов Іванівна Щелкановцева, фонд бібліотеки збільшився до 3 тис. книг. З 1923 р. дитяча бібліотека працює за новою адресою — вул. Советская,12: має близько 300 передплатників, читачів і учнів, і дошкільнят, фонд бібліотеки — майже 3 тис. книг, в т.ч. іноземних — 300 прим.

Самостійна дитяча бібліотека наприкінці 20-х років знову увійшла до складу центральної міської бібліотеки і працювала як дитячий відділ до 1934 року в складі громадської, потім центральної бібліотеки (тепер ОУНБ ім. В.Г. Короленка).

Історія бібліотеки непроста, є і драматичні сторінки. Так, у 20-ті роки завідувачку бібліотеки М. Садовську заслали до виправних робіт за те, що недостатньо активно серед дітей проводила відповідну роботу з пропаганди революції, радянського життя, а пропонувала дітям твори письменниці Чарської, відомої своїми буржуазними поглядами.

За наказом Наркомосу УРСР «Про розгортання бібліотечної роботи з дітьми в УРСР» п. 4 від 5 липня 1934 року Чернігівське облвно створює в м. Чернігові центральну бібліотеку для дітей та юнацтва з консультативно-методичним бюро в питаннях дитячого читання, яким і стала дитяча бібліотека, і в новому статусі в підпорядкуванні облвно вона продовжувала працювати в приміщенні бібліотеки ім. Короленка вже з фондом 17 тис. прим. книг. У грудні 1937 р. вже як обласна бібліотека для дітей та юнацтва отримала окреме приміщення у новому чотириповерховому будинку вчителя.

На початку Другої світової війни під час бомбардування міста бібліотека і фонди майже повністю згоріли, а поновила свою діяльність лише в листопаді 1945 р. вже по вул. Пушкіна, 25, завдяки небайдужим чернігівцям, які збирали для неї книги. В 1949 р. бібліотеці присвоєне ім'я радянського письменника Миколи Островського, проте 20 липня 2016 р. відповідно із законодавством України про декомунізацію рішенням Чернігівської обласної ради № 42/VII ім'я Миколи Островського вилучено з назви бібліотеки.

До 1963 р. бібліотека мала у структурі лише абонемент, читальний зал, відділ обробки та комплектування; у 1963 р. до них додався методико-бібліографічний кабінет, а з 1967 р. діє розгорнута структура бібліотеки: відділ обслуговування 1-4 класів (абонемент, читальний зал); відділ обслуговування 5-9 класів (абонемент, читальний зал); методико-бібліографічний відділ; відділ комплектування та обробки; відділ зберігання; бібліотека з обласної бібліотеки для дітей та юнацтва реорганізована в обласну бібліотеку для дітей, методичний і бібліографічний відділи працюють як самостійні відділи. З 1969 року створений відділ нотно-музичної літератури, з 2015 року став він стає відділом мистецтв.

Бібліотека в усі часи розвивалась і відзначалась креативністю та пошуком нового: в довоєнні роки тут працювали влітку зелені читальні на міському Валу, в повоєнні роки діяв драматичний гурток, а підлітки-аматори разом з бібліотекарями готували вистави різної тематики, одними з перших наприкінці 60-х – початку 70-х років бібліотека впроваджувала бібліотечні уроки для дітей, ініціювала створення кімнат юного читача в селах області тощо.

До свого 90-річчя бібліотека отримала нове приміщення на вул. Рокосовського, 22-а. Це – двоповерхове, вбудовано-прибудоване приміщення з чудовим оформленням відомих чернігівських художників: керамічне панно за творами Лесі Українки (художник Т. Федоритенко), художня ковка на сходах (майстер-коваль Художнього фонду В.В. Омеляненко), вітраж на два поверхи за мотивами «Слова о полку Ігоревім» (Художній фонд).

На сьогодні структура бібліотеки модернізується, осучаснюється, працюють інтернет-центр та медіа-центр. Останнім часом фонди бібліотеки активно оновлюються. Електронний каталог ведеться з 2007 року, електронна база даних в ньому майже – 27 тис. записів, електронна картотека статей – 67,5 тис. записів; створюється база даних електронної картотеки статей із краєзнавства.

Щорічно бібліотека обслуговує понад 17 тис. користувачів; авторитет бібліотеки зростає і збільшуються відвідування, особливо влітку – понад 100 тисяч, кількість звернень до веб-сайту постійно збільшується.

Науково-методична діяльність обласної бібліотеки для дітей спрямована, в основному, на аналізування та прогнозування бібліотечного обслуговування дітей і підлітків на Чернігівщині, вивчення і поширення кращого бібліотечного досвіду, підвищення кваліфікації бібліотечних кадрів, що працюють з дітьми.

В області працюють навчально-тренінговий центр «Дитяча бібліотека XXI століття: Всесвіт інформації і культури», креатив-лабораторія «Бібліо-профі»; доброю традицією на Чернігівщині стали обласні конкурси професійної майстерності дитячих і сільських бібліотекарів – «Діти не можуть чекати», обласні і міські конкурси «Читаюча родина Чернігова», «Читаюча родина Чернігівщини».

Бібліотека в контакті з партнерами є організатором і промоутером масштабних міських і загальноміських творчих акцій, пов'язаних з книгою, читанням дітей, зокрема, конкурсів дитячої літературної творчості «Хай весь світ дивують нині діти неньки України», «Діти, що читають – майбутнє України», «Вчимося жити на Землі»; творчих починань «Бібліо-Оскар», бібліокафе «Книжкова смакота» тощо. В бібліотеці з'явилося волонтерство – проект «Читаємо другу» для дітей з вадами зору; учасники проекту «Словом і ділом допомагаємо захисникам Вітчизни» збирають книжки, подарунки, малюнки, побажання для воїнів АТО; бібліотека однією з перших збрала і надіслала дітям із Сіверодонецька понад 3 тис. прим. книг.

Оновлюється і осучаснюються бібліографічна діяльність – впроваджуються веб-квести, бук-трейлери, ай-стопери тощо.

Пріоритетом у видавничій діяльності бібліотеки є креатив і побажання читачів: краєзнавчі дайджест-читання «Роде наш красний» (видатні земляки), серія історико-бібліографічних дайджест-показчиків «Обереги пам'яті», історико-географічні нариси «Міста і містечка Чернігівщини», рекомендаційні дайджест-показчики «Захищай! Примножуй! Бережи!», серія пам'яток «Письменники Чернігівщини – дітям», календар пам'ятних дат (Література. Краєзнавство. Мистецтво); щорічник «Хай весь світ дивують нині діти неньки України» (збірка творів-переможців обласного конкурсу юних літераторів) дуже популярні у вчителів та бібліотекарів області.

Впровадження нових інформаційних технологій у бібліотеці розпочалося в 2000 р. з першого подарованого НБУ для дітей комп'ютера. В 2003 р. створений веб-сайт бібліотеки, а 2013 р. бібліотека виграла грант за програмою «Бібліоміст» і отримала 10 комп'ютерів з доступом до Інтернету, активно працює Інтернет-центр. Спільно з Чернігівським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти ім. К.Д. Ушинського розроблений і впроваджується в дитячі бібліотеки області проект «Діти за безпечний Інтернет» – це наша бібліотечна відповідь на виклики часу. З 2010 р. бібліотека – діюча частина Корпорації дитячих бібліотек України з аналітичного розпису періодичних видань (КОРДБА).

Все в бібліотеці вирішували і вирішують кадри: на сьогодні у нас працюють 36 бібліотечних спеціалістів, справжній творчий колектив одностудців. Великий внесок у розвиток бібліотеки зробили директори, які очолювали її в різні роки: Кравченко У.П. (1955-1971 рр.), Коцюбинська О.І. (1976-1977 рр.); Лисенко Н.І. (1977-2012 рр.), з 2012 року бібліотеку очолює Ключ Т.М.

Ми віримо, що і в третьому тисячолітті наша бібліотека залишатиметься щирим другом, вихователем і радником для наших вірних юних друзів та їхніх батьків, яким була всі 120 років свого життя і діяльності. Віват, бібліотеко!

Т.А. Жайворонок,
директор Миколаївської обласної бібліотеки
для дітей ім. В.О. Лягіна

ІСТОРИЧНІ ХРОНІКИ, АБО ТРИ КОЛЬОРИ БІБЛІОТЕЧНОГО ЧАСУ МИКОЛАЇВЩИНИ

Три кольори бібліотечного часу —
це Минуле, Сьогодні і Майбутнє

МИНУЛЕ

Історія бібліотеки — це як родове дерево, яке розростається завдяки подвижникам бібліотечної справи, сімейних традицій читання, улюблених книг і жаданням пізнання невідомого.

Бібліотеки — як люди... У кожного з них своя доля, свій стиль, свій неповторний вигляд. Миколаївська обласна бібліотека для дітей ім. В. Лягіна та спеціалізовані бібліотеки для дітей також по-своєму унікальні і неповторні, а їхня майже вікова історія сповнена яскравих подій.

Читачеві XXI століття важко уявити собі публічну бібліотеку з фондом у 2000 примірників книг. Але на початку XX століття (1921 р.) відкрилася у Миколаєві Центральна дитяча бібліотека-читальня з фондом у 2000 примірників книг, саме таке «придане» було їй виділено.

Мотиви при відкритті бібліотеки для дітей були найблагороднішими: «...вважаємо правильною постановку питання, пов'язаного з керівництвом дитячого читання, і з цією метою організовуємо невелику читальню, яка є для керівників дитячого читання лабораторією, де вони зможуть вивчати дитяче читання з боку його різноманітних інтересів до читання, під час співбесіди з дітьми». І ось, такий день настав. За адресою вул. Рождественська, 13 була відкрита перша в Миколаєві Центральна дитяча бібліотека-читальня! Бібліотека існує самостійно, на держбюджеті Наркомосвіти. Її першим директором була Анна Едуардівна Утц. Стан бібліотеки був таким: помешкання 75 кв. м., користування книжками безкоштовне. Для читачів бібліотека працювала 3 години на день, крім того, 1 година виділялась для підготовки до роботи установи.

У фонді обласного архіву зберігається «Годовая смета на 1923-24 год Николаевской Центральной Детской библиотеки», з якої можна дізнатися:

- у бібліотеці було 6 кімнат — усього 39 кв. сажнів;
- водопостачання на 7 працівників за нормою комунвідділу — 500 відер води на місяць;

- канцелярське приладдя з розрахунку на місяць (1 олівець, 1 зошит на кожного працівника, 1 пляшка чорнила на 7 осіб);
- купівля книг в розмірі – 100 книг на місяць.
- опалення пічне, бібліотека освітлювалася 8 лампочками та ін.

На 1 жовтня 1926 року книжковий фонд бібліотеки складає 13 664 книг. До послуг читачів – читальня, абонемент, пересувний фонд.

Після того, як організувалась Миколаївська область (1937 р.), міській дитячій бібліотеці було надано функції обласної, якою вона є і до сьогодні.

Є у Лягінки і своя легенда. У фондах Миколаївського обласного архіву зберігається цікавий документ: «Прошение дочери статского советника Полины Треммер о разрешении ей открытия в Николаеве библиотеки для детского чтения» від 22 грудня 1876 року Миколаївському воєнному губернатору.

У 1941 році фонд бібліотеки налічує 58000 книг, працює 2 абонементи і 2 читальних зали. Під час фашистської окупації бібліотека не працювала, її приміщення було зруйновано, книжковий фонд розграбовано. Першим директором бібліотеки була Таїсія Корніївна Слободзинська, завдяки їй на 4-й день після визволення міста (1944) бібліотека гостинно відчинила двері для своїх читачів.

За час роботи в бібліотеці вона зробила вагомий внесок у розвиток бібліотечного обслуговування дітей на Миколаївщині. Було удосконалено методично-організаційну діяльність, надавалась допомога дитячим бібліотекам області, проводились семінари, практикуми, науково-практичні конференції. Постійно урізноманітнювались форми роботи з юними читачами. Так, збереглися спогади про велике літературне свято з парадом літературних героїв по вулиці Радянській з нагоди відкриття Тижня дитячої книги. Читачами бібліотеки у різні роки були відомі люди Миколаївщини. У бібліотеці зберігається лист Марка Лисянського, датований 1952 роком, з якого ми дізналися, що він дуже любляв приходити у бібліотеку і читати книжки.

На посаді директора Таїсія Корніївна працювала до 1968 року. У подальші роки бібліотеку очолювали знані у бібліотечній справі України люди: Катерина Чибрикова (1967-1970 рр.); Лідія Дараган (1970-1975 рр.); Лідія Лагутіна (1975- 1994 рр.); Олена Карпенко (1994 – 2000 рр.)

З середини 70-х років, після проведення капітального ремонту і реконструкції, юні читачі отримали двоповерховий книжковий дім. З 1977 року бібліотека носить ім'я Віктора Лягіна. При бібліотеці діють ляльковий театр книги «Буратіно», літературний театр «Сюрприз», літературна студія «Секрет», читацькі клуби «Чомусик», «Жар-птиця», втілюють-

ся комплексні програми. Життя у бібліотеці вирує, її імідж і популярність постійно зростають.

Історія дитячих бібліотек Миколаївщини створювалась роками: перероджувались сторінки літопису краю, змінювались люди і їхнє життя.

Перші дитячі бібліотеки, що працювали як читальні, згадуються в документах архівів Миколаївщини за 20 роки.

Так, фахівці Центральної бібліотеки для дітей м. Миколаєва, вивчаючи історію своєї установи, знайшли документи в архівах, у яких згадується про бібліотеку, що працювала у 1923 р. як дитяча читальня №1, а з 1926 вже як дитяча бібліотека № 1.

У 20-х роках ХХ ст. згадки про дитячі бібліотеки Миколаївської області є у Братському (1923 р.), Баштанському (1929 р.) районах та у містах Вознесенську (1924 р.) та Первомайську (1924р.).

У 70-х роках великою подією в житті дитячих бібліотек Миколаївщини стало створення централізованих бібліотечних систем – ЦБС. Більшість бібліотек області отримали нове спеціально побудоване приміщення, що відкрило нові можливості для їхнього розвитку. Змінювалась і структура бібліотек. Створювались відділи обслуговування: для дошкільників та учнів 1-4 класів і окремо для учнів 5-9 класів.

У ці роки систематично і в достатній кількості поповнюються бібліотечні фонди, поліпшується матеріально-технічна база бібліотек: оновлюються меблі, бібліотечне обладнання, купується аудіо- та відеотехніка, майже всі бібліотеки телефонізуються.

У бібліотеках створюються читацькі об'єднання за інтересами (читацькі клуби) та лялькові театри. Назви клубів різноманітні: «Юний правознавець», «Ерудит», «Наші обереги», «Світанок», «Світлячок», «Клуб цікавих зустрічей», «Школа юного народознавця», «Книголюб», «Паросток» та багато інших.

У репертуарах бібліотечних театрів, таких як «Буратіно» (Березанської РДБ), «Дзіночок» (Братської РДБ), «Сова» (Березнегуватської РДБ), «Сонечко» (Врадіївської РДБ), «Чебурашка» (Доманівської РДБ), «Барвінок» (Дитячої бібліотеки м. Вознесенська) та інших, багато різноманітних вистав, основна мета яких – виховати у дітей любов до народної української казки, підвищити культуру мовлення, прищепити бережливе ставлення до рідного краю, його природи.

Пройшовши процес становлення у 70-ті роки, районні дитячі бібліотеки зазнали значного розвитку у 80-ті роки та на початку 90-х років.

Яскравим прикладом перетворення у ці роки є Централізована бібліотечна система для дітей м. Миколаєва, а саме ЦБ для дітей

ім. Ш. Кобера і В. Хоменка. У 1991 році директором ЦБС стає Семілет Наталія Вікторівна. В бібліотеці з'являються перші комп'ютери, відбувається підключення до мережі Інтернет, у бібліотеці встановлена програма «АБІС МАРК», за допомогою якої створюється перший електронний каталог.

Економічна криза кінця 90-х років негативно вплинула на районні бібліотеки для дітей Миколаївщини. Фонди бібліотек області поповнювалися дуже слабо, працівники бібліотек, люди високо професійні, розуміли, що в таких умовах важливо не втратити читачів, а навпаки зацікавити і задовольнити їхні запити. Проводячи масові заходи по популяризації книги, бібліотекарі почали звертатись до нових ідей, нестандартних рішень.

СЬОГОДЕННЯ

Добрі традиції, започатковані ветеранами, продовжує нинішнє покоління бібліотекарів. Сьогодні дитячі бібліотеки Миколаївщини – справжні центри роботи з дітьми.

У сучасному суспільстві, складному і наповненому, дитяча бібліотека не може не змінюватися. Залучаючи читачів, вона перестає бути просто пунктом книговидачі, а перетворюється на справжній сучасний культурний центр, що пропонує свіжі цікаві ідеї, проекти розвитку та втілює їх у реальність. Не виняток - Миколаївська обласна дитяча бібліотека ім. В. Лягіна та спеціалізовані бібліотеки для дітей Миколаївщини.

Як і протягом усієї історії Лягінки, сьогодні бібліотечна робота продовжує якісно змінюватися, вдосконалюватися і модернізуватися.

У 2004-2010 рр. у бібліотеці з'явилися нові інформаційні технології. Це дозволяє створювати електронні наочні матеріали для бесід, тематичних вечорів, розробляти пізнавальні ігри та презентації, оформляти інтер'єр бібліотеки, видавати рекомендаційні списки літератури та інформаційні буклети, надавати допомогу читачам в оформленні рефератів та повідомлень.

У бібліотеці створено медіа фонд, в якому зібрані електронні енциклопедії, словники, довідники, кращі художні та науково-пізнавальні документальні фільми, інтелектуальні ігри. А значить, з'явилися зовсім нові форми роботи – інтерактивні години, віртуальні екскурсії, відео години.

Розширюється вплив бібліотеки як науково-методичного центру на підвищення рівня бібліотечного обслуговування дітей у бібліотеках області.

Покращується система підвищення кваліфікації працівників бібліотек: проводяться виїзні заняття регіональної школи професійного розвитку на базі провідних районних ЦБС, проблемні регіональні майстер-класи, зональні семінари-практикуми, обласні курси підвищення кваліфікації. Щорічно організовуються проблемне навчання шкільних бібліотекарів Миколаївської області у рамках курсів підвищення кваліфікації для шкільних бібліотекарів Миколаївської області, які проводяться Миколаївським обласним Інститутом післядипломної педагогічної освіти.

Урочисте відкриття Всеукраїнського тижня дитячого читання проводиться з 2007 року. Протягом останніх років базами цього заходу були:

- Баштанська ЦБС (2007 р.),
- дитяча бібліотека ВКЗ. «Бібліотечна мережа м. Вознесенська» (2008 р.),
- Єланецька ЦБС (2012 р.),
- Новоодеська ЦБС (2013 р.),
- Березанська ЦБС (2014 р.),
- Парутинська сільська бібліотека-філія Очаківської ЦБС (2016 р.)
- Братська ЦБС (2017 р.)

З 2010 року бібліотека стає співорганізатором Міжрегіонального ярмарку бібліотечних інновацій «Бібліокреатив» спільно з Херсонською обласною бібліотекою для дітей ім. Дніпрової Чайки та інших бібліотек-учасниць.

Сьогодні на допомогу методичній службі Обласної бібліотеки для дітей ім. В. О. Лягіна прийшов Skure-зв'язок, який надає можливість бібліотекам у наші часи залишатися оперативними і мобільними, сприяє розширенню корпоративних професійних партнерств та посиленню промоції бібліотечних інновацій у професійному середовищі.

Так, з 2014 року Skure-платформа стала основою проведення таких обласних заходів підвищення кваліфікації, як skure-семінар, методичний skure-моніторинг, skure-майстерні для працівників дитячих бібліотек Миколаївської області, skure-нарад.

З 2015 року розпочалася практика проведення виїзного професійного Дня обласної бібліотеки для дітей у районних бібліотеках для дітей Миколаївської області. Програма методичного дня складається з двох основних блоків: практично-консультативного та презентаційного. Під час першого блоку фахівцями методичного центру надаються флеш-консультації, присвячені актуальним питанням щодо вдосконалення роботи з користувача-

ми-дітьми та поліпшення якості бібліотечних послуг. Другий блок присвячений презентації сучасних форматів проведення культурно-просвітницьких заходів для дитячої категорії, який проводиться за участю читачів-дітей району.

З 2016 року започаткована практика відкриття обласних літніх читань. Базою проведення були: Березнегуватська районна бібліотека для дітей (2016 р.), на базі комунального закладу Куцурубської сільської ради ОТГ «Куцурубська публічна бібліотека» (2017 р.).

Аналіз роботи бібліотеки за останні роки свідчить як про збільшення основних показників роботи бібліотеки (читачі, відвідування, книговидача), так і про трансформацію та зміну технологій її діяльності.

Продовжується робота за 14 комплексними і цільовими бібліотечними програмами: робота з обдарованими дітьми; з формування інформаційної культури дитини; з популяризації здорового способу життя, профілактики та подолання шкідливих звичок і безпеки життєдіяльності, краєзнавчих знань; розвитку сімейного читання, екологічної культури, культури читання.

Бібліотека – постійний учасник міжнародних, всеукраїнських, обласних конференцій, фестивалів і свят.

У Миколаївській обласній дитячій бібліотеці зібрана найкраща вітчизняна та зарубіжна дитяча література, а також книги для всіх, хто причетний до виховання дітей. На полицях бібліотеки розмістилися унікальні енциклопедичні видання, книги з мистецтва, художня, науково-популярна література, якісні періодичні видання. Крім книг купуються видання на електронних носіях, відеоматеріали. Всього у фонді біля 10 тис. одиниць електронних видань і аудіовідеоматеріалів. Газети і журнали – важлива складова фонду кожної бібліотеки, тому двічі на рік проводиться передплата на періодичні видання. Щоб найбільш широко представити видання для дітей та підлітків, виписується близько 40 найменувань газет і близько 200 найменувань журналів.

Бібліотека все більше розширює свою присутність в інтернет-мережі та соціальних мережах.

Представництво обласної бібліотеки для дітей у сучасному медіапросторі складається з: офіційного сайту бібліотеки (<http://laginlib.org.ua/>); 2-х бібліотечних блогів на платформі Wordpress – «Библиотечная гавань» (з 2011 р.) та «Бібліомаячок» (з березня 2014 р.); 5 сторінок бібліотеки в соціальних медіа, а саме: двох сторінок ВКонтакте (Николаевская областная библиотека для детей им. В. Лягина (<https://new.vk.com/laginlib>); Библиоська Давайдружить (<https://new.vk.com/id175368350>);

сторінки у Facebook (Миколаївська Обласна Дитяча Бібліотека (<https://www.facebook.com/Миколаївська-Обласна-Дитяча-Бібліотека-1481918105448520/?ref=ts&fref=ts>); фотохостингу в Pinterest (Миколаївська ОДБ ім. В. О. Лягіна (<https://www.pinterest.com/golenko/>); каналу на YouTube (Миколаївська обласна бібліотека для дітей ім. В. О. Лягіна (<https://www.youtube.com/channel/UCYOZew2m9uCDeQailAh53ww>)).

Веб-сайт бібліотеки існує з 2008 року і представляє собою офіційний інформаційний інтернет-ресурс, який розкриває основні аспекти діяльності книгозбірні та спрямований на задоволення інформаційних, культурних, освітніх та інших потреб віртуальних користувачів, як дітей, так і їхніх батьків, фахівців із питань освіти, виховання, організації дозвілля.

Сьогодні сайт бібліотеки – це постійно оновлюваний інформаційно-освітній, просвітницький і розважальний ресурс бібліотеки, де активно розміщуються електронні ресурси, створені за допомогою технологій Веб 2.0 – 3D-книжки, цифрові публікації, віртуальні книжкові виставки, Google-карти тощо. Найбільшою популярністю користуються такі розділи: «Моя Миколаївщина», «Нотатник бібліотекаря», «Електронні ресурси» та «Головна сторінка» сайту.

Сьогодні вимагає від бібліотек якісно нового підходу до своєї діяльності. Саме тому бібліотеки, що обслуговують дітей, роблять усе можливе, щоб заявити про себе як про соціально-необхідні установи, які в змозі повноцінно та оперативно задовольняти інформаційні, освітні та власні потреби користувачів, створювати належні умови для самореалізації юних читачів, їхнього спілкування, повноцінного проведення дозвілля. Успішність функціонування бібліотеки як провідної соціокультурної установи зобов'язує бібліотечних фахівців швидко та адекватно реагувати на зміни в інформаційних потребах користувачів, удосконалювати форми обслуговування, надавати якісне консультування, розширювати спектр бібліотечно-інформаційних послуг, вимагає систематичного вивчення та запровадження новітніх технологій.

Сьогодні майже кожна спеціалізована бібліотека для дітей визначила для себе власну місію.

Наприклад, Березанська РДБ:

Місія бібліотеки – збереження, створення та організація використання якісних інформаційних ресурсів, наукових надбань, культурної спадщини і забезпечення інформаційних, навчальних, культурно-просвітницьких та духовних потреб користувачів-дітей на принципах доступності, інформативності, оперативності і комфортності.

Сьогодні дитячі бібліотеки знаходяться на етапі трансформації. Переважна більшість закладів в пошуку нових способів організації обслуговування читачів-дітей: з'являються нові послуги, що повніше задовольняють потреби сучасних користувачів бібліотеки, або ж традиційні бібліотечні сервіси набувають нового формату.

Досить важливу роль у піднятті іміджу бібліотеки в очах її користувачів відіграє соціокультурна та просвітницька діяльність. Бібліотеки беруть активну участь у відзначенні державних, релігійних та народних свят, ювілейних дат визначних діячів історії, культури, літератури і мистецтва.

Презентаційні, інтерактивні форми проведення заходів роблять читання і книгу привабливою і актуальною в очах користувачів, особливо дітей, які часто сприймають друкований аналог як застарілий формат. Комп'ютерні технології дозволили застосовувати нові форми роботи, які підняли бібліотечні заходи на інший якісний рівень.

Сьогодні соціокультурна робота бібліотек для дітей представлена розмаїттям форм, серед яких не тільки поетичні вечори, бесіди, усні журнали, а й виставки-інсталяції, перегляди літератури, реверс – акції, бібліофорсажі, етикет-шоу, інформаційні мозаїки тощо. Наприклад: проєкт «сторісек» (проєкт, спрямований на ранній розвиток читачів, адресований дітям і батькам) (Баштанська РДБ), соціальний проєкт «Книжкова шпаківня» (Веселинівська РДБ), book-симпатія «Читай сучасне – українське» (Казанківська РДБ) та інші.

Створюються зони для читання та обговорення книг, творчості, відпочинку, гри та спілкування: в Арбузинській РДБ – «Ігро-кліпінгова кімната», у бібліотеці для дітей КЗ «Бібліотечна мережа м. Вознесенська» – «Казкова вітальна», у Братській РДБ – зона творчого спілкування «Бібліокреатив+», у Єланецькій РДБ – територія інтелектуальних ігор «Мудрагелія» та інші.

Найяскравіший приклад з популяризації сучасної української книги має Веселинівська РДБ. У рамках бібліотечного проєкту «Презентація від автора», через соціальні мережі бібліотека запрошує сучасних письменників на зустріч зі своїми читачами в режимі онлайн. Так, протягом року відбулися відеозустрічі з Т. Малаховою, П. Браницьким, Є. Пірог, К. Єрошкіною, Т. Винник, Л. Чижовою.

Онлайн-зустрічі використовують у своїй роботі і інші бібліотеки для дітей області. Протягом року така робота проводилася в Арбузинській, Баштанській, Братській, Врадіївській, Єланецькій, Миколаївській, Первомайській РДБ, Дитячій бібліотеці КЗ «Бібліотечна мережа м. Вознесен-

ська». А ідея районної бібліотеки для дітей Арбузинської ЦБС – проект «Замовляй письменника» в цьому році отримала Подяку від Президії Української бібліотечної асоціації за ефективне поєднання у ньому традиційних та інноваційних форм роботи в обслуговуванні читачів-дітей.

Протягом останніх років бібліотеки Миколаївщини розробляли і впроваджували власні соціальні бібліотечні програми та проекти, прикладами кваліфікованої і творчої розробки та реалізації бібліотечних програм для вирішення важливих завдань є в районних бібліотеках для дітей Арбузинської, Березанської, Казанківської, Первомайської ЦБС та дитячій бібліотеці КЗ «Бібліотечна мережа м. Вознесенська».

Впровадження електронних ресурсів у бібліотеках, що обслуговують читачів-дітей, якісно підвищило рівень обслуговування, відкрило користувачам цілий спектр нових, раніше недосяжних можливостей, кардинально видозмінило увесь комплекс наявних інформаційних послуг, а саме, - робота Центрів вільного доступу в 11 районних бібліотеках для дітей (Арбузинської, Баштанської, Березанської, Березнегуватської, Веселинівської, Доманівської, Казанківської, Кривоозерської, Миколаївської, Новобузької, Первомайської ЦБС) та в 2-х міських бібліотеках для дітей (в дитячій бібліотеці КЗ «Бібліотечна мережа м. Вознесенська», Первомайській міській дитячій б\ф № 2 Первомайської МЦБС), і, звичайно, в ЦБС для дітей м. Миколаєва.

Завдяки впровадженню новітніх технологій у Березанській РДБ створено інтернет-центр «Унікум» та діє програма «З комп'ютером на ти». У Казанківській РДБ протягом останніх років діяла цільова програма «В пошуках інформації» для учнів 5-9 класів. У Березнегуватській РДБ протягом 2015 року працювала Школа комп'ютерної грамотності «Павутинка» для учнів молодшого та середнього віку.

На бібліотечних акаунтах розміщуються відеоролики, буктрейлери, медіапрезентації до літературних ювілейних дат тощо.

У своїй роботі дитячі бібліотеки міста Миколаєва використовують у роботі: 2 веб-сайти, 7 блогів, 5 сторінок у Facebook.

Власні блоги серед районних бібліотек для дітей мають:

- Дитяча бібліотека Комунального закладу «Бібліотечна мережа м. Вознесенська» <https://vozlibrary.wordpress.com>
- Березанська РДБ <http://brzbiblioteka.blogspot.com>
- Веселинівська РДБ <http://veselynovordb.blogspot.com>
- Казанківська РДБ <http://kazankalibrari.blogspot.com>
- Кривоозерська РДБ <http://detskayakrivozero.blogspot.com>
- Новобузька РДБ <http://kinderrb.blogspot.com>

У 2015 році у конкурсі серед бібліотек районних ЦБС на кращий блог, організованому ОУНБ ім. О. Гмирява, блог Березанської РДБ отримав перемогу у номінації «Кращий блог для дітей та юнацтва».

Окремо хочеться відзначити професійну діяльність Березанської РДБ, яка є провідною бібліотечною установою і активним учасником професійних заходів Обласної бібліотеки для дітей, де постійно презентує власні інноваційні напрацювання. Це і участь у зустрічі переможців професійних навчальних поїздок до провідних бібліотек України за програмою «Бібліоміст» у бібліотеках ЦБС Березанського району, в рамках програми професійного навчального візиту до бібліотек Миколаївщини. А також під час проведення VI Міжрегіонального ярмарку бібліотечних інновацій «БібліоКре@тив – 2015», Березанська районна бібліотека для дітей приймала гостей та представила інтерактивну презентацію досвіду роботи під назвою «Бібліотечний простір для розвитку інтелектуального та творчого потенціалу дитини: сучасні послуги для дітей».

Успіх бібліотеки, зокрема спеціалізованої бібліотеки для дітей, залежить від її визнання членами громади. Приємно, що у минулому році у районному конкурсі на кращий заклад соціально-культурної сфери Новоодещини Почесною грамотою районної ради за перше місце серед соціокультурних закладів була нагороджена районна бібліотека для дітей Новоодеської ЦБС.

Разом з цим реалії сьогодення і процеси децентралізації, які відбуваються в Україні відповідно до вимог Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», на жаль, не в повній мірі відповідають законодавству. Має місце ігнорування соціокультурних потреб громадян при проведенні децентралізації та формуванні об'єднаних територіальних громад. Тому у нас виникає побоювання, що мережа районних бібліотек для дітей може зникнути.

І ми розуміємо, що лише ті виживуть і будуть затребуваними, хто вчасно організується, використовуватиме модернізовані ідеї та методи в реалізації нових стратегічних завдань, максимально оперативно адаптується та пристосується до постійних змін у суспільстві.

МАЙБУТНЄ

Тільки закривши за собою двері, можна відкрити вікно в майбутнє.
Франсуаза Саган

Слова відомої французької письменниці повною мірою відображають розуміння такого пекучого питання – як виживання бібліотек у

цифрову епоху. Зараз з'явилося багато прихильників ідеї, що в XXI столітті бібліотека повністю перетвориться в електронну і тому з часом відпаде потреба в читанні книг паперових, а значить, не буде необхідності утримувати бібліотеки.

В даний час в Мережі представлена величезна кількість безкоштовних електронних бібліотек. Використання електронних ресурсів можливе у всіх напрямках бібліотечної справи. Питання в ефективності використання цифрових технологій, тому що інформатизація сама по собі не гарантія загального щастя і не панацея від усіх проблем.

Отже про Майбутнє ...

У найближчому майбутньому у бібліотек ще є місце в сучасному світі, я говорю про так зване «третє місце».

«Третє місце» – це простір у місті для навчання, спілкування, ділових зустрічей, де людині (а дитина це теж людина!) хочеться бути.

Дім, сім'я, батьки – вони на першому місці. На другому – навчання (або робота), куди дитина повинна ходити.

Але не вистачає саме такого місця, де їй хочеться бути - щоб просто зустрітися з друзями, подумати, написати, почитати. І це «бути» – не дім і не школа (або офіс). Це місце, де можна посидіти, попрацювати або посоціалізуватися.

Бібліотеки як найкраще підходять для цього і, по суті, є прообразом «третього місця»: тут достатньо інформації для допомоги в навчанні (роботі), правильно організований простір, сюди досить просто дістатися. Сьогодні Wi-Fi і рідер для читання книг стали здійсненою реальністю. У нашій бібліотеці вони є! Тепер ми мріємо про збільшення кількості рідерів.

Бібліотека зараз впевнено стає майданчиком для комунікації, місцем, де можна розмовляти на будь-яку тему – поза часом і простором.

Тому, актуальним буде придбання iPad (айподів), документ-камер, інтерактивних настільних дисплеїв, копіруючих дощок, і особливо сенсорних панелей, які допоможуть швидко і сучасно організувати інтерактивне спілкування біля виставок: опитування, тестування.

Бібліотечний простір – це синтез архітектурно-будівельних, професійно-бібліотечних рішень.

За останні роки простір нашої бібліотеки став більш модернізованим, оновленим, з сучасним дизайном, який враховує потреби не тільки користувачів, але і працюючих у ній людей.

Але бібліотечний простір це не тільки архітектура будинку, дизайн, комфортність обслуговування, це ще і віртуальний простір бібліотеки. У

цьому відношенні відкритість стає для бібліотеки чудовою можливістю подолати усталений імідж «нудної» установи.

Якщо українські, в т.ч. миколаївські бібліотеки вдасться перетворити в «третє місце», то діти (і дорослі!) стануть більше читати. І це добре. Таке завдання, вимагає усвідомленої кооперації зусиль влади, громади, бібліотек.

Коллективу Миколаївської обласної бібліотеки для дітей ім. В. Лягіна хотілося б, щоб освоєння нових просторів і віртуальних світів йшло повним ходом, а для цього нам необхідні не тільки креативні ідеї, а й професіонали своєї справи. Мені відрадно, що сьогодні наша бібліотека має активний молодий потенціал кадрів, які, як відомо, вирішують все!

О.Г. Лепілкина,
директор Житомирської обласної бібліотека для дітей,
заслужений працівник культури України

ЖИТОМИРЬСЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ: становлення та розвиток через призму десятиліть (1938 – 2000 рр.)

Історія становлення бібліотечної Житомирщини є дивовижно цікавою, яка свідчить про те, що наше місто Житомир в середині XIX ст. було одним із центрів культурного та просвітницького життя поліського регіону.

Відомо з підручників по бібліотечній справі, що перші бібліотеки в Україні були створені в Києві, Житомирі та Кам'янці-Подільському. Офіційно бібліотека в Житомирі була відкрита 10 квітня 1866 р. і містилася вона у пристосованому приміщенні – флігелі будинку Житомирського губернатора на вулиці Київській (нині кінотеатр «Україна»). Достовірність її створення та історичну правдивість докладно підтверджує стаття нашого земляка, вченого-бібліографа, Володимира Теофіловича Боцяновського «Публичная библиотека в Житомире», написана до 25-річчя бібліотеки та надрукована в журналі «Киевская старина» 1891 року.

Ідею створення Публічної бібліотеки висловлювали освічені представники інтелігенції та дворянства, багато відомих і донині прізвищ житомир'ян, серед яких був двоюрідний брат відомого українського письменника Панаса Мирного – Іван Якович Рудченко (співавтор відомої п'єси «Хіба ревуть воли, як ясла повні»). Архівні дані свідчать, що засновниками бібліотеки були особи, які жертвували на її створення сто рублів, а користувачами ті, хто сплачував за користування книгами щорічно 6 рублів. Список місцевих родин, які вносили різні суми власних коштів у благородну справу відкриття Публічної бібліотеки вміщує 212 осіб, які передали до бюджету бібліотеки 626 рублів 10 коп.

Через 20 років після створення бібліотека мала 23 дійсних члени, що підтримували завдяки своїм пожертвуванням бібліотеку та брали участь у її діяльності. Фонди її поступово збільшувались і склались в основному із книг релігійно-богословського змісту, художньої літератури, а також періодичних видань.

З часом пристосованого приміщення флігелю губернаторського будинку вже стало замало для розміщення бібліотечних скарбів. Тому

Волинський губернатор, генерал-майор М. І. Чертков став ініціатором будівництва нового приміщення бібліотеки, яке у 1897 році було споруджено спеціально для Житомирської російської публічної бібліотеки з надзвичайно цікавим архітектурним вирішенням. Приміщення фасаду сміливо можна назвати справжнім витвором архітектурного мистецтва, завдяки використанню несподіваних архітектурних елементів, в яких прослідковуються різноманітні стилі: модерн, романський, візантійський, російський із застосуванням мотивів неоренесансу, неоготики та романтизму. Архітектурне обличчя фасаду бібліотеки детально та фахово описав Г. П. Мокрицький, краєзнавець та член Національної Співки архітекторів України у своїй статті «Будинок обласної дитячої бібліотеки», яка надрукована у збірнику статей, присвяченому 70-річчю обласної бібліотеки для дітей «Книжковий дім, відкритий всім» (Житомир, ПП «Видавництво «Волинь», ПП «Рута», 2008 р.)

Бібліотечними фондами в часи перебування у м. Житомирі користувалися: письменники Михайло Коцюбинський, Олександр Купрін, Олександр Довженко, Григорій Мачтет, Лев Нікулін, Василь Земляк, етнограф Василь Кравченко, академік, геолог Павло Тутковський, історик Яків Яроцький, ботанік Рудольф Собкевич, державний діяч Артем Любович та багато інших відомих людей.

Цікавими та несподіваними для нас стали наукові дослідження 2003 року головного методиста Державної бібліотеки України для дітей Г.І. Погребняк «Становлення та розвиток дитячих бібліотек України». В них опублікований аналіз анкет для вивчення первинної інформації від бібліотек, розроблений у червні 1918 р. бібліотечною секцією бібліотечно-архівного відділу Головного управління у справах мистецтва та національної культури Міністерства освіти та мистецтв. Аналіз свідчить «...у Житомирі (Волинської губернії) працювала приватна бібліотека Арон-Герш Бенционовича Вакса зі спеціальним дитячим відділенням. Книжковий фонд цієї бібліотеки нараховував 8 тис. томів книг. Відповідаючи на запитання анкети А.-Г. Вакс відзначив, що особливо потерпає його бібліотека від недостатньої кількості книг для дітей, а на майбутнє радив при заснуванні курсів бібліотекознавства звертати належну увагу на вивчення кращих зразків дитячої літератури. Він пропонував закласти відділи дитячої літератури в усіх бібліотеках України».

Велику долю читачів Публічної бібліотеки складали також діти, які в післяреволюційний період історії держави тягнулися до світла і до знань. Тому на початку II чверті XIX століття в бібліотеках України

почали відкриватися відділи для обслуговування дітей. Дитячий відділ при Житомирській публічній бібліотеці був відкритий 15 жовтня 1929 р., в якому, як писала місцева газета «Волинь», «працюватиме консультація викладачів, влаштовуватимуть вечори з дитячою художньою самодіяльністю, діти випускатимуть власну стінну газету».

Сьогодні будівля бібліотеки є пам'яткою архітектури і знаходиться під охороною держави. Відбулося це за клопотання адміністрації бібліотеки в 1992 р., тоді ж обласну бібліотеку для дітей, як пам'ятку архітектури було включено в списки пам'ятників архітектури по Житомирській області та матеріали її обстеження, проведеного в 1989 р. архітектором Є. В. Тимановичем, направлені у ВНДІТАБ для підготовки Зводу пам'ятників архітектури та містобудування України.

Великим досягненням періоду відродження середини тридцятих років ХХ ст. стало те, що після адміністративно-територіальної реорганізації областей відбулося і створення Житомирської області. З того часу почалося активне зростання бібліотек, державою були прийняті перші офіційні документи, які регламентували їхню діяльність. Бібліотеки набувають досвіду в роботі з дітьми, йде активний процес комплектування бібліотечних фондів, здійснюється державне фінансування практичної діяльності бібліотек. З розвитком мережі окремих дитячих бібліотек та дитячих відділень при бібліотеках для дорослих в Україні досить активно постає питання про створення обласних методичних центрів для цих бібліотек, тобто обласних бібліотек для дітей. Станом на 01 січня 1940 р. в Україні вже діяли 191 окрема дитяча бібліотека, 19981 – шкільна бібліотека, 351 дитяче відділення при бібліотеках для дорослих. А Житомирська обласна бібліотека для дітей згідно рішення Народного комісара освіти УРСР Володимира Петровича Затонського була створена 16 серпня 1938 р. та розмістилася у приміщенні тодішнього Палацу піонерів. Вона мала занадто спрощену структуру: абонемент, читальний зал, відділ обробки книжкових фондів із загальним штатом 6 осіб.

У 30-роки дитячі бібліотеки були підпорядковані освіті та розглядалися як педагогічно-виховні заклади з виразною спрямованістю та використанням децю заполітизованих форм масової та індивідуальної роботи з дітьми. На превеликий жаль, нам не вдалося знайти документальних джерел, точних даних та свідчень про роботу бібліотеки в довоєнний період. Унаслідок Другої світової війни бібліотечні архіви були втрачені. Відомо лиш, що в період тимчасової німецько-фашистської окупації бібліотека не працювала та відновила свою діяльність

відразу ж після визволення міста Житомира. І вже станом на I квартал 1945 р. бібліотека почала отримувати державне фінансування на придбання книг, газет та журналів із місцевого Книгокультурторгу, ремонт і придбання бібліотечного інвентарю, заробітну плату. (Всього на суму 61 тис. крб.). Дещо розширилась структура бібліотеки, яка складалася із двох абонементів та двох читалень для учнів молодшого та учнів старшого віку окремо, що підтверджувало необхідність диференційованого обслуговування дітей у бібліотеці, тобто за віковими ознаками. Штат бібліотеки нараховував 9 осіб, серед яких: директор, завідуючий методичним кабінетом, завідуючий відділом, 3 бібліотекаря, прибиральниця, бухгалтер і вартова. (4 працівники бібліотеки мали вищу освіту). На той період обласну бібліотеку для дітей та юнацтва відвідували 3226 читачів. Станом на 01.07.1945 р. книжковий фонд бібліотеки нараховує лише 19800 примірників книг, здійснено інвентаризацію всього книжкового фонду, а за браком бібліотечної техніки оброблено 80% літератури. Бібліотека забезпечена центральними та місцевими газетами і журналами. В той час очолювала бібліотеку В. Ф. Капустянська, член ВКП(б), освіта вища спеціальна.

Бібліотека здійснює методичну роботу, виїзди в районні та міські бібліотеки для дітей, надає консультативну допомогу, складає методичні листи та бібліографічні списки літератури, проводить роботу із підвищення ділової кваліфікації бібліотекарів шляхом організації гуртків.

Діяльність бібліотеки післявоєнного періоду свідчить про те, що Житомирська обласна бібліотека для дітей та юнацтва утворена в довоєнний період, зберегла свій статус і з новими силами та великим почуттям патріотизму і бажанням відновлюватись, розвиватися та удосконалюватись, вступила в нове життя.

У 1950-х роках пріоритетними завданнями роботи обласної бібліотеки для дітей і юнацтва було підвищення ідейно-політичного рівня роботи серед юних читачів та працівників бібліотеки, пропаганда творів класиків марксизму-ленінізму, велась цілеспрямована робота із комуністичного виховання підростаючого покоління, впровадженню Великого Сталінського плану, популяризації героїки Великої Вітчизняної війни, поширюється пропаганда літератури науково-атеїстичної тематики. Книжкові фонди бібліотеки невпинно зростають (від 6 до 8 тис. примірників за рік), і на середину 50-х років складають 46492 примірників книг. Поглиблюється методична робота бібліотеки, створюються шкільні бібліотеки, які стають партнерами в залученні дітей до читання, формується актив бібліотеки,

який ремонтує та переплітає книги, діти залучаються до книгоношення, тобто розповсюдження книг серед ровесників.

Створюються алфавітний та систематичний каталоги для дітей середнього та старшого шкільного віку та ілюстративний каталог для дітей молодшого шкільного віку.

В 1956 році директором бібліотеки призначено Марію Василівну Григолюк, учасницю Другої світової війни, людину енергійну та рішучу. З пристосованих декількох кімнат житлового будинку бібліотека переходить у приміщення поряд по вул. Котовського, 9 (нині), яке не так давно отримало статус місцевої пам'ятки архітектури. Раніше це був будинок предводителя дворянства Волинської губернії Андрія Артеневського, зараз у ньому розміщується обласна бібліотека для юнацтва Житомирської обласної ради.

Бібліотеки, як соціокультурні заклади, у всі часи були дзеркалом змін, що відбувалися у державі. Тож процес десталінізації, розпочатий у середині 50-х – початку 60-х років, сприяв створенню оновленої духовної атмосфери в радянському суспільстві та відкривав значно ширші можливості для розвитку культури, а отже і для бібліотек.

Ці роки характеризуються створенням та розширенням мережі самостійних дитячих бібліотек в області. Як свідчать статистичні дані, в Житомирській області створюються у цей період 20 районних бібліотек для дітей, 4 зональних, 9 міських, 9 дитячих відділів при бібліотеках для дорослих, 928 шкільних бібліотек. У 40 сільських бібліотеках відкриті КЮЧ (кімнати юних читачів). Фонди дитячих бібліотек області нараховують майже 1 млн примірників книг, вони систематично поповнюються літературою з усіх галузей знань.

Зі створенням мережі дитячих бібліотек на Житомирщині починає вдосконалюватись система методичного керівництва дитячими бібліотеками області. У 1964 році методичний кабінет бібліотеки набуває статусу відділу методичної роботи.

В 1962 році відповідно до шкільної реформи та наказу Міністерства культури УРСР «Про реорганізацію роботи бібліотек для дітей» бібліотека здійснює переведення юнаків, читачів старших класів до бібліотек для дорослих з передачею відповідних книжкових фондів. У зв'язку з цим бібліотека отримує статус обласної бібліотеки для дітей та здійснює обслуговування читачів-дітей відповідно до «Положення про державну обласну бібліотеку для дітей Української РСР». Воно остаточно закріплює за ОДБ функцію методичного центру для всіх бібліотек області, що обслуговують дітей, та вимагає

реалізації майже стовідсоткового охоплення читанням дошкільників та учнів 1-8 кл.

На кінець десятиріччя збільшується кількість структурних підрозділів та відповідно кількість бібліотечних працівників (20 одиниць), вводяться нові штатні посади: старшого бібліографа, старшого бібліотекаря, створюється відділ комплектування і обробки літератури, який займається ідейно-політичним формуванням бібліотечних фондів. Створено бібліотечний колектор, що дає можливість централізованого придбання літератури для бібліотек та відіграє вагомий роль в організації та поліпшенні профільного комплектування бібліотечних фондів.

Вимогливою є і кадрова політика: аналізуються та розглядаються на засіданнях бібліотечної Ради всі основні заходи масової та методичної роботи, що здійснює кожен працівник бібліотеки.

Директором бібліотеки у 1967 році була призначена Р. Т. Бритік, випускниця Харківського бібліотечного інституту. Вивчається краєзнавча література та створюється краєзнавча картотека, бібліотека співпрацює із краєзнавчим музеєм. На обласному рівні функцію науково-методичної діяльності для дитячих бібліотек забезпечує Обласна бібліотека для дітей, тому вона і відіграє важливу роль у процесі централізації бібліотек для дітей Житомирської області відповідно до Постанови колегії Міністерства культури України РСР «Про затвердження плану централізації державних масових бібліотек Української РСР на 1975-1980 рр.». Робота бібліотеки щодо централізації дитячих бібліотек координувалась із науково-методичним відділом обласної бібліотеки для дорослих та бібліотеками інших систем та відомств.

Наприкінці 70-х років значно покращується структура бібліотечних фондів. Використовуючи різноманітні джерела комплектування, бібліоколектор, книжковий магазин, бібліотека ще й отримує книги за допомогою так званої державної «Бібліотечної серії» та магазину «Книга – поштою» відповідно попередніх бланків замовлень книг з багатьох міст нашої держави. Завдяки такій широкій географії надходжень бібліотечний фонд у 1978 р. поповнюється на 10782 прим. книг, а станом на 01.01.1980 р. він становить вже 100048 примірників.

Проводиться робота із впровадження в бібліотеках для дітей нової (ББК) бібліотечно-бібліографічної класифікації на зміну УДК. Відчутно покращується матеріально-технічна база бібліотеки. Бібліотека отримує бібліобус «Кубань» для перевезення книг та здійснення відряджень до районів з метою проведення організаційно-методичної діяльності бібліотеки.

Наприкінці 70-х початку 80-х років обласна бібліотека для дітей потребує збільшення площі для розташування бібліотечних фондів, які систематично зростають. В 1979 р. із завершенням будівництва приміщення для Житомирської ОУНБ, будівлю однієї із перших публічних бібліотек на Волині, передають нашій бібліотеці. Всі роботи зв'язані з переїздом бібліотеки, ремонтом приміщення, влаштуванням фондів, розміщенням та оформленням відділів, організовує директор бібліотеки В. С. Синягіна. В день урочистого відкриття бібліотеки, що відбулося в середині листопада 1979 р. відбувся зліт юних книголюбів області, який підбив підсумки заочної читацької конференції «Хай завжди світить сонце всім дітям планети», присвяченої Міжнародному року дитини.

Ці роки в історії Житомирської ОДБ можна охарактеризувати словами аргентинського письменника Хосе Луїса Борхеса: «І уявив собі я рай, що схожий на бібліотеку». Нове приміщення, значно розширений штат бібліотеки (33 бібліотечних працівники), розгорнута структура бібліотеки (7 відділів, серед яких нотно-музичний відділ, кінозал, діє МБА. У відділі обслуговування дошкільників та учнів 1-3 класів (завідувач відділу Е.С. Радченко) організовується клуб любителів природи «Друзі природи» (про діяльність клубу знято любительський кінофільм, який зайняв II місце на Всесоюзному конкурсі любительських фільмів у м. Єривані). В той же час створюється ляльковий театр, який за допомогою ляльки та ігрових форм здійснює популяризацію кращих зразків дитячої літератури.

В 1984 році проводиться обласний конкурс юних читачів, присвячений 1100-річчю м. Житомира «Моє Полісся голубе», в 1986 році Республіканська гра-подорож «Тобі ми вдячні партіє могутня за мир, за щастя, зоряне майбутнє», в яких беруть участь переважна більшість районних дитячих бібліотек нашої області. З метою популяризації творів місцевих дитячих письменників започатковується бібліографічна серія «Письменники Житомирщини – дітям» (Пам'ятка читачам-учням 4-5 кл.). У цій серії вийшли пам'ятки:

Данило Окийченко. Перші кроки Миколи Підберезного 1982 р.;

О. Опанасюк «Четверо вийшли в дорогу» 1982 р.;

М. М. Яненко Пам'ятка читачам-учням 1983 р.;

В. Г. Короленко «Дети подземелья» 1987 р.

Побачив світ і узагальнений досвід роботи клубу «Друзі природи» під назвою «За лєнінське ставлення до природи» та пам'ятка для читачів-учнів 2-3 класів «Дивовижне поруч».

Видані в 1987 р. «Методичні поради бібліотекареві по пропаганді творчості лауреата премії ім. Лесі Українки В. З. Нестайка серед учнів 1-3 та 4-8 класів» зайняли III місце в республіканському конкурсі методичних видань.

З 1985 року відбуваються зміни в суспільно-політичному житті нашої держави, а також і бібліотек, здійснюється процес перебудови, відкривається багато забутих імен визначних діячів держави, проводиться процес депотилізації закладів культури і освіти, підтверджується їхня гуманістична місія.

«Положення про бібліотечну справу» 1984 р. та реформа загальноосвітньої школи 1986 р. визначили якісно нові завдання бібліотек – допомога у засвоєнні знань набутих у школі, організація змістовного дозвілля та сприяння у розвитку дитячої творчості. З призначенням директором бібліотеки Н. І. Кульчицької, ветерана бібліотеки з 30-річним професійним стажем роботи, бібліотека докладає багато зусиль для організації методичного забезпечення бібліотечного обслуговування читачів-дітей області та поліпшення матеріальної бази бібліотеки. Бібліотека активно починає розвивати партнерську діяльність із ОУНБ та обласною бібліотекою для юнацтва з метою координації методичного забезпечення роботи з дітьми у бібліотеках області.

Час швидко лине і ось 90-і роки, які вирізняються демократизацією суспільства, початком утвердження державності України та зародженням духовного відродження у всіх сферах культурного життя. У бібліотечній галузі приймається цілий ряд важливих документів: «Основи законодавства України про культуру» (1992 р.), Закон України «Про інформацію» (1992 р.), затверджено Державну національну програму «Освіта» (1993 р.), Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» (1995 р.). Але найдієвішою, найвражаючою знаменною подією був I Всеукраїнський конгрес бібліотекарів у м. Києві (09-12.06.1992 р.), який вперше в історії нашої держави звернув увагу громадськості і державних структур до проблем бібліотек, як установ, які відіграють виняткову роль у процесі відродження і розвитку національної культури та виховання майбутнього громадянина держави Україна. Я на той час з 1991 року вже працювала на посаді директора Житомирської обласної бібліотеки для дітей, тож була делегатом конгресу від дитячих бібліотек області. Всеукраїнський конгрес бібліотекарів засвідчив визнання важливості всієї бібліотечної галузі і професії бібліотекаря, викликав у нас, бібліотечних працівників, велике почуття піднесення та ейфорії, а також сподівань на те, що і в умовах нової ринкової еко-

номіки державою буде збережена, створена на початку ХХ ст., спеціалізована система бібліотечного обслуговування дітей.

На початок розбудови нашої держави препадає пік читацької активності, пов'язаної із реформуванням шкільної сфери, а саме: введення до навчальних програм нових предметів та творів письменників, повернутих із забуття, а разом з тим здорожчання дитячих книг і майже відсутність їх на книжковому ринку.

Йде активний пошук найбільш ефективних форм спілкування не тільки з дітьми, а й з їхніми батьками, які теж можуть брати активну участь у формуванні читацьких інтересів та керівництві читанням власних дітей. Зароджуються традиції участі у батьківських зборах, проведення у бібліотеці батьківських днів, сімейних читань, запроваджується сімейний читацький формуляр, влаштовуються творчі виставки сімей та окремих родин, на молодшому відділі активно діє «Родинна світлиця».

Таке ставлення до дитячих бібліотек з боку державних органів та зусилля колективу бібліотеки дає позитивний результат. Найбільш яскраво це виражається основними цифровим показниками роботи.

	1980 р.	1990 р.	2000 р.
Фонд	105,2	142,8	163,7
Читачі	7,6	6,4	10,5
Книговидача	194,6	124,2	214,6

Знову зростає кількість читачів за перші 5 років 1990-х років на понад 2700 дітей, майже на 25 тисяч збільшується кількість книговидач. В 2000 році книжковий фонд сягає 163,7 тис. примірників, що дає можливість максимально задовольняти потреби читачів-дітей та організаторів дитячого читання на книгу та інформацію.

Актуальним залишається формування та розвиток літературних смаків та уподобань дітей, психологічна підтримка читацької діяльності та співробітництво з іншими освітніми установами із залучення дітей до читання.

Популяризуючи книгу та дитяче читання здійснюється інформаційна реклама бібліотеки на радіо, телебаченні, в пресі (радіопередача «Наша дитина», телепередачі міні-урок «Підвіконня», дитяча розважальна програма «В гостях у Ксені»).

Активізується робота з обдарованими дітьми. В мистецькому центрі «Дивограй», що функціонує при бібліотеці, діють творчі об'єднання: «Ластовенятко» (юні поети), «Житомир та житомиряни», «Колобок»

(театр ляльок), «Джерельце» (шанувальники мистецтва), систематично організовуються персональні виставки юних талантів та творчі зустрічі, презентації.

В 1999 році проводиться Всеукраїнський конкурс юних талантів «Я і мої права» за матеріальної підтримки регіонального відділення фонду «Соціальний захист» та представників української діаспори в Америці.

Відпрацьовуються форми і методи роботи з дітьми-інвалідами, сиротами, багатодітними та неповними сім'ями, які потребують від бібліотекарів душевних сил, тепла, любові, терпіння і милосердя.

В масовій роботі бібліотеки домінує поглиблення в конкретні напрями культурно-просвітницької діяльності бібліотеки. Органічно поєднуються між собою краєзнавча та екологічна просвіта школярів, життєві вимоги зближують бібліотекарів із працівниками правоохоронних органів з метою виховання правової культури читачів-дітей. Враховуючи досвід нашої бібліотеки із відродження української культури, мови, історії України та значні досягнення бібліотеки як методичного центру із організації обслуговування дітей, в 1996 році бібліотеку обрали базою навчання завідуючих відділів обслуговування дошкільників та учнів 1-4 класів обласних бібліотек для дітей України, слухачів Державного інституту підвищення кваліфікації працівників культури.

В 1997 році через критичний стан у фінансуванні бібліотека приймає найважче непопулярне рішення – вводить додаткові платні послуги для розширення джерел фінансування, а у 1999 році з метою збереження книжкових фондів застосовує грошову заставу за особливо цінні книги на абонементі у відділі обслуговування учнів 5-9 класів, які допомогли впродовж декількох років утримати бібліотеку та поповнювати її основне багатство, книжковий фонд, частково забезпечити матеріально-технічну діяльність, а також придбати сучасні технічні засоби (сканери, принтери, комп'ютери).

Багато уваги приділяється зовнішньому оформленню інтер'єру формуванню естетичної візуальної культури та комфортності дітей у бібліотеці шляхом подолання стандартності та одноманітності книжкових виставок та використання природних матеріалів, елементів декоративно-прикладного мистецтва, індивідуальних творчих робіт дітей, що активно служить рекламі самої бібліотеки, а тим паче книг, які вона має у своєму арсеналі.

Неможливо чи нереально важко перелічити всі бібліотечні справи, які вершив творчо-активний колектив бібліотеки в різні десятиріччя історії. Але найважливіше є те, що незважаючи на деякі негативні тенденції:

падіння престижності бібліотечної професії, відсутності повноцінного фінансування та спонсорської допомоги, слабкої матеріальної бази, обмеженості у комплектуванні книжкових фондів, Житомирська обласна бібліотека для дітей систематично розширює сфери своєї діяльності. На даний час наша бібліотека є справжньою скарбницею знань, світлим храмом дитячої книги та дитячої творчості, картинною галереєю, дозвілєвим центром для дітей та підлітків, а також сучасним інформаційним центром здатним максимально задовольнити потреби своїх користувачів.

Так було, так є, і дуже сподіваємося, що так буде завжди!

Л.В. Данилова,
директор КЗ «Запорізька обласна бібліотека для дітей
«Юний читач» Запорізької обласної ради

ВІД ВІДДІЛУ В РОБІТНИЧІЙ БІБЛІОТЕЦІ ДО ПОТУЖНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ ДЛЯ ДІТЕЙ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

Запорізька обласна бібліотека для дітей «Юний читач» Запорізької обласної ради є однією зі складових загальної бібліотечної системи України і має свою цікаву та багатогранну історію, нерозривно пов'язану з історією Запорізького краю, його культурою, традиціями.

Незважаючи на бурхливі суспільні зміни, пріоритетними напрямками діяльності закладу залишалися виховання і формування у юного покоління любові до книги і читання, розвиток творчих здібностей особистості, виховання людини-патріота і свідомого громадянина своєї держави.

Точної дати створення Запорізької обласної бібліотеки для дітей «Юний читач» не збереглося. Перша згадка в архівних документах датується 1924 роком, де говориться про створення при Центральній робітничій бібліотеці (нині Комунальний заклад «Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека» Запорізької обласної ради) бібліотеки для дітей. Точніше, це був відділ, де обслуговувалися учні шкіл міста. У 1929 році Президія Запорізької міської ради розглядала питання про роботу Центральної робітничої бібліотеки, де йшла мова і про дитячий відділ, а саме відзначалося, що він налічує лише 1405 примірників книг і тому не може забезпечити повністю попит учнів на книгу (ЗОДА, од. 1340, арк. 96). Далі документи свідчать, що згідно з Постановою ЦВК СРСР від 17.03. 1934 року «Про бібліотечну справу в Союзі РСР» в Дніпропетровській області, до якої на той час входило і місто Запоріжжя, до 1936 року належало відкрити 10 дитячих бібліотек. У Запоріжжі на той час працювала одна міська дитяча бібліотека (завідуюча Гришко М.Ф.) і декілька шкільних.

З утворенням у січні 1939 року Запорізької області міську дитячу бібліотеку було реорганізовано в обласну. Ось як про це пише газета «Большевик Запорожья» від 24 лютого 1939 року: «Городская детская библиотека – единственная в городе. В связи с организацией области она также расширяется, превращается в областную библиотеку». У 1940 році фонд обласної дитячої бібліотеки налічував 17 тисяч примірників (ЗОДА, Звіт обласної бібліотеки для дітей за 1940 рік).

Під час окупації міста фашистськими загарбниками фонд бібліотеки було повністю знищено. Відновила вона свою роботу після визволення території у січні 1944 року відповідно до рішення Виконкому Запорізької обласної ради депутатів трудящих від 20.01. 1944 р. № 44 «Про відновлення роботи обласних бібліотек та музею в м. Запоріжжя». На момент відкриття бібліотека мала 590 примірників книг, зібраних у мешканців міста, і займала дві напівпідвальні кімнати площею 24 кв. м. у приміщенні міського палацу піонерів. Бідним було і обладнання бібліотеки: 2 стелажі, 3 столи, 4 стільці, книжкова вітрина та тумбочка. Але на кінець року бібліотека мала у своєму розпорядженні вже 4 тисячі книжок. У квітні 1945 року був затверджений штат бібліотеки: 6 бібліотечних працівників, які протягом року обслуговували понад 1100 читачів. А 10 жовтня 1946 року бібліотека була зареєстрована Запорізьким обласним відділом культосвітніх установ і отримала реєстраційне свідоцтво № 2, згідно з яким мала назву «Обласна бібліотека для дітей та юнацтва «Юний читач». У 1962 році відповідно до наказу обласного управління культури № 61 від 17.04.1962р. її було реорганізовано в обласну бібліотеку для дітей.

За час, що минув, бібліотека кілька разів змінювала адресу, щоразу покращуючи своє матеріальне становище: зростав фонд, збільшувалася кількість читачів. З кінця 1978 року і по сьогоднішній день вона займає перший поверх житлового будинку по вулиці Валерія Лобановського, 14. Загальна площа бібліотеки – 1269 кв.м. З невеличкого зібрання книг вона перетворилася на найбільшу в Запорізькій області бібліотеку для дітей, центр інформації, національно-патріотичного виховання підростаючого покоління, осередок духовного та інтелектуального розвитку дітей. У своїй структурі бібліотека має наступні відділи: обслуговування дітей дошкільного віку та учнів 1-4 класів, обслуговування учнів 5-9 класів, масової роботи та естетичного виховання, науково-методичної роботи та краєзнавства, інформаційно-бібліографічний, комплектування фондів та каталогізування документів, зберігання та реставрації бібліотечних фондів, господарчий.

Головне надбання бібліотеки «Юного читача» – це фонд, який складає нині понад 130 тисяч прим. друкованої продукції, а також аудіовізуальних та електронних видань. А ще бібліотека щорічно передплачує до 150 найменувань періодичних видань, адресованих як дітям, так і дорослим читачам. Користуватися послугами бібліотеки мають можливість учні загальноосвітніх та спеціалізованих шкіл міста, до-

шкільники, вчителі, батьки, вихователі дошкільних закладів, керівники дитячих гуртків та секцій та інші бажаючі. Щороку нас відвідує понад 17 тис. бажаючих.

У 2016 році бібліотека подала на конкурс УБА свій проект «Книжковий острівець дитинства: бажання, надії і мрії» і отримала III місце в конкурсі «Краща бібліотека року». Згодом цей проект розширився і доповнився новим загальнобібліотечним, який ми назвали «Острів Читалія». Населяють цей острів читачі нашого закладу і літературні персонажі, на які перетворюються небайдужі бібліотекарі – це і баба Яга, пірат Джек, Пеппі Довгапанчоха, бджілка Майя, Попелюшка, Меррі Поппінс, королева Веліна, Фея книжкового царства та інші. Успішно ведеться в бібліотеці і гурткова робота. Попитом у читачів користується клуб «Шахова думка», до речі тільки в минулому році проведено два чемпіонати для дітей серед шахістів, що не мають кваліфікації; з 2017 року почала працювати театральна студія «Чарівна маска», яку веде бібліотекар, режисер, учасник АТО Богдан Романенко; завжди пізнавально і весело на заняттях англomовного клубу для малечі «Speaking chickens»; традиційно багато збирається дітей у художній студії «Уроки різноколірного чарівництва», де можна навчитися живопису у художника-волонтера Ніни Муленко; після відкриття бібліотечного Інтернет-центру почала працювати і «Комп'ютерна лабораторія»; а з 1 вересня ми запрошуємо всіх бажаючих на заняття з програмування до «Codeclub» – національної волонтерської мережі клубів кодування для дітей 9-11 років, який почне працювати в «Юному читачі» по неділях.

Актуальним залишається для нас і патріотичне виховання. Створена з початком воєнних дій на Сході історико-патріотична експозиція «Про час, Батьківщину і нас» за допомогою бійців АТО, волонтерів поповнилася новими експонатами і перетворилась на невеличкий музей бойової слави в бібліотеці, де відбуваються зйомки передачі «Герої» обласного телебачення, проходять екскурсії та зустрічі з ветеранами і учасниками бойових дій.

Але все ж таки популяризація книги і читання є основним напрямом діяльності нашої бібліотеки. Частими гостями у нас є запорізькі письменники Олександр Виженко, він же казкар Санько Сито, Володимир Красільников, Пилип Юрик, Лариса Коваль, Віра Коваль, Олена Ольшанська. У 2017 році за кошти обласного бюджету закуплено більше 1000 книжок наших українських видавництв на суму 99700 грн.

Щоб зробити бібліотеку ще більш затишною, зручною для читачів щорічно проводяться заходи з поточного ремонту і редизайну, створюються нові зони для відпочинку, читання і гри. Мріємо про 3-D кіно-театр, який вже назвали «Book & Сінема» і чекаємо, що БФ «Помогатор» визначить саме нас переможцями конкурсу соціальних проєктів.

Тож бібліотека не стоїть на місці, розвивається, прогресує, що є надзвичайно важливим для подальшого вдосконалення змісту і якості роботи Запорізької обласної бібліотеки для дітей «Юний читач».

В.М. Красножон,
завідувач відділу довідково-інформаційного обслуговування
Національної бібліотеки України для дітей

СХОДИНКИ ДО ЗНАЬ У ДЗЕРКАЛІ БІБЛІОГРАФІЇ (бібліографічна діяльність бібліотек України для дітей у системі сучасного інформаційного простору)

Інформатизація суспільства докорінно змінює розвиток сучасної цивілізації, посилюючи роль упровадження теоретичних та практичних знань у різні сфери життєдіяльності людини. Забезпечуючи доступ до інтелектуального суспільного продукту, бібліотеки сьогодні стають вузловим центром інтерпретації і фільтрації інформації, який концентрує та розподіляє інформаційні потоки з використанням різних каналів комунікації. Бібліографічне інформування у дитячих бібліотеках України обумовлюється інтеграцією дітей у багатоаспектні інформаційні масиви через читання, книгу, електронні комунікативні засоби та спрямовується на формування особистості, що здатна успішно адаптуватися в ситуації безперервного оновлення знань і продуктивно оволодівати навичками творчого переосмислення інформації під час інформаційно-навчальної, експериментально-дослідницької діяльності та виконанні самоосвітніх завдань. Серед масових форм інформування суттєва увага у бібліотеках для дітей відводиться наочній популяризації книги, яка стала активним візуальним засобом інтелектуального розвитку та підтримки читання дітей. Створенню цікавого інформаційного середовища слугує організація неординарних виставок, оформлення тематичних експозицій, діяльність інформаційних куточків та центрів. Серед них тематично вирізняються у Рівненській ОДБ – інформаційний центр для батьків та вчителів «Цей дорослий дитячий світ»; у бібліотеках Івано-Франківської та Сумської областей – інформаційні зони «Письменники-ювіляри», «Читай місто інформує», «Україна – наш рідний край», «Читаєш ти, читаю я, читає вся моя сім'я», «Вічна пам'ять героям. Небесна Сотня», «Волонтерство – спосіб життя», «Поради абітурієнту»; в Заліщинській ЦРДБ Тернопільської області, дитячій центральній бібліотеці ім. О. Пушкіна м. Краматорська, Запорізькій ОДБ – інформаційні куточки «Читацьке довідкове бюро», «Дерево читання», «Книжкова круговерть», Чернігівській ОДБ – виставка-діалог «Вони прославляли та прославляють Чернігівщину»; Ки-

ївській ОДБ – виставка-звернення «Великі й славні імена на ювілейній мапі України»; Запорізькій ОДБ – виставка-свято «Три складові українського буття» (до 25-річчя затвердження Гімну, Прапора та Герба України), виставка-роздум «Вчимося жити поруч», щоквартальний цикл виставок-настроїв «Книга сезону»; Тернопільській ОДБ – виставки-дегустації «На журнальному бульварі», ілюстративна виставка-експозиція «Від золотих зерен поезії Шевченка до «золотої творчості» дітей», виставка-консультація «Як уникнути домашніх баталій» тощо.

Не втрачають свого інформаційного значення в системі інформаційної діяльності всіх бібліотек України для дітей комплексні форми роботи з читачами, такі як дні інформації, дні періодики, дні краєзнавства, дні спеціаліста, дні нової книги. Як правило в їхню програму обов'язково включаються великі масові дійства, інноваційні та інтерактивні форми та методи на основі ігрових прийомів: інформаційні мікси, буктрейлери, віртуальні круїзи, книжкові паради, автограф-сесії, презентації в 3D-форматі, відеохроніки, квести, бліцтурніри, конкурси, вікторини тощо. Яскравим свідченням неординарного змістовного підходу до проведення комплексних форм є досвід Хмельницької обласної бібліотеки для дітей імені Т.Г. Шевченка. Так, наприклад, у рамках днів нової книги «Країна непрочитаних книг» (нові книги за шкільною програмою), «Нові книги – нові відкриття» (нові книги науково-пізнавального змісту), «Сучасні книги – сучасним дітям», «Українська книжка – найкраща» (книги лауреати літературних конкурсів), «Будьте знайомі: шедеври «Коронації слова» для дітей молодшого шкільного віку було проведено дегустацію літературних новинок «Смачного вам читання», вернісаж нових книг «Книжки читай – розуму набувай», літературний колаж «Справжні перлинки – книжкові новинки». Читачам середнього та старшого шкільного віку презентовано бібліопрем'єри серій книг «Усе найцікавіше», «Читання для реготання», «Невідома Україна», представлено виставку-рейтинг «Модна читанка», виставку-заклик «Читай сучасне – українське», цікаво проведено бібліографічний бібліомікс «Читати – це круто», показ літературних обновок «Мрія книгомана», «За слово – короновані», інформаційне бюро знайомств «Нове слово незалежних авторів» (книги А. Кокотюхи, Дари Корній, В. Лиса, В. Бесараби). Заслугує схвалення започаткування дитячою центральною бібліотекою ім. О. Пушкіна м. Краматорська проведення днів дошкільнят «Книжковий сад для малят» та днів сімейного читання «З мамою і татом – до бібліотеки».

Важливим складником інформаційного простору дитячих бібліотек України продовжує бути видавнича бібліографічна продукція, яка включаючись у систему соціальної комунікації, стає ефективним засобом генерації розмаїття літературного потоку, підтримки статусу читання, просування кращої корисної актуальної інформації до користувачів. Зважаючи на це, працівники бібліотек регулярно готують інформаційні бюлетені, поточні списки нових надходжень, різнопланові інформаційні посібники для різних категорій читачів-дітей, тематика яких зумовлюється як загальнодержавними, так і місцевими визначними подіями суспільно-політичного, культурно-освітнього та етнографічного змісту. Найбільшу частку видань бібліотеки складають до ювілейних дат відомих українських письменників, митців, визначних діячів краю. Серед тематичних списків, дайджестів, бібліографічних пам'яток для дитячої аудиторії можна виокремити наступні: «25 книг незалежної України», «Літературні музеї Львова і Львівщини» (Львівська ОДБ), «Сучасні письменники зарубіжжя – дітям. Нові імена», «Музеями Тернопілля» (Тернопільська ОДБ), «Війна. Мир. Література», «Книжкова веселка дитинства» (Київська ОДБ), «Подорож у Країну дорожнього руху» (Житомирська ОДБ), «Математичні обрії – дітям», «Хімія – наука для всіх», «Стежками знань у країну «Біологію» (Миколаївська ОДБ), «І пам'ять про війну нам книга оживляє» (до 70-річчя Перемоги над нацизмом у Другій світовій війні), «Заповіт Альфреда Нобеля» (до 120-річчя заснування Нобелівської премії) (Сумська ОДБ), «Згадаймо поіменно безвинні жертви репресій», «Літопис мужності: героям сучасної України присвячується...» (Чернігівська ОДБ), «Подільські небесні ангели» (про героїв Революції Гідності та АТО) (Хмельницька ОДБ), «Одеські письменники – учасники Другої світової війни» (Одеська ОДБ), «Стежинами Чорнобильського лиха» (до 30-річчя Чорнобильської трагедії) (Запорізька ОДБ), «Архітектурні родзинки Черкас», «Перлина міста – Черкаський зоопарк» (Черкаська ОДБ), серія пам'яток «Герої України», «Імена в історії» (Дніпропетровська ОДБ) та багато інших.

Гармонійне поєднання друкованої та електронної продукції стає сьогодні головним елементом єдиного процесу інформаційного забезпечення в бібліотечному просторі, тому варто наголосити, що позитивним фактором удосконалення інформаційного сервісу мережі дитячих бібліотек України стало подальше впровадження в практику роботи нових технологій передачі інформації на основі сучасних електронних засобів. Провідними компонентами інформаційно-комунікаційної інфраструктури бібліотек усе активніше стають сайти, дитячі і професіо-

нальні блоги як складова частина динамічного інформаційного поля для генерації креативних ідей розвитку та обміну знаннями. Їхня кількість продовжує зростати і на сьогодні становить понад 350. На цих мережових платформах акумулюється різнобічна регіональна інформація, розміщуються та оновлюються матеріали про літературні новинки, знаменні та пам'ятні дати, представляються анонси, слайд-шоу, відеорепортажі проведення масових заходів, виставляються електронні версії бібліографічної продукції, власні електронні продукти, подаються матеріали про інноваційні форми та методи роботи бібліотечної галузі, інформація щодо реалізації бібліотечних проєктів, цільових програм, обговорюються фахові проблеми, поширюється досвід бібліотек. У цю роботу включились практично всі обласні бібліотеки для дітей, але найкраще здійснюють бібліографічне інформування в електронному режимі Миколаївська, Хмельницька, Львівська, Рівненська, Херсонська, Житомирська, Дніпропетровська, Тернопільська, Сумська обласні бібліотеки для дітей. Так, 2015 року до переліку електронних ресурсів Рівненської ОДБ додався ще один – корпоративний веб-сайт «Бібліоіротекa», який створено з метою допомогти користувачам-дітям у проведенні цікавого та корисного дозвілля. Тут подаються інтерактивні ігрові завдання для різних вікових категорій – вікторини, пазли, кросворди, тести тощо, які скомпоновано в такі тематичні модулі, як: «Голоси поетів», «Сім чудес Рівненщини», «Книга і бібліотека», «Свята українського народу», «Вулицями Рівного», «Всеволод Нестайко «Пригоди у Лісовій школі», «Замки та фортеці України», «Види спорту», «Довідкова література» та інші. Всього протягом року на сайт «Бібліоіротекa» завантажується понад 60 матеріалів. Дієвим інструментом дистанційного інформаційного обслуговування є сайт Житомирської обласної бібліотеки для дітей, на якому подається різнобічна інформація на сторінці «Житомирщина краєзнавча»: відображаються визначні події, літературні пам'ятні дати краю, публікуються біобібліографічні довідки у розділах «Літературна Житомирщина», «Славетні імена нашого краю». Однією з найпопулярніших сторінок сайту, яка дозволяє здійснити віртуальні подорожі містом є «Історія міста Житомира», «Історія Житомира в пам'ятниках». Для наймолодших читачів створена сторінка книжкових новинок «Ніколи не рано почати читати» (книги для дітей дошкільного віку), постійно оновлюється новою інформацією рубрика «Читаємо всією сім'єю» та «Аудіобібліотека», доповнюється новими інтерактивними вебліографічними ресурсами розділ «Твоя веб-скарбничка». Користується попитом дайджест «Чорнобиль: історія катастрофи», віртуальна вікторина «Квіт-

ковий калейдоскоп нашого краю», форсаж сайтами «І покоління Google пам'ятає» (до Дня пам'яті та примирення, Дня перемоги в Другій світовій війні), матеріал на допомогу шкільній програмі природничого циклу «Природа Полісся. Деревина нашого міста». На веб-сайті Херсонської обласної бібліотеки для дітей активно підтримується діяльність 9 спеціалізованих блогів як для дітей, так і для організаторів дитячого читання та бібліотечних працівників, широко висвітлюється проектна діяльність бібліотеки. Зокрема, зацікавленість відвідувачі виявляли як до вже популярних електронних проектів та ресурсів (аудіобібліотека «Казочка на добраніч», добірка повнотекстових публікацій місцевих авторів для дітей «Малючок-Степовичок і Ко», довідник школяра «Літературна Херсонщина», біобібліографічні розвідки серії «Літературно-краєзнавчі студії» та «Херсонські письменники – дітям») так і до нових: веб-платформи обласного профіквесту «В долонях степу і Дніпра», проекту 2016 року «Вітальня Дніпрової Чайки», приуроченого 155-річчю від дня народження української письменниці, класика дитячої літератури і основоположниці української дитячої музичної культури, чие ім'я носить бібліотека. Останній – це біобібліографічний веб-посібник, створений у жанрі електронної бібліографічної іграшки, особливістю якого є включення до нього повнотекстових, візуальних, мультимедійних матеріалів: текстів окремих творів письменниці, аудіозаписів поезій і оповідань Дніпрової Чайки, лібрето та пісень, записаних з її голосу, біографічного нарису, присвяченого херсонським сторінкам життєпису видатної землячки, літературознавчої розвідки про твори письменниці для дітей, матеріалів до вивчення її творчості, а також репродукцій світлин із родинного архіву, ілюстрацій до видань Дніпрової Чайки. Ігровий формат посібника підтримує розміщений у ньому інтерактивний компонент – тест «Знавці Дніпрової Чайки». Приємно констатувати, що Херсонська обласна бібліотека для дітей імені Дніпрової Чайки увійшла в число переможців Всеукраїнського конкурсу з популяризації читання на сайтах бібліотек України 2015 року в номінації «Веб-сайти бібліотек для дітей і бібліотек для юнацтва». Продовжує активно розвиватись і сайт Хмельницької ОДБ. З метою оперативного забезпечення дітей у мережі Інтернет творами подільських письменників наповнюється електронна бібліотека «Письменники Хмельниччини – дітям». Збагатилась електронна інфо-тека бібліотеки і актуальними інтерактивними ресурсами. Це відеонариси, присвячені Лесі Українці та І. Франкові «Хотіла б я піснею стати», «Вірний син свого народу», бібліотечно-бібліографічне ревю до 70-річчя від дня народження Ю. Рибчинського «Його життя – це музика і пісня»,

екскурс у життя та творчість Я. Павловича «Мистецька палітра художника», літературний вояж «Віршована країна Людмили Савчук». Крім того, обласна бібліотека для дітей у 2016 році ініціювала корпоративний інтерактивний ресурс «Літературна карта Хмельниччини», в якому взяли участь районні та міські бібліотеки для дітей. Карта, що включає інформативний матеріал, світлини та анотовані списки літератури, знайомить користувачів із життям та творчістю письменників по кожному регіону області, які в різні часи жили і творили на Поділлі.

Заслуговує на схвальну оцінку робота блогу «Бібліо-Граф» інформаційно-бібліографічного відділу Львівської ОДБ, основною концепцією якого є інформування користувачів про різноманітні книги, бібліотеки, музеї книг та всілякі цікаві факти, пов'язані з книжковою сферою. Завдяки творчому підходу до рекомендаційної бібліографії, ресурс сприяє популяризації кращих зразків вітчизняної та зарубіжної літератури для дітей, активізації просування дитячого читання. Кожен пост – це добірка книг різнопланової тематики, призначених дітям, підліткам або ж їхнім батькам чи педагогам («Дітям про фінанси: книжки-консультанти», «9 книжок про справжніх захисників», «Книжки, про які можна було тільки мріяти» «Книжки-білінгви», «10 книжок для дітей, які потрібно прочитати дорослим», «3 бібліотеки – до кінотеатру: топ-3 найновіших екранізацій улюблених творів», «Книги-довгожителі: від 50-х до 90-х» тощо). Загальна кількість переглядів сторінок блогу на 01.09.2017 року складає понад 89 000. У 2015 році за створення цього інноваційного електронного ресурсу на допомогу популяризації дитячої книги і читання, працівники відділу стали переможцями Всеукраїнського огляду-конкурсу обласних бібліотек для дітей у номінації «Електронні ресурси в роботі бібліотек». З професійних блогів слід відзначити також діяльність блогу «Бібліомаячок» Миколаївської ОДБ, створеного у 2014 році. Кожного року інформаційне наповнення блогу збільшується на понад 250 публікацій. Це практичні поради з досвіду роботи бібліотек, матеріали за підсумками проведення різноманітних соціокультурних та просвітницьких заходів, велика кількість тематичних добірок фотографій, відеоролики, а також інформація з проектної діяльності та не бібліотечної творчості бібліотекарів Миколаївської області.

Надзвичайного поширення останнім часом набули віртуальні виставки та мультимедійні презентації, що розміщуються на сайтах, блогах та демонструється при проведенні заходів. Серед них варто зазначити наступні: «Жанрово-стильові різновиди сучасної української літератури», «Роботи – мрії втілені в реальність» (робототехніка), «Європа стає

ближчою», «Снігове королівство» (про Антарктиду), «Фінансова абетка» (Дніпропетровська ОДБ), «Найдивовижніші книги світу», «Наші земляки – лауреати Національної премії України імені Т. Шевченка», «Туристичними стежками Тернопільщини» (Тернопільська ОДБ), «Книжкові новинки для дітей та дорослих», «Діти під час війни» (до 70-річчя Перемоги у Другій світовій війні) (Рівненська ОДБ), «Ну просто фантастика», «Автостопом країнами світу», «Казковий мікс Сашка Дерманського», «Веселка аудіокниг», «Живопис голкою» (Миколаївська ОДБ), «Герої не вмирають», «Таємниці шедеврів світового мистецтва», «Під зорею Франкового слова», (Івано-Франківська ОДБ), «Креативне читиво», «Для тих, хто любить читати», «Моє Поділля – мій рідний край», «Школа школою, а читання за розкладом» (Хмельницька ОДБ), «Хто з видатних письменників побував у Львові», «Різдвяні страви: готуємо разом» (Львівська ОДБ) тощо.

Ефективною формою популяризації пізнавальних матеріалів глобальної мережі серед дитячого контингенту стала міжбібліотечна взаємодія у роботі над проектом «Кращі інтернет-ресурси від Української асоціації працівників бібліотек для дітей», в якому беруть участь працівники 14 бібліотек для дітей із різних регіонів України. Це каталог сайтів позитивного контенту для дитячої і підліткової аудиторії та спеціалістів, що працюють із дітьми. Кожного кварталу бібліотеками-учасницями, що відповідають за певні теми, ресурс переглядається, редагується та доповнюється новими цікавими сайтами. На 01.09.2017 року вебліографічне видання вміщує 796 документів (для дітей – 575, для дорослих – 221). За рейтингом перегляду сторінок сайту НБУ для дітей за 2016 рік на основі служби Google Analytics «Кращі інтернет-ресурси...» займають 4 місце.

Отже, використовуючи наявний інформаційний ресурс, здійснюючи системну роботу щодо підтримки читання інноваційними формами бібліографії, бібліотеки України для дітей створюють потужну інформаційну платформу для неформальної освіти, виховання інтелектуальної культури, гармонійного розвитку юних українських громадян. Невід'ємною складовою інформаційної бібліографічної діяльності стали онлайн-канали розповсюдження інформації. Комп'ютерні технології дали можливість модифікувати та урізноманітнити сервіс бібліотечно-інформаційних послуг, розширити діапазон інформаційних матеріалів для віртуальної популяризації власних фондів, що в свою чергу сприяє задоволенню різносторонніх потреб користувачів, формуванню читацької компетентності, розвитку світогляду та інтересу молодого покоління до знань та самоосвіти.

Н.О. Гаждан,
завідувач науково-бібліографічного відділу
Національної бібліотеки України для дітей

ВІД РЕКОМЕНДАЦІЙНИХ СПИСКІВ ДО НАУКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОКАЖЧИКІВ

З перших років свого існування, збагачуючи книжковий фонд, утверджуючи себе як методичний центр, у бібліотеці розуміли особливу актуальність бібліографічної діяльності. Це був період пошуків, суперечок, сумнівів. Період вироблення тактики та стратегії бібліографування для дітей. Однак, основним було те, що ця діяльність спрямовувалась на активізацію читання дітей, підвищення культури самостійного вибору книжок і в кінцевому результаті на формування особистості творчого читача з раннього дитинства. Особливе значення надавалося врахуванню вікових та індивідуальних особливостей юних читачів. У структурі бібліотеки у складі науково-методичного відділу був створений сектор науково-бібліографічної та довідкової роботи. Працівники сектору уже з 1969 року готували інформаційні бюлетені з актуальних на той час тем «Запровадьте в себе». Разом із працівниками Київської обласної бібліотеки імені О. Бойченка були співкладачами «Календаря знаменних і пам'ятних дат» (1969, 1972 рр.).

Налагодились домовленості з редакціями педагогічних журналів та газет з метою публікації на їхніх сторінках бібліографічних матеріалів. Це були редакції журналів «Дошкільне виховання», «Початкова школа», «Радянська школа», газет «Зірка» та «Юный ленинец». Надзвичайно широкий спектр тем охоплювали ці матеріали. Проілюструвати це можна такими назвами: «Допитливий малечі», «Бібліографічні посібники для молодшого шкільного віку», «Учням про охорону природи», «Легенди о земле», «Дітям про правила вуличного руху», «Легендарні герої», «Дітям про великий подвиг», «Компас пионерського активіста», «Наша Батьківщина», «Салют миру», «Економічні знання – школярам», «Ким бути», «У нас друзя на всей планете», «Пионерам о пионерах», «Жовтентам про піонерів», «Діти-герої», «Дошкільнятам про життя дітей різних країн», «Дітям про фізкультуру і спорт», «Книжки-картинки», «Вам, будущие воины», «Право і обов'язок», «Дітям про техніку», «Письменники братських республік – дітям», «На допомогу пионервожатому», «Творці краси», «Что в человеке главное», «За мир, за друж-

бу, солідарність», «Щоб росли діти патріотами-інтернаціоналістами», «Література по маршрутах маршу «Завжди напоготові!», «Учням про охорону природи», «Культуру читання – юним» тощо. Щодо жанрів цих матеріалів, то це були переважно анотовані рекомендаційні списки простої структури, а також огляди та бесіди про книжки.

У 70-ті роки відбувається становлення Бібліотеки як центру рекомендаційної бібліографії для бібліотек для дітей. Активізації цього процесу сприяла Постанова колегії Міністерства культури від 10 вересня 1970 року «Про стан та заходи щодо поліпшення випуску рекомендаційної бібліографії». Тематика посібників знаходила відображення у «Плані координації інформаційно-бібліографічного обслуговування спеціалістів народного господарства, науки, культури бібліотеками міста Києва» та «Перспективного плану методичних та бібліографічних видань Державної республіканської та обласних бібліотек для дітей».

1970 року на базі сектору науково-бібліографічної та довідкової роботи було створено науково-бібліографічний відділ. Його очолила знаній в Україні бібліограф Ольга Андріївна Колесникова. До 1979 року відділ забезпечував усі п'ять напрямів бібліографічної роботи, які на той час називалися так: удосконалення довідково-бібліографічного апарату, довідково-бібліографічне та інформаційне обслуговування, створення рекомендаційних бібліографічних посібників для дітей-читачів та ОДЧ, пропаганда бібліотечно-бібліографічних знань та надання методичної допомоги з питань бібліографії.

Одразу було укладено договір із республіканським державним видавництвом дитячої літератури «Веселка» про безплатне видання бібліографічних посібників, підготовлених Бібліотекою. Продовжувалась співпраця з педагогічною пресою.

Починають виходити у світ самостійними виданнями для усіх вікових категорій читачів посібники різних невеликих жанрів: списки, бесіди про книги, пам'ятки. Їхня тематика була різноманітною і відповідала вимогам часу: «Вітчизна крокує в крилатоє завтра» (1970 р., укладач І. Саратовська); для ОДЧ «Щоб росли діти патріотами-інтернаціоналістами» (1973 р., укладач М. Пінчук); «Що читати вожатому і піонеру-активісту» (1980 р., уклад. О. Печенізька). З 1973 року почалась підготовка великих жанрів бібліографічних посібників. Першим став покажчик «Сторінки літопису піонерії України» (1973 р., укладачі О. Колесникова, М. Пінчук). Далі було видання двох випусків анотованих покажчиків «Українські радянські письменники – дітям» (1975 р., 1981 р., уклад. О. Александрова, Г. Погребняк, Г. Полозова, Н. Кобзаренко, Н. Новікова),

«Юним господарям землі» (1976 р., укладачі О. Колесникова, О. Кашук). Видання анотовані, мали яскраве кольорове бібліографічне оформлення, випускались 5-ти, 10-ти тисячними тиражами з метою поширення у бібліотеках для дітей.

З 1976 року починається випуск щорічника, призначеного бібліотекарям дитячих бібліотек під назвою «Методичні і бібліографічні матеріали». Посібник готувався включно по 1990 рік. Зважаючи на зміни у освітніх програмах, із 1988 року почав виходити у світ щоквартальний інформаційний список для вчителів та бібліотекарів «В допомогу розширенню знань учасників 1-8 класов по предметам школьної програми». Кілька разів у нього дещо видозмінювалась назва, структура, жанр. Сьогодні це щоквартальний поточний покажчик «Сходи до знань».

Особливу увагу бібліографи звертають на формування читацьких потреб у молодших школярів. Із 1971 року починає виходити тематичний анотований ілюстрований каталог «Що нам читати». Посібник яскраво ілюстрований і виходив щороку 30-тисячним тиражем. У «Веселці» було видано 15 випусків. А решту 4 – ротапринтним способом (укладачі Л. Гурбіч, Н. Загайна, Н. Гажаман).

Знаменним у роботі відділу став 1975 рік, коли з ініціативи О.А. Колесникової було започатковано видання анотованого списку для керівників дитячого читання «Українська дитяча література». 1979 року у структурі Бібліотеки було виокремлено відділ довідково-бібліографічного та інформаційного обслуговування. Функції бібліографування, підготовки бібліографічних посібників залишились у науково-бібліографічному відділі, який того року очолила Н.С. Дяченко. Розширилась тематика видань, удосконалювалась їхня структура, яка обговорювалась на секції науково-методичної ради, до наукової редакції укладачі почали запрошувати науковців із наукових установ. У 80-ті роки побачили світ такі цікаві і потрібні дітям-читачам видання на актуальні теми як «Рідний Київ» (1981 р., укладач Н. Гажаман), «Професій тисячі – одна твоя» (1985 р., укладачі Н. Бабич, Н. Гажаман), «Машини на кожному кроці» (1989 р., укладач Н. Гажаман), «Хай завжди буде сонце» (1989 р., укладач Н. Дяченко), «Наш труд – землі окраса» (1988 р., укладач Н. Гажаман) тощо. Користувалась популярністю серія видань із питань мистецтва, у яких рекомендувались книжки про музику, живопис, скульптуру, графіку, архітектуру, театр. Ці покажчики мали такі назви: «І линуть звуки чарівні» (1986 р., укладач Н. Гажаман), «Зустрічі з прекрасним» (1988 р., укла-

дач Н. Дяченко, Н. Загайна), «Світ гармонії і краси» (1987 р., укладач Н. Загайна). Протягом цього періоду, як і раніше, продовжувались тісні контакти з освітянською пресою. Усі матеріали, що подавались у редакції були анотованими, до того ж вони були різноманітної тематики: «Назустріч Олімпіаді», «ЕОМ – надійний помічник людини», «Вінок Тарасові Шевченку», «Що читати влітку», «Хто нас годує», «Мир тобі, наша земле!», «Свято мам та бабусь», «З книгою у світ знань», «Виховуємо інтернаціоналістів», «Граємось і навчаємось», «За дружбу й мир в усьому світі» тощо.

Перехід на ринкові відносини на початку 90-х років змусив видавництво «Веселка» відмовитись від безплатного друкування бібліографічних посібників. Бібліотека знайшла можливість для видання бібліографічної продукції типографським способом на підставі замовлень та госпрозрахунку. Таким чином було видано рекомендаційні списки «Незвичайні пригоди чарівниці Природи», «Вісті з царства тварин», «Таємниці країни Зеленого Листу», бесіди про книги «Леся Українка».

Із здобуттям незалежності нашої держави у перший період прерогативою стає підготовка видань, що сприяють духовному та культурному розвитку нації. Так, 1992 року підготовлено бесіди про книги «Наш родовід» (1992 р., укладач Н. Гагаман), «Національна символіка» (1992 р., укладач В. Красножон). Протягом шести років виходив покажчик «Повернуті із забуття» (1992-1997 рр., укладач Н. Загайна) про життя письменників, життя та творчість яких замовчувалась. Про письменників із діаспори було започатковано серію видань «Письменники української діаспори – дітям» (1994, 1995, 1998 рр., укладачі Н. Загайна, Н. Сисоєва). На жаль, ці видання друкувалися на роталпринті, тому їхній зовнішній вигляд був одноманітний та неясковий. На початку 2000-х років Бібліотекою було придбано техніку для власної друкарні, і бібліотечні матеріали набули привабливого вигляду.

2001 року відділ очолила Н.О. Гагаман. У зв'язку зі змінами освітніх програм, бібліографи спрямували свою роботу на допомогу учням у засвоєнні предметів шкільних програм. Було започатковано серію покажчиків «Українська наука у світовій науці». У серії протягом семи років вийшли у світ такі видання: «Королева всіх наук: про математику та математиків», «Усі відкриття ведуть ...у фізику», «Хімія відкриває, створює, досліджує», «Біологічні науки – науки про живу природу», «Людина та її здоров'я» (укладач Н. Загайна). У кожному з них є розділ про вчених галузі. Побачили світ також наступні матеріали: «У просторах Всесвіту» (астрономія), «Землі квітучої краса» (географія України),

«Українські письменники – герої художніх творів» (2 вип., укладач Н. Гажаман)». Готувалися пам'ятки про зарубіжних дитячих письменників: «Швеція, Стокгольм, Карлсону: А. Ліндгрєн (укладач Н. Загайна), «Таємниці Тамели Ліндон Треверс» (укладач Н. Гажаман), видання бібліотерапевтичного змісту «Алан Маршалл і його переможна хода» (укладач Н. Гажаман).

На потреби дня, згідно із завданнями освіти, висвітлення раніше заборонених тем вийшли у світ такі покажчики «То був страшний навмисний голод» (2008 р., укладач Н. Гажаман), «Дорога до зірок» (2007 р., укладач Н. Гажаман), «Пласт – це український скаутинг» (2009 р., укладач Н. Гажаман), «Професій в світі є чимало, сповна їх вистачить на всіх» (2006 р., укладач Н. Загайна), «Вся і давність, і обнова – українська мова» (2013 р., укладач Н. Гажаман), «В роки війни вони були дітьми» (2014 р., укладач Н. Загайна), «Будь уважним на дорозі!» (2015 р., укладач Н. Тімочка), «Я – громадянин України, великої і давньої країни» (2016 р., укладач Н. Загайна), «Фантастичні світи» (2017 р., укладачі Н. Гажаман, Н. Марченко). На жаль, тиражі цих видань були зменшені до 75 примірників, а у останні два роки вони готуються у електронній формі. У зв'язку з тим, що тиражі книжок також невеликі, усі ці видання анотовані. У цей період з'явилися нові грані у підготовці рекомендаційних посібників і укладачі їх дотримувались: подача фактографічної інформації, «голос» укладача, рекомендація нової літератури поряд із старішими виданнями задля розкриття фондів та цінності видань тощо. З метою ознайомлення читачів молодшого шкільного віку з творчістю сучасних українських письменників започатковано серію посібників «Лауреати премії імені Лесі Українки». Уже вийшло 15 випусків серії. Це переважно бібліографічні пам'ятки, родзинкою яких є те, що на прохання укладача вступну статтю про своє життя та творчість пишуть самі письменники. Серед випусків серії такі видання, як: «Яскраве світло казок Зірки Мензатюк» (2008 р., укладач Н. Гажаман), «У світ із віршами Тамари Коломієць» (2009 р., укладач Н. Загайна), «Дотепні та повчальні вірші Григорія Фальковича» (2013 р., укладач Н. Гажаман), «Вірші для дітей – радість душі Ганни Чубач» (2017 р., укладач Н. Гажаман) та інші. Не залишилися поза увагою укладачів і художники-ілюстратори дитячих книжок. На цю тему підготовлено такі видання: пам'ятку-інтерв'ю «На веселковому острові Костянтина Лавра» (2002 р., укладач Н. Гажаман), покажчик «Барвисті плеса творчості художника Олексія Міщенка» (2006 р., укладач Н. Гажаман), покажчик про життя та творчість десяти художників «Парад майстрів» (2011 р., укладач Н. Загайна).

На фоні розвитку електронних технологій постало питання активного залучення читачів до читання. Працівники відділу поставили перед собою ряд завдань: диверсифікація бібліографічних продуктів, бібліографічна пропаганда національної ідеї, якісний відбір та диференційоване відображення літератури, застосування європейських традицій у подачі інформації про літературу. Це такі ресурси, як універсальний рекомендаційний електронний покажчик «Природа і людина» з широким спектром тем, електронні виставки про життя та творчість письменників («Письменники-ювіляри та їхні твори»), популяризація книжок з історії з метою виховання патріотизму: «Славетні герої нескореної України», «Реформації 500 років). 2015 року започатковано інтерактивний рекомендаційний ресурс «Книжкограй» для читачів молодшого шкільного віку. Поряд з анотаціями та зображенням обкладинок книжок подаються пазли, ребуси, вікторини. Набув популярності електронний ресурс КЛЮЧ – краща література юним читачам. Він розрахований на дітей-читачів та організаторів дитячого читання. КЛЮЧ модерує відома книгознавець та літературний критик Н.П. Марченко. Постійно доповнюється ресурс «Тарас Шевченко для дітей» та аудіобібліотека «Почитайко».

Лавина сучасного книговидання для дітей дуже нерівнозначна. У ній є різне: хороше і погане, корисне і шкідливе, безпечне і небезпечне. Від того, що пропонується дітям, залежить престиж читання, ставлення до нього дітей і дорослих. І ті, і інші потребують надійної підказки. Таким інформаційним інструментом стала серія бібліографічних покажчиків «Справжній читач» для різних вікових категорій читачів: «Маленькому читачеві», «Умілому читачеві», «Майстрові читання» (2013-2015 рр., укладачі Н. Гаждан, Н. Марченко, О. Тімочка). У виданнях представлено кращі за багатьма критеріями книжки, видані в Україні за роки незалежності. Маючи жанрово-тематичне розміщення літератури, це одночасно покажчик і кола читання. У відборі брали участь бібліографи НБУ для дітей та обласних бібліотек для дітей, дитячі письменники, книгознавці України. Серія дуже популярна серед читачів.

З наданням Бібліотеці статусу національної установи, значно посилився напрям підготовки науково-допоміжних посібників для ОДЧ. Продовжується підготовка профільного посібника «Українська дитяча література». За 42 роки він пережив різні метаморфози. Змінювались його укладачі, періодичність виходу у світ, жанр, зовнішній вигляд. Сьогодні це науково-допоміжний щорічний покажчик у якому

акумулюється найповніша інформація про українську літературу для дітей: нові надходження, критика, рецензії, дисертації з питань дитячої літератури, літературні премії (укладач Н. Загайна). Видавництвом «Науковий світ» 2006 року видано покажчик «Права дитини» (укладач Н. Гажаман). Працює Бібліотека і в ретроспективній бібліографії. Ведеться база даних «Українська дитяча книга у фондах бібліотек та музеїв України. 1808-1923 рр.». Підготовлено покажчики «Книга для дітей XIX – початку XX ст. у фондах Національної бібліотеки України для дітей» (2016 р., укладач Н. Загайна), «Анастасія Степанівна Кобзаренко. Бібліотекар. Герой України» (2017 р., укладачі Н. Гажаман, О. Тімочка), «Весняні обрії», «Література. Діти. Час»: систематичний покажчик змісту збірників (2014 р., укладачі Н. Гажаман, О. Тімочка). 2009 року започатковано серію біобібліографічних нарисів «Українські дитячі письменники». Уже вийшли у світ нариси: «В.Г. Рутківський: «Яке-то неймовірне щастя – бути просто людиною!» (2009 р., укладачі Н. Гажаман, Н. Марченко), «В. Нестайко: «Я все життя писав саме для дітей – писав з любов'ю, болем і тривогою» (2011 р., укладачі Н. Гажаман, Н. Марченко), «Анатолій Качан: «Я ще не виписався як поет незабутніх дитячих вражень» (2012 р., укладачі Н. Загайна, Н. Марченко), «Б. Комар: «Найдорожчий маєте скарб – добру душу» (2013 р., укладачі Н. Загайна, Н. Марченко), «Наталя Забіла: «З дітьми треба розмовляти так, щоб їм було і цікаво і зрозуміло» (2015 р., укладачі Н. Загайна, О. Тімочка, Н. Марченко), «Юрій Ярмиш: «Вивчайте скарби рідного фольклору, і фантазія ваша заграє, народить нові казкові образи» (2016 р., укладачі О. Тімочка, Н. Марченко). У роботі посібник про А. Костецького.

Сьогодні перед бібліотекарями дитячих бібліотек України стоять важливі завдання: просування ідеї читання в уми підростаючого покоління як одну з умов підвищення його якісного освітньо-культурного рівня, підтримка статусу читання, добиватись того, щоб кожна книжка, як сказав В.О. Сухомлинський, ставала для дитини новим, невимовним дивом, давала читачеві нові знання та нові образи.

У вирішенні цих питань перед бібліографами стоять важливі завдання єдності бібліографічних моделей читання у книжковому та електронному варіантах, так як у методах вони ідентичні. Є таке латинське прислів'я: «Слова вчать, приклади притягують». Висвітлення літератури на історичну тематику є дієвим методом рекомендаційної бібліографії. Адже любов до Вітчизни, як серцевини людини, закладається в дитинстві. А це – любов до батьківської хати, сім'ї, рідного села чи міста, своїх традицій, захист Батьківщини від ворога, розкриття об-

разів людей, які залишили слід в історії, які творять її зараз. Знання, пронизані моральними, національними ідеалами, закладають основу переконань. Тут питання до видавництва. Адже варто згадувати також книги про дітей-героїв і дорослих героїв німецько-радянської війни, що їх у зв'язку з законами про декомунізацію, потрібно було б перевидати у відредагованому варіанті. Наприклад, поему «Жоржини цвітуть!» М. Познанської, «Оповідання про Олега Кошового» Д. Бедзика, нарис «Мій син» Ганни Котик, збірку «Подвигом уславлені» тощо. У процесі підготовки анотацій на книжки будь-якої тематики сприяти розумінню їх ідейного задуму; пропагувати кращі зразки класичної та сучасної художньої літератури, реалізуючи її потужний духовний потенціал; рекомендувати науково-пізнавальну літературу, сприяючи самоосвіті юних читачів, розвитку їх творчих здібностей. Загалом же, можливості бібліографічної діяльності у залученні читачів до систематичного читання дуже широкі. Хорошою допомогою у цьому питанні стало б заснування профільного журналу з питань бібліографії, у якому б, крім статей бібліографів-практиків, друкувалися б статті бібліографів-науковців, у яких висвітлювалися б питання сучасної європейської традиції бібліографування та інші теми на потребу дня.

Н.В. Граніч,
директор Волинської обласної бібліотеки для дітей

ПРОСУВАННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ: культурологічна складова в роботі дитячих бібліотек (з досвіду роботи Волинської обласної бібліотеки для дітей)

Євроінтеграція – цивілізаційний вибір України, одна з ключових вимог Революції гідності. У системі зовнішньополітичних та культурологічних пріоритетів України вона посідає особливе місце і є також стратегічною ціллю внутрішньої політики держави. З метою виховання у дітей та молоді почуття патріотизму, розвитку європейської співдружності, співробітництва, реалізації ідей гуманізму, толерантності Волинська обласна бібліотека для дітей здійснює пошук ефективних форм і методів, інноваційних підходів до інформаційно-просвітницької роботи в цьому напрямі. Бібліотека надає доступ усім зацікавленим особам (учням, студентам, вчителям, вихователям закладів позашкільної освіти, батькам) до інформаційних ресурсів щодо функціонування інституцій Європейського Союзу та інших європейських організацій, економіки, політики, освітніх та культурних процесів в країнах Європи, можливостей навчання, участі в наукових, молодіжних та інших програмах ЄС, політики ЄС, євроатлантичної інтеграції України та багатьох інших питань. Особлива увага приділяється поглибленому знайомству та популяризації літературних надбань європейської цивілізації, що складають основу її філософського контексту. Волинь за своїм територіальним розташування знаходиться на межі кордонів України та Європейського союзу і складає у певній мірі «зону пограниччя».

Проблема кордонів і пограниччя як соціокультурного феномену – порівняно нова галузь наукових досліджень, в яких цей феномен набуває особливого статусу. «Культурне пограниччя» – це простір систематичних і довготривалих контактів «на стику» різних культур, що приводить до формування нових соціокультурних основ. Волинь вписується у парадигму пограниччя мабуть краще, ніж будь-який інший регіон країни, зважаючи на її розташування на перехресті Східної та Центральної Європи. Протягом своєї історії Волинь була кордоном не лише різних держав, а й ще важливіше – різних цивілізацій. Вивчення пограниччя в наш час потребує комплексного аналізу в історичному літературознавчому та культурологічному аспектах.

Робота бібліотеки в цьому напрямку це не просто об'єктивне інформування про корисний для України досвід європейської інтеграції, а формування у дітей та молоді нового мислення, розширення їхніх культурних горизонтів, розуміння себе як частини загальноєвропейського соціуму.

Зважаючи на формування нових стандартів в організації інформаційної та соціокультурної діяльності Волинська обласна бібліотека для дітей працює над створенням нових навчально-розвиваючих проєктів, які б акумулювали у собі традиційні та інноваційні форми роботи, одночасно були цікавими і привабливими для користувачів та несли в собі потужне пізнавальне навантаження. Допомагають цьому тісні партнерські стосунки з державними установами, громадськими організаціями, творчими спілками, культурними товариствами, приватними особами тощо, які бібліотека наполегливо налагоджує протягом останніх десятиліть. Партнерами бібліотеки є Волинська обласна державна адміністрація; Луцька міська рада; Генеральне консульство Республіки Польща в Луцьку; Товариство польської культури імені Єви Фелінської; Товариство польської культури імені Тадеуша Костюшка; Волинське обласне товариство чехів «Матице Волинська»; обласна організація Національної спілки письменників України, громадське об'єднання «Чумацький віз» тощо.

Вдалим прикладом такої співдружності є організація та впровадження в дію просвітницького проєкту «Світ пограниччя», який започаткований обласною книгозбірнею спільно з літературно-мистецьким об'єднанням «Чумацький віз» за підтримки Генерального консульства Республіки Польща у Луцьку. Мета проєкту – поглиблене знайомство з національними здобутками держав, що межують з Волиною, долучення дітей до мистецьких надбань Польщі та інших Європейських країн, заохочення до вивчення польської мови через популяризацію кращих зразків польської та інших європейських культур шляхом проведення циклу лекцій, бесід, мистецьких зустрічей, співпраця з бібліотеками Польщі, розширення культурних зв'язків.

Поява у волинському культурному просторі нового проєкту викликала жваву дискусію, про що свідчила презентація «Світу пограниччя» у Волинській обласній бібліотеці для дітей. В урочистому дійстві взяли участь консул Генерального консульства Республіки Польща у Луцьку Кшиштоф Савицький, начальник управління культури Волинської ОДА Валерій Дмитрук, координатори Інституту Польщі Східноєвропейського національного університету, професор кафедри слов'янської філології

Інституту філології та журналістики Луїза Оляндер, джазмен Олег Баківський та інші офіційні особи. Юне покоління, на яке в першу чергу розрахований проект, представляли учні луцьких гімназій та студенти-полоністи Східноєвропейського національного університету. Проект передбачає проведення циклу літературно-мистецьких заходів, присвячених Яну Павлу ІІ, Янушу Корчаку, Ірені Сендлеровій, Бруно Шульцу, Станіславу Лему, Альфреду Шклярському, Вітольду Гомбровичу, Тадеушу Ружевичу, Чеславу Мілошу, Збігнєву Герберту, Кшиштофу Зануссі.

Багато із запропонованих тем уже реалізовано. Особливу зацікавленість користувачі проявляють, коли мають змогу вживу поспілкуватися із зарубіжними діячами мистецтва та перекладачами. Неодноразово гостями бібліотеки були поет, прозаїк, перекладач Войцех Пестка (Польща); перекладачка Івона Василевська (Польща); Анна Багряна (Болгарія); поет і дипломат Кшиштоф Савіцкі ((Польща); письменник і перекладач Збігнєв Фрончек (Польща); перекладач Андрій Павленко (Україна). Жваві розмови, дискусії, культурні обміни супроводжують кожну зустріч.

Для активного залучення учасників проекту до діяльності організаторами встановлено премію «Світ пограниччя» з врученням відповідної відзнаки.

Нагородження відбувається у двох номінаціях:

«За активну участь у проекті «Світ пограниччя» (для дітей);

«За просування євроінтеграційних процесів в Україні» (для дорослих).

Першу відзнаку «За просування євроінтеграційних процесів в Україні» у травні 2015 року отримав консул Генерального консульства Республіки Польща у Луцьку, поет Кшиштоф Савіцкі. Згодом до премії долучилися міжнародна літературно-мистецька Академія (м. Чернігів) та громадська організація «Пам'ять без кордонів» (м. Київ). Почесну відзнаку трансформовано в Міжнародну літературно-мистецьку премію «Світ Пограниччя» з метою відзначення українських і зарубіжних письменників, науковців, перекладачів, митців та людей, які сприяють розвитку національних мистецтв і взаємному обміну культурними цінностями, роблячи їх загальнолюдським надбанням. Головою журі премії є директор Волинської обласної бібліотеки для дітей Наталія Граніч.

Серед лауреатів попередніх років – українські письменники, перекладачі Анна Багряна, Віктор Мельник; письменники Дмитр Христов (Болгарія), Войцех Пестка (Польща), перекладач Ріта Кіндлерова (Чехія). Багатьом лауреатам премію було вручено в стінах бібліотеки.

Освітньою складовою проекту є відкриття при бібліотеці безкоштовних студій вивчення польської мови для дітей віком до 15 років включно. Два роки поспіль діти мають можливість безкоштовно опанувати ази польської грамоти завдяки партнерській допомозі Східноєвропейського національного університету. Навчання відбувається в трьох вікових групах: молодша, середня, старша. Заняття проводять студенти кафедри слов'янських філологій СНУ на волонтерських засадах. Студії користуються великою популярністю і не можуть охопити усіх бажаних. У двох навчальних сезонах знання здобували близько 150 осіб. З 2017 року до організації Студій долучилося генеральне Консульство Республіки Польща у Луцьку і передало навчальні матеріали для дітей.

Допомагає інтегрувати дітей в зарубіжну культуру і букросинг польських видань для дітей «Мандри польської книги», який організовано спільно з польськими дипломатами в особі консула Марека Запура за сприяння доцента кафедри філології СНУ Юлії Васейко. Генеральне консульство РП в Луцьку безкоштовно передало бібліотеці понад 300 прим. книг польською мовою різної тематики для різних вікових груп. Ми отримали художню літературу, науково-пізнавальні та енциклопедичні видання. А на відкритті бук-кросингу Пан консул сам співав польських пісень та декламував свої улюблені вірші.

Цікаві та різноманітні заходи бібліотека пропонує своїм користувачам: літературну подорож «Казки мандрують Європою»; інформину «Знай про Європу більше»; медіа-колаж «Україна та Європа – спільна спадщина»; музичну перерву «Музика не знає кордонів»; конкурс малюнка «Європейське майбутнє Волині»; калейдоскоп цікавинок «Ми святкуємо нині День Європи в Україні»; родинний вихідний «Із бібліотекою разом» – майстер-клас «Єдина Європа – різні країни» (символіка європейських країн); бібліотерапія за книгою Ребекки Еліот «Просто тому що»; конкурс малюнка «Європейська мозаїка», літературну вікторину – «Європейський Союз – очима дітей» та ін.. Багато заходів проходять у рамках міжнародного літературного обміну.

«Мандрівка довжиною в тисячі кілометрів починається з одного кроку», – казав великий китайський філософ Лао Цзи, який велику частину свого життя служив хранителем царської бібліотеки держави Чжоу, де зустрічався з Конфуцієм.. Він не знав, що через багато років ця фраза стане філософією Євроінтеграційної політики України, де ко-

жен повинен усвідомити свою Європейську приналежність, тим самим зробивши такий важливий перший крок.

Маю надію, що бібліотеки своєю діяльністю, прагненням розвитку і вдосконалення, своєю відкритістю допомагають зробити такі важливі перші кроки нашим дітям на цікавому і перспективному шляху євроінтеграції.

Н.А. Назарук,
директор КЗ «Рівненська обласна бібліотека для дітей»
Рівненської обласної ради

ОРІЄНТИР – МОДЕРНІЗАЦІЯ Й МІЖНАРОДНІ ПРОЕКТИ ТА ІНІЦІАТИВИ

На сучасному етапі розвитку суспільства одним із пріоритетних напрямків діяльності бібліотеки є міжнародне співробітництво – участь у міжнародних програмах та проектах, зустрічі під час навчальних заходів, вивчення зарубіжного бібліотечного досвіду за допомогою публікацій у професійних виданнях та у всесвітній мережі. Ця діяльність безумовно є суттєвим чинником прогресивного розвитку бібліотек – допомагає запровадити новаторські послуги для користувачів, удосконалює книгозбірні як навчальні, інтелектуальні й дозвіллі центри, сприяє розвитку бібліотечної професії в цілому.

Держава також піклується про розширення міжнародного культурного співробітництва, свідченням чого є Закон України «Про культуру» (розд.VIII, ст.33 «Міжнародні культурні зв'язки») та Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» (розд. XI, ст.31 «Міжнародне співробітництво в галузі бібліотечної справи»).

Для Рівненської обласної бібліотеки для дітей знаковим став 2012 рік, адже відтоді розпочинається її співпраця з програмою «Бібліоміст» і Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів. Завдяки перемозі у VII раунді конкурсу співпраці бібліотек із місцевими громадами «Ігри у бібліотеці» на базі книгозбірні створено постійно діючий клуб сімейного дозвілля «Нінтешк@». У рамках клубу відвідувачі мають можливість безкоштовно користуватися ігровими консолями Wii фірми Nintendo та серією інтерактивних спортивних ігор, серед яких боулінг, бейсбол, гольф, бокс, теніс, волейбол, сноуборд тощо. За грантові кошти придбано сучасний телевізор, дві ігрові приставки, фліп-чарт, виготовлено рекламну продукцію «Нінтешк@ чекає друзів», організовано тренінг та семінар «Інноваційні можливості сучасної бібліотеки з використанням Web 2.0» для колег з інших бібліотек області. Невеликий внесок – кошти на придбання фотоапарата – зробило управління культури і туризму облдержадміністрації. Сьогодні клуб об'єднує навколо себе родини, які захоплюються спортом, грою і звичайно книгою. Щороку «Нінтешку» відвідують понад 1500 користувачів, які

окрім ігрових турнірів мають можливість познайомитися з розмаїттям книжкових новинок та креативних виставок, переглянути сучасну періодику, поспілкуватися з ровесниками, взяти участь у творчих майстер-класах, конкурсах, сімейних читаннях. Таким чином, бібліотекарі допомагають відвідувачам в організації змістовного сімейного відпочинку, задовольняючи їхні потреби в комунікативних, інформаційних, культурних, оздоровчих послугах. А віддалені користувачі та ті, хто має обмежені фізичні можливості, знайомляться з діяльністю «Нінтешки» на однойменному блозі, де розміщується також різнопланова інформація «про все на світі». Не зважаючи на стрімкий розвиток сучасних технологій, клуб продовжує існувати та бути затребуваним, тут завжди гамірно і весело.

Партнерство з «Бібліомостом» продовжилося й у наступному 2013 році. Тоді книгозбірня отримала від IREX обладнання для організації безкоштовного доступу до Інтернету для користувачів бібліотеки на суму 4174 долари: 6 комп'ютерів із ліцензійним програмним забезпеченням та периферійне обладнання.

Безкоштовний Інтернет-центр, який діє в бібліотеці вже п'ятий рік поспіль, приніс позитивні зміни. Лише впродовж 2016 року всесвітньою мережею у книгозбірні скористалося 7046 осіб, яким бібліотечні працівники надавали консультації, довідки, послуги скайп-зв'язку, проводили тренінгові заняття з основ комп'ютерної грамотності та використання інтернет-ресурсів. Здійснивши моніторинг відвідувань Центра вільного доступу до Інтернету, було відмічено, що найчастіше дітей цікавить спілкування з друзями та ігри у соціальних мережах, школярі мало знайомі з пізнавальними ресурсами інтернету й рідко використовують їх з освітньою метою. Цей факт став приводом для пошуку інноваційних методів залучення дітей до книги й отримання нових знань. З цією метою пізнавально пройшла інформаційна година «Корисні поради інтернет-мандрівникам», під час якої присутні ознайомилися з маловідомими можливостями найпопулярнішої пошукової системи Google, дізналися про різні методи сортування, фільтрації та пошуку інформації. А ще діти мали можливість мандрувати планетою Марс за допомогою програми Google Mars та здійснити віртуальний екскурс музеями України та світу за допомогою Google Art Project. Інтернет-година «Електронні помічники у навчанні» допомогла школярам дізнатися про кращі сайти, що містять прямі посилання на файли електронних підручників; відкрити для себе можливості всеукраїнського

порталу «Острів знань»; відвідати портал ВікіОсвіта, де можна знайти і завантажити безкоштовне програмне забезпечення навчального призначення. Корисною була інформація про відеоуроки, ресурси для вивчення іноземних мов у соціальних мережах, сайти електронних бібліотек. Зважаючи на недостатню кількість краєзнавчих друкованих видань, у бібліотеці започаткували створення краєзнавчих веб-квестів, які допомагають вивчати творчість рівненських письменників у комп'ютеризованій бібліотеці будь-якого рівня незалежно від якості бібліотечного фонду.

Масові форми роботи з користувачами-дітьми завжди супроводжуються ігровими елементами. Трансформація традиційних вікторин та ігор у сучасний цифровий формат з ентузіазмом сприймається дитячою аудиторією, оскільки для пошуку необхідної інформації можна користуватися не лише друкованими виданнями, а й інтернетом, а відвідувачі бібліотечних заходів перетворюються з пасивних спостерігачів на активних учасників. Варті уваги інтерактивні ігри «Мій край – частинка України», що відбуваються в Інтернет-центрі. Ця форма роботи заохочує гравців до активного пошуку інформації про малу батьківщину, адже діти відповідають на запитання вікторини, складають пазли, розміщують на числовій прямій важливі дати історії Рівного. Інтерактивні ігри зацікавили колег-бібліотекарів, в результаті чого започатковано корпоративний сайт «Бібліоігротека», над інформаційним наповненням якого нині працює 14 спеціалістів дитячих книгозбірень Рівненської області, а адмініструє його завідувач інформаційно-бібліографічного відділу Рівненської обласної бібліотеки для дітей Світлана Молчанова. Спільними зусиллями створюються нові ігрові модулі, налагоджується фахова та партнерська взаємодія.

У 2016 році проведено ряд тренінгів «Створення електронних ресурсів для дітей в бібліотеці», в рамках яких бібліотекарі Рівненщини навчилися робити інтерактивні вправи для підтримки процесів навчання за допомогою сервісу LearningApps.org та відеоролики з використанням програми Power Point та Movie Maker. У рамках міжшкільного методичного моста педагогів ЗОШ №18 та ЗОШ №4 нашого міста обговорювалося питання щодо можливостей використання бібліотечних веб-квестів у навчальному процесі як різновиду освітніх технологій.

Вагомий багаж теоретичних і практичних навичок для реалізації нових творчих проєктів отримали під час відвідин міжнародного практичного воркшопу «Бувальщина та вигадка: казки і міфи з усього сві-

ту». В рамках заходу взяли участь у майстер-класі щодо організації літературних заходів для дітей з використанням німецьких казок, який на базі Гете-інституту провела Сабіне Мене – представник Берлінського центру дитячої літератури.

Підвищенню соціального статусу та формуванню у суспільній свідомості позитивного іміджу нашого закладу сприяла й акція Міжнародний день ігор у бібліотеці. Ще у 2007 році з ініціативи Американської бібліотечної асоціації в Сполучених Штатах Америки було започатковано Національний день ігор у бібліотеці. Згодом ця подія набула міжнародного масштабу. І у 2015 році наша книгозбірня однією з перших в Україні долучилася до цього заходу, участь в якому було закріплено офіційно – бібліотека двічі (у 2015 та 2016 рр.) проходила процедуру реєстрації, про що свідчать мапи, розміщені на офіційному сайті заходу. Підсумкові опитування дали змогу долучити до фінальних звітів інформацію про ефективність бібліотечних заходів у цей день. А подія дійсно була неординарною, адже в рамках дня відкритих дверей «Це чудове слово – гра!» діти змагалися в шашки, шахи, доміно, складали пазли, грали в бібліотвістер «Шляхами казкових героїв», брали участь у літературних вікторинах, відгадували кросворди. Учасники клубу логічних розваг «Мудрограйлик» здійснили захоплюючу мандрівку за допомогою настільної гри «Подорожуємо Україною» та краще вивчили поведінку тварин, використовуючи ігри «Ферма» й «У світі жуків та павуків». Широкий діапазон настільних ігор доповнили логічні забави «Ерудит» і «Кубики для всіх» та рухливі ігри зі спортивним інвентарем. Статистика свідчить, що у 2015 році учасниками заходів було 140 осіб, а в наступному 2016-му їх кількість зросла до 218.

У контексті популяризації національної символіки нашої держави під час урочистого відкриття Всеукраїнського тижня дитячого читання 2017 року працівники та користувачі бібліотеки приєдналися до міжнародного флеш-мобу «Тризуб – це Україна».

Сьогодення потребує розширення меж бібліотечного спілкування. Отож, у цьому році бібліотекарі радо долучилися до нового міжнародного проекту «Ми – українці. Я і ти!», запропонованого Львівською ОБД. Ініціатива спрямована популяризувати українську культуру та традиції нашого народу серед юних українців, які мешкають у Польщі. Нині готуємося до проведення за допомогою скайп-зв'язку народознавчої години з історії української вишиванки. Бібліотекарі докладуть макси-

мум зусиль, аби донести по той бік екрану історію, символіку та особливості вишитих сорочок різних регіонів України.

З огляду на вищевикладене, можна сказати, що міжнародна діяльність осучаснює роботу бібліотек, дає їм великий потенціал розкритися по-новому. І хоча досвід Рівненської ОБД у цьому напрямку незначний, плоди вже пожинаємо, чітко розуміючи, що наш орієнтир – модернізація і міжнародна співпраця.

Л. Лугова,
директор Львівської обласної бібліотеки для дітей;
Н. Кіндрись,
заступник директора Львівської обласної бібліотеки для дітей

ДОСВІД УЧАСТІ ДИТЯЧИХ БІБЛІОТЕК В МІЖНАРОДНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

(на прикладі Львівської обласної бібліотеки для дітей)

На початку 90-х років українські бібліотеки отримали можливість налагодити контакти зі своїми зарубіжними колегами. Першими активно запрацювали найбільші наукові бібліотеки, налагодивши співробітництво в науково-дослідній галузі та обмін інформацією щодо зібрань і колекцій зі своїх фондів. Для публічних бібліотек регіонів також з'явилася можливість встановлення різноманітних контактів. Впровадження інформаційних технологій у роботу бібліотек відчинило всі двері, відкрило доступ до раніше недоступного, створило нові сервіси для користувачів, зблизило між собою бібліотеки, дало їм можливість знайомитися, безперешкодно спілкуватися, налагоджувати партнерські взаємини, реалізовувати спільні проекти.

До Вашої уваги – співпраця Львівської обласної бібліотеки для дітей з бібліотеками та бібліотечними асоціаціями Польщі та інших країн Європи.

На жаль, міжнародне співробітництво саме бібліотек для дітей розвивається не дуже активно. Наша бібліотека – скоріше виняток. Близьке географічне розташування до кордону, подолання мовних бар'єрів, особисті контакти та дружба – ось фактори, які впливають на активне львівсько-польське спілкування. Наша дружба з бібліотеками Польщі триває вже другий десяток років. Створена та успішно діє Програма міжнародного партнерства «Україна – Польща: книжковий міст». Ось її історія...

Першим польським партнером і другом для нас стала Польська Спілка бібліотек на чолі з її Президентом – паном Яном Краєвським. З 2002 року бібліотека є учасником щорічних конференцій PZB:

- Вересень 2002 р. – участь у міжнародній конференції «Дитяча бібліотека в міжнародній системі освіти та інформації», м. Цехочінек, Польща;
- Вересень 2004 р. – міжнародна конференція «Роль бібліотек в створенні і розвитку самосвідомості локальних культурних груп.

Культурний регіоналізм», м. Лодзь, Польща. Доповідь «Книжкові мости до Європи»;

- Жовтень 2005 р. – міжнародна конференція «Напрями розвитку публічних бібліотек сіл і малих міст», м. Закопане, Польща;
- Жовтень 2013 р. – міжнародна польсько-українська конференція «Бібліотека в період кризи», м. Торунь, Польща, на якій Л. Лугову обрано Почесним членом Польської спілки бібліотек;
- Червень 2014 р. – міжнародна польсько-литовсько-українська конференція «Вплив процесу читання на формування особистості і людини» в м. Гожов, Польща;
- Вересень 2015 р. – Міжнародна польсько-українська конференція «Інноваційні форми роботи бібліотек на допомогу освіті», м. Торунь.

У вересні 2007 року у м. Любліні відбулася перша польсько-українська Міжнародна конференція «Освітньо – культурна діяльність публічних бібліотек Польщі і України на допомогу місцевим громадам у 1996 – 2006 рр.», на якій були присутні 12 бібліотекарів – членів УБА з різних регіонів України. Конференцію було організовано Польською спілкою бібліотек і УБА. Наші доповіді зацікавили та були відзначені польськими колегами, адже це була перша масштабна зустріч представників професійних спільнот двох країн, і вона допомогла пізнати один одного, почути про напрацювання різних бібліотек та налагодити нові професійні контакти. Львівська обласна бібліотека для дітей мала честь виступати співорганізатором конференції з боку України.

Між УБА і PZB розпочалася активна співпраця. 18 листопада 2008 року був підписаний договір про співпрацю, і з того часу між нашими професійними асоціаціями налагоджені тісні та досить активні контакти. Щорічно члени УБА виступають на конференціях в Польщі, а польські колеги розповідають про свої інновації на наших теренах. Звичайно, постійним учасником цих конференцій є також і Львівська обласна бібліотека для дітей, яка за роки тісної співпраці стала членом PZB (єдина з українських бібліотек), а її директор – Почесним членом спілки.

Крім Польської Спілки Бібліотек налагоджені професійні контакти з SBP – Асоціацією Польських Бібліотекарів – найстарішим професійним об'єднанням бібліотекарів у Польщі (цього року SBP святкує 100 років з дня заснування), Польським Інститутом Книжки у Кракові, Фондацією розвитку Інформаційного суспільства у Варшаві та Бюро фестивалів у Вроцлаві. Завдяки співпраці з цими престижними культурними

інституціями, бібліотекарям вдалося відвідати Всепольський конгрес бібліотек «Відкривай різноманітність», Краківський книжковий ярмарок, знаменитий семінар «Бібліотека Нова», інавгурацію Вроцлава як Світової столиці культури та Європейської столиці книжки, познайомитися з колегами, побачити найкращі бібліотеки Польщі. А бібліотеки в Польщі гарні. Сучасні, активні, інноваційні. Співпраця з деякими переросла в реалізацію довготривалих проектів та справжню дружбу. Подорожуємо за адресами нашої дружби-пшиязні: публічна бібліотека міста Кросно, Підкарпатське воєводство.

Кілька років тому наша бібліотека брала участь у Міжнародному проекті Кросненської бібліотеки «Виховання полікультурної свідомості через дитячу книгу в публічних бібліотеках Карпатського Єврорегіону», тоді й народилася ідея співпраці. Далі до нас з візитом приїзджав директор публічної бібліотеки м. Кросно п. Тереза Лесняк, під час якого відбулося підписання угоди про співпрацю і розпочалася реалізація польсько-українського проекту «Головні ролі бібліотеки», перший етап якого називався «В головній ролі – книга». Результатом стало проведення конкурсу малюнків, фестивалю літературних бібліотечних театрів, міжнародної конференції, публікація збірки матеріалів, видання бібліографічного покажчика «Серця, віддані дітям», присвяченого видатним педагогам Янушу Корчаку і Василю Сухомлинському, подаровані книги та поїздка читачів нашої бібліотеки-учасників літературного театру «Маска» до м. Кросно, де вони виступили перед глядачами та познайомилися зі своїми польськими ровесниками.

Другий етап проекту «В головній ролі – читач» був присвячений обговоренню проблем із залучення дітей до читання і проходив вже у Львові. Він складався з міжнародної конференції «Дитина читає...», яка познайомила бібліотекарів України з дослідниками дитячої літератури, бібліотекарями, критиками з Німеччини, Італії, Естонії, Латвії, Литви, Польщі, Росії та українсько-польського семінару «В головній ролі – читач», участь в якому взяли бібліотекарі Львівщини і Підкарпатського воєводства, інтерактивної вікторини між читачами Львова та Кросно «Що ти знаєш про сусідів?», конкурсу-есе «Бібліотека як вікно в світ» та інших акцій.

Підсумком проекту «Головні ролі бібліотеки» стало проведення міжнародного семінару «В головній ролі – бібліотекар», на якому бібліотекарі Польщі та Львівщини обговорювали питання бібліотечної етики, розповідали про впровадження авторських програм і проектів, обмінювалися ідеями та брали участь у тренінгах.

У 2013 році з ініціативи нашої бібліотеки було започатковано партнерський Інтернет-проект «Бібліородзинки. 365». Партнерами стали Херсонська обласна бібліотека для дітей та Публічна бібліотека міста Кросно. Протягом року кожна з бібліотек-учасниць проекту за допомогою однієї світлини ілюструвала життя своєї бібліотеки цікавинками – «родзинками». Проект «Бібліородзинки. 365» – перший в Україні, який дозволив українським бібліотекам долучитися до всесвітнього руху «Бібліотеки-сестри», ініційованого IFLA. В ньому беруть участь понад 100 бібліотек з 43 країн світу.

Наступна адреса – місто Вроцлав, Міська публічна бібліотека.

Шостий рік поспіль разом із вроцлавськими колегами ми проводимо міжнародну літературну акцію «Чарівна ніч в бібліотеці». Організатори – Генеральне Консульство Республіки Польща у Львові, влада міста Вроцлава, Вроцлавська міська публічна бібліотека та Львівська обласна бібліотека для дітей. Нічними відвідувачами бібліотеки були учні шкіл з польською мовою навчання м. Львова та області, а гостями свята щороку стають найвідоміші письменники, ілюстратори книг та музикознавці Польщі, які творять для дітей. Завдяки «Чарівній ночі...» нашу бібліотеку відвідали найвидатніші письменники Польщі, і нам заздять навіть польські бібліотекарі.

Тісні зв'язки пов'язують нас із містом Торунь, де відбуваються щорічні конференції PZB, а у рамках бібліотерапевтичного проекту «Ковчег» двом працівникам бібліотеки пощастило пройти стажування з бібліотерапевтичної діяльності у Торуньському університеті ім. Миколая Коперніка в однієї з найавторитетніших польських бібліотерапевтів – професора Броніслави Вознічки-Парузель.

Наші проекти співпраці давно перейшли на якісно новий рівень: не тільки ми, бібліотекарі, беремо участь у міжнародних семінарах, конференціях, зустрічах, але й налагоджений міжнародний «обмін читачами» з бібліотеками Польщі, проведення конкурсів творчості, участь у віртуальних зустрічах. Завдяки такому партнерству нашим читачам вдалося здійснити подорож містами Кросно та Вроцлав, взяти участь у конкурсах малюнків, віртуальних вікторинах та отримати гарні призи.

Надзвичайно цікаво пройшли програми «читацьких обмінів» між Львівською обласною бібліотекою для дітей та Міською публічною бібліотекою міста Вроцлава. 10 читачів бібліотеки були запрошені до Вроцлава для участі у спільному проекті «Вроцлавські гноми, львівські леви...», який передбачав знайомство польських та українських під-

літків-читачів бібліотек, пошуки гномів і левів як символів наших міст, майстер-класи та численні екскурсії. А на завершення проекту відбулася чарівна УКРАЇНСЬКА ніч у бібліотеці! В програмі ночі, підготовленої нашими читачами для своїх нових друзів, були мовно-поетична зупинка, творчі майстерні з виготовлення фенечок і святкових конвертів та вікторина «Що ти знаєш про країну-сусіда?». А на завершення була піца, солодоші, настільні ігри і звичайн, обмін подарунками та жваве спілкування.

А підлітки – активні читачі вроцлавських бібліотек свої літні канікули розпочали у Львові, де взяли участь в українській частині проекту, яка мала назву «Тільки у Львові». Інтерактивні екскурсії, майстер-класи з виготовлення ляльок-мотанок, «фотополювання» на вулицях міста, сутінки в бібліотеці, спілкування з ровесниками зробили цю поїздку незабутньою для вроцлавських дітей.

У нашій бібліотеці проводяться міжнародні Інтернет-конкурси: напередодні 200-літнього ювілею Тараса Шевченка побачив світ Міжнародний Інтернет-конкурс «Що ви знаєте про українського Кобзаря?», участь в якому взяли підлітки з Польщі, Росії, Білорусі, Казахстану.

У 2016 році стартував Міжнародний онлайн-проект «Ми – українці. Я і ти!», спрямований на популяризацію української класичної та сучасної літератури, історії України, її традицій та звичаїв серед українців, які мешкають закордоном. Першими учасниками проекту стали міжшкільні пункти вивчення української мови польських міст Лідзбарк Вармінський, Добре Місто, Свйонтки та Ольштин, а також до проекту долучилася Костянтинівська центральна міська бібліотека Донецької області. За рік проведено 23 скайп-зустрічі. Торік влітку діти з цих невеликих міст Польщі мали можливість відвідати Львів, познайомитися з його історією, пам'ятками, покращити своє знання української мови в середовищі носіїв. Нас дуже зворушило, що за ініціативи керівника центрів з вивчення української мови Петра Табаки громади цих міст двічі зібрали та передали нам величезну кількість канцтоварів, книг, одягу для дітей з малозабезпечених родин та родин воїнів АТО.

Але наша діяльність не обмежується тільки Польщею. Виступи на конференціях у Білорусі, майстер-клас для словацьких і чеських бібліотекарів на Міжнародному семінарі для бібліотекарів та педагогів «Мотивація діяльності з дитячим читачем» у Кошице, участь в конференціях і бібліотечній спартакіаді у Литві, участь в міжнародних акціях світового масштабу.

Наприклад, минулого року молоді бібліотекарі прочитали про міжнародну ніч Гаррі Поттера (<http://www.harrypotter.bloomsbury.com/uk/harry-potter-book-night/>) і зареєструвалися для участі. І між іншим – єдині серед українських бібліотек. Що не кажіть, а приємно, коли не тільки щасливі читачі бігають шалено по імпровізованому Гогвордсу, але й зірочка твоєї бібліотеки світиться на всесвітній мапі поттеріани. Цього року акція успішно пройшла вже вдруге.

І це далеко не всі наші проекти, акції та ініціативи в міжнародній діяльності.

Підсумком 2016 року була знакова подія – Львівська обласна бібліотека для дітей стала переможцем 8-ї премії EIFL Public Library Innovation Award for supporting literacy – міжнародної Програми інновацій публічних бібліотек. Цю премію ми здобули за навчально-ігрову бібліотечну програму «Літерландія».

Ну і зовсім свіженьке! Завдяки тісним контактам Української бібліотечної асоціації та Асоціації публічних бібліотек Литви з'явилася можливість співпраці з литовськими колегами, обміну досвідом та участі у міжнародних бібліотечних конференціях як в Україні, так і в Литві.

У лютому 2017 року Львівська обласна бібліотека для дітей та дві литовські бібліотеки – Публічна бібліотека ім. Й. Ланкутіса, Клайпедського р-ну та Скуодаська Районна Муніципальна Публічна Бібліотека ім. Р. Гранаускаса уклали угоду про співпрацю. В рамках цієї угоди та завдяки фінансовій підтримці місцевого самоврядування Клайпедського та Скуодаського районів Литви пройшов перший Children's fest «Ethnobook-2017» Lithuania – Ukraine. Основною метою фестивалю було знайомство молоді двох країн з фольклорними традиціями, звичаями та природними пам'ятками Литви та України. А у 2018 році планується приїзд литовських читачів до України, зокрема Львова, Коломиї, Косова.

Для поінформування учасників 8-го Міжнародного Львівського бібліотечного форуму та читачів нашої бібліотеки щодо Дитячого фестивалю «Ethnobook-2017» було створено «фотосушку».

Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та установ (IFLA) провела щорічний 83-й бібліотечний конгрес (World Library and Information Congress або WLIC 2017) з 19 по 25 серпня цього року. Місцем проведення глобального бібліотечного івенту обрали культурну столицю Європи-2016 – місто Вроцлав у Польщі. Така локація стала реальною можливістю для бібліотечної спільноти України долучитися до міжнародного бібліотечного конгресу.

Подія у цифрах: 3100 учасників з усіх континентів, 192 країни-представника, 500 спікерів, 9 представників бібліотечної спільноти від України – членів Української бібліотечної асоціації з Києва, Львова, Полтави, Дніпра. Серед них наші працівники – Лариса Лугова (учасник) та Іра Патрон (волонтер).

Ми також пишаємося, що наша бібліотека увійшла до п'ятірки найкращих у світовому конкурсі «Зелена бібліотека 2017» IFLA Green Library Award.

З досвіду роботи Львівської обласної бібліотеки для дітей ми демонструємо, що активна міжнародна співпраця можлива на різних рівнях – як обласному, так і міському або районному. Хоча для того, щоб виходити на міжнародну бібліотечну арену, потрібні і витрати, і критичне ставлення до себе, своєї діяльності. Що ми можемо запропонувати зарубіжним партнерам, щоб їм було цікаво з нами працювати? Виникає також проблема мовного бар'єру, менеджменту проектної діяльності, тому потрібно навчати молодих, надавати їм можливість для вивчення мов, отримання дистанційної освіти, навчати писати проекти і налагоджувати міжнародні контакти. І тоді – весь світ ваш!

Л. Тогобіцька,
директор КЗ СОР «Сумська обласна бібліотека для дітей»

РЕАЛІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНО-СОЦІАЛЬНИХ ПРОЄКТІВ У БІБЛІОТЕЦІ ДЛЯ ДІТЕЙ

Діти – особлива категорія користувачів. Вона потребує щирої, постійної уваги, індивідуального підходу і неформального обслуговування. Наша бібліотека, як і вся бібліотечна спільнота, шукає універсальні методи залучення дітей до читання, модернізує напрацьовані форми в сучасний компонент роботи, щоб бути центром Всесвіту для дітей. Актуальною на сьогоднішній день є саме проектна діяльність бібліотеки. Протягом багатьох років бібліотека активно втілює в життя різноманітні культурно-соціальні проєкти та програми: «Творчі діти – України квіти», «Акорди творчого єднання», «У світ краєзнавства – через Інтернет», «Спілкуємося серцем», «Душі криниця» тощо.

Програмно-проектна діяльність дозволяє сконцентрувати увагу на найбільш нагальних проблемах, виділяти й розвивати головні напрями діяльності бібліотеки. Як показує досвід, впровадження у практику роботи проєктів і цільових комплексних програм стимулює фахівців шукати нетрадиційний підхід в усьому спектрі діяльності бібліотеки, дозволяє освоювати нові інформаційно-бібліотечні технології, ефективніше використовувати бібліотечні ресурси, активно взаємодіяти з партнерами бібліотеки з метою розкриття її можливостей на користь відвідувачам.

«ТВОРЧІ ДІТИ – УКРАЇНИ КВІТИ»

Обдаровані діти – золотий запас нації, її інтелектуальна еліта, світовий авторитет, гордість і честь. Обдаровані діти – це діти, в яких у ранньому віці виявляються здібності до виконання певних видів діяльності.

Усе це враховується під час реалізації проєкту «Творчі діти – України квіти», де фахівці бібліотеки дбайливо плекають юні таланти, залучаючи дітей через творчість до книги. В рамках проєкту організуються та проводяться заходи з циклів: «Я входжу в світ мистецтва», «Я пізнаю світ мистецтва», «Світ у мистецьких шедеврах», метою яких є формування у дітей естетичного ставлення до життя, розвиток сприймання та розуміння прекрасного в мистецтві.

Перше знайомство з чарівним світом мистецтв бібліотека роз-

починає завжди з дошкільниками та учнями молодших класів, використовуючи для цього різноманітні форми роботи. Так, в рамках циклу заходів «Я входжу в світ мистецтва» для дошкільників та учнів 1-4 класів щорічно проводиться більше 200 заходів, серед яких заняття творчої майстерні «Ідеї для творчості» та творчої студії «Розмалюйка», мистецькі екскурси, музичні мандрівки, вернісажі на теми: «Абетка мистецтв» «Чарівний грамофон», «Веселкова палітра», «Мистецький ерудит» тощо. У рамках циклу заходів «Я пізнаю світ мистецтва» для користувачів середнього та старшого шкільного віку проводяться заходи, що знайомлять зі світом музики, культурою рідного краю та інших народів, а в рамках циклу «Світ у мистецьких шедеврах» – заходи, що знайомлять з життям і творчістю відомих художників, діячів театру та кіно.

Пріоритетним напрямом діяльності бібліотеки є підтримка обдарованих дітей. У рамках Проекту щорічно у відділі естетичного виховання організовується до 20 виставок творчих робіт, проводяться творчі зустрічі і концерти учнів дитячих музичних шкіл.

У рамках проекту «Творчі діти – України квіти» на базі Сумської обласної гімназії-інтернату для талановитих і творчо обдарованих дітей з успіхом реалізується бібліотечна цільова комплексна програма «Акорди творчого єднання».

Засобами друкованого слова національної та світової літератури, творів мистецтва, через різні форми та методи бібліотечної роботи фахівці бібліотеки надають читачам додаткові знання з художньої літератури і мистецтва, знайомлять з життям яскравих особистостей та проводять щорічно більше

50 заходів. Увесь цей комплекс надає можливість формувати художні смаки дітей, здатність бачити й відчувати красу, гармонійно, естетично її оцінювати та використовувати у своїх роботах, знайомитись із творами світового мистецтва.

У СВІТ КРАЄЗНАВСТВА – ЧЕРЕЗ ІНТЕРНЕТ

Важливою складовою популяризаційної роботи у формуванні почуття патріотизму, любові до свого краю була і є краєзнавча діяльність бібліотеки. Інформаційні технології, що стрімко увійшли в бібліотечну практику, значно розширили можливості багатогранної краєзнавчої діяльності бібліотеки. Прискорився процес отримання необхідної інформації краєзнавчого характеру, розширився її діапазон та обсяг, урізноманітнився набір сервісних послуг.

Збагатити користувачів-дітей знаннями про рідний край, підвищити їх інтерес до історії і сьогодення своєї малої батьківщини допомагають заходи з використанням новітніх інформаційних технологій в рамках проекту «У світ краєзнавства – через Інтернет», який реалізуються вже четвертий рік поспіль.

Під час реалізації проекту проводяться екскурсії визначними місцями краю, цикли віртуальних мандрівок, відеокруїзів, слайд-подорожей, вікторини, конкурси, відеоігри, краєзнавчі квести, змістовні та пізнавальні заходи в рамках гуртка «Юні краєзнавці», розробляється та розповсюджується друкована інформаційно-рекламна продукція про Сумщину тощо. Набули широкої популярності скайп-зустрічі користувачів обласної бібліотеки для дітей та дитячих бібліотек області (Путивльської, Кролевецької, Тростянецької, Недригайлівської) на тему «Знавці рідного краю», які проводяться в рамках проекту. Розширити кругозір дітей та збагатити їх знання про рідний край допомагають Інтернет-екскурсії, Інтернет-огляди, Інтернет-ігри, онлайн вікторини, віртуальні подорожі, мультимедійні бесіди, віртуальні родзинки, слайд-подорожі, підготовлені фахівцями сектору інформаційних технологій, електронних ресурсів та обліку користувачів.

Усі заходи в рамках проекту «У світ краєзнавства – через Інтернет» допомагають дітям відчувати належність до рідної землі історії родини, сформувати переконливість у нетлінності духовних скарбів народу, повагу до батьків та пращурів.

Спілкуємося серцем

Проект, який реалізує бібліотека вже більше 10 років, характеризується поняттям соціальної необхідності та культурної корисності. Його мета – допомогти дітям з особливими потребами адаптуватись в оточуючому світі; створити для них атмосферу любові, радості та вільного комфортного і творчого простору для емоційного-психологічного розвантаження; поділитися своїм теплом серця шляхом формування їхнього позитивного світогляду, навчально-пізнавальних і творчих компетентностей, завдяки любові до книги і читання, розвитку літературно-естетичних смаків і казкотерапії.

Цільова група – вихованці Відділення соціально-побутової адаптації інвалідів з розумовою відсталістю «Спільнота» ТЦ «Берегиня» (далі – Відділення «Спільнота») і діти, які перебувають на реабілітації в Сумському обласному центрі соціальної реабілітації дітей-інвалідів (далі – Центр).

Налагодивши тісні зв'язки з адміністрацією Центру і Відділенням «Спільнота», фахівці бібліотеки реалізують завдання Проекту, проводячи для цих особливих дітей більше 100 заходів щорічно як в бібліотеці, так і безпосередньо за місцем реабілітації. Неабиякий інтерес у користувачів бібліотеки і мешканців міста викликає щорічна виставка «Ти – особливий, твоя творчість потрібна людям» і персональні виставки творчих робіт дітей Центру.

Заходи, які проводяться з цією категорією користувачів, охоплюють майже всі напрями діяльності бібліотеки, але перевага віддається театралізованій діяльності, адже театр – це один із видів арт-терапії.

Це зумовило введення нових форм роботи з пізнавальної та дозвілевої діяльності: «Абетка мистецтв. Запрошують Мельпомена і Талія», «Мала сцена», «Театральна мозаїка», «Театр на столі», «Театралізовані ігри». Герої лялькового театру «Кукляндія», який працює у відділі естетичного виховання, розповідають про театр, живопис, музику, цирк тощо. Під час проведення театралізованих ігор використовується такий прийом, як колективна творчість дітей. Театралізовані ігри пропонують нашому користувачу приміряти той чи інший казковий чи літературний образ на себе. Подібні зустрічі допомагають дітям перебороти свою нерішучість, сором'язливість, більш вільно спілкуватися як з однолітками, так і з дорослими.

Продумана організація роботи з дітьми з особливими потребами у рамках нашого проекту не лише забезпечує дитині радість пізнання, а й докорінно змінює її самооцінку та самопочуття.

БІБЛІОТЕКА – ТЕРИТОРІЯ ДОВІРИ І ДОБРА

Сумська земля, як і вся Україна, надала тимчасовий притулок родинам зі Сходу, які потрапили в біду. Обласна бібліотека для дітей гостинно відчинила свої двері для нових відвідувачів. Для кожної дитини бібліотека стала острівцем цікавого та змістовного дозвілля, де можна відпочивати з книгою та спілкуватися.

Бібліотека долучилася до реалізації проекту «Допомога дітям, що постраждали від АТО», який започаткувала благодійна організація «Благодійний фонд «Сагасітас – Україна», і реалізує свій проект «Бібліотека – територія довіри і добра». У рамках реалізації спільного проекту бібліотека організовує та проводить для дітей-переселенців із Донецької та Луганської областей цікаві пізнавальні і розважальні заходи.

Так, цього року в Міжнародний день дитячої книги діти та батьки завітали на літературне свято «Життя радісним стає, якщо книга другом є», літературний хіт-парад «Знайомих книг улюблені герої», переглянули лялькову виставу «Мама – слово найрідніше», яку підготували працівники відділу естетичного виховання. До бібліотечного заходу долучилися громадська організація «Самаритяни Сумщини» і Сумський обласний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, подарувавши кожній дитини книжку на згадку.

Справжнім святом для них стало відвідування бібліотеки у День читаючої родини «Мудрість книг об'єднує родину», що проходив у цьому році під час Всеукраїнського тижня дитячого читання. Сімейний бібліоланч «Моя сім'я, книжка та я», арттерапевтична лабораторія «Словом, пензлем і пером» і лабораторія читацького смаку зібрали у дружньому родинному колі членів клубу сімейного читання «Тато, мама, я – читаюча сім'я», дітей-переселенців, їхніх батьків, волонтерів, відому українську дитячу письменницю Анну Коршунову і сумську художницю Світлану Качуровську.

Напередодні Великодня для дітей проекту Children-ATO спільно з благодійною організацією «Благодійний фонд «Caracitas – Україна» і волонтерами було проведено творчу майстерню «Декупаж на писанці». Всі маленькі учасники заходу отримали масу позитивних вражень і подарунки від бібліотеки, представників української діаспори в Німеччині та громадської організації AG Ukraine-Chemnitz-Europa, які їм передали представники організації «Благодійний фонд «Caracitas – Україна».

Наша бібліотека відкрита для усіх, хто любить дитину, цінує і шанує книгу! І закінчити хочу словами прем'єр-міністра України Володимира Гройсмана, який наголошував: «...щоб мати позитивні результати в майбутньому, необхідно сьогодні інвестувати в дитину, її освіту, розум, інтелект...».

Т.В. Шамаріна,
заступник генерального директора
з питань бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів
Національної бібліотеки України для дітей

РОЗВИТОК ДИТЯЧОГО ЧИТАННЯ – НАЙЦІННІШИЙ ВНЕСОК У МАЙБУТНЄ ДЕРЖАВИ

«...Дитяче читання, виховання книгою найтонший і найсильніший засіб впливу на душу дитини й підлітка. Що нас особливо турбує, так це те, щоб книжка залишилася і завжди була провідною силою виховання, щоб найголовнішою духовною потребою людини було читання», – так говорив великий педагог В.О. Сухомлинський.

Підтримка читання – це стратегічно важливий елемент культури, інструмент підвищення інтелектуального потенціалу нації, творчого розвитку особистостей та соціальної активності українського суспільства. Роль книги й читання у формуванні інтелекту та духовності дитини неможливо переоцінити. З перших днів і років життя маленька людина через слово, книгу з картинками опановує світ, поняття добра і зла, суспільну свідомість. Надзвичайно важливим є її спілкування з книгою в дошкільному та шкільному віці. І щоб цей інтерес не згасав і потім, його потрібно підтримувати і розвивати. Діти змалечку повинні засвоїти той постулат, що навчатися і читати необхідно протягом усього свого життя.

На жаль, основною тенденцією останніх років є втрата виключної ролі книги і читання в житті суспільства. Про це говорять представники влади і громадських організацій, бібліотекарі, видавці, пересічні громадяни. Про це говорять всі, не маючи загальнодержавної, загальнонаціональної програми вивчення читання громадян України, тобто достовірних статистичних даних, оперуючи лише цифрами локальних моніторинрів різних інституцій, на відміну від західних держав, США, Японії і Китаю. А це занадто великий ризик для нашої держави, особливо відсутність достовірних даних про читання в дитячому середовищі. Оскільки читання дитини найважливіший засіб засвоєння життєво значимої інформації. Без читання неможлива інтеграція особистості в багатонаціональну українську культуру, яка включає весь комплекс духовних, матеріальних, інтелектуальних рис, світоглядних систем, традицій, характерних для нашого суспільства, а також входження в світову культуру. Адже від рівня культурної компетентності громадян багато в чому залежить

розвиток освіти, економіки, політики, національної безпеки та конкурентоспроможності нашої країни. Те, що діти перестали читати позбавляє нас, дорослих, відновити рівень інтелекту нації. Зрозуміло, що читання повинно стати для дітей природною потребою. Читання розвиває фантазію, художнє мислення, уміння сприймати красу, можливість аналізувати, порівнювати, мати власний погляд і розуміння того, що відбувається в суспільстві. Читання – це інтелектуальний розвиток, це гострота розуму. Як твердять учені західних країн, в останні десятиліття інтелектуальний рівень розвитку людини значно знизився. Адже паперова книга, від якої багато хто поспішав відмовлятися, на відміну від гаджетів заставляє працювати мозок людини. І сьогодні ми можемо говорити про деякі позитивні результати щодо читання традиційної книги. Так, «Результати загальнонаціонального дослідження найбільшого в США видавничого концерну Scholastic «Вивчення читацьких вподобань» свідчать про те, що 77% опитаних дітей читають і в майбутньому хочуть читати паперову книгу, а $\frac{3}{4}$ батьків прагнуть, щоб їхні діти читали традиційні книги для задоволення, а не грали в електронні ігри». Аналогічні результати ми спостерігаємо і серед читачів-дітей України. Соціологічне дослідження Національної бібліотеки України для дітей 2017 року «Книга. Бібліотека. Читацька компетентність дітей» показує, що 61% опитаних дітей читають традиційну книгу, 3,3% – електронну, а 35,6% – поєднують ці два види читання книг.

«Якщо ми хочемо жити у країні розумних, освічених і культурних людей, потрібно потурбуватися про те, щоб щоденне читання вголос стало пріоритетом у наших домівках, садках, школах, де вчаться наші діти», – вважають наші колеги у Польщі. Звернувшись до загальнонаціональних досліджень видавничого концерну США Scholastic «Вивчення читацьких вподобань», можна цілком стверджувати, що американські родини повертаються до читання вголос своїм дітям і розпочинають це робити від народження дитини. Цифри говорять самі за себе – у 2016 році 5-7 разів на тиждень 40% батьків читають дітям від 0 до 5 років (2014р. – 30%), 62% читають дітям від 3 до 5 років (2014 – 55%), а 17% батьків читають дітям вголос до 11 років».

З першого ж відвідування бібліотеки, постійного спілкування з книгою в атмосфері повної свободи, в постійному пошуку і творчості народжується читач. А справжній читач – це грамотний громадянин, який знає і любить історію, культуру свого народу, який уміє оцінити свою роль в суспільстві, поважаючи оточуючих. Діти – наше майбутнє, це знають всі. Але, на жаль, не всі готові сприймати нове покоління дітей, яке зростає з

90-х років – цифрове покоління, або покоління Z, гіперактивне покоління з кліповою свідомістю, з інфантильним і споживацьким ставленням до життя, але надзвичайно творче. Твердження, що це покоління не читає – абсурдне і безпідставне. Діти цього покоління люблять вчитися, а отже і читати, але вони не люблять, щоб їх повчали, щоб за них вибирали книгу, яку їм необхідно прочитати, тобто, щоб їм нав'язували свою думку. Це покоління читаючих дітей, проте вони читають не те і не так, як попередні покоління. «Більшість дітей цього покоління читають ділову книгу, 63% дітей вибирають книги собі самі, 86% дітей у віці 6-17 років вважають, щоб чогось досягти – потрібно бути хорошим читачем. При цьому вже прослідковується тенденція читання книг для задоволення – їх читають 58% дітей. Саме у таких дітей розвинена схильність до точних наук і логіки; виростаючи, вони, як правило, займають управлінські посади» (Дослідження Читацької Академії Великобританії).

На думку деяких психологів НЕЧИТАННЯ – це теж один із видів культури. Але за байдужість до книг та нечитання людина розплачується все своє життя, нація ж платить за це своєю історією.

Найпростіший спосіб гарантовано виховати освічених і грамотних дітей – це навчити їх читати і показати, що читання гарних книг – це не тільки праця для розуму, але й приємна розвага. А для цього необхідно підтримувати і розвивати бібліотеки, заохочувати населення користуватися ними та залучати до них нових користувачів, протестувати проти їх закриття. Адже до бібліотек люди приходять за інформацією, почитати, поспілкуватися, скористатися Інтернетом, знайти свій орієнтир у житті. Звернувшись до результатів соціологічного дослідження Національної бібліотеки України для дітей 2017 року «Книга. Бібліотека. Читацька компетентність дітей», ми побачимо, що 91.5% опитаних дітей беруть книги для читання у дитячій бібліотеці. Отож, якщо наші деякі державні діячі не розуміють і не цінують ролі бібліотек, і особливо дитячих бібліотек, вони не поважають інформацію, культуру, мудрість, а головне – майбутнє України як міцної, незалежної держави. Цим самим вони перекреслюють майбутнє власної держави. Діти, які не читають, виростають у дорослих, які не читають, і тоді це смертельний вирок нації. «Читацька Академія Великої Британії вирахувала, що низький рівень читання дорослого і дитячого населення держави наносить їй збитки щорічно у сумі більше 81 млрд фунтів стерлінгів».

Все частіше постає питання, як сьогодні можна популяризувати книжки та читання. У наше століття інформаційного буму промоція читання в Україні – вираз як ніколи актуальний. І звичайно ж, батьки хо-

чуть, щоб їхні діти навчилися не тільки читати, але й розмірковувати, фантазувати, співпереживати. А усьому цьому сприяє любов до слова, книги, бібліотеки.

Основною метою підтримки та промоції читання є створення та розповсюдження серед громадськості позитивної думки про користь читання. Розуміючи високий рівень важливості та складності цієї роботи, дитячі бібліотеки України створюють нові проекти і програми просування читання. Фестивалі, конкурси, свята виходять із бібліотек на міські майдани, вулиці, парки і сквери, створюючи навколо книги атмосферу радості і святковості. А виступи бібліотекарів у засобах масової інформації допомагають громаді зрозуміти, що читання – це задоволення, щастя пізнання і творчості, а для дітей і підлітків ще і змістовне проведення дозвілля.

Сьогодні просування книги, читання один із основних напрямів у діяльності бібліотек для дітей України. Програми з популяризації книги і читання реалізуються із залученням до бібліотеки державних структур, громадськості, ЗМІ, всіх, хто зацікавлений у вирішенні кризових проблем у сфері читання. Адже необхідною складовою сучасної просвітницької діяльності дитячих бібліотек сьогодні повинна стати мотивація дітей і підлітків до читання корисної літератури, участь у різноманітних конкурсах творчої самореалізації. Працюючи з дітьми, ми повинні пам'ятати, що сучасна дитина насамперед споживач комп'ютерної продукції; особистість, орієнтована на сприйняття віртуальної, а не вербальної інформації. Дорослим слід продумати, як стимулювати у дітей розвиток пізнавальних інтересів, для розширення яких вони змушені будуть звертатися до бібліотеки і до книги. І такому користувачеві необхідно надавати інформацію якісну, корисну, яскраву, динамічну і лаконічну. Тож вся робота дитячих бібліотекарів повинна бути спрямована на те, щоб привернути увагу дітей до бібліотеки, викликати їх емоційну реакцію і жвавий відгук на кожен захід, а краще взяти до рук книгу та виховати «звичку до бібліотеки», потребу у її постійному відвіданні. В сучасних умовах цей процес залежить не лише від бібліотекарів, а й від професійності педагогів, зацікавленості батьків, громадськості, ЗМІ. Треба, щоб змалечку діти спостерігали культ книги в родині; щоб готуючись до уроків, вони не змогли «обминути» бібліотеку; щоб з радіо- і телепрограм мали змогу дізнатися про нові дитячі книги, письменників, цікаві заходи і програми в дитячих бібліотеках та за їх межами; зустрітися з людьми, життя яких змінила одна книга. А вже потім бібліотека стане для дітей і підлітків постійною потребою, куди їх буде «тягнути», і яка згодом стане в їх житті відправною точкою для навчання, творчого розвитку і просто для відпочинку й спілкування.

Тому сьогодні одним із основних завдань сучасних дитячих бібліотек є організація бібліотечного простору, створення комфортного середовища для інтелектуального спілкування користувачів. Сучасна бібліотека для дітей – різноманітна і багатогранна: з «голосними» і «тихими» зонами, з відкритим простором для масових заходів і обладнаними місцями для індивідуального відпочинку. Тут можна оформити куточки інтелектуального відпочинку, де можна розгадувати кросворди, грати в логічні ігри, малювати, робити поробки власноруч, читати улюблену періодику тощо. Але не тільки сучасний дизайн, а ще використання інноваційних форм і методів роботи, креативний підхід працівників до своєї справи роблять дитячу бібліотеку привабливою і бажаною для користувачів.

Неординарні масові заходи, цікаво оформлені виставки, професійно продумана реклама добре сприймаються дитячою аудиторією. При цьому збільшується кількість користувачів, які звертаються до книги, особливо тих, хто сприймає друковану книгу як застарілий формат. Комп'ютеризація дитячих бібліотек дала поштовх розвитку новим формам роботи – відеогодинам, медіаподорожам, медіакалейдоскопам, електронним презентаціям, які зробили бібліотечні заходи більш динамічними, незвичайними, креативними і підняли їх на якісно новий рівень.

Сьогодні бібліотеки активно використовують нові, нетрадиційні форми популяризації книги, читання і бібліотеки: творчі проекти – «України читає дітям», «Казковий трамвайчик», «Весь світ – бібліотека!», «Читаюче місто», «Культурне намисто світу», «Відомі люди краю читають дітям»; конкурси дитячих творчих робіт – «Життя з книгою», «Моя мала Батьківщина», «Мрії про Україну: дитячий погляд»; конкурси читачьких уподобань – «Кращий читач року», «Сьогодні читач – завтра зірка», «Алея зірок читання», «Читання без обмежень», «Читай – формат не має значення»; фотоконкурси «Фото з улюбленою книгою», «тар-Ukraine Шевченкіана»; акції – «З книгою – в майбутнє», «Подаруй бібліотеці книгу», «Приведи до бібліотеки друга», «Ви можете не читати – ми читаємо вам!»; культурно-дозвілєві програми – «Сімейні посиденьки», «Бібліотечні сутінки», «Бібліотечні НЕпосиденьки».

Комплексні форми промоції книги і читання: «Дні читачьких задовольень», «Дні з письменником», «Дні літературного гурмана», «Цікава класика», «Дні читача», «Бенефіс читача», «Тижні видавництва»; круглі столи – «Підліток і книга: друзі, чи вороги?», «Я читаю ці книги, а що читаєш ти?», «Читати чи не читати: в пошуках компромісу». Популярними формами в останні роки стали вуличні флешмоби – «Улюблена книга»,

«Хвилина читання», «Як пройти до бібліотеки?», «Знайди свою книгу», «Читацька хвиля». Промоції книги і читання в транспорті та місцях масового відпочинку – «Літературна альтанка в парку», «Читаючий бульвар», «Книжкова алея», «Літній читай-дворик», «Літній читальний зал під відкритим небом», «З книгою на лавочці», «Книга в дорогу!», «Читаємо без зупинки», «Казковий трамвайчик», «Читаючий маршрут», «Літературний автобус». Програми літнього читання – «Канікули без книги – літо без сонця», «Бібліотечне літо, або канікули з книгою», «Бібліотечне літо юного українця». Заходи щодо відродження сімейних читань: авторські програми – «Читання з пелюшок», «Твої перші книги», конкурс – «Папа, мама, я – читаюча сім'я»; час роздумів для батьків – «Що читають наші діти?»; батьківська година – «Читаємо всією родиною»; сімейні свята – «Книга в родинному колі», «Книга твоєї родини»; вечір-зустріч з книгою – «Що читали мої батьки»; комплексні форми – «Бенефіс родини», «День сімейного читання», «День відкритих дверей».

Просуваючи книгу і читання, бібліотекарі знаходяться в постійному пошуку, вивчаючи думку читачів про літературу, про їхні уподобання та оцінку бібліотечних заходів, проводять опитування та літературні вибори.

Сьогодні бібліотечний простір – це ще і віртуальний простір. Бібліотекарі в електронному середовищі створюють групи за інтересами, обговорюють актуальні теми, обмінюються досвідом роботи. Web-сайт бібліотеки значно підвищує статус – це її імідж в інформаційному просторі. Бібліотечні блоги – інструменти для бібліотечних новин, просування книги і читання, інформування про бібліотечні заходи і нові надходження, залучення до бібліотеки нової читацької аудиторії. Цим самим бібліотека формує та підвищує інформаційну культуру користувачів-дітей.

І звичайно слід пам'ятати про індивідуальний фірмовий стиль дитячої бібліотеки – логотип, баннери, візитівки, запрошення, рекламні буклети, грамоти і дипломи для нагородження читачів, різноманітні предмети із зображенням логотипу бібліотеки. Усі ці речі разом створюють привабливий образ бібліотеки, який впливає на залучення читачів, а головне – на просування книги в дитячому і підлітковому середовищі. Проблеми дитячого книгочитання можна вирішити тільки спільними зусиллями: запровадження на державному рівні ефективних проектів та програм підтримки й розвитку дитячого читання, проведення загальнонаціонального вивчення читання населення України, якісне видання та забезпечення бібліотек новою актуальною сучасною дитячою літературою. Адже, впроваджуючи в життя цікаві проекти, забезпечуючи

спілкування дітей з книгою, з авторами, залучаючи їх до книгочитання, ми створюємо не тільки культ книжки, а й перетворюємо читання з примусу на читання – життєву потребу, на читання – задоволення, читання – комунікацію. Адже інтелектуальною, духовно багатою та високорозвиненою нацією може бути тільки читаюча нація.

Досвід читання на Заході прирівнюється до накопичення людського капіталу – капіталу знань, інтелекту, досвіду спілкування та творчої реалізації особистості. Цей прагматичний термін – «людський капітал» – останнім часом увійшов і в нашу лексику. Він відповідає духу ділового життя сучасної України. Як і фінансовий, людський капітал, який базується на читанні, має здатність накопичуватися і використовуватися, їм можна щедро ділитися з іншими, і від цього він не буде вичерпуватися. Людина, яка володіє таким капіталом, легше знаходить суспільне визнання, у неї краще розвинена мова, вона більш затребувана, більш успішна в будь-якій справі, вільніше виражає себе в спілкуванні, краще розуміє інших. Передумовою придбання такого капіталу є доведена до автоматизму техніки читання, коли за літерами і словами дитина бачить приховані у них значення або образи і реагує на них. Особливе значення читання полягає в розвитку уяви – основи творчості. Книга, прочитана дитиною, казка народжує і розвиває уяву. Без уяви немає передбачення, немає прогресу. Одного разу Альберта Ейнштейна запитали, як ми можемо зробити наших дітей розумнішими. Його відповідь була проста і мудра: «Якщо ви хочете, щоб ваші діти були розумними, читайте їм казки. Якщо ви хочете, щоб вони були ще розумніші, читайте їм ще більше казок». Він добре розумів, яку цінність дає читання книг і розвиток уяви. Дуже хочемо, щоб і ми своєю бібліотечною діяльністю змогли передати нашим дітям світ, в якому читання буде нормою життя, а творчий розвиток уяви і розуміння робитиме це життя ще кращим.

О.І. Дубова,
завідувач відділу документів іноземними мовами
Національної бібліотеки України для дітей

СПІВПРАЦЯ БІБЛІОТЕКИ З КУЛЬТУРНИМИ ПРЕДСТАВНИЦТВАМИ РІЗНИХ НАРОДІВ СВІТУ

Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» – документ, який визначає напрями та пріоритети розвитку України на період до 2020 року. «Стратегія-2020» складається з чотирьох векторів руху: сталий розвиток країни; безпека держави, бізнесу та громадян; відповідальність і соціальна справедливість; гордість за Україну в Європі та світі. Флагманом у виконанні останнього пункту розвитку держави стають культурні установи. Згідно «Стратегії» вектор гордості полягає у забезпеченні взаємної поваги та толерантності в суспільстві, гордості за власну державу, її історію, культуру, науку, спорт.

Національна бібліотека України для дітей співпрацює з посольствами, культурними центрами різних держав світу, маючи на меті:

- дослідження і популяризацію літератури різних народів світу мовою оригіналу;
- поширення інформації про культуру, традиції інших країн і місце України у світі, вплив вихідців з України на розвиток інших країн, внесок у культуру;
- поповнення книжкового фонду виданнями іноземними мовами;
- фандрейзинг.

Впродовж одинадцяти років партнером бібліотеки виступає Посольство США в Україні, адже саме у 2006 році у бібліотеці був урочисто відкритий Центр «Вікно в Америку для майбутніх лідерів». Упродовж цих років до бібліотеки було передано дитячі книжки, довідники, енциклопедії опубліковані в США. У бібліотеці проводиться ряд постійних заходів для поширення інформації про США, працюють гуртки на допомогу вивченню англійської мови з ресурсами eLibraryUSA, перегляд мультфільмів «Американський кінозал». Три роки тому Центр переїхав до нового приміщення. Завдячуючи грантовій заявці на ремонт, Посольство США в Україні виділило 22 тисячі доларів.

У 2016 році масштабна робота проводилася на підтримку проголошеного Президентом України «Року англійської мови в Україні» – курси англійської для працівників бібліотеки, початок програми «Амери-

канські медалісти» – працівники Посольства США і учасники програми Фулбрайт Україна читали для дітей книжки, відзначені Медаллю Кальдекотта – почесна нагорода Американської бібліотечної асоціації.

Цього року саме за підтримки Посольства США пройшов курс «Англійська на допомогу медіаграмотності» онлайн-платформи courser.org – важлива тема для країни у стані війни. У рамках курсу розглядалися питання розпізнавання фейкових новин, важливість багатобічного розгляду подій і наслідки перекручування інформації.

Другий важливий партнер бібліотеки – Бібліотека Гете-Інституту. Бібліотека постійно поповнюється книжковими новинками для наших читачів, беремо спільну участь на фестивалях, проводимо зустрічі та свята на обох локаціях: бібліотеки Гете-Інституту на Подолі та нашої бібліотеки. Окремо хочеться зазначити конкурс «Вімельбухів», який проводився додатково з видавництвом «Артбукс». Відвідувачі нашої бібліотеки створювали одну сторінку для майбутньої книжки на тему «Моя вімель-бібліотека». Нагородження переможців відбулося рід час Фестивалю-відкриття Українсько-німецького року мов. Проект «Подорожуємо Німеччиною» з директором бібліотеки Гете-Інституту і новостворений гурток «Читаємо німецькою» (основою якого є подаровані книжки з Німецького книжкового стенду Франкфуртської книжкової ярмарки 2016 року) робить важливий внесок у донесенні сучасної німецької літератури українським читачам.

Співпраця з Посольством Іспанії в Україні почалася ще п'ять років тому завдячуючи нашій читачці, яка стала радником посольства. Наша бібліотека була обрана місцем урочистого відкриття і закриття навчального року в іспаномовних школах за підтримки посольства. Подаровані іспаномовні книжки (218 примірників), частина виставки сучасного ілюстратора Ісідро Ферера та ін. Засвідчуючи багаторічну співпрацю бібліотеки і Посольства Іспанії в Україні, під кінець своєї каденції в нашій державі високоповажний Посол Іспанії в Україні посприяв проведенню яскравого літературного свята. Посольство Іспанії в Україні розділяє мету українських бібліотек у піднятті престижу і популяризації читання серед дітей як питання європейських цінностей.

Активна співпраця з Посольством Індії в Україні: це і книжки, і повне занурення у культуру країни: вдягання сарі, традиційні храмові танці, мехенді, заняття йогою від сертифікованих індійських інструкторів.

Африканська Рада в Україні впродовж семи років відкриває для наших відвідувачів простоту спілкування з людьми з різних континентів у форматі «Жива бібліотека».

Українсько-Японський культурний центр знайомив із культурою країни, яка поєднує традиції і надсучасні технології впродовж «Тижня культури Японії», спільно проведений проект «Мир на крилах», знайомство з творчістю відомої українки-бандуристки в Японії. Продовжується програма читань і майстер-класів згідно програми бібліотеки до Року Японії в Україні.

Загалом Національна бібліотека України для дітей здійснює успішну програму «Тиждень культури однієї країни». За два роки відбулися тематичні тижні з Посольством США, Африканською радою, Французьким центром, Чеським центром, Польським інститутом, Українсько-японським центром, Посольствами Індії, Італії, Іспанії.

Активна робота над зв'язками з культурними представництвами різних держав світу продовжується. У планах «Тижні культури» Швейцарії, Канади, Південної Кореї.

Л. Лукіна,
учитель початкових класів гімназії № 172 «Нивки» м. Києва

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ПІД ЧАС БІБЛІОТЕЧНИХ ЗАХОДІВ

Сучасне суспільне життя неможливе без інформації, адже кожний щодня отримує, обробляє та передає її. Грамотно сформулювати свою потребу в інформації, вільно користуватися та обмінюватися нею, оцінювати, створювати якісно нову інформацію – ці вміння мають опанувати учні ще за шкільною партою. І розпочинати роботу над їх формуванням варто вже у початковій школі. Завдяки змістовним заходам, організованим педагогами і бібліотекарями, можна виховувати інформаційну культуру, розкриваючи перед учнями чарівний світ книжки.

Важливу роль у становленні інтелектуально розвиненої та національно свідомої особистості відіграє спілкування з книжкою. Бібліотеку називають храмом духовності. І водночас вона є важливим культурно-інформаційним середовищем. У нашій гімназії значну увагу приділяють духовному розвитку учнів, тому вже з початкових класів ми формуємо інформаційну культуру учнів. Завдяки діяльності бібліотеки – потужного освітнього центру з формування інформаційної культури – учні мають змогу:

- навчатися здобувати інформацію з різних джерел, друкованих чи електронних;
- ознайомлюватися з навчальною, науково-популярною та художньою літературою;
- розвивати навички роботи з каталогами, довідниками, енциклопедіями, словниками; реалізувати свої читацькі інтереси; дізнаватися про нові надходження літератури.

Важливою складовою інформаційної культури учнів є бібліотечно-бібліографічна компетенція, що реалізується у таких уміннях і навичках роботи з інформацією:

- збирання – уміння шукати і правильно добирати інформацію;
- опрацювання – навички аналізування, синтезування, систематизації та узагальнення інформації;
- обмін – уміння презентувати, передавати та отримувати інформацію;

використання – здатність до регулювання інформаційних процесів, навички інтегрування нової інформації до набутих знань.

Формування навичок роботи з інформацією, активізація читацького та розвиток пізнавального інтересів учнів постають пріоритетним завданням і для вчителя, і для бібліотекаря. Ефективне його розв'язання уможлиблює їхня спільна діяльність.

Співпраця нашої гімназії з Національною бібліотекою України для дітей триває вже понад десять років. Протягом цього часу обізнані у своїй справі фахівці бібліотеки допомагають учителям активізувати читацький інтерес учнів; формувати інформаційно-бібліографічні навички і вміння учнів; організовувати позакласну діяльність та дозвілля учнів. Систематично для учнів гімназії проводяться різноманітні освітні заходи: бібліотечно-бібліографічні уроки, літературні ігри, вікторини, тематичні тижні, диспути.

Бібліотечно-бібліографічні уроки, основані на методиці організованого спілкування з книжкою, значно підвищують читацьку активність учнів. Під час проведення таких уроків учні розширюють свої знання про книжку, вчать самостійно працювати з друкованими джерелами, правильно користуватися каталогами та іншими інформаційно-пошуковими ресурсами бібліотеки.

Більшість бібліотечних заходів засновані на ігрових діях. Адже учні під час гри ліпше засвоюють інформацію, подання матеріалу в такій формі підвищує інтерес до книжки, читання та користування бібліотекою.

На початку кожного навчального року ми проводимо екскурсію бібліотекою у форматі казкової подорожі. Уже з порогу бібліотеки учні потрапляють у атмосферу казки. У холі їх зустрічають чудернацькі фігурки тварин і рослин. Сходами на другий поверх вони потрапляють до живого куточка, навпроти якого – розгорнуте панно з історії книгодрукування. Із-поміж зображень старовинних папірусів, ієрогліфів, сюжетів сучасного друкарства увагу учнів привертають чотири образи: німецький винахідник книгодрукування Йоганн Гутенберг, український першодрукар Іван Федоров, слов'янські просвітники Кирило і Мефодій. Про їхню життєтворчість учні дізнаються від бібліотекарів читального залу. Завершується оглядова екскурсія у кімнаті казок, де учням показують мультфільм, розповідають, як правильно користуватися абонементом і працювати в читальному залі.

Завдяки співпраці з бібліотекарями ми отримали змогу залучити учнів початкової школи до спілкування з книжкою як у навчальній, так і в позакласній діяльності. Зокрема, реалізуються такі важливі завдання: допомагаємо учням оволодіти читацькими навичками, прищеплюємо естетичний смак; формуємо бібліотечно-бібліографічну компетентність учнів; розвиваємо творче сприйняття учнями навчального матеріалу, художніх творів; формуємо навички критичного мислення учнів; сприяємо розширенню кола інтересів учнів, їхньої літературної та загальної ерудиції; готуємо учнів до переходу в основну школу. Також завдяки організації бібліотечних заходів ми урізноманітнюємо підсумкові або відкриті уроки для оцінювання знань учнів із літератури, історії, мистецтва тощо.

Модель компетентного читача учня початкової школи:

- має загальні уявлення про бібліотеку та вміє користуватися абонементом;
- має уявлення про книжку та її структуру;
- користується довідковою літературою;
- частково вміє вибирати книги для самостійного читання;
- ознайомлений із каталогами, картотеками;
- потребує спільного читання з дорослими та обговорення прочитаного.

ТВОРЧА РОБОТА З УЧНЯМИ У БІБЛІОТЕЦІ

Колектив бібліотеки креативно підходить до розв'язання актуальних завдань сучасної освіти. Різноманітні форми співпраці бібліотекарів і педагогів: проекти, культурно-освітні заходи, програми та акції, що передбачають залучення до них учнів, не лише формують їхній читацький інтерес та спрямовують пізнавальні потреби, а й мотивують стати активними читачами бібліотеки.

Учні нашої гімназії постійні учасники фестивалів дитячої творчості, конкурсів малюнків, поробок до певних свят, що відбуваються у бібліотеці. У нагороду вони отримують квитки на перегляд вистав до ТЮГу, що стимулює їх до подальшої творчої діяльності та формує відповідне ставлення до бібліотеки.

Під час бібліотечних заходів учні мають змогу спілкуватися з представниками сучасного літературного процесу в Україні, розширювати свій кругозір, дізнаватися про літературні новинки, поглиблювати знання з різних навчальних предметів та дізнаватися про особливості життя своїх однолітків в інших країнах.

Пізнавальним для учнів став проект «Вікно в Америку», організований Національною бібліотекою України для дітей за сприяння Центру інформаційних ресурсів при Посольстві США в Україні. Під час реалізації проекту учні слухали мовою оригіналу казку «Троє поросят», яку їм читала заступник міністра культури США Джон Мак-Слін. Завдяки цьому проекту учні також дізналися про культуру іншої держави, звичаї і життя дітей в США, умови їхнього навчання.

До участі у бібліотечних заходах ми активно залучаємо батьків, адже необхідною складовою формування читацької та інформаційної культури учнів початкової школи є спільне читання з дорослими, спілкування родини з книжкою. Завдяки анкетам ми визначаємо коло читацьких інтересів батьків та учнів. Окрім того, бібліотечні заходи стають територією творчої самореалізації учнів. Так декому з них вже доводилося давати інтерв'ю або грати роль у короткометражному фільмі.

У межах національного проекту «Україна читає дітям» наші учні відвідали зустріч із президентом Благодійного фонду «Обдаровані діти – майбутнє України» Владою Прокаєвою, яка читала учням свої улюблені твори і відповідала на їхні запитання. Усі учасники від неї отримали запрошення разом із батьками відвідати фотовиставку «Зірки. З книжкою в серці», яка відбувалася у Шоколадному домі. Газета «Комсомольська правда в Україні» висвітлила цю подію, а учениця нашої гімназії дала інтерв'ю цьому виданню.

Зацікавити учнів у користуванні бібліотекою, спрямувати їх на співпрацю ми змогли, залучивши їх до створення позитивного іміджу бібліотеки. На власній міні-кіностудії бібліотеки створено короткометражний фільм «10 причин відвідати бібліотеку». Режисер Ольга Шемота, керівник театру-студії «Мандри», обрала акторів із числа читачів бібліотеки. Головну дитячу роль у презентаційному ролику зіграла учениця нашої гімназії. Усі актори фільму отримали нагороди під час закриття Всеукраїнського тижня дитячого читання «Незвичайні іменини».

Сприяти формуванню в учнів почуття відповідальності, уміння працювати в команді, презентувати роботу можна також під час проведення майстер-класів тощо.

Для того, щоб активізувати читацький інтерес та допомогти обдарованим учням здійснити перші кроки, у бібліотеці у 2011-2012 рр. була розпочата акція «Срібна читацька книжка», яку започаткувала письменниця Євгенія Пиріг. До творчого діалогу з юними читача-

ми залучили сучасних митців різних жанрів для спільного створення унікальної великоформатної книги. Суть спільного книготворення полягала в тому, щоб кожний з учасників або група розвинули окрему сюжетну лінію на запропоновану тему. Учнів нашої гімназії запросили створити одну зі сторінок детективної історії. Загострення сюжету стало несподіванкою для учнів. Письменник Олександр Єсаулов, який любить писати детективні історії, допоміг учням продовжити сюжетну лінію, а художниці Олександра Манькута та Марися Рудська втілили фантазії на малюнках. Учні із задоволенням створили відеорепортаж про розслідування.

У бібліотеці часто відбуваються цікаві та змістовні зустрічі учнів із дитячими поетами і письменниками. Так, під час презентації книги Ірини Звоник «Сказка о кузнечике-музыканте и его чудесной скрипочке» діалог з автором на основі учнівських малюнків перетворився на своєрідний урок доброти. Під час уроку письменниця разом з учнями міркували про такі людські чесноти, як доброта, чесність, дружба, прощення. До того ж ніхто не залишився поза увагою письменниці, кожен учень отримав книжку з її автографом.

Нові читацькі та художні враження учні отримали на заході, присвяченому 80-річчю Всеволода Нестайка. Твори українського письменника «У Країні Сонячних Зайчиків», «Чарівні окуляри» є улюбленими для багатьох. Особливий інтерес в учнів викликала екранізація «Тореадорів з Васюківки» (1965), яку продемонстрували під час заходу. Так, переглядаючи кадри фільму про життя своїх однолітків, учні мали змогу порівняти його події з сучасністю.

Аби процес виховання читацької культури учнів, їхнього інтересу до книжки і читання був безперервний, у бібліотеці діють різноманітні про-грами та акції як протягом навчального року, так і під час канікул. Заходи, що дають учителеві змогу урізноманітнити дозвілля учнів, водночас спрямовані на формування бібліотечно-бібліографічних навичок учнів, їхньої інформаційної компетентності.

Літня програма «Бібліотечне літо», організована працівниками бібліотеки, передбачає книжкові відкриття, змістовні зустрічі та приємні несподіванки. Це програма для організації дозвілля учнів-користувачів бібліотеки, що охоплює різні напрями, які самостійно обирають учні відповідно до своїх читацьких інтересів. Програма «Бібліотечне літо» проходить уже кілька років поспіль та має три підпрограми: червону, синю і зелену, кожна з яких містить пізнавальні завдання. Кожен учень може взяти участь у заходах, запропонованих у трьох підпрограмах.

Учнів дуже зацікавила акція «Не проспи книжку». Щопонеділка вони мали знайти на абонементі книжку-сюрприз, позначену спеціальною позначкою: ноткою, квіткою, метеликом. Хто встиг прийти першим і знайти книжку — отримував її для читання вдома. Кожного разу учні шукали нову книжку. Вони мали вести облік прочитаного та нотувати свої враження у паспорті читача.

Окрім популяризації читання та користування бібліотекою програма «Бібліотечне літо» дає учням змогу відчувати себе дорослими, адже за виконання завдань учасники заходу заробляють бібліотечну валюту — БІБли. Назбиравши достатню кількість БІБлів, можна придбати нову книжку. Відчувати відповідальність за свої рішення та усвідомити, що до їхніх думок та інтересів прислухаються, учні могли, коли допомагали видавництву: читали рукописи, щоб визначитися, чи цікава книжка майбутнім читачам, варто її друкувати чи ні. Таке завдання їм запропонували в межах зеленої підпрограми «Бібліотечне літо».

Для учнів, які відчувають у собі здібності промоутера, у межах сільської програми «Бібліотечне літо» передбачено завдання «Допоможи стати читачем!». Аби залучити друзів до читання, учні можуть писати відгуки про прочитані книжки на своїх сторінках у соціальних мережах та обов'язково у групі бібліотеки ВКонтакті, а також читати малюкам у літньому дворі бібліотеки.

Отже, за щирого бажання педагогів прищепити учням любов до друкованого слова та тісної співпраці з бібліотекарями можна ефективно формувати інформаційну культуру учнів уже в початковій школі.

О. Прокопович-Ткаченко,
директор Дніпропетровської обласної бібліотеки для дітей

СОЦІОКУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ДІТЕЙ В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З ГРОМАДОЮ

Сучасні бібліотеки активно розвивають нові аспекти своєї діяльності, позиціонують себе як поліфункціональні, багатoproфільні заклади.

Як підтверджує практика, бібліотеки для дітей виявились виключно адаптивним соціокультурним інститутом, вони здійснюють значний внесок в соціалізацію особистості дитини. Аналіз ефективності роботи цих бібліотек із забезпечення і підтримки дитячого читання доводить їх затребуваність. Останніми роками вони перетворилися на відкриту систему, активно співпрацюють з державними та громадськими організаціями та установами. Бібліотеки для дітей вибудовують оптимальні шляхи співробітництва, реалізують програми і проекти з урахуванням бібліотечних функцій та інтересів користувачів, лобіюють інтереси дитячого читання на різних рівнях. Сьогодні дитячі бібліотеки створили своє, відмінне від дорослого, середовище розвитку і спілкування дітей, застосовують нові методи розкриття фондів, проводять ефективні заходи за різними напрямками, значно розширили коло партнерства.

Вкрай важливим напрямом роботи кожної бібліотеки для дітей є соціокультурна діяльність, успішність якої стає одним з факторів затребуваності бібліотеки в суспільстві. Здійснюючи цю діяльність, бібліотека стає доступним соціальним інститутом для всіх категорій дітей, значущою частиною культурної структури регіону і громадського життя.

Соціокультурна діяльність поєднує ряд функцій бібліотеки: культурну, просвітницьку, соціальну, дозвілєву, компенсаторну.

Через різноманітні форми і напрями культурно-дозвілєвої діяльності бібліотеки сприяють залученню читачів, покращенню якості читання, розвитку та укріпленню системи соціального партнерства та підвищенню престижа бібліотеки.

В Дніпропетровській обласній бібліотеці для дітей основним принципом соціокультурного обслуговування юних читачів є максимальне урахування специфічних особливостей, пов'язаних з їхнім віком, психологічним і соціальним розвитком.

Однією з ефективних форм бібліотечної діяльності, яка дозволяє організувати змістовне дозвілля дітей, поповнювати їхній інформа-

ційний багаж, самореалізовуватися, спілкуватися, є читацькі об'єднання за інтересами. Вони позитивно впливають на організацію бібліотечної роботи з читачами-дітьми, відкривають перед бібліотекою нові можливості для поглиблення роботи з окремими категоріями користувачів. Поєднання різних форм роботи, створення атмосфери живого спілкування робить об'єднання за інтересами справжніми осередками виявлення та подальшого розвитку творчих здібностей дітей, збагачення їх новими знаннями, залучення до культурних і літературних цінностей.

Бібліотека давно вже перестала бути лише місцем для читання, хоча більшість заходів пов'язані з книгою. Ми не перестаємо дивуватися, скільки талановитих читачів кожного дня приходять до нас! Дуже приємно, що саме у створених нами об'єднаннях вони можуть виразити свої творчі здібності (хист до малювання, акторської майстерності, написання та декламації творів та ін.), і що найголовніше – поспілкуватися з іншими, небайдужими до пізнання нового людьми.

Підтримуючи цінність сімейного читання, в бібліотеці реалізується проєкт «Бібліотека: разом з книгою зростаємо». Створення проєкту направлено на залучення дітей раннього віку до читання, емоційний розвиток малюків за допомогою книги, інформаційну підтримку батьків, формування культури материнського читання, забезпечення поступового дорослішання малюків. Реалізація проєкту направлена також на навчання батьків творчій роботі з книгою, відтворення емоційного і духовного зв'язку між батьками і дітьми через книгу.

Шостий рік у бібліотеці в рамках цього проєкту працює родинний клуб «Моє серденько», який відвідують сім'ї з дітьми до 3-х років. За цей час ми виховали цілу плеяду маленьких читачів, які полюбили книгу і бібліотеку. Заняття відбуваються двічі на місяць, кожне з яких відвідують від 10-ти до 20-ти малюків з мамами. Протягом року в середньому клуб регулярно відвідують 50 дітей. Робота з такою категорією користувачів потребує значної уваги і підготовки. Весь комплекс заходів ретельно опрацьовується, враховуються рекомендації психолога бібліотеки. Кожна зустріч починається з «Бібліохвилинки», під час якої відбувається театралізований огляд нової літератури «Книжкові новинки для кожної дитинки». Короткі лялькові вистави об'єднані в цикл «Театр на добро надихає: дивіться казочку нову, цікаву, добру, чарівну», кожна з яких починається з «чарівної скриньки», звідки бібліотекар дістає чергову книжечку, за якою і

створено лялькову виставу. Ми намагаємося, щоб більшість заходів були пов'язані з читанням, черговий раз нагадуючи батькам про його цінність для розвитку дитини.

Комплекс інтерактивних сімейних розваг в режимі non-stop містить спільні заняття hand-made «Рученькі маленькі – вироби гарненькі», розвиваючі заняття «Бусинки-пампусики», перші зустрічі з музикою «Vebi-concert», пальчикові розваги «Ігроленд: пальчиками граємо, розум розвиваємо», майстер-класи «Sand-play терапії». На кожному занятті психолог бібліотеки проводить групові консультації різної тематики для батьків.

За роки існування родинного клубу «Моє серденько» фахівці і користувачі високо оцінили його дієвість, переважна більшість учасників стали постійними читачами бібліотеки.

Для тих, хто виріс до 5-6 років, працює створений цього року клуб «Білий лелека», який продовжує традиції сімейного читання і переводить дитину до самостійного читання. Цей клуб почав співпрацю зі студією творчості та анімації «Мультиварка». Цікавими заходами стали майстер-класи «Стоп-моушен анімація» та «Маленькі бібліогурмани».

Можна зробити висновок, що робота з дітьми раннього віку, дошкільниками – специфіка бібліотеки для дітей, яка потребує системного підходу, професійної підготовки і досвіду.

Активно працює ляльковий театр «Кольорове диво». У стимуляції читання бібліотека орієнтується на інтереси дитини. Адже інтерес – це головний стимул творчості, гри. Театралізація – це форма, що виводить книгу на сцену і дуже подобається дітям. На заняттях клубу діти пробують себе у ролі акторів, режисерів, сценаристів, розвивають свої здібності у різних напрямках. Майстерність відточують на артистичних тренінгах «Віртуозно володіємо лялькою», інсценуваннях «Твоя безпека вдома» та «Поетичні хвилинки – на радість дитинки», літературній подорожі «Полиця відкритих книг». Члени об'єднання беруть участь у творчих годинах, разом із дітьми бібліотекарі працюють над створенням сценаріїв для лялькових вистав, проводяться репетиції, на яких читачі отримують спеціальні знання та навички з володіння лялькою. Створено більше 30 вистав: «Морозко», «Рукавичка», «Про дівчинку Катю, що не любила читати», «Пан Коцький», «Великий Геймер...», «Княжі частування» та ін.

Щочетверга кожен зацікавлений може відвідати наші невеликі вистави, які зазвичай пов'язані з книгою. Перед початком бібліотекарі знайомлять дітей з першоджерелами вистави та письменником.

Комп'ютерні технології вже давно стали невід'ємною частиною життя дорослих і дітей. Батьки, розуміючи це, замислюються, як познайомити дітей молодшого віку із світом ІТ без шкоди для здоров'я.

З цією метою, а також з метою забезпечення сприймання дитьми нового виду діяльності як звичного, засобом комп'ютерно-ігрового комплексу, формування у старших дошкільників та учнів 1-4 класів первинних уявлень про комп'ютер, як освітній ресурс, розвитку інтелектуальних здібностей та пізнавальних процесів, виховання мотиваційної спрямованості до пізнання у 2016 році було створено і успішно введено в дію клуб «Інтернешка: Google нам у допомогу». Під час занять активно використовуються різноманітні дидактичні матеріали, проводять інтелектуальні, рухливі і тактильні ігри (технічне бліц-інтерв'ю «Я тобі питання, ти мені завдання», веб-подорож «Віртуальні колії», гра-загадка «Мішечок мрій», зігріваюча тактильна казка «Подорож ІТ-зірочки» та ін.), творчі майстер-класи, індивідуальні та групові консультації. Невід'ємною частиною занять є знайомство з літературою про комп'ютери та інформаційні технології. Для дітей 10-12 років працює клуб «Юний ІТ-шник». Під час занять вони мають змогу удосконалити необхідні для них навички: відправку фото і відеофайлів, спілкування у соцмережах, зйомка відео-роликів, монтаж відео, створення аудіо-доріжок та рингтонів. Усі заняття проходять з урахуванням безпеки морального та фізичного здоров'я дітей.

Як показала практика, такі заходи мають інтерактивність, забезпечують зворотній зв'язок з аудиторією. Таким чином, соціокультурна діяльність є універсальним інструментом у створенні продуктивних відносин з громадою, яка допомагає використовувати креативні засоби просування інформаційних послуг, залучати користувачів до активної взаємодії з бібліотекою.

Т. Манжула,
директор Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей
ім. Т. Г. Шевченка, м. Кропивницький

БІБЛІОТЕКА І ПАТРУЛЬНА ПОЛІЦІЯ: ПАРТНЕРСТВО ЗАРАДИ БЕЗПЕКИ ДІТЕЙ

Поштовхом до співпраці Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей ім. Т.Г. Шевченка з патрульною поліцією міста Кропивницького став проект від програми ПОЛіС «Поліція і Спільнота» за підтримки та сприяння Міжнародної організації IREX. Мета проекту – вибудувати плідну співпрацю між патрульною поліцією та тими, для кого вона працює і кого захищає, зокрема шляхом організації зустрічей.

Реалізація проекту в бібліотеці розпочалася легко і злагоджено, оскільки фахівці відділів дитячого та сімейного читання, підліткового читання попередньо пройшли триденний тренінг у Києві з метою вибудови плідної співпраці між патрульною поліцією та своїми організаціями. У рамках реалізації програми ПОЛіС у бібліотеці спільно з патрульною поліцією міста Кропивницький проводилися заходи для дітей різних вікових категорій. Діти мали можливість поспілкуватися з патрульними у неформальній обстановці та обговорити проблеми, які їх хвилюють, розширити свою інформаційну обізнаність у сфері безпеки життєдіяльності і права, отримати практичні поради під час ігор, тренінгів, а також дізнатися більше про Національну поліцію.

Діти молодшого віку неодноразово ставали учасниками медіа-подорожей «На майданчику грай – правила не забувай», «Абетка маленького пішохода», «Наш друг – Світлофор». Подорожуючи, діти розглядали малюнки та виконували нескладні завдання з правил дорожнього руху, грали в ігри, переглядали мультфільми, дізнавалися, як потрібно вести себе, залишившись наодинці вдома, як безпечно мандрувати вулицями міста, як поводитися на майданчику та що відповідати незнайомцям. А також інспектори поліції розповідали маленьким читачам про нову патрульну службу, свою форму, спецзасоби, які їм необхідні для роботи, та відповідали на запитання малят.

Великий резонанс отримала ігрова програма «Школа спецагентів із безпеки дорожнього руху». Інспектори патрульної поліції на чолі з координатором відділу по зв'язкам із громадськістю патрульної поліції міста Кропивницького Оксаною Білобровою в ігровій доступній формі донесли

маленьким читачам багато корисної інформації, яка стосується нової патрульної служби та основні правила дорожнього руху, використовуючи при цьому мультимедійну презентацію, елементи театралізації, музичне оформлення. А також ознайомили дітей з 10-ма головними правилами безпеки, обговорили наступні ситуації: дитина і незнайомец, безпечна дорога, сам вдома, що потрібно робити, коли ти загубився, та про небезпечні речі.

Не менш цікавим став бліц-турнір, який зібрав чималу аудиторію читачів, а імітаційні ігри «Справжній водій», «Червоний, жовтий, зелений», в яких присутня театралізація за участі самих дітей, ще раз нагадала школярам, як треба вірно обирати безпечний шлях від дому до школи.

На завершення усіх заходів, діти з задоволенням роблять селфі разом із поліцейськими, а найактивніші учасники ігор отримують подарунки.

Учасниками ігрового турніру «Суперзнавець правил дорожнього руху» стали найчитаючі родини міста Кропивницький. Бібліотекарі разом із представниками патрульної поліції розважали дітей різноманітними іграми з правил дорожнього руху. Малюки спробували себе в ролі водіїв під час розваг «Супергонки» та «Нічні пригоди». Вони захоплено спостерігали за участю у змаганнях патрульних, які теж долали перешкоди та виконували умови змагань. А ще із задоволенням відгадували загадки, малювали і танцювали. Батькам також не довелося сумувати. Вони поспілкувалися з Оксаною Білобровою, яка познайомила їх із реформою нової поліції та відповіла на запитання.

Справжнім сюрпризом для постійних користувачів бібліотеки — як дітей, так і їхніх батьків — стало відкриття дитячої ігрової зони, обладнаної спеціальним килимом із дорожньою розміткою для вивчення правил дорожнього руху, конструкторами-трансформерами «Пожежна частина», «Швидка допомога», «Поліцейський відділок», настінним екраном, відеопроєктором. Тож малеча із задоволенням грається на цьому майданчику. Саме нова ігрова зона та її наповнення і спонукала багатьох родин міста поповнити коло читачів відділу дитячого та сімейного читання.

Багато заходів проходять за участю старшокласників. Так темі «Протидія булінгу в дитячому середовищі» був присвячений диспут. Фахівці відділу підліткового читання разом із інспекторами патрульної поліції вели розмову з дев'ятикласниками місцевої гімназії ім. Т. Шевченка про таке негативне, але поширене на сьогодні серед підлітків явище, як булінг. Під час диспуту розглядалися різні ситуації цькування (бул-

лінгу) у підлітковому середовищі, разом знаходили шляхи розв'язання проблем цього явища. Учні з цікавістю слухали настанови патрульних та ставили багато запитань, переглянули мультимедійну презентацію за даною темою, підготовлену бібліотекарями. Ознайомилися підлітки і з роботою нової поліції, отримали інформацію про ефективні механізми комунікації поліції і громадян. Наприкінці заходу діти отримали закладки та ексклюзивні наліпки «Моя нова поліція – 102».

У проведенні правового брифінгу «Причини правопорушень серед підлітків та їх попередження» працівникам відділу знову допомагали наші нові партнери з поліції – офіцер Білоброва Оксана та її колеги патрульні поліцейські.

У режимі невимушеного діалогу з аудиторією Оксана вела розмову про права та про відповідальність за їх порушення. Відповіді дітей доповнювалися і коментувалися. Викликала зацікавленість і жваве обговорення змодельована бібліотекарями з допомогою підлітків ситуація «Вечірній розбій». Після перегляду дійства за допомогою поліцейських були обговорені дії «постраждалої», «свідка», «грабіжників», «поліцейських». Активними були хлопці, які не лише проявили знання своїх прав, а й запитували про відповідальність за те чи інше правопорушення, про озброєння у поліції та правила його застосування тощо. В кінці заходу присутні ознайомилися з виставкою книг «Закон про мене, мені про закон», Картою присутності патрульної Поліції в Україні, поспілкувалися з поліцейськими. На згадку про зустріч бібліотекарі вручили учасникам заходу від програми ПОЛІС сувеніри «Моя нова Поліція 102».

Загалом за час реалізації проекту заходи відвідали сотні дітей, які безпосередньо спілкувалися з поліцейськими, отримували інформацію з безпеки дорожнього руху та правової тематики, яка у майбутньому допоможе їм уникнути різних протиправних дій, захистити і себе, і ровесників та сприятиме зростанню довіри до нової поліції.

Не дивлячись на те, що реалізація проекту завершилася, бібліотека ще більше активізувала співпрацю з патрульною поліцією нашого міста.

Т.Г. Щукіна,
директор Міського комунального закладу культури
«Централізована система бібліотек для дітей», м. Дніпро

БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ – ШУКАЄМО СУЧАСНИЙ ФОРМАТ

Основними завданнями бібліотек для дітей з огляду на тенденції розвитку сучасного суспільства щодо виховання індивідуальностей з якостями самостійності, ініціативності, вміння творчо мислити фахівці виділяють наступні:

- Оновлення форм та методів бібліотечної діяльності щодо навчання дітей на основі системного, синергетичного, суб'єктивного, компетентнісного підходів.
- Консолідація зусиль з суб'єктами відкритого освітньо-виховного простору з метою забезпечення розвитку індивідуальності учня, в тому числі в напрямку формування громадянських й патріотичних цінностей та умінь.
- Інформаційна підтримка перспективних педагогічних та виховних практик на основі активного використання ресурсів бібліотек та інноваційних технологій.
- Участь у процесі активізації медіа- та інформаційної грамотності учнів.

На жаль, вітчизняні науковці бібліотечної сфери не надають фахівцям бібліотек для дітей інструментів, методик, альтернатив щодо модернізації діяльності в теперішній динамічний час.

Колектив ЦСБД визначив як ознаки сучасного формату своєї діяльності принципи, пов'язані з завданнями:

доброчливість;
моральність;
інтелігентність ;
професіоналізм;
відповідальність.

Також прийняті «критерії діяльності»: орієнтир на головний фокус – діти, обов'язкове визначення проблем, дієвий пошук їх вирішення, впровадження кращого досвіду, систематичний розвиток.

Дитячі бібліотекарі Дніпра самотужки вивчають такі важливі напрямки/теми щодо діяльності бібліотек для дітей:

- «Невирішені проблеми міста (формується списки проблем, подаємо керівництву міста»);
- «Типові помилки молодих бібліотекарів та їх усунення»;
- «Бібліотьюторство»;
- «Вивчення та впровадження кращих практик дитячих бібліотекарів» (міста, країни, світу)»;
- «Нові завдання та нові рішення в діяльності дитячих бібліотек міста»;
- «Навчаємось креативу» та інш.
- Як дитячі бібліотекарі міста підтримують передові педагогічні практики.

Система роботи дитячих бібліотек щодо індивідуального чи колективного інформаційного супроводження процесу навчання та виховання може суттєво допомогти педагогам у визначенні та розвитку індивідуальних можливостей учнів.

МКЗК «ЦСБД» має величезний масив інформації в документному та електронному вигляді, який використовується в учбово-виховному процесі загальноосвітніх закладів міста.

В МКЗК «ЦСБД» існує «Модель супроводження учбово-виховного процесу», яка дозволяє вчителю та дитячому бібліотекарю співпрацювати постійно та системно («Бібліотьюторство»).

Бібліотьюторство – надійний інструмент у вирішенні питань:

- знаходження необхідних ресурсів;
- отримання додаткових знань поза учбовим закладом;
- пошуку шляхів для прийняття важливих рішень стосовно майбутнього життя;
- знаходження вчителем та осмислення учнем своїх можливих здібностей;
- виконання самостійної роботи в позаурочний час;
- підвищення мотивації учнів до навчання, розвитку у них прагнення до самовдосконалення та навчання протягом усього життя;
- надання допомоги педагогам у формуванні нової професійної ролі.

ЯК ДИТЯЧІ БІБЛІОТЕКАРІ МІСТА ДОПОМАГАЮТЬ РОЗВИВАТИ У ДІТЕЙ «НАВИКИ ДЛЯ ЖИТТЯ»

У загальноосвітніх закладах міста, сім'ях городян системно не навчають навикам для життя. В творчих об'єднаннях читачів дитячих бібліотек розвиваємо та визначаємо: цілі для життя; волю, цілеспря-

мованість на результат, креативність; опанування емоцій; роботу над особистими помилками та ін.

ЯК В «ЦСБД» НАРОЩУЮТЬ «КАПІТАЛ ФАХІВЦІВ»

Тимчасові творчі групи «ЦСБД» (3-5 фахівців) – важливий інструмент у прийнятті конкретних рішень колективної діяльності. Використовуємо інструмент «Колективний розум», який:

- а) унеможлиблює псевдодіяльність, прийняття помилкових рішень;
- б) забезпечує вибір найбільш оптимальних і ефективних рішень;
- в) визначає альтернативні рішення;
- г) економить витрати.

Звичайна таблична форма переліку конкретних рішень завдань допомагає обміну досвідом. Визначається не одне, а кілька завдань в табличній формі. Їх реалізація систематично відстежується. Відбувається діяльність (дії в конкретних формах), а не розмови. Якщо рішення відсутні – таблиця пуста, дій не було.

Фахівці МКЗК «ЦСБД» пропонують спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади у сфері культури, відповідним науковим організаціям наступне:

- Сформувати коло реальних проблем щодо функціонування бібліотек для дітей країни та забезпечити його висвітлення.
- Розробити теоретико-методичні засади підвищення ефективності функціонування бібліотек для дітей як складової бібліотечної сфери країни.
- Збирати, аналізувати, створювати (не повторювати) креативні (на основі кращих практик дитячих бібліотек) способи вирішення різноманітних проблем.
- Визначити закономірності, тенденції в діяльності бібліотек для дітей щодо розробки моделей сучасної бібліотеки для дітей.
- Визначити конкретні типові помилки молодих фахівців і запропонувати спектр можливих рішень для швидкого «входження» в професію (підготовки профі).
- Створити бази даних прийомів, навичків професії дитячого бібліотекаря.

Ю.С. Василенко,
директор КУ «ЦБС для дітей»,
м. Маріуполь

БІБЛІОТЕКИ МАРІУПОЛЯ: ВІД МРІЇ ДО ДІЇ

Якою має бути сучасна дитяча бібліотека? Як зробити її цікавою для дитини? Творчість і інновації, досвід і рух вперед, допомога і взаємодія — ось принципи роботи централізованої бібліотечної системи для дітей м. Маріуполя. Ці питання постійно знаходяться в сфері професійної уваги наших фахівців, які прагнуть вийти за рамки бібліотечних стандартів, шукають нові форми підтримки і розвитку читання, працюють над створенням позитивного іміджу сучасної бібліотеки для дітей. Цим ми прагнемо дати суспільству достовірну інформацію про цінність дитячих бібліотек, зміцнити їх позиції як соціальних інститутів і інформаційних установ, зайняти важливе місце в інфраструктурі міста.

Сьогодні в нашій системі немає жодної бібліотеки, якій не доводилося брати участь у різних конкурсах, фестивалях та спільних і власних проектах. Завдяки проектній діяльності, крім поліпшення фінансового стану бібліотек, посилюється їх авторитет серед громади міста, поліпшується якість послуг, що надаються читачам, бібліотеки набувають свій імідж, з'являються нові перспективи в роботі, можливість вирішити ту чи іншу проблему, направити творчі сили на розвиток бібліотеки. Так, бібліотеки централізованої бібліотечної системи для дітей м. Маріуполя взяли участь у розробці та реалізації цілої низки проектів.

ПРОЕКТ «МАРИУПОЛЬ — ЦЕ МИ»

У 2016 році проект фестивалю «Маріуполь — це ми» (автор Ю.С. Василенко, директор КУ «ЦБС для дітей») став переможцем конкурсу соціальних проектів «Місто нашими руками», організованого Громадською Спілкою «Зелений центр Метінвест». Знаковим для нас стало те, що це перший бібліотечний проект-переможець за 5 років існування конкурсу. Ми приурочили свій захід до Дня захисту дітей та присвятили його нашому місту — стійкому, сильному, багатонаціональному, ми довели дітям, що кожен з них це і є Маріуполь.

Складовими частинами заходу стали флеш-моб «Дітям потрібен мир!», концертна та розважальні програми, ігри, конкурси, змагання, квести, міні-спектаклі, арт-класи, робота кіндер-салону краси та дефіле бібліотечних принцес. Після концертно-розважальної програми, учас-

никами якої стали наші читачі та бібліотекари, на дітлахів і дорослих чекали розважальні майданчики з усілякими конкурсами, виставами, подарунками та сюрпризами.

Протягом усього свята працювали бібліотекари-аніматори, які пройшли тижневий тренінг з акторської майстерності і дізналися про всі секрети акторського гриму. Бібліо-Фіксики і клоуни, Незнайко і Коцїй Невмирущий викликали у дітей бурхливе захоплення і надзвичайний інтерес. З ними гралися, фотографувалися, натискали на кнопки і чекали на перетворення...

А в 2017 році ми здобули нову перемогу у цьому ж конкурсі і отримали грантовий сертифікат на 25 тис. грн за проект «Маріуполь – це ми: історія» (автор проекту Ю.С. Василенко). Цей захід мав за мету подарувати дітям дивовижне, неповторне свято та в ігровій формі познайомити їх з історією, культурою та традиціями рідного міста. В Миському Саду дітей та дорослих розважали на 10 локаціях, кожна з яких мала назву однієї з вулиць Маріуполя, та розповідала про один із періодів історії міста, наприклад «вулиця Грецька» була присвячена періоду переселення до Маріуполю кримських греків (кінець XVIII століття). На цій локації діти в ігровій формі та за допомогою майстер-класів знайомилися з культурою греків Приазов'я. А всі розважально-пізнавальні локації в цілому охопили всю історію міста із поселень у Кальміуській паланці до сьогодення. Родзинкою цього заходу стала презентація буклету «7 чудес Маріуполя, або Життя чудових дітей». У цьому буклеті зібрано маленькі історії про наших найкращих читачів, надзвичайно обдарованих та дивовижних. А справжньою прикрасою фестивалю стала виставка фото робіт наших читачів, присвячена рідному місту Маріуполю. Протягом дев'яти місяців діти фотографували вулиці, парки, будинки тощо. Серед сотень знімків були відібрані кращі, і саме вони були представлені на огляд гостей свята.

ПРОЕКТ «ЗРОБИ КРОК!»

У 2017 році в Центральній дитячій бібліотеці відкрився творчий майданчик – галерея талантів «Зроби крок», мета якого – відкрити нові імена обдарованих і талановитих маріупольців а і дати можливість їм зробити крок до успіху. Першим учасником галереї талантів став юний і талановитий фотохудожник Дмитро Ганжеєв. Роботи молодого творця кадру стали тим ковтоком свіжого повітря, який сьогодні так нам всім необхідний. Фотовиставка «Мозаїка міста в прицілі об'єктива» – це колаж із 37 фотографій, в яких автор відобразив своє

бачення нашого міста. Роботи Дмитра були об'єднані в три тематичні групи: «Море і небо», «Сюрреалістичні абстракції» і «Яскраві миті життя». Мабуть і назва виставки автором була вибрана невипадково. Це своєрідне освідчення в любові до рідного міста, і цим почуттям був пронизаний кожен кадр.

Наступною учасницею галереї талантів стала мариупольська школярка, чарівна і талановита дівчинка Аня Полякова з її персональною виставкою акварельно-олівцевих робіт «Різнобарвна палітра літературних героїв Анни Полякової». Ця виставка не перша у творчості Ані, а знайомство з новими роботами юної художниці – це наступний крок до досягнення мети, адже Аня мріє стати художником-оформлювачем.

«Чарівний світ оригамі Анастаса Лубе» – під такою назвою у творчій галереї «Зроби крок» відбулася презентація робіт мариупольського школяра, учня 9 класу Анастаса Лубе. Одним з його головних захоплень є виготовлення робіт з паперу в техніці оригамі. Анастаса приваблює можливість перетворити звичайний аркуш паперу на забавну тваринку, лебедя, вазу з квітами та ін. Це не перша виставка робіт хлопця, він учасник численних конкурсів творчості в рідній школі, а також дипломант міського конкурсу-виставки юних майстрів «Мистецтво оригамі».

Творча виставка Вікторії Кіндеєвої «Вогник моєї душі» стала останньою в цьому році презентацією робіт у межах нашого проекту галереї-талантів «Зроби крок». Майстриня-свічкарька Вікторія Кіндеєва – дуже цікава та талановита людина. Її роботи стали приємною подорожжю в світ мистецтва і краси. Свічки, представлені на творчій виставці, вразили своєю красою, витонченістю і фантазією автора.

ПРОЕКТ «ФОТО + КНИГА»

Проект «Фото+Книга» був створений фахівцями дитячої бібліотеки ім. Г.К. Андерсена з метою підвищення значення бібліотеки в житті дитини та підвищення читацької активності дітей та підлітків. Фотографія є одним із засобів, які допомагають розповісти людству про себе, свої інтереси, захоплення. Протягом року в бібліотеці створювалися тематичні фото зони (всього п'ять). Завдяки теплій і затишній атмосфері бібліотеки читачі мали змогу відверто виразити себе й свій внутрішній світ, перетворюючись на героїв улюблених творів. Ось відгук на Facebook Дмитра Греся, гостя нашого міста: «Дитячу бібліотеку я відвідував у дитинстві. Аж ось мені пощастило потрапити до дитячої бібліотеки ім. Г.К. Андерсена, що в Маріуполі, і я не можу не поділитися своїми приємними враженнями. Не пригадую, щоб десь у бібліотеці я

бачив стільки цікавинок, працівники докладають значних зусиль для організації різноманітних виставок і майстер-класів. А ще для дітей проводяться захоплюючі фотосесії. Була, наприклад, тематична за Гаррі Поттером, але натомість я викладаю іншу фотку, теж з бібліотеки. І не забуваймо про халявний вай-фай. Отже, якщо ви маєте маленьких (або не дуже) дітлахів – ведіть їх до бібліотеки ім. Г.К. Андерсена, бо там їхній інтерес до книжок тільки зростатиме».

В практику роботи дитячих бібліотек вже декілька років назад увійшли також і фестивалі.

ФЕСТИВАЛЬ ПИСАНКИ – 2016, 2017

З метою вивчення й популяризації українських звичаїв і традицій, поширення писанкарства як художнього явища і культурного феномену, виховання у дітей поваги до національної культури та історії нашого народу, з метою розвитку творчих здібностей дітей, підлітків, молоді вже другий рік (2016, 2017 рр.) у нашому місті за ініціативи департаменту культурно-громадського розвитку Маріупольської міської ради та КУ «ЦБС для дітей» проходить міський Фестиваль писанки. Цей етнопроект відроджує вікові традиції писанкарства і вже став традиційним невід'ємним атрибутом свята Великодня для маріупольців. У 2017 році в рамках фестивалю в дитячих бібліотеках було проведено 15 уроків народознавства, 28 інформаційних годин, 2 години духовності, майстринями народних клубів-студій, а також бібліотекарами було проведено 35 майстер-класів, в бібліотеках було оформлено 10 виставок творчих робіт, 10 книжкових виставок, 2 виставки-екскурсії «Біблійні сюжети у світовому живопису», пройшли також 2 конкурси, 4 цикли голосних читань, 4 свята, 3 зустрічі з майстринями декоративно-ужиткового мистецтва. Наймолодшому учаснику фестивалю було 3,5 роки, найстаршому – 65. Підсумком Фестивалю стало свято-презентація «Писанковий світ», яке відбулося в Маріупольському центрі сучасного мистецтва і культури ім. А.І. Куїнджі. Всі переможці та призери (а їх було 225!) отримали чудові подарунки від департаменту культурно-громадського розвитку та особисто від архієпископа Донецького і Маріупольського, глави відділу соціального служіння Української православної церкви Київського патріархату владика Сергія.

ФЕСТИВАЛЬ ВУЛИЧНОЇ ЇЖИ

Цікаво, що може робити дитяча бібліотека на фестивалі вуличної їжі? А ось фахівцям дитячої бібліотеки ім. Г.К. Андерсена це здалося цікавим, і вони залюбки попрацювали на фестивалі на локації «Вулич-

ний театр», де виразно й артистично читали за ролями чудові дитячі книжки, зокрема книгу Івана Малковича «Мед для мами».

Бібліотекари дитячих бібліотек неодноразово брали взяли участь у різних тренінгах з написання проєктів, одним з них був тренінг за програмою «Активні громадяни» міжнародної організації «Британська Рада». По завершенню тренінга учасниками були розроблені проєкти соціальної дії, націлені на розвиток рідного міста. Один з проєктів «Давай читати разом!» отримав міні-грант від «Британської Ради». Суть проєкту полягає в тому, що в громадських місцях, де батьки проводять час з дітьми, встановлюють міні-бібліотечки – «книжкові шпаківні» з дитячими книжками та журналами, які можна тут же почитати. Передбачається також урізноманітнення дитячого дозвілля, розвиток творчих здібностей дітей. Ми встановили 6 міні-бібліотечок в КУ «Маріупольське територіальне медичне об'єднання здоров'я дитини і жінки» – в жіночій консультації, в I та II педіатричних, неврологічному, хірургічному і травматологічному відділеннях. Для книжкових шпаківень бібліотекари підбрали чудові дитячі книги та журнали, а також книги і журнали для майбутніх батьків. І тепер діти і дорослі, сидючи в черзі до лікаря або лежачи на лікарняному ліжку, можуть почитати книги і погортати сторінки журналів, провести час з користю для себе і дитини.

Над книжковими шпаківнями працювало багато людей: майстри, які їх робили; художники, маленькі і великі, які їх розмалювали; волонтери; бібліотекари й пересічні маріупольці, які збирали книги для бібліотечок. Цей проєкт довгостроковий, і ми сподіваємося на відродження традицій сімейного читання в маріупольських родинях й прищеплення любові до читання змалечку. Робота над проєктом продовжується й досі.

В дитячій бібліотеці ім. В.З. Нестайка успішно реалізується проєкт соціальної дії «Спритні, дужі, небайдужі!», профінансований міжнародною організацією «Британська Рада», у рамках проєкту «Активні громадяни». Мета цього проєкту – створення майданчика для психологічної реабілітації, інтелектуального та фізичного розвитку дітей, підлітків і батьків прифронтового житлового масиву «Східний». Для юних жителів, які кожного дня чують вибухи, було придбано: спортивні та настільні ігри, столи, стільці, вулична парасолька від сонця, спортивний інвентар, призи та солодощі, а ще завдяки цьому проєкту у бібліотеки з'явилася нова, сучасна і дуже яскрава вивіска.

В дитячій бібліотеці ім. Г.К. Андерсена реалізується проєкт «Відкриті серця», також профінансований Британською Радою. Мета проєкту – створення інклюзивного соціального простору для дітей з інвалідні-

стю та їхніх батьків. Такий простір сприяє соціалізації дітей з інвалідністю, отже саме для цих діточок були придбані: світлодіодний планшет для пісочної анімації, ширма, ляльки для вистав, солодоші. Вхід в цю бібліотеку також прикрасила дуже цікава і ексклюзивна вивіска.

В роботі проект «Happy Lady» (дитяча бібліотека ім. Г.К. Андерсена). В результаті реалізації проекту у місті з'явиться громадський майданчик, де жінки з числа ВПО, мами дітей з інвалідністю, мами, які самі виховують дітей, багатодітні матусі та ін. зможуть отримати психологічну підтримку та актуальну для них інформацію, а ще навчатися створювати речі та прикраси, здобудуть знання про збереження здоров'я та догляд за собою. Цей проект отримав фінансову підтримку в Лабораторії молодіжних ініціатив (Маріупольська Спілка Молоді).

«ЦИФРОВА БІБЛІОТЕКА»

Це спільний проект КУ «ЦБС для дітей» і Маріупольської спілки молоді за фінансової підтримки дитячого фонду ООН ЮНІСЕФ. Завдяки реалізації цього проекту в двох наших бібліотеках (Центральна дитяча та бібліотека ім. А.П. Чехова) працюють Молодіжні центри, і це вже зовсім інший, нетрадиційний бібліотечний простір. Це місце комфортне, затишне та безпечне, оздоблене сучасними меблями та технікою. Це місце, куди охоче приходить маріупольська молодь поспілкуватися, поспівати, взяти участь у цікавому тренінгу або написати проект і потім завзято працювати над ним, а ще почитати щось сучасне й цікаве на самих різних носіях. Отже спеціально для центрів були створені мобільні стенди з електронною бібліотекою. Використовуючи технологію QR-сканування, мобільного інтернету або Wi-Fi, книгу можна скачати в один дотик. Центри оснащені: сучасними палетними меблями, мультимедійними дошками, проекторами, планшетами, фотокамерами, МФП, рідерами для читання і звісно ж новими сучасними книжками. Комплектуванням книжками своїх Центрів діти займалися самі: вивчали попит та відгуки, спілкувалися с однолітками, батьками і бібліотекарами, тому підібрані книжки користуються великим попитом. Дуже креативно до наповнювання рідерів електронними книжками підійшли бібліотекари. Там де були підібрані книжки із серії «хоррор», «книжки для дівчат», «фентезі» тощо були добавлені твори класичної літератури відповідної тематики.

В Центрах з молоддю проводилися такі цікаві й корисні заняття: лабораторія молодіжних ініціатив, тренінги, арт-терапія, фото-майстерність, ландшафтний дизайн, заняття зі здорового способу життя.

Підлітки навчилися створювати якісні світлини та відеоролики, в яких були і сценаристами, і операторами, і акторами. Так, молодь з центру при Центральній дитячій бібліотеці взяла участь у роботі над роликком КачанПоезіяChallenge «Всі дороги ведуть до моря» до 75-річчя українського письменника Анатолія Качана (челенж пройшов за ініціативою Миколаївської ОБД). А фотороботи наших фотографів-початківців з обох центрів беруть участь у різних виставках Маріуполя.

На заняттях з ландшафтного дизайну молоді люди навчилися не тільки саджати і вирощувати рослини, а й малювати їх.

Підліткові проблеми допомагала вирішувати психолог. На заняттях з арт-терапії молодь вчилася спілкуватися й виражати свої емоції.

Фахівцями центрів було проведено біля 40 тренінгів з профорієнтації, самопізнання, толерантності, розвитку пам'яті та уваги. Хлопці й дівчата з центру при Центральній дитячій бібліотеці 3 рази їздили в Київ на тренінгові заняття з лідерства. Окрім цього в центрах пройшли брейн-ринги, KBK, майстер-класи, квести, вечори настільних ігор, літературні вечори та ін.

До речі, 12 серпня під час робочої поїздки до Донецької області Державний секретар Міністерства молоді та спорту зустрівся із молодіжним активом Маріуполя. Олег Немчінов разом із начальником Управління у справах сім'ї та молоді Облдержадміністрації Лілією Золкіною відвідав Молодіжні центри Маріуполя, у тому числі і Молодіжні центри при ЦДБ та бібліотеці ім. А.П. Чехова. Ми розповіли про свою роботу та послуги, які надаємо молоді міста, про заходи, які проводимо для дітей, підлітків та їхніх батьків.

Молодь та підлітки з Молодіжного центру Центральної дитячої бібліотеки і бібліотеки ім. А.П. Чехова розробили 8 власних соціальних проєктів, на які отримали фінансування від Лабораторії молодіжних ініціатив, організованої Маріупольською Спілкою Молоді за фінансової підтримки дитячого фонду ООН ЮНІСЕФ.

«МОЛОДІЖНИЙ БУККРОСИНГ:

ХОЧЕШ СЕБЕ ЗМІНИТИ? – КНИГА ТОБІ В ДОПОМОГУ!»

Мета цього проєкту – створення корисного і освітнього дозвілля для підлітків і дорослих. Книги для підлітків та молоді мають психологічний вплив на свого читача, тому цей проєкт рекомендує оригінальний спосіб знайти свою улюблену книгу і змінити себе та свій світ на краще. Даний проєкт сприяв формуванню соціальної згуртованості і взаєморозумінню між підлітками і дорослими. (Все частіше дорослі із

задоволенням звертаються до книг для підлітків, намагаючись зрозуміти інтереси своїх дітей). Завдяки цій ініціативі в бібліотеці з'явилися яскраві крісла-мішки, але найголовніше – з'явилося близько двохсот сучасних і популярних книжок.

ПРОЕКТ «MUSIC-LAND»

Мета проекту – організація культурного і корисного дозвілля. Виховання музичного та естетичного смаку у дітей і молоді. Розкриття талантів у молоді міста, допомога у визначенні з майбутньою професією. Наші підлітки, які мають навички гри на гітарі та клавішних, а також діти які навчаються вокалу, вирішили поділитися своїми знаннями і вміннями з іншими дітьми. Завдяки реалізації цього проекту в бібліотеці з'явилися мікшер, мікрофон, електрогітара і синтезатор. Ініціативна група дітей не просто проводила заняття, але і вигадувала разом із бібліотекарями різні заходи і вечірки, а ще наші активісти створили для малюків справжню аудіо книгу, де своїми голосами не тільки озвучили казку, а й доповнили текст музичним супроводом.

ПРОЕКТ «ЗАТИШНИЙ ДВОРИК»

Завдяки йому змінила свій вигляд територія біля ЦДБ – з'явилися яскрава і ексклюзивна велосипедна парковка та лавки.

ПРОЕКТ «АРТ-ПРОСТІР «МИ ВСІ РІЗНІ»»

Мета проекту – створення на фасаді центральної дитячої бібліотеки дивовижного і унікального муралу.

АРТ-ПРОЕКТ «ВМІЄМО, ВЧИМО, СТВОРЮЄМО!»

Організація творчої майстерні для дітей, в якій вони навчилися працювати в техніці декупаж, а також оволоділи навичками зі створення квіткових композицій – топіаріїв. Завдяки реалізації цього проекту в бібліотеці з'явилися інструменти для майстер класів, книжки з рукоділля, магнітна та крейдова дошки, мобільні стелажі.

ПРОЕКТ «SMART WINDOWS, АБО ІНТЕРАКТИВНІ ВІКНА»

В дитячій бібліотеці ім. А.П. Чехова завдяки проекту «Smart windows» електронна бібліотека з'явилася ще й на вікнах. Кожне вікно було оформлено як тематичне: «наукове» вікно – це книжки та QR-коди на посилання на сайти і повнотекстові видання з історії, географії, біології тощо. Відповідним чином були оформлені вікна зі здорового

способу життя, вікно «хобі» та вікно з жанровою художньою літературою. На підвіконнях були створені книжкові виставки відповідної тематики. В рамках цього проекту були закуплені подушки для сидіння, горщики, квіти, книжкові підставки на 3 та 6 книжок і звісно ж багато самих книжок, з яких і були оформлені «віконні» виставки.

ПРОЕКТ «ВЕЛОСИПЕДНА ПАРКОВКА»

Установка дивовижних металевих «велосипедистів», які не тільки допомогли читачам з двоколісним транспортом, але й дуже сподобалися мешканцям району і гостям міста, які із задоволенням фотографуються поряд із цікавою парковкою.

ART-ПРОЕКТ «ДОБРІ ІГРАШКИ»

Організація благодійних майстер-класів зі створення «добрих іграшок» із фетру. Потім їх подарували діточкам які знаходяться на лікуванні у медичних закладах.

Завдяки усім цим заходам і проектам у свідомості маріупольців змінюється стереотипне сприйняття бібліотеки як досить нудного місця, де заправляють строгі бібліотекарки. У нас не нудно!

Ми багато працюємо над тим, щоб наші дитячі бібліотеки стали бібліотеками нового формату, щоб вони мали змогу надати своїм користувачам сучасний простір, обладнання та ноу-хау, а далі їм самим вирішувати, що з цим всім робити. У разі чого ми, молоді, креативні та талановиті бібліотекарі, підкажемо!

В.Д. Чіка,
директор Закарпатської обласної бібліотеки для дітей та юнацтва

СУЧАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА

Сьогодні в Україні формується система, яка забезпечує утворення нової генерації всебічно і гармонійно розвиненої дитини. Визначальне місце в ній займають соціальні інституції з підтримки освіти та виховання людини – заклади освіти, позашкільні дитячі та молодіжні установи, громадські організації і безперечно бібліотеки.

Книгозбірні є не тільки місцем отримання інформації, вони все частіше позиціонують себе як майданчики для самореалізації дітей, неформального спілкування, соціальної взаємодії, центри національно-патріотичного виховання, розкриття духовно-творчого потенціалу та проведення цікавого, змістовного дозвілля.

Бібліотека в традиційному розумінні, без сучасного обладнання і антуражу не має колишньої привабливості для нинішнього «комп'ютерного покоління». Тож з урахуванням пріоритетів сучасних дітей і підлітків ми повинні привертати юних читачів елементами розважальності, творчого пошуку й стати бажаним місцем розваг.

Працюючи над підвищенням рівня проведення соціокультурних заходів, застосовуючи інноваційні форми й методи роботи, бібліотекарі дитячих книгозбірень Закарпатської області зміцнюють репутацію своїх закладів, підвищують престиж. Їм вдається підтвердити статус провідного соціального закладу для місцевої громади завдяки співпраці з державними інституціями, депутатським корпусом, громадськими організаціями, творчими спілками, релігійними громадами, волонтерами, засобами масової інформації.

В Закарпатській ОДЮБ спільно з обласним центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (ЗЦСССДМ) ще у 2003 році був заснований клуб соціально-психологічної допомоги підліткам «Діалог». З огляду на зацікавленість юнаків та дівчат діяльністю клубу, впровадженням нових інноваційних форм роботи, залучення нових соціальних партнерів, серед яких – Ужгородський ЦСССДМ, центр профілактики та боротьби зі СНІДом, центр гендерної освіти при УжНУ, обласний центр Здоров'я та інших, з січня 2012 р. він був реорганізований у цільовий проект соціально-психологічної та правової допомоги підліткам та

юнацтву «Діалог». Робота проекту передбачає створення дієвої системи правової освіти та виховання, попередження протиправних дій та вчинків серед підростаючого покоління, психологічної допомоги, соціального захисту прав та інтересів неповнолітніх.

Неабияку зацікавленість у підлітків викликають нестандартні форми роботи: години спілкування, круглі столи, відверті розмови, заняття у формі тренінгів, рольові ігри, відео-консультації, тестування, анкетування.

Багато років бібліотека тісно співпрацює з медико-соціальним реабілітаційним центром «Дорога життя». Для дітей з особливими потребами проводяться лялькові вистави міні-театру «Теремок», голосні читання творів українських письменників, зустрічі з письменниками краю Василем Густі, Лідією Повх, Галиною Малик, Олександром Гаврошем та ін. У бібліотеці діє безстрокова благодійна акція «Подаруй дитині книгу». Щоразу на виручені кошти закуповуються дитячі книги й журнали, солодощі, які передаються дітям центру.

Між юними читачами і письменниками краю існує давня тісна і щира дружба. Вагомою для бібліотеки є співпраця із Закарпатською організацією Національної спілки письменників України. В бібліотеці організуються літературні вечори, творчі зустрічі, презентації книг.

Всеукраїнське державне видавництво «Карпати» з нагоди свого 70- річчя спільно із Закарпатською ОДЮБ провели обласний конкурс дитячого читання «Лицар книги видавництва «Карпати» з метою підвищення читацької активності дітей, популяризації книг закарпатських авторів та краєзнавчої літератури. 17 юних учасників заключного туру з усіх куточків Закарпаття отримали по комплекту цікавих книг від видавництва.

За сприяння управління культури Закарпатської ОДА, обласного осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва України відбуваються традиційні майстер-класи з писанкарства – «Писанковий дивосвіт» та виготовлення народних іграшок – «Закарпатська іграшка», за участю провідних майстринь області – Людмили Губаль, Наталії Стегури, Марії Купарь, Ємми Левадської.

Дитячі книгозбірні краю залишаються основою духовного і морального розвитку підростаючого покоління, носіями ідей культурної інтеграції.

Мукачівська міська бібліотека для дітей активно координує свою роботу з позашкільними закладами міста: дитячою школою мистецтв ім. С. Мартона та дитячою школою мистецтв № 2, зразко-

вою дитячою театральною студією «Росинка», дитячою художньою школою ім. М. Мункачі, Центром позашкільної освіти, дитячо-юнацькою спортивною школою, центром туризму, краєзнавства, екскурсій і спорту. Працівники бібліотеки за підтримки відділу освіти міськвиконкому стали ініціаторами проведення загальноміського конкурсу «Юні поети Мукачєва». Популяризацією творчості юних поетів став випуск збірника дитячої поезії «Первоцвіт».

Сприяють популяризації роботи бібліотек серед дітей конкурси дитячої творчості, акції. Книгозбірні залучають організації, спонсорів для матеріального заохочення юних учасників заходів, а це призи, подарунки, солодощі. Так, у Виноградівській РДБ экс-депутат Верховної Ради, підприємець І. Бушко став меценатом районного конкурсу дитячої літературно-художньої творчості «Світанкові роси». Кращі творчі роботи дітей-учасників увійшли до альманаху дитячої творчості «Дарунок дитячих сердець» (два випуски).

За ініціативи ТОВ «АВЕ Виноградів» та Виноградівської РДБ неодноразово проводилася екологічна акція «Еко-місто – Виноградів», у рамках якої відбувалися конкурс плакатів «Чисте довкілля – здорове майбутнє», виставка Trash Art «Цікаві речі із сміття», дефіле «Сукні із сміття».

За підтримки комунального підприємства «Ужбудсервіс» та участі бібліотеки-філії для дітей Ужгородської ЦМБС № 2, у місті над Ужем проводяться грандіозні заходи до Міжнародного дня захисту дітей, Новорічно-Різдвяних свят.

Багаторічна співпраця Ужгородської МЦДБ з молодіжним екологічним об'єднанням «ЕКОСФЕРА» стала важливою ланкою у спільній роботі з формування екологічної культури дітей. Це активна участь в екопроектах «Зелений туризм», «Громада», «Прикрась довкілля»; у конкурсі «Зелена журналістика про ліс»; створено також клуб юних екологів «Ековарта».

До відзначення Міжнародного дня захисту дітей, Всесвітнього дня здоров'я, Дня родини працівники бібліотек Виноградівської, Тячівської РДБ, Ужгородської, Мукачівської ЦМДБ спільно з районними/міськими Товариствами Червоного Хреста, центральними районними лікарнями організували благодійну акцію «Читай та будь здоровим!», день усмішки «Веселкова країна дитинства», літературно-пізнавальну гру «Хто здоровий – той сміється», калейдоскоп здоров'я «Я здоров'я бережу, сам собі допоможу», голосні читання казок. Різноманітні заходи бібліотекарі Тячівської РДБ проводять в соціально-реабілітаційному

центрі для дітей-інвалідів «Парасолька». В цьому ж напрямку працює й бібліотека-філія №2 Ужгородської МЦБС з обласним центром соціальних служб та громадською екологічною організацією «Екосфера». Працівники бібліотеки активно підтримали ідею та долучилися до проведення фіналу обласного туру Всеукраїнського фестивалю дитячої творчості для дітей з обмеженими фізичними можливостями «Повір у себе і в тебе повірять інші».

Налагоджено тісну співпрацю і проведення культурно-мистецьких заходів Мукачівської ЦМДБ з громадськими організаціями національних меншин: національно-культурним центром німецької культури «Паланок», міським товариством угорської культури, міським національно-культурним єврейським товариством «Шалом». Можна виокремити співпрацю з молодіжними організаціями: Міжнародним дитячо-юнацьким рухом наставництва «Royal Rangers», волонтерським рухом міста Мукачева у підтримку військових АТО, ГО «Молодіжні Ініціативи Закарпаття».

Не менш важливою є співпраця з так званою «четвертою владою», оскільки засоби масової інформації здійснюють інформаційну, рекламну підтримку творчих акцій бібліотек. Усі значущі події дитячих книгозбірень краю знаходять відображення на шпальтах обласних та районних газет, у телесюжетах Закарпатської регіональної телерадіокомпанії Тиса-1 та ТРК М-студію, сайтах відділів культури РДА, в соціальних мережах Facebook, каналі YouTube.

Україні належить розвиватися, зберігаючи себе в висококонкурентному середовищі. А для цього треба, щоб підростаюче покоління мало такий рівень знань і культурної компетентності, який був би достатній для успішної адаптації та соціалізації.

Непрості реалії сьогодення змушують спеціалізовані бібліотеки для дітей швидко розвиватися, демонструвати неабияку мобільність, здатність відповідно реагувати на зміни в суспільстві і на практиці доводити, що вони є життєздатним унікальним соціальним інститутом. Але змістовна та інноваційна діяльність дитячих бібліотек можлива лише за умови чіткої та злагодженої роботи, ефективної співпраці з місцевою владою, розширення палітри партнерських проєктів із залученням суспільних, громадських організацій.

А.І. Бардашевська,
директор КЗ «Херсонська обласна бібліотека
для дітей ім. Дніпрової Чайки» Херсонської обласної ради

ПАРТНЕРСЬКИЙ ПРОФІПОСТУП: динамічна платформа новацій в інтересах громади (з досвіду реалізації комплексних регіональних проектів у Херсонській області (2012-2017 рр.)

Сучасна бібліотека з точки зору організації діяльності та її результатів є інституцією не тільки важливою, але й надскладною. Бути сучасною, соціально зорієнтованою і необхідною громаді їй допомагають «друзі бібліотеки», користувачі та ті партнери, які приєднуються до реалізації суспільно корисних проектів.

У кожній бібліотеці є своя історія успіху, яку вона «написала» разом із партнерами та спираючись на їхню підтримку. Для нас, обласних бібліотек для дітей, взірцем формування партнерств служить позитивний досвід Національної бібліотеки України для дітей. Завдяки вашим ініціативам, починаючи із Всеукраїнського конкурсу «Моя мала Батьківщина», з року в рік і у нас зростає коло нових друзів та партнерів.

Певний досвід налагодження результативних партнерств є і у нашій бібліотеці. Окремими «історіями успіху» ми обмінювалися з вами під час щорічних професійних зустрічей або на сторінках фахових видань. Серед таких історій – організація дитячого бібліотечного волонтерського руху довжиною в десять років: «Читай і стань успішним!» (2007-2012) та «П'ять сходинок до успіху: увімкни бібліотеку» (2012-2017); довгостороковий проект фінансової грамотності «Бібліотечна бізнес-школа «Мільйон – це просто!»; корпоративний проект «Основи медіаосвіти: бібліотечна складова»; партнерський адвокаційний проект «Літературний театр «ЧайКоа»; обласний інтелектуальний турнір «Ігри патріотів Херсонщини» (з 2015 р.).

Та найбільш переконливим прикладом успішної партнерської співпраці є спільна робота над реалізацією низки проектів профорієнтаційного спрямування, першим серед яких став уже вам добре відомий проект «ПрофіСтарт: юні обирають майбутнє» (2012-2015 рр.)

Про перші кроки в його реалізації я доповідала у вересні 2013 року на всеукраїнській НПК директорів ОБД у м. Севастополі. В тому

ж році проект як приклад успішного партнерства було презентовано під час Всеукраїнського ярмарку бібліотечних ідей у м. Сімферополі та на міжнародному форумі у Кейптауні (ПАР). Розгорнута інформація про проект та його реалізацію було опубліковано в 2013-2014 роках у «Бібліотечному форумі України», в журналі «ШБІЦ: Бібліотечна робота», а в 2015-2016 роках – у журналі «Бібліотека у форматі Д°».

Нагадаю, що протягом трьох років ініціатори проекту – Херсонський обласний центр зайнятості та обласна бібліотека імені Дніпрової Чайки – спільно з Департаментом освіти і науки та управлінням культури Херсонської ОДА організували в масштабах області вивчення учнями старших класів професій та спеціальностей, необхідних на ринку праці рідного краю. В результаті дослідження з'явилася «Карта професій Херсонщини» (<http://www.library.kherson.ua/lw/karta.html>), яка детально розповідає в різноманітних формах про професію, вимоги до неї, можливості і особливості працевлаштування за цією професією або спеціальністю в нашому краї. Цей веб-ресурс зберігає свою актуальність та соціальну значущість для нових поколінь херсонської юні, які стоять на порозі важливого життєвого вибору.

Практична доцільність реалізованого проекту стала переконливою мотивацією для партнерів на користь продовження спільної роботи в інтересах громади Херсонщини.

Так з'явився наступний проект – обласний профіквест «В долонях степену і Дніпра». На цей раз до спільної роботи долучилися крім згаданих вище установ та закладів також ще два департаменти облдержадміністрації – департамент зовнішньоекономічної діяльності, туризму та курортів і департамент з питань внутрішньої та інформаційної політики Херсонської обласної державної адміністрації, а також Херсонське обласне відділення Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні.

Метою цього проекту стало сприяння національно-патріотичному вихованню дітей старшого шкільного віку шляхом підвищення їх поінформованості про соціальний та економічний розвиток рідного краю, його природні ресурси, історичну та культурну спадщину; привернення уваги шкільної молоді до одного з перспективних напрямків економічного розвитку області – туризму, в т.ч. зеленого, сільського та агротуризму.

До участі у цьому масштабному інноваційному краєзнавчо-дослідницькому, туристично-промоційному проекті були запрошені

учні 8-9 класів з усіх районних центрів та міст обласного підпорядкування нашої області. Загальна кількість учасників сягнула більше 200 учнів.

З квітня 2016 по червень 2017 року учасники профіквесту виконували різноманітні завдання: визначали туристично-привабливі об'єкти та складали екскурсійні маршрути по районах/містах, організовували літні експедиції за прокладеним маршрутом із відвідуванням визначених об'єктів, з їх фотографуванням та відеозйомкою, укладали «туристичний путівник» – у формі веб-сторінки у блозі проекту (<https://profikvest.blogspot.com/>), розробляли PR-кампанії власного екскурсійного маршруту та визначених туристичних об'єктів, опановували премудрості фаху «гід-екскурсовод», створювали власну рекламно-інформаційну та сувенірну продукцію тощо.

На допомогу дітям-учасникам було розроблено паралельну навчально-тренінгову програму, за якою проводилися щомісячні заняття у очному та дистанційному форматах. Учасники вивчали існуючу систему туристичної промоції, вчилися робити успішні презентації, фото та відео, укладати туристичні путівники та екскурсії, власноруч виготовляти сувенірну продукцію тощо.

Півтора року діти працювали над новим образом туристичної Таврії, крок за кроком висвітлюючи свою роботу в однойменному колективному блозі «В долонях степу і Дніпра». Статистика блогу свідчить про його популярність та актуальність розміщеної в ньому інформації (понад 30 тис. переглядів).

11 травня цього року в історико-розважальному комплексі «Зелені хутори Таврії» (м. Гола Пристань) відбулися фінальні змагання та святкове нагородження переможців інноваційного проекту для учнівської молоді «Обласний профіквест «В долонях степу та Дніпра».

Окрім безпосередніх учасників Профіквесту на захід були запрошені керівники районних та міських центрів зайнятості, краєзнавці та фахівці туристичної галузі, очільники обласних управлінь та департаментів, Голопристанської районної ради та РДА – і як гості, і як учасники журі, що оцінювали роботу квест-команд проекту.

На заключному етапі проекту команди-учасники демонстрували сценічні PR-презентації «Херсонський край мій вабить і дивує». Основний зміст дії складався з презентації Херсонщини за матеріалами, зібраними командами протягом роботи у проекті. Виступи команд супроводжувалися візуальними матеріалами, оригінальними вокальними й танцювальними композиціями, елементами театралізації, тож

кожен з них перетворився на справжню виставу, що захоплювала глядачів і привертала увагу до неповторної краси рідного краю.

Гран-прі інноваційного проекту «Обласний профіквест «В долонях степу і Дніпра» за підсумками роботи в проекті здобула команда Скадовського району – саме цій команді було вручено кубок переможців та сертифікат на туристичну поїздку до Львова. Дипломами та подарунками були нагороджені переможці у категорії «Краща PR-кампанія ПрофіКвесту» (командний залік) та у категорії «Кращий гід-екскурсовод» (індивідуальне змагання).

Тематика профіквесту визначила і такий особливий аспект у програмі підсумкового заходу, як «туристичний ярмарок» – у формі настільних та стендових презентацій, інсталяцій, експонування створеної командами сувенірної продукції та окремих креативних рекламно-туристичних матеріалів. Почесні гості фінального заходу та члени головного журі визначили кращі ярмаркові стенди.

Проект завершився, та не завершилася робота організаторів. Протягом літа обласний центр зайнятості, обласна бібліотека для дітей продовжували редагувати тексти путівників, екскурсій, «карти» туристичних маршрутів. За зібраними матеріалами підготовлено до видання комплект буклетів «В долонях степу і Дніпра. Карта туристичних маршрутів Херсонщини» та опубліковано електронні версії зібраних та опрацьованих матеріалів у формі об'єднаного інтерактивного веб-ресурсу <http://www.library.kherson.ua/lw/profiquest.html>. Формат профіквесту «В долонях степу і Дніпра» покладено в основу майбутнього міжрегіонального партнерського проекту краєзнавчо-туристичного спрямування, старт якого заплановано на 2018 рік.

6 липня 2017 р. на базі Херсонського обласного центру зайнятості відбулася відеоконференція за участі керівників обласних бібліотек для дітей та обласних центрів зайнятості Закарпатської, Львівської, Рівненської та Херсонської областей.

Наразі готується організаційний пакет документів – проекти договорів про наміри та про співпрацю, Положення про міжрегіональний проект та ін.

Новий проект вже отримав у робочих документах назву «ПрофіКемп» – за формою фінального заходу, який за задумом організаторів відбудеться у червні 2019 року на базі туристичного кемпінгу на березі Чорного моря.

Впевнені, що такі масштабні проекти бібліотеці під силу тільки в тому випадку, коли вона спирається на потужну підтримку партнерських організацій, згуртовуючи їх навколо ідеї роботи на перспективу, зокрема створення позитивного іміджу області, виховання свідомих громадян, патріотів України та рідного краю.

В.Ю. Черноус,
директор Хмельницької обласної
бібліотеки для дітей імені Т.Г. Шевченка

БІБЛІОТЕЧНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ ДІТЕЙ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ В УМОВАХ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РЕФОРМУВАННЯ: нова реальність, нові рішення

Дитячі бібліотеки області спрямовують свій потенціал на підвищення соціальної функції та впровадження нестандартних підходів залучення дітей до читання.

У 2016 році мережа дитячих бібліотек області зазнала дуже суттєвих змін. На 01.01.2017 р. залишилося 37 бібліотек: 1 обласна, 2 бібліотеки для дітей міських ОТГ (Волочиська та Полонська), 4 бібліотеки для дітей селищних ОТГ (Новоушицька, Понінківська, Летичівська, Старосинявська); 1 бібліотека для дітей сільської ОТГ (Гвардійська); 13 районних бібліотек для дітей (Білогірська, Віньковецька, Городоцька, Деражнянська, Ізяславська, Кам'янець-Подільська, Красилівська, Славутська, Старокостянтинівська, Теофіпольська, Хмельницька, Чемеровецька, Ярмолинецька); 14 міських бібліотек для дітей (Антонінська, Базалійська, Нетішинська, Славутська, Старокостянтинівська, Шепетівська, Ямпільська, Кам'янець-Подільські № 6 і № 8, Хмельницькі № 4, № 10, № 12, № 14, № 15); 2 сільські бібліотеки для дітей (Плужнянська та Судилківська).

Усього читачів-дітей області обслуговують 734 сільські філії, 32 міські бібліотеки для дорослих та 37 сільських клубів-бібліотек. Читачі-діти складають 25,9% від загальної кількості користувачів. Кожен 4-й читач – дитина.

Фінансування в ОТГ по різному вплинуло на подальший розвиток бібліотек. Окремі бібліотеки такі, як Летичівська селищна, Полонська та Волочиська міські, бібліотеки Ганнопільської сільської ОТГ, отримали краще фінансування, і бюджет розвитку був спрямований на покращення матеріально-технічної бази бібліотек.

Фінансування в ОТГ:

- Волочиська міська ОТГ:
дітей – 4 442, бюджет розвитку – 4 236 409 грн,
заклади культури – 52;

- Дунаєвецька міська ОТГ:
дітей – 6 591, бюджет розвитку – 14 639 600 грн,
заклади культури – 55;
- Летичівська селищна ОТГ:
дітей – 3 502, бюджет розвитку – 2 683 300 грн,
заклади культури – 52;
- Ганнопільська сільська ОТГ:
дітей – 268, бюджет розвитку 4 000 грн, заклади культури – 24;
- Полонська міська ОТГ:
дітей – 6 558, бюджет розвитку 203 400 грн,
заклади культури – 41.

Дитячі бібліотеки області є активними учасниками проектів і програм: Шепетівська міська бібліотека для дітей створила проект «Ділові малюки», у Красилівській районній бібліотеці для дітей діє «Містечко молодих батьків», яке відкрило нові можливості для спілкування, обміну досвідом батьків (саме татусів) з питань виховання дітей.

Дитяча бібліотека виступає в ролі платформи, де розвивається дитяче читання. Деражнянська районна бібліотека для дітей та Полонська міська бібліотека працюють у розрізі проекту «Бібліотека у 3D форматі».

Сучасні бібліотеки – це багатофункціональні центри з продуманим дизайном, інтер'єром, оснащені сучасною технікою, і зрозуміло, що все це притягує читачів.

Такі бібліотеки є і у нас. В нових умовах ОТГ працюють Новоушицька та Летичівська селищні бібліотеки для дітей, остання стала окремою юридичною особою, має свій рахунок та всі необхідні реквізити.

Городоцька та Чемеровецька районні бібліотеки для дітей мають гарну підтримку влади та працюють у проектах і програмах. Славутська районна бібліотека для дітей вже у 2017 р. отримала перемогу у проекті в рамках програми «Розвитку громад» і отримала 8,0 тис. грн на придбання літератури.

Обласна бібліотека для дітей ставить для себе завдання впровадження інновацій у роботу дитячих бібліотек області та розробляє підходи, методи роботи з дітьми для всіх бібліотек області. Так, у цьому році було розглянуто питання про роботу з дітьми в умовах децентралізації на обласному семінарі директорів ЦБС, центральних районних, міських бібліотек ОТГ.

Обласна бібліотека опробовує на своїй базі та запроваджує в роботу дитячих бібліотек області різноманітні заходи. Так, у 2017 р. старту-

вав обласний квест для дітей «Відома і невідома Хмельниччина» (до 80-річчя утворення Хмельницької області) спільно з обласним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді; фотокрос «Book summer» – літні читання в дитячих бібліотеках; Магерівські читання «Охоронець рідного слова»; обласний онлайн-марафон «Хмельниччина читає Шевченка» та ін.

Ми розуміємо, що в сучасному світі ми не повинні втрачати позиції методичного центру. З цією метою розроблений і цикл скайп-консультацій, вебінарів з актуальної тематики: «Концепція сучасного простору для дітей в бібліотеці», «Ефективна реклама бібліотеки та послуг», «Формування інформаційної грамотності читачів у бібліотеці» та ін. Діє Школа професійного розвитку для сільських бібліотекарів, що обслуговують дітей. На базі обласної бібліотеки проводяться заняття у формі тренінгів, дискусій, майстер-класів, що дає можливість оволодіти інноваційними підходами в роботі з дітьми, використовувати найсучасніші форми популяризації книги та читання. Започатковано цикл скайп-зустрічей «Письменник зблизька». І саме дитяча бібліотека дає можливість дітям як сільської, так і районної бібліотеки поспілкуватися з відомими письменниками.

Дитячі бібліотеки області стали учасниками регіонального соціологічного дослідження «Соціальний портрет дитячого бібліотекаря Хмельниччини». На основі отриманих даних вдалося створити соціальний портрет бібліотекаря. Це – жінка віком 41 року, яка в період 1990-2000 рр. закінчила Київський державний інститут культури і отримала повну вищу спеціальну освіту, зі стажем роботи понад 20 років та повною зайнятістю. Фахівець, який займається організацією бібліотечного фонду, бібліотечним обслуговуванням користувачів-дітей, впроваджує нові інформаційні технології, запроваджує інновації, які підвищують ефективність роботи бібліотеки. Дитячий бібліотекар задоволений своєю ділянкою роботи, а також вказує на високий рівень розвитку своєї бібліотеки. Бажає ще довго залишатися на передових позиціях у постачанні інформації своїм користувачам-дітям, для чого вважає за необхідне постійно підвищувати свій професійний рівень. Вона переконана, що бібліотека для дітей є необхідним соціальним інститутом в сучасному суспільстві.

Разом із тим всі ми чекаємо завершення адміністративно-територіальної реформи та визначення територіальних громад. Яка ж доля дитячих бібліотек, та хто буде здійснювати роль методичного центру?

Г.В. Трохименко,
директор ОКЗ «Харківська обласна бібліотека для дітей»

НОВИЙ ВЕКТОР ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН У КОНСОЛІДАЦІЇ ДІЙ БІБЛІОТЕКИ ТА ГРОМАДИ З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Бібліотечна справа як окрема галузь прикладної діяльності у сфері надання інформаційних і комунікативних послуг користувачам на сучасному етапі свого розвитку переживає якісно нові зміни, пов'язані з адміністративно-територіальною реформою, новаціями у соціально-культурній сфері, системі освіти тощо. Бібліотека як соціальний інститут, покликаний оперативно реагувати на виклики часу і нові реалії життя, не повинна стояти осторонь цих процесів. Сьогодні перед нашими закладами постало питання створення конкурентоспроможного інформаційного середовища, здатного задовольняти будь-які запити.

Сучасна бібліотека — це дійсно відкрита соціальна система, яка здатна трансформуватися відповідно до вимог часу. Передусім це стосується змін у технології різних галузей виробництва та надання послуг, розвитку науки, появи нових форм соціальної і виробничої діяльності, а головне — ускладненими запитам користувачів і відповідно вимогами як до бібліотек, так і до самих бібліотечних працівників.

Тому сьогодні пріоритетним завданням є визначення і впровадження такої моделі інноваційної бібліотеки, яка б гармонійно поєднувала у собі нові і традиційні форми, і технології у роботі, не забуваючи при цьому, що головною метою бібліотечної сфери діяльності є читач, популяризація книги і читання шляхом проведення культурно-масових заходів, широкої просвітницької і мистецької діяльності та організації наочної популяризації літератури сучасними засобами, подолання функціональної неграмотності, створення привабливого бібліотечного середовища та позитивного іміджу бібліотеки.

Особливо гостро питання виживання в нових умовах і створення конкурентоспроможного середовища стосується дитячих бібліотек. Адже всім нам відомо, що в умовах обмеженого фінансування, різних технічних і ресурсних можливостей перетворитися на привабливий осередок для дітей і доводити свою значущість громаді надзвичайно непросто. Ускладнює ситуацію ще й те, що в більшості регіонів України колеги з обласних універсальних наукових бібліотек та центральних

районних бібліотек займаються «перетягуванням» функцій дитячих бібліотечних закладів – комплектуються непрофільною для себе літературою, проводять культурно-масові заходи з читачами-дітьми, реалізують міні-програми для цієї категорії користувачів.

Відповіддю на виклики часу стала реалізація нових цільових проєктів, започаткованих нашою бібліотекою. Не залишаючи основні ланки інформаційної, пізнавальної і комунікативної діяльності, ми зробили основний наголос на соціальному партнерстві, допомозі та безпеці дітей.

Не маючи великих матеріальних ресурсів, ми впевнені у своїй здатності об'єднати громаду добрими справами. На власному досвіді ми переконалися, що одним із шляхів подолання матеріальних труднощів у справі фінансування цікавих проєктів є пошук власної ніші на ринку інформаційних послуг, активна фандрейзингова і грантова діяльність та соціальне партнерство.

Для будь-якої соціальної групи життя є найбільшою цінністю. Але виявляється, що жити у сучасному світі непросто. Кожна людина може опинитися у надзвичайній ситуації. Коли ми чуємо слова «надзвичайна ситуація» чи «катастрофа», то завжди відчуваємо неспокій, уявляємо собі лихо, людські страждання, знищення матеріальних цінностей. На жаль, ризик виникнення надзвичайних ситуацій, пов'язаних із небезпекою для життя людей і суспільства, завжди залишається досить великим. Ці виклики перевіряють суспільство в цілому, готовність і ефективність дій усіх його інститутів. А обізнаність є запорукою збереження життя і здоров'я людей.

Харківська обласна бібліотека для дітей не залишається осторонь цих важливих питань, і тому з 2014 р. новим вектором соціального партнерства стала діяльність з питань цивільного захисту та безпеки життєдіяльності.

Активність бібліотеки у сфері консолідації зусиль громади з питань цивільного захисту є комплексною та зосереджена вона на декількох важливих напрямках.

ПІДГОТОВКА ТА ПРОВЕДЕННЯ МАСШТАБНИХ ЗАХОДІВ З ПИТАНЬ БЕЗПЕКИ, НАЛАГОДЖЕННЯ НОВИХ ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН

Головна мета – привернути увагу громади, підкреслити значущість дитячих бібліотек, надати позитивний приклад для колег з впровадження інноваційних проєктів, залучити нових соціальних партнерів.

Найбільш масштабним проектом Харківської обласної бібліотеки для дітей у 2017 р. стало проведення потужного міжрегіонального заходу «Літня школа безпеки» з актуальних проблем взаємодії дитячих бібліотек з громадою щодо питань цивільного захисту.

Завдяки участі у Програмі національних обмінів, яка передбачає конструктивний діалог між різними регіонами України, ХОБД вдалося виграти грант Центру культурного менеджменту за фінансування Європейського Союзу та Національного фонду підтримки демократії (США). Це дозволило запросити на Літню школу представників бібліотечної спільноти з п'яти регіонів України.

Заходи відбувалися на двох локаціях: теоретичні знання та основні напрямки консолідації зусиль бібліотекарів з приводу цивільного захисту було розглянуто під час проведення пленарної частини, що проходила у Харківській обласній бібліотеці для дітей; практичні вміння та навички понад 150 дітей-учасників здобували під час незвичайного квесту-практикуму за участі рятувальників, пожежних, поліцейських, енергетиків та медиків на території Регіонального ландшафтного парку «Фельдман Екопарк».

У роботі круглого столу «Соціальний діалог у просторі «Культура-Освіта-Цивільний захист» взяли участь більше 50-ти фахівців:

- депутат Харківської обласної ради, секретар постійної комісії з питань науки, освіти, культури та духовності Лопатіна І. В.;
- заступники директорів ЦБС по роботі з дітьми з 24 районів обл. та 7 районів Харкова, провідні спеціалісти обласних дитячих бібліотек Дніпра, Полтави, Тернополя, Слов'янська Донецької обл., Новоковова Луганської обл.;
- представники організацій – соціальних партнерів бібліотеки: Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Харківської області, Харківської міської громадської організації «Союз Чорнобиль», Центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді адміністрації Київського району м. Харкова.

Ще до початку професійного діалогу учасники мали змогу ознайомитися з унікальним проектом «Культура безпеки», який презентував заступник голови Харківської міської громадської організації «Союз Чорнобиль» Берлетов Г.М. Основна концепція серії плакатів цього проекту – створення легкої та зрозумілої інфографіки у стилі коміксів, які були виконані студентами Харківської академії дизайну та мистецтва.

Директор ХОБД Трохименко Г.В. підкреслила надзвичайну актуальність роботи бібліотеки як координатора з проблем безпеки дитини.

Вона відзначила, що починаючи з 2014 року питання цивільного захисту перебуває у стані активної розробки і багаторазової апробації фахівцями бібліотеки на базі навчальних закладів, що є свідченням потрібності таких послуг для громади.

Завідуючий методичним кабінетом Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Харківської області Рачков С.М. розповів про діяльність Центру та надав ґрунтовну консультацію «Інноваційні підходи до вирішення питань безпеки у закладах культури», зосередивши особливу увагу на нормативно-правовій базі, яку повинні використовувати школа і бібліотека у своїй роботі.

Про те, як відпрацьовувати навички самопомоги, подолання стресу та паніки у дітей під час надзвичайних ситуацій учасники Школи отримали наочне уявлення, переглянувши відеоролик з практичними рекомендаціями психолога бібліотеки. Слухачі також дізналися про питання кібербезпеки та особистого спілкування у віртуальному просторі, небезпеку гібридних методів маніпулювання, основні правила профілактики комп'ютерної залежності, яких мають беззастережно дотримуватися як школярі, так і дорослі.

Провідний кризовий психолог Центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді адміністрації Київського району м. Харкова Нурєєва О.С. зосередила увагу учасників на гострій необхідності психологічної підтримки дітей та сімей після травматичної ситуації: бойових дій, втрати родичів, вимушеного переселення. Доповідач розкрила ресурсний потенціал саме дитячої бібліотеки як комфортного простору для подолання посттравматичних синдромів.

Найбільш емоційний відгук бібліотекарів – учасників Літньої школи викликав виступ завідувача відділу Центральної бібліотеки КЗ «Централізована система публічних бібліотек м. Слов'янська» Валерії Здибель, яка поділилась власним досвідом бібліотечної роботи в окупованому місті під час 3-місячного перебування у зоні бойових дій у 2014 році. Надзвичайно хвилююча розповідь колеги (про погрози розстрілу на робочому місці, влучення уламків снарядів у приміщення бібліотеки, пробиті наскрізь книжки) розчулила до сліз більшість присутніх та стала початком жвавого обговорення ролі бібліотек у патріотичному вихованні молоді та запобіганні надзвичайним ситуаціям соціального характеру. Учасники Літньої школи стоячи вшанували аплодисментами мужність бібліотекарів Слов'янська.

Паралельно з пленарною частиною «Літньої школи» на теренах гостинного «Фельдман Екопарку» проходили цікаві практичні заходи. Для дітей Харкова, Богодухова, Лозової, Змієва співробітники бібліо-

теки підготували вікторини та квести-практикуми, на спеціальних майданчиках учасників очікувала насичена програма. А щоб вона була більш змістовною, співробітники Харківської обласної бібліотеки для дітей запросили до «Фельдман Екопарку» нових соціальних партнерів ХОБД:

- фахівців Головного управління Державної служби надзвичайних ситуацій України в Харківській області;
- Харківської міської оперативно-рятувальної служби;
- Головного управління Національної поліції України в Харківській обл.;
- Центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф;
- АК «Харківобленерго»;
- представників волонтерських організацій.

Після завершення пленарних доповідей усі учасники круглого столу мали можливість перевірити свої знання та на власні очі побачити практичну складову інноваційного бібліотечного проекту «Літня школа безпеки», приєднавшись до дітей.

Метою квесту було поглиблення знань щодо правил безпечної поведінки у випадку виникнення надзвичайних ситуацій та презентація можливостей пожежно-рятувальної техніки, обладнання, засобів індивідуального захисту, а також способів проведення аварійно-рятувальних робіт. Програма заходу спрямовувалася на те, щоб діти і дорослі дізналися якомога більше про правильну поведінку у разі виникнення надзвичайної ситуації.

Загалом усі учасники отримали нові навички та безліч позитивних емоцій. Ігор Лупандін, начальник відділу зв'язків зі ЗМІ і роботи з громадськістю Головного управління Державної служби з надзвичайних ситуацій України у Харківській області, особисто провів консультацію для дорослих учасників Школи безпеки – бібліотекарів, а рятувальники 53-ої Державної пожежно-рятувальної частини презентували найновішу сучасну пожежну автоцистерну. Діти із захватом досліджували її, а бійці ДСНС докладно розповідали про всі «родзинки» новенького авто.

Не обійшли увагою відвідувачі й спеціальне обладнання, ізолюючі протигазу, бойовий одяг та спорядження, що знаходилося у відсіках пожежної машини. Кожен мав можливість посидіти за кермом, вдягти пожежний одяг та спробувати самостійно потримати пожежний ствол під натиском води.

Щоб правила безпеки ліпше викарбувалися у пам'яті дітей, рятувальники організували різноманітні ігрові розваги у формі «питан-

ня – відповідь», під час яких нагадували дітям про основні правила пожежної безпеки, безпечної поведінки на воді, дії у разі виявлення підозрілих вибухонебезпечних предметів та при виникненні різноманітних нестандартних ситуацій.

Волонтери-рятувальники значну увагу приділили методам надання першої медичної допомоги, транспортуванню постраждалих, а також їх пошуку на місці виникнення надзвичайних ситуацій за допомогою спеціально навчених собак. Поліцейські навчали малих пішоходів правилам дорожнього руху та правилам спілкування з незнайомцями.

Діти та дорослі із задоволенням спостерігали за дійством, брали участь у розвагах, залюбки робили селфі та фотографувалися поруч із технікою, рятувальниками і поліцейськими і врешті отримали колосальний позитивний заряд емоцій, що запам'ятається на все життя. Фіналом заходу стало урочисте нагородження переможців та учасників Літньої школи безпеки та пригощання гостей польовою кашею від адміністрації Екопарку.

Реалізація проекту ХОБД «Літня школа безпеки» ще раз продемонструвала, що дитяча бібліотека є необхідною і корисною для громади, здатна надавати інноваційні послуги і головне – позиціонувати себе як привабливий творчий майданчик для розвитку соціальних ініціатив і спільних проєктів.

Проведений захід став наступною сходинкою досвіду співпраці ХОБД з партнерами. Адже питання безпеки дітей є надзвичайно гострою проблемою сьогодення, і саме бібліотека здатна виступити координатором спільних зусиль.

«Літня школа безпеки» стала логічним продовженням заходів, що дозволяють залучити дітей з різних районів Харківщини до безпечних проєктів ХОБД. 25 жовтня 2016 року уже вдруге Харківська обласна бібліотека для дітей виступила ініціатором та координатором у справі патріотичного об'єднання дітей краю. В Обласному організаційно-методичному театральном-концертному центрі адміністрацією нашого закладу забезпечено організацію і проведення II Обласного патріотичного форуму «Віват, Україно!», присвяченого 25-річчю незалежності України.

Захід відвідали понад 300 дітей та підлітків з міста, багатьох районів Харківщини, а також Донеччини і Луганщини – учасники дитячих творчих конкурсів, їхні викладачі, бібліотекарі, рідні та друзі. На кілька годин фойє Центру перетворилося на майданчики спілкування школярів різного віку з бібліотекарями, представниками Національного університету

цивільного захисту України, Державної гімназії-інтернату з посиленою військово-фізичною підготовкою «Кадетський корпус». Об'єднавши зусилля, друзі та партнери спільно підійшли до висвітлення однієї з найважливіших і майже за всіх часів актуальної теми безпеки життєдіяльності дітей. Долаючи відстань від однієї локації до іншої, означених промовистими графічними підказками, діти у доволі креативний спосіб поглиблювали свої знання та навички з правил безпечної поведінки у випадку виникнення надзвичайних ситуацій.

Однак організація таких потужних проєктів стала можливою лише за умов ґрунтовної роботи бібліотеки і в інших напрямках з питань цивільного захисту.

СПІВПРАЦЯ З ОРГАНАМИ УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ

Участь ХОБД як повноправного члена у районних та загальноміських заходах департаментів освіти з питань безпеки дітей, підвищення кваліфікації начальників штабів цивільного захисту (директорів шкіл) триває з 2015р.

У березні 2017 р. Харківська обласна бібліотека для дітей спільно із ЗОШ №36 Харківської міськради виступила співорганізатором навчально-методичного семінару «Концепція реалізації заходів цивільного захисту в закладах освіти» для методистів районних управлінь освіти та керівників загальноосвітніх навчальних закладів м.Харкова. Маючи значний досвід у створенні тематичних відеороликів, бібліотекарі створили адапційну версію для адекватного сприйняття школярами фільмів з ЦЗ. Велику роботу було проведено з підготовки книжкової виставки, складання рекомендаційних інформаційно-бібліографічних списків літератури. Фахівцями бібліотеки було презентовано консультацію щодо основних напрямків соціального партнерства школи та обласної бібліотеки для дітей з питань ЦЗ. Було зазначено, що ефективне партнерство дозволяє сформуванню спільну стратегію діяльності, сконцентрувати матеріальні та інтелектуальні ресурси у сферах: просвітницької діяльності; реалізації спільних заходів, акцій, соціальної реклами тощо; підвищення рівня інформаційної компетенції; системи інформаційно-бібліографічного обслуговування. Особливу увагу відвідувачів семінару було зосереджено на інформаційній безпеці, психології безпеки, надзвичайних ситуаціях соціального характеру. Було презентовано комплексний бібліотечний продукт – бібліотрансформер «Застерегти. Врятувати. Допомогти», до складу якого увійшли інформаційні буклети для батьків і вчителів, для дітей; рекомендаційні списки літератури вчителям; мульт-

тимедійні презентації; відеоролики з основ цивільного захисту. Схвальну оцінку присутніх одержала презентація тренінгу для старшокласників від психолога ХОБД.

До Дня цивільного захисту співробітники бібліотеки підготували та провели захід «Запобігти. Врятувати. Допомогти», який відвідали понад 500 учнів ЗОШ № 5. Запрошені бібліотекарями майор служби Цивільного Захисту О.В.Пономаренко та психолог бібліотеки показали учням небезпечні предмети та розповіли про дії, які потрібно виконувати, щоб не допустити виникнення ситуацій, що загрожують життю людини. Проведення практичних занять з надання першої невідкладної допомоги забезпечили волонтери Товариства Червоного Хреста України.

РОЗРОБКА ТА ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ СПІВПРАЦІ БІБЛІОТЕКИ З ДОШКІЛЬНИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Саме дитсадочки стали новою точкою дотику бібліотеки і громади у справі популяризації знань з цивільного захисту.

Активна співпраця щодо організації належного рівня цивільного захисту, прищеплення знань, вмінь та навичок безпечної поведінки і поведження у соціумі єднає нашу бібліотеку і заклади освіти. Враховуючи схожі завдання, які виконують сьогодні школа і бібліотека у справі всебічного виховання підростаючого покоління, вважаємо таку співпрацю найбільш перспективною і в подальшому.

У 2017 році наш заклад брав участь у районному семінарі «Теоретичні і практичні засади організації безпечного середовища у межах ДНЗ» для завідуючих дошкільних навчальних закладів, який відбувся на базі дошкільного навчального закладу «Веселка» № 74.

ВИСВІТЛЕННЯ ДОСВІДУ ХОБД З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ У МЕТОДИЧНІЙ РОБОТІ

Надзвичайно важливим є консультування під час виїздів у райони, виступів на нарадах, семінарах, конференціях. Початком роботи у цьому напрямку став виїзний семінар «Технологія та практика культурно-просвітницької діяльності з дітьми в умовах бібліотеки», що проходив на базі Зміївської ЦБС ще у 2015 р. Бібліотекарям було надано тематичні консультації, організовано психологічний тренінг та презентовано методичні матеріали з питань цивільного захисту.

Наступним кроком на шляху методичного забезпечення просування діяльності з питань цивільного захисту стала серія майстер-класів «Кому-

нікативний простір як фактор трансформації сучасної шкільної бібліотеки», що проводяться декілька разів на рік Харківською обласною бібліотекою для дітей спільно з Харківською академією неперервної освіти у рамках підвищення кваліфікації для завідуючих бібліотеками загальноосвітніх навчальних закладів.

Консультації з питань цивільного захисту були надані також під час проведення:

- навчально-тематичного семінару з підвищення кваліфікації заступників директорів по роботі з дітьми «Бібліотеки для дітей в умовах соціальних та економічних перетворень» (ХОБД, Харківський обласний науково-методичний центр підвищення кваліфікації працівників культурно-освітніх закладів, 2016р.);
- науково-практичної конференції-брейнстормінгу «Публічна бібліотека – соціокультурний центр регіону: технології, розвиток, дизайн» (ЦМБ ім.Белінського 2016 р.);
- виїзного семінару з надання консалтингових послуг методичною службою «Бібліокур'єр»: «Використання інноваційних технологій у практиці роботи дитячої бібліотеки» (Балаклійська ЦБС, 2016 р.).

Для бібліотекарів Балаклійського району було проведено психологічну ділову гру-тренінг «Формування навичок емоційної саморегуляції» та презентацію бібліотрансформера «Запобігти. Врятувати. Допомогти».

Під час тренінгу бібліотекарі виразили якнайбільшу занепокоєність, пов'язану з наявністю у районі військових складів. На жаль, ця занепокоєність стала жахливою реальністю 2017 року під час пожежі та вибухів.

2017 року на засіданні обласного клубу професійного і творчого спілкування директорів ЦБС «Ресурси і послуги публічної бібліотеки в умовах об'єднаних територіальних громад», що відбувся на базі ХОУНБ, фахівці ХОБД представили доповідь «Системний підхід та розвиток соціального партнерства бібліотек та органів місцевого самоврядування у сфері цивільного захисту».

ПРОВЕДЕННЯ СИСТЕМАТИЧНИХ НАВЧАНЬ ТА ПОШИРЕННЯ ЗНАНЬ З ПЕРШОЇ ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ І ДІТЕЙ

Цивільний захист нерозривно пов'язаний з практичними навичками, тому бібліотека співпрацює з медиками, налагоджено співпрацю з волонтерською групою «Paramedic Fox», проходили тренінги «Я вмію рятувати життя!» та ін.

ВИВЧЕННЯ КРАЩОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

Ознайомлення з засадничими принципами культури волонтерства Національної Служби Цивільного Захисту Італії, налагодження зв'язків з представниками української діаспори, розробка стратегії подальшої співпраці.

На превеликий жаль, дитинство в Україні не можна назвати безпечним: бойові дії, нелегальна зброя, вибухові пристрої, викрадення дітей, загрози терактів, пожежі, ДТП.

Але в наших силах згуртувати громади, озброїти їх знаннями про запобігання надзвичайним ситуаціям, нагадати про нагальну необхідність створення «Плану дій» для кожної родини, допомогти засвоїти найпростіші правила першої допомоги, здатні врятувати життя у складній ситуації. А найголовніше – дозволити відчутти, що культура цивільного захисту – це культура безпеки, культура солідарності, взаємоповаги, активної громадянської позиції та відповідальності. Все це є цивільним захистом, а отже колосальною культурною та соціальною інвестицією.

Попереду бібліотеку чекає багато цікавих впроваджень і творчих проєктів, головною метою яких є подальше розширення спектру бібліотечних послуг, створення привабливого інформаційного середовища для всебічного розвитку дитини та підвищення позитивного іміджу нашого закладу.

Г. Бахман,
заступник директора з питань обслуговування дітей
Краматорської ЦСПБ

ДИТЯЧА ЦЕНТРАЛЬНА БІБЛІОТЕКА ім. О.С. ПУШКІНА І ГРОМАДА: працюємо разом

Трагічні події, які сталися в Україні, на превеликий жаль, проходять безпосередньо на нашому Донбасі, біля наших домівок. Втрата половини області позначилася на діяльності закладів культури, зокрема дитячих бібліотек. У місто Краматорськ переїхала облдержадміністрація та інші обласні організації, було повністю заново сформоване обласне управління культури, так як 98% штату залишилося на території так званої «днр».

Велика втрата для нас - це Донецька обласна бібліотека для дітей ім. Кірова. У цьому році згідно з наказом Міністерства культури та облдержадміністрації вона втратила цей статус, звільнено штат. На сьогоднішній день ми залишаємося без повноцінного методичного центру, обмінно-резервного фонду, МБА, а також обласного фінансування. Рішенням облуправління культури частково функції обласних бібліотек на себе взяли Центральна міська публічна бібліотека та ДЦБ ім. Пушкіна міста Краматорська. Взагалі на підконтрольній Україні території функціонує 431 бібліотека, 55 з них дитячі, у місті Маріуполі працює централізована бібліотечна система. Всього в дитячих бібліотеках області працює 222 бібліотекаря. Всі ці події змусили нас перебудовувати свою діяльність, оскільки збільшився обсяг роботи та змінилися вимоги часу.

Як показує досвід, найбільш ефективним у нашій діяльності виявилася робота з громадськими ініціативами. Важливим фактором впровадження інструментів громадської участі в розвиток бібліотек є комунікація. Розширення кола знайомих, встановлення нових зв'язків, підтримка громадських ініціатив сприяють підвищенню іміджу бібліотеки в громаді, позиціонують її як центр громадської активності.

Коло партнерів Дитячої центральної бібліотеки ім. О. Пушкіна досить широке і поповнюється щороку. Це органи місцевого самоврядування, державні служби, громадські організації, освітні установи, заклади культури, недержавні комерційні структури, засоби інформації, благодійні фонди тощо. Саме вони допомагають втілювати в життя проекти, які б бібліотеці самостійно здійснювати було б складно.

З липня 2014 року до нашої бібліотеки почали записуватися вимушені переселенці - діти та дорослі з різних міст окупованої території Донбасу. Взагалі в Краматорську на сьогодні їх налічується майже 70 тисяч.

Дитяча центральна бібліотека ім. О. Пушкіна стала центром, що об'єднує різні установи в роботі з переселенцями. Завдяки активній соціальній позиції бібліотеки та її партнерській діяльності з місцевими органами влади, установами та організаціями, вимушено переміщені особи із зони АТО та мешканці Краматорська отримали можливість вирішувати багато своїх питань і проблем в одному місці.

На базі бібліотеки створено Консультаційне бюро для громадян, яке здійснює дієву інформаційну допомогу у вирішенні питань та проблем у різних сферах життя: надання адміністративних послуг; юридична консультація, послуги нотаріуса, адвоката, пенсійного фонду, паспортного столу та міграційної служби, податкової інспекції, комунальних служб; соціальна і гуманітарна допомога; охорона здоров'я та психологічна служба, а також інших життєво важливих питань. Ініціатива «Створення Консультаційного бюро для громадян» реалізується Краматорською міською громадською організацією «Фонд розвитку громади» у рамках Проекту «Відновлення урядування та примирення в охоплених конфліктом громадах України», який реалізується ПРООН в Україні за підтримки Швейцарської Конфедерації та Уряду Швеції.

Донбас - взагалі дуже складний регіон. Багато чого залишилося без змін. Як і раніше краматорські діти переважно навчаються і спілкуються російською мовою. В фондах нашої бібліотеки донедавна було дуже мало книг сучасних українських письменників, і читачі в основному читали книги російських авторів. Після визволення міста у більшості мешканців значно підвищився інтерес до всього українського, у тому числі і до рідної мови та літератури. Працівники нашої книгозбірні переосмислили те, що сталося, визначили патріотичне виховання читачів та популяризацію української літератури пріоритетними напрямками своєї діяльності і для більш якісного обслуговування користувачів розробили ряд інноваційних проектів та комплексних бібліотечних програм, працюють партнерські проекти.

У 2015 році ми приєдналися до діяльності соціокультурного проекту «Вся Україна Читає Дітям. Східноукраїнська філія» Центру Дослідження Літератури для Дітей та Юнацтва. Завдяки цьому в бібліотеці стали регулярно проходити зустрічі юних читачів з сучасними українськими дитячими письменниками. За цей період наші читачі зустрілися з Іва-

ном Андрусяком, Сергієм Оксеником, Любою Якимчук, Євгенією Пірог, Дарою Корній, Марією Пак, Оксаною Печарською, Олегом Чаклуном, Сашком Дерманським, Лесею Ворониною, Любком Дерешем, Сергієм Гридіним та ін.

З року в рік зростає популярність нашої бібліотеки серед мешканців міста. З метою підвищення іміджу книгозбірні ми приєдналися до першого східноукраїнського літературно-мистецького проекту «Кальміюс», який вмістив у собі не лише конкурс літературних творів, а й низку найрізноманітніших культурних заходів: від усіляких майстерок, зустрічей з письменниками, театралами, співаками та представниками книжкових видавництв, книжкової толоки до концертів і вистав найвідоміших творчих колективів України. Близько 200 культурних діячів відвідали Краматорськ у ці дні.

Однією з локацій, де відбувалися культурно-масові заходи, була Дитяча центральна бібліотека ім. О. Пушкіна. Для нас, бібліотекарів, що займаються промоушеном дитячої книги та читання, «Кальміюс» розпочався з круглого столу «Слухати. Дивитися. Гратися. Читати.», присвяченого актуальним питанням популяризації читання серед дітей та підлітків. Гостями бібліотеки стали організатори Центру дослідження літератури для дітей та юнацтва: кандидат історичних наук, співробітник Національної бібліотеки України для дітей Наталя Марченко та кандидат філологічних наук, викладач Прикарпатського педагогічного університету ім. Василя Стефаника (Івано-Франківськ) Тетяна Качак. Сподобалася всім присутнім презентація авторів та книжок видавництва «Кальварія», яка була проведена його засновниками Ксенією та Петром Мацкевичами. Захопила слухачів презентація творчості українських сучасних письменників Галини Пагутяк та Олександра Гавроша. Значення літературно-мистецького проекту «Кальміюс» важко переоцінити. Це був справжній культурний прорив та ковток свіжого повітря для усіх, хто живе на Донеччині і є небайдужим до розвитку української культури на її теренах! Цей фестиваль стає традиційним, адже і цього року він теж відбудеться, і ми до нього готуємося!

Наша бібліотека залучає громаду до роботи в міжнародних проєктах, які згуртовують мешканців міста та області.

Яскравим прикладом став інтерактивний культурно-освітній проєкт «Жива бібліотека». Це спільна громадська ініціатива «Культурно-освітньої фундації «Лібері Лібераті» та шести бібліотек Донецької і Луганської областей, яка реалізується за підтримки Української ініціативи зміцнення громадської довіри (UCBI) і фінансується Агентством

США з міжнародного розвитку (USAID). В даному проекті бібліотека виступає партнером та співреалізатором.

Проектом передбачалося залучення до живого спілкування з громадою більш ніж сорока відомих митців та громадських діячів: художників, акторів, істориків, громадських активістів, письменників, музикантів тощо з усієї України. Слоган «ЗаЖиве!» пояснює основну ідею проекту - це діалог «за живе», розмова на важливі, а інколи і болючі теми.

Завдяки підтримці Британської Ради в Україні програми «Активні громадяни» та Чеського центру в Києві у ДЦБ ім. Пушкіна реалізовано соціальний проект і відкрито ГО українсько-чеський «Інформаційно-культурний центр «Чеська ластівка». Проект сприяє згуртуванню та спілкуванню людей, які цікавляться чеською культурою, освітою, мовою, отриманням знань місцевою громадою про Чехію як одну з братніх європейських країн. У фонді бібліотеки вже більше 150 книг та періодичних видань чеською мовою, центром видаються власні видання з різних тем. Успішно працюють безкоштовні курси з вивчення чеської мови, відбуваються зустрічі, проходять культурні заходи. У соціалмережі Фейсбук користується популярністю група «Чеська ластівка», створена нашим центром.

В рамках роботи ГО «Інформаційно-культурний центр «Чеська ластівка», відбувся проект показів найкращих чеських фільмів, що проводився за ініціативи мережі книгарень «Є» та Чеського центру в м. Київ. Презентував проект відвідувачам бібліотеки представник київського Чеського центру п. Ян Навратіл.

Проект набув великої популярності не тільки серед громади міста, а й області. Під час обласного свята до Дня Європи у Донецькій області, наше місто представляло саме Чехію і наше громадське об'єднання.

ДЦБ ім. О. Пушкіна в роботі ГО є справжнім мозковим центром. Ми єдина бібліотека не тільки в місті, а навіть в області, на базі якої створено й працює громадське об'єднання. Наша бібліотека вже давно бачить себе не тільки як спеціалізована бібліотека для дітей. Це відкритий простір для громади міста, для усіх, кому в нашій бібліотеці корисно, комфортно і креативно. За підтримки ГІ «Безкоштовні курси української мови» (м. Київ) та ГО «SOS Краматорськ» у бібліотеці діють безкоштовні курси української мови - заняття для всіх, хто бажає вивчити чи удосконалити розмовну українську мову - від школярів до їхніх батьків, дідусів та бабусь.

Третій рік діє у бібліотеці Український розмовний клуб з елементами вишивання «Файно». Тут збираються діти, батьки, шанувальники української культури для того, щоб поспілкуватися, зустрітися з цікавими людьми, ознайомитися з азами української вишивки. Багато сувенірної продукції клубу передається нашим воїнам. Клуб діє за підтримки «Української миротворчої школи» та ГО «SOS Краматорськ».

Бібліотека популяризує українську мову та книгу не лише серед своїх читачів, а й серед усієї місцевої громади. З цією метою у соцмережі Фейсбук бібліотекою була створена загальнодоступна група «Краматорськ читає».

Підтримуючи Національний проект «Україна читає дітям», бібліотека вже восьмий рік разом із Краматорською телекомпанією СКЕТ готує і випускає телепередачу «Читаюче місто». Суть передачі полягає у голосному читанні найкращих творів вітчизняної, зарубіжної та краєзнавчої літератури. Читають ці твори знані у місті люди – бізнесмени, депутати, лікарі, письменники, актори тощо.

На телеканалах СКЕТ і САТ систематично виходять підготовлені бібліотекою телеогляди нових надходжень до книгозбірні, серед яких перевага надається українським книгам та українським перекладам.

Четвертий рік поспіль ДЦБ ім. Пушкіна бере також участь у корпоративному проекті Національної бібліотеки для дітей «Почитайко».

Отже, наша бібліотека завжди є актуальною в місті, відкритою для комунікацій та громадських ініціатив, а також має ще багато ідей для розвитку потенціалу міста та його громадян.

Міжнародна науково-практична конференція
«Заради дитини працюємо і творимо!»

Збірник матеріалів

Відповідальна за випуск А.І. Гордієнко.
Автор-укладач Т.М. Кузілова.
Редактори: О.А. Кадькаленко, В.В. Зеленська.
Комп'ютерна верстка Н.В. Ярчак.
Підписано до друку 02.10.2017 р.
Зам. № 12. Тираж 75 прим.

Видавець та виготовлювач
НБУ для дітей
вул. Я. Корчака, 60, м. Київ, 03190
Тел/факс. 400-65-87, тел. 400-05-01, 400-70-91
<http://www.chl.kiev.ua>
mail: library@chl.kiev.ua

Україна, 03190, м. Київ, вул. Я. Корчака, 60
тел./факс (044) 400-65-87, тел.: (044) 400-05-01, 400-70-91
<http://www.chl.kiev.ua>
e-mail: library@chl.kiev.ua

